ప్రథమ స్కంధము

భారతీయ విజ్ఞానము

సంపాదకులు:

భిషగ్రత్న: ఆచంట లక్ష్మీపతిగారు,

బి. ఏ., యం. బి. సి. యం.

ప్ర కా శ కు లు :
ఆంధ్ర ఆయుర్వేద ఫార్మసీ, లిమిటెడ్.
43, హారిస్ రోడ్డు - మౌంట్ రోడ్డు,
మ ద రా సు.

ము ద్ర ణ ము :
ఆంధ్ర గ్రంథాలయ ముద్రాక్షరశాల
అ. వెంకటరత్నంగారు, ఎం. ఎస్సి., బెజవాడ.

గ్రం థ ము ల కు :
సంపాదకుల పేర - సర్కసు మైదానము,
గవర్నరుపేట, బెజవాడకు వ్రాయవలెను.

చందాదార్లకు రు ౧-౦-౦ ఇతరులకు ౧-౮-౦
పోస్టేజీ సహా. పోస్టేజీ గాక.

ఆంధ్ర మహాజనులకు విజ్ఞప్తి

నేను విద్యార్థిగా నుండు దినములలోనే అనగా 1907 సం॥ లో నా మొదటి గ్రంథమగు జీవశాస్త్రమును విజ్ఞానచంద్రికా గ్రంథమాలలో ప్రచురించి యున్నాను. వెంట వెంటనే కలరా, మలేరియా, అంటువ్యాధులు, చంటిబిడ్డ మొదలగు గ్రంథములు అచ్చుపడినవి. ఈ గ్రంథములను పాశ్చాత్య దృష్టితో ప్రచురించితిని. అప్పటికి ఆయుర్వేదశాస్త్ర పరిచయ మంతగా లేకపోవుటచేత సమయము దొరికినప్పుడెల్ల భారతీయ సంప్రదాయములను వెక్కిరించుచు వ్రాసిన వ్రాతలను నేను తరువాత చూచి సిగ్గుపడుచు నచ్చితిని. ఇట్టి విరోధశాస్త్రముల యందలి విషయములను విమర్శనలేకుండ ప్రచురించకూడ దను ఉద్దేశముతో వానిని నేను తిరిగి ముద్రణము చేయుటకుగూడ అంగీకరించలేను.

అగాధమగు భారతీయ విజ్ఞానమును చూచిన కొలది అదివఱకు వ్రాయుచుండినట్లు ఏవో వ్రాతలు వ్రాయుటకు కలమూడకపోయెను. అందుచేత నన్ను ఎంతమంది ఒత్తిడి చేసినను నేను ఆయుర్వేదవైద్యగ్రంథమును స్వతంత్రించి వ్రాయుటకు పూనుకొనలేదు. కాని నిఖిల భారతాయుర్వేద మహామండలివారిపాఠ్యక్రమము ననుసరించి "ఆయుర్వేదశిక్ష" అను నొక గ్రంథమును వ్రాయవలె నని సంకల్పముమాత్రము ఉండెను. ఈ గ్రంథరచనకై నేను ఆయుర్వేదాంగము లగు ఇతర శాస్త్రముల జ్ఞానమును విద్వాంసుల పరిచయము మూల మునను, గ్రంథపఠనమూలమునను, సమ్మేళనములు పరిషత్తులు మూలమునను సంపాదించుటకు పది పన్నెండు సంవత్సరముల నుండి ఎక్కువ దీక్షతో కృషిచేయుచుంటిని.

శ్రీ ముక్త్యాల సంస్థానాధీశ్వరులు :

శ్రీ శ్రీ రాజా వాసిరెడ్డి శ్రీ చంద్రమౌళీశ్వర ప్రసాద బహద్దరుగారు

వెనుక నిలుచున్నవారు :

శ్రీ శ్రీ రాజా వాసిరెడ్డి శ్రీరామ గోపాలకృష్ణమహేశ్వర ప్రసాద బహద్దరుగారు

విషయసూచిక

ఆయుర్వేద శిక్ష - సూత్రస్థానమందు

ప్రథమ స్కంధము

భారతీయ విజ్ఞానము

విషయము.	పుట.

3 వ అధ్యాయము

హిందూస్థానమున విద్యావ్యాప్తి

7 వ అధ్యాయము

ఆశ్రమ, గ్రామ, నగర నిర్మాణము

8 వ అధ్యాయము

విద్యలు - కళలు

అకారాది విషయసూచిక

గ్రంథమునకు చివర పేజీలలో చూడనగును.

ఆయుర్వేద శిక్ష

[A Text-Book of Ayurveda]

సూత్రస్థానము

(Fundamental Principles)

ప్రథమస్కంధము

భారతీయ విజ్ఞానము

శ్లో. రాగాదిరోగాః సతతానుషక్తా నశేషకాయప్రసృతా నశేషాః
ఔత్సుక్య మోహారతిదా జ్జఘాన యోఽపూర్వవైద్యాయ నమోస్తు తస్మై.*

1 వ అధ్యాయము

ఆయుర్వేద నిర్వచనము

[విషయసంగ్రహము : ఆయుర్వేద నిర్వచనము - విశాలదృష్టి - సుఖదుఃఖములు - హితాహితములు - సంపూర్ణశాస్త్రము - సర్వశాస్త్ర సారము - వైద్యుడు బహుశ్రుతుడగు పండితుడు కావలెను.]

ఆయుర్వేద వైద్యమునకును, పాశ్చాత్యవైద్యమునకును చాల తేడా ఉన్నది. ప్రస్తుత పాశ్చాత్యవైద్యము కేవలము

* ఎల్లప్పుడు శరీరముతో సంబంధించియుండునవియు, పాదాది శిరః పర్యంతమైన సకలశరీరమునకు వ్యాపించియుండునవియు, (సమస్త

భౌతిక దేహమునుగూర్చి చర్చించును. పాశ్చాత్య విజ్ఞాన వేత్తలు భౌతికపదార్థములనుగూర్చి మాత్రమేగాని ఆధ్యాత్మిక (ఆత్మకు సంబంధించిన) విషయములను గూర్చి అంతగా చర్చింపరు. ఇట్లుమిక్కిలి ముఖ్యమగు విషయములలో భేద ముండుటచే ఆయుర్వేదము పాశ్చాత్యవైద్యశాస్త్రమువలె కేవలము భౌతికశాస్త్రముగా అభ్యసించుటకు వీలులేదు. ఈ రెండు శాస్త్రములకును పునాదులు వేరు. పాశ్చాత్య వైద్యశాస్త్ర మంతయు ఆయుర్వేదములో ఇముడ్చవచ్చునుగాని ఆయుర్వేదమును పాశ్చాత్య వైద్యశాస్త్రములో అంతర్భాగముగా నిముడ్చుటకు వీలులేదు. ఏల యనగా నీతి, మత సంబంధమైన మానవజీవిత మంతయు ఆయుర్వేదములో చేరును.

విశాల దృష్టి

ఆయుర్వేదముయొక్క దృష్టి మిక్కిలి విశాలమైనది. పాశ్చాత్యవైద్యశాస్త్రముయొక్క దృష్టి మిక్కిలి సంకుచితమైనది. ఇతర వైద్యశాస్త్రములు దీర్ఘాయువు (Long life) ను, సుఖాయువు (Happy life)ను సంపాదించుటకు ప్రయత్నించును.

జీవులయొక్క శరీరమునందు వ్యాపించియుండునవియు) మానసోద్రేకము, స్పృహతప్పిపోవుట, విసుగుజెందుట మొదలగు అసాధ్యలక్షణములతో కూడియుండునవియు నైన రాగాదిరోగములు అనగా అనురాగ, లోభ, క్రోధ, మోహ, మద, మాత్సర్యములను రోగములను నిశ్శేషముగ పోగొట్టునట్టి ఆదివైద్యుడగు పరమాత్మకు నమస్కరించెద. లేక ఆశ్చర్యకరుడై యితర వైద్యుల బోలని వైద్యుడని గూడ తాత్పర్యము. ఇతర వైద్యులు శారీరకములును, అందులో సుసాధ్యములునగు రోగములనే కుదుర్చెదరు. అసాధ్యములను మానసికములను గూడ నీ వైద్యుడు పోగొట్టును. (వాగ్భటము)

ఆయుర్వేద శాస్త్రము హితాయువు (Benificial life) నిచ్చు టను కూడ నేర్పును. ఇది ఈ రెండు శాస్త్రములకును గల తారతమ్యము.

ఆయుర్వేదముయొక్క చరిత్రము ఈ సృష్టియొక్క చరిత్రముతో ప్రారంభ మగుచున్నది. సృష్టి ఎప్పుడు ప్రారంభించినదో అందలి జీవరాసులు ఎప్పుడు పుట్టినవో అప్పటినుండి ఆయువుయొక్క చరిత్ర ప్రారంభమగును (అనాదిత్వాత్). ఆయువును గూర్చి తెలుపు శాస్త్రము ఆయుర్వేదము. ఆయువు అను పదము యొక్క నిర్వచనము ఈ ప్రకారముగా చేసి యున్నారు.

♦ "శరీరేన్ద్రియ సత్వాత్మ సంయోగో ధారి జీవితమ్
నిత్యగ శ్చానుబన్ధశ్చ పర్యాయై రాయురుచ్యతే."

శరీరము, ఇంద్రియములు, మనస్సు, ఆత్మ-వీనిసంయోగమే ఆయువు. మరియు ఆయువు అనగా—"ఆయుః చేతనానువృత్తిః" అని—చేతనము అనువర్తించి యుండుట - ప్రాణముతో కూడి యుండుట అని అర్థము.

ప్రాణముగల ద్రవ్యములకు హితము, అహితము, సుఖము, దుఃఖము అను గుణములు గలవు.

సుఖదుఃఖములకు మనస్సే కారణము. "మన ఏవ మనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః" * బంధమే దుఃఖము; బంధవిముక్తియే మోక్షము; ఇదియే పరమసుఖము.

సు ఖ దుః ఖ ము లు

సుఖ అనగా ఆయుర్వేదమునందు ఈ ప్రకారము నిరూ

♦ చరక. సూ. అ. 1.42. (వావిళ్ల). * భగవద్గీత.

పింపబడినది. మనశ్శరీరములకు సంబంధించిన రోగములచే పీడింపబడనివాడును, విశేష యావనము గలవాడును, తన శరీరమునకు చాలినంత సంపూర్ణబలమును, వీర్యమును, పౌరుష పరాక్రమములను గలవాడును, ఆధ్యాత్మికజ్ఞానమును, భౌతిక పదార్థజ్ఞానమును రెండును గలవాడును, కండ్లు, ముక్కు, చెవులు, నాలుక, చర్మము వీనియందు ఏ లోపమును లేక సంపూర్ణత గలిగియుండువాడును, ఈ ఇంద్రియములను తృప్తి చేయుటకు తగిన సమస్తసంపదలుగలవాడును, మనోహరములై రమ్యములై పలుతెరంగులైన భోగముల ననుభవించువాడును, తా దలచిన కార్యముల నెల్ల సాధింప సమర్థతగలవాడును, తన కిచ్ఛవచ్చినవిధమున నడుచుకొనుటకు సర్వస్వతంత్రశక్తి గలవాడును అగునట్టి మానవునకు ఆయువు సుఖకరమైయుండు ననియు,ఇట్టివిలేనివాని జీవితము దుఃఖకరమనియు చెప్పబడినది.* "ఇదిలేదు" "అదిలేదు" అనక తాను కోరిన వన్నియు లభించుట సుఖము. మంచిదైనను చెడ్డదైనను సరే తాను కోరునది లభించకపోవుటయే దుఃఖము. కాబట్టి సుఖదుఃఖములకు మూలము కోరిక. దీనినే తృష్ణ అందురు.

'ఇచ్ఛాద్వేషాత్మికా తృష్ణా సుఖదుఃఖాత్ ప్రవర్తతే' ♦

అన్ని కోరికలకును కారణము మనస్సు.

శరీరమునకును మనస్సునకును ఆత్మకును గల సంబంధమును గూర్చి ఆయుర్వేదము విపులముగా బోధించును. పైన వివరించబడిన వివిధములైన కోరికలనుండి మనస్సును మరల్పగలిగిన

* చరక. సూత్ర. అ. 30–సూ. 19. ♦ చరక. శారీర. అ. 1–సూ. 134

యెడల అదియే గొప్పసుఖము. ఇదియే నివృత్తిమార్గము. ఇది మోక్షమను పరమసుఖమునకు సాధనము.

హితాహితములు

హిత మనగా మంచిది అని అర్థము. సుఖమనునది తనకు చెందును. హిత మనునది పరులకుగూడ చెందును. ఒకానొకప్పుడు తనకు హితమైనది పరులకు అహితము కావచ్చును. తనకు అహితమైనది పరులకు హితము కావచ్చును. తన సుఖముకొరకైనను పరుల హితమును కోరవలసివచ్చును. ఇందు కుదాహరణము :—భార్యాపుత్రాదులకు సుఖము లేనియెడల తన సుఖముకూడ కొఱతవడును. ఇట్లే ఒక గ్రామమునందు తాను సుఖముగా నుండినను గ్రామములో దొంగలు పడి దోచుకొనుచు వచ్చినయెడల తాను ఊరకయుండినచో తనకుగూడ ఒకానొక నాటికి కష్టము రావచ్చును. కాబట్టి తన హితమునుబోలె పరుల హితమును గూడ కోరుచుండుట శ్రేయస్కరము. ఈ సాంఘికహితమునకే ధర్మ మని చెప్పుదురు. ఇట్లు సుఖాసుఖములను, ధర్మాధర్మములను గూర్చి తెలుసుకొనుటయే ఆయుర్వేదముయొక్క ముఖ్యలక్ష్యము. ఇట్టి జ్ఞానము ఆయువుయొక్క సుఖాసుఖములకును హితాహితములకును వృద్ధిక్షయములకును అవసర మగుచున్నది. ఈ వ్యాఖ్యాన మిట్లుండగా సామాన్యముగా సుఖ మనగా ఆరోగ్యమనియు,అసుఖ మనగా రోగ మనియు, హిత మనగా శరీరమునకు పథ్యమగు ఆహారవిహారము లనియు, అహిత మనగా అనారోగ్యకరములగు పరిస్థితు లనియుగూడ చెప్పవచ్చును.

ఆయుర్వేదములో హితాయువు అను పదమునకు ఈ ప్రకారము వ్యాఖ్యానము చేయబడినది.

“సర్వప్రాణుల సుఖము గోరువాడును, పరులసొమ్ము నాశించని వాడును, సత్యవంతుడును, ఓర్పుగలవాడును, కార్యముల పట్ల యుక్తాయుక్తముల విచారించి పనుల చక్కగ చేయువాడును, జాగరూకుడును, ధర్మార్థ కామముల నొకటి కొకటి విరోధము గాకుండ ననుభవించువాడును, పూజింప దగిన పెద్దల యథోచితముగ పూజించువాడును, జ్ఞాన మనగా ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానమును, విజ్ఞాన మనగా శాస్త్రీయ జ్ఞానమును కలవాడును, శాంతియుతుడును, సదాచార సంపన్నుడును, పెద్దల సేవించువాడును, ఆశ, క్రోధము, ఈర్ష్య, మదము, అహంకారము, వీటివేగములను జయించిన వాడును, ఎల్లప్పుడును అనేకవిధములగు దానధర్మములను చేయుటయందు ఆసక్తి గలవాడును, తపస్సునందును బ్రహ్మజ్ఞానమునందును, ఇంద్రియ నిగ్రహమునందును ఎడలేని చిత్తవృత్తి గలవాడును, ఆత్మజ్ఞానియు, బ్రహ్మానుసంధానమునందు ఆసక్తిగలవాడును, ఇహపరలోకములకు సంబంధించిన విషయములు గమనించువాడును, చక్కని జ్ఞాపకశక్తి గలవాడును అగు మానవునియొక్క ఆయువు హితాయువు” అని* చెప్పియున్నారు.

దీనికి వ్యతిరేకముగ నుండువాని జీవితము అహితాయువు అగును.

పైన వివరించిన సుఖదుఃఖములును హితాహితములును గాక ఒక మానవుడు జీవించుకాలపరిమాణమును గూర్చికూడ ఈ శాస్త్రమునందు చర్చించబడును.

సంపూర్ణ శాస్త్రము

ఈ వివరణమునుబట్టిచూడగా ఆయుర్వేదము పాశ్చాత్య పద్ధతివలె ఒక్క రోగారోగ్యవిషయములు మాత్రముగాక మానవునకు సంబంధించిన నీతిమతసంబంధమైన సర్వవిషయములను గూర్చి బోధించు సంపూర్ణశాస్త్ర మగుచున్నది. అందుచే ఈ శాస్త్రము అపారమైనదియు, అనాదియైనదియు, ఎప్పటి కప్పుడు వృద్ధిచెందుచు “పురాణం చ పునర్నవమ్” అని ♦ప్రాతది

* చరక. సూత్ర. అ. 30 – సూ. 19. ♦ చరక. సిద్ధి. అ. 12 – సూ. 76

ద్రైనను కాలానుగుణముగ క్రొత్తరీతుల నభివృద్ధినొందు శాస్త్రమనియు చెప్పబడినది.

"హితాహితం సుఖం దుఃఖం, ఆయుః, తస్య హితాహితం
మానంచ తచ్చ యత్రోక్తం, ఆయుర్వేద స్స ఉచ్యతే. *

హితము, అహితము, సుఖము, దుఃఖము అనునాల్గు ప్రకారములు గలది ఆయువు. అట్టి ఆయువుయొక్క హితాహితములను (అనగా పథ్యాపథ్యములను) పరిమాణమును, హితాహిత సుఖదుఃఖరూపమగు నాయుఃస్వరూపమును ఏశాస్త్రమునందు చెప్పబడునో ఆ శాస్త్రమునకు ఆయుర్వేదము అని పేరు.

సర్వశాస్త్ర సారము.

ఇంత విశాలమైన దృష్టిగల ఈ శాస్త్రమునందు. అన్ని శాస్త్రముల సారమును చేరుటకు అవకాశము గలదు. మానవులకు నాల్గు పురుషార్థముల (ధర్మార్థకామమోక్షముల) లో దేనిని సంపాదించవలయు ననినను ఆరోగ్యము ప్రధానము. రోగములు అట్టి ఆరోగ్యమును అపహరించినయెడల జీవితముయొక్క సర్వశ్రేయస్సులు చెడును.

సర్వశాస్త్రసారమగు ఆయుర్వేదముయొక్క ఘనతను గూర్చి తెలుసుకొనవలె ననినయెడల ఆయుర్వేదము అభివృద్ధి చెందిన నాటి దేశచరిత్ర, విద్యావ్యాప్తి, విద్యావిధానము, విశ్వవిద్యాలయములు, శాస్త్రములు, కళలు, నాగరికత, రాజనీతి, సంపత్తు, ప్రజల ఆదర్శములు మొదలగు విషయములనుగూర్చి తెలుసుకొనుట ఆవశ్యకము. ఒకరత్నముయొక్క సంపూర్ణమైన శోభ తెలుసుకొనవలెనన్నచో, దానిని విడిగా పరీక్షించుటకంటె

* చరక. సూ. అ. 1-సూ. 40

తగుకీతిని ఉచితమగు స్వర్ణము మొదలగు ఇతర సంపుటములో ఇమిడ్చి ఒక నగగా తయారుచేసినప్పుడు దానియొక్క నిజమైన శోభ తెలియును. ఇదేప్రకారము ఆయుర్వేదమునకు పునాదులగు ఇతరశాస్త్రములను చక్కగా గ్రహించినప్పుడే ఈ శాస్త్రముయొక్క విలువ బైటపడును.

ఇందు మొదటిభాగమునందు వైద్య విద్యాభ్యాసమునకు పూర్వము తెలుసుకొనవలసిన ఇతరశాస్త్రములనుగూర్చి సంగ్రహముగా వివరించబడును. అన్ని శాస్త్రములయొక్క విజ్ఞానము లేనిదే ఆయుర్వేదమునందలి సిద్ధాంతములు బోధపడుట కష్టము. సాంఖ్యము, వైశేషికము, వేదాంతము, జ్యోతిషము మొదలగు ఇతరశాస్త్రములకు సంబంధించిన విషయములు తరుచు ఆయుర్వేదమునందు ఉదాహరింపబడు చుండును.

వైద్యుడు బహుశ్రుతుడగు పండితుడు కావలెను.

"నహి ఏకస్మిన్ శాస్త్రే శక్యః సర్వశాస్త్రాణాం అవరోధః కర్తుం." *

ఒక్కశాస్త్రమునందు సర్వశాస్త్రముల విషయములును సుబోధక మగునట్లు వ్యాఖ్యానము చేయుట సాధ్యము కాదు. కావున అన్ని శాస్త్రసంప్రదాయములను ఆయా పండితులవద్ద వైద్యశాస్త్రము నభ్యసించు విద్యార్థులు తెలుసుకొనవలెను. ఈ విషయమే ఈ క్రిందిశ్లోకమున సుశ్రుతమునందు గలదు.

"ఏకశాస్త్ర మధీయానో న విద్యాత్ శాస్త్రనిశ్చయమ్
తస్మా ద్బహుశ్రుతః శాస్త్రం విజానీయా చ్చికిత్సకః. ♦

* సుశ్రుత. సూత్ర. అ 4 - 6. ♦ సుశ్రుత. సూత్ర. అ 4-7.

ఒక్క శాస్త్రము చదివినవాడు శాస్త్రార్థ నిశ్చయమును తెలుసుకొనజాలడు. కావున వైద్యుడు సర్వశాస్త్రములను తెలుసుకొనవలెను.

బహుశ్రుతః అని చెప్పుటచేత వైద్యుడు తాను వైద్యుడు గాకముందే పండితుడై యుండవలెను. అనగా ముందు పండితుడై యుండి తరువాత వైద్యవిద్యార్థి కావలెను.

"స్వతంత్రకుశలో అన్యేషు శాస్త్రార్థే ష్వబహిష్కృతః
వైద్యో ధ్వజ ఇవాభాతి నృపతద్విద్య పూజితః.*

తన వైద్యశాస్త్రమునందు నేర్పుగలిగి ఇతరశాస్త్రార్థములందు చతురుడైన వైద్యుడు రాజులచేతను, ఇతర వైద్యుల చేతను పూజింపబడినవాడై జెండావలె ప్రకాశించును. అనగా ప్రతివైద్యుడును ధర్మశాస్త్రము, అర్థశాస్త్రము, కామశాస్త్రము, మోక్షశాస్త్రము అని నాలుగు విధములుగా నిర్ణయింపబడి తాత్కాలిక సుఖమును గూర్చియు, నిత్యసుఖమును గూర్చియు బోధించు సమస్తశాస్త్రములను తెలిసిన పండితుడై యుండవలెను.

అందుకొరకై ఆయుర్వేదవిద్యార్థికి అవసరమగు ఇతర శాస్త్రములనుగూర్చి సంక్షేపముగా చర్చింపబడును. ఇవి ఆయుర్వేదశాస్త్రమునకు పునాదివంటివి.

---

* సుశ్రుత. సూత్ర. అ. 34 - 15.

2వ అధ్యాయము

హిందూస్థాన సంగ్రహ చరిత్ర

విషయసంగ్రహము:— హిందూస్థాన సంగ్రహచరిత్ర - పురాతన యుగము - పూర్వసముద్రము - ఆర్యయుగము - ఆర్యుల సంతతి - దేశములు - భాషలు - సర్వమానవ జాతికి పుట్టినిల్లు - పురాతన నగరములు-ఇండ్లు-మతము-కర్మకాండ - బౌద్ధయుగము - బౌద్ధమతము - జైనమతము - వైష్ణవమతము - శైవమతము- రామాయణ మహాభారతములు- మతవిప్లవము - బౌద్ధమతపతనము - పౌరాణికయుగము - ఆంధ్ర రాజులు - కనిష్కమహారాజు - సముద్రగుప్తుడు - విక్రమాదిత్యుడు - శిలాదిత్యుడు - శ్రీ హర్షుడు - పురాణరచన - శాస్త్రాభివృద్ధి - వాఙ్మయము - శిల్పకళాభివృద్ధి - కుమారిలభట్టు - శంకరాచార్యులు - రేణుకాచార్యులు - రామానుజాచార్యులు - మధ్వాచార్యులు - దేవాలయములు - హిందూరాజ్యముల విస్తీర్ణము - వలసరాజ్యములు - భక్తియుగము - శైవసిద్ధాంతము - శాక్తము - నింబార్కుడు - వల్లభాచార్యులు - శ్రీ చైతన్యుడు - తుకారాము - హిందూమతమునందు గలిగిన మార్పులు - మహమ్మదీయమతము - మహమ్మదీయమత వ్యాపకము - సూఫిమతము - సిక్కుమతము - క్రైస్తవమతము - యూదులు: వారి ఆచారములు - పారసీక మతము - ఆధునికయుగము - జాతీయోద్యమము - ఐకమత్యము - అహింస.

ఆయుర్వేద విద్యార్థులు ప్రాచీన సంప్రదాయములను తెలిసికొను నిమిత్తము మన దేశము యొక్క చరిత్రను, సంగ్రహముగ నయినను తెలిసికొనుట అవసరము. పౌరాణిక గ్రంథములలో మనదేశము భరతఖండ మని వ్యవహరింపబడియున్నది. దుష్యంతుని కుమారుడగు భరతునిచే పాలింపబడి నందున ఈ దేశమునకీ పేరు కలిగియుండవచ్చును.* ప్రస్తుతము వాడుకలో

* వేదములలో 'భరత దౌష్యంతి' అని కూడ కనబడుచున్నది.

నున్న హిందూపదము సింధు అనురూపమున నున్నది. మన ప్రాచీన గ్రంథములలో 'హిందు' శబ్దము పారసీక (అవెస్త) భాషలోనిది. 'హిందు' పదము కొంతకాలమైన పిమ్మట మేరుతంత్రము పద్మ పురాణములలో నున్నట్లు తెలియుచున్నది. వేదములందు సప్తహిందు అని ఆర్యులు నివసించిన దేశమునకు పేరుండెను. ఈ సప్తహిందునకు 'హప్తహిందు' అని పారసీక భాషలోనున్నది. ఖండాంతరవాసులు సింధుశబ్దమునే హిందుశబ్దముగ మార్చి యీ దేశీయులను హిందువులనియు, దేశమును హిందూస్థానము హిందూదేశము, ఇండియా అనియు వాడుచువచ్చిరి.

భరతఖండము యొక్క చరిత్రను మేము 6 భాగములుగ విభజించి, ఆయా కాలము ననుసరించి వర్ణించుచున్నాము.

1. పురాతనయుగము – అనాదినుండి క్రీ॥ పూ॥ 50,000 సంవత్సరముల వరకు
2. ఆర్యయుగము క్రీ॥ పూ॥ 50,000 నుండి 600 వరకు
3. బౌద్ధయుగము క్రీ॥ పూ॥ 600 నుండి క్రీ॥శ॥ 300 వరకు
4. పౌరాణిక యుగము క్రీ॥ శ॥ 300 నుండి 1000 వరకు
5. భక్తియుగము క్రీ॥ శ॥ 1000 నుండి 1858 వరకు
6. అధునిక యుగము క్రీ॥ శ॥ 1858 నుండి...

1. పురాతనయుగము

(అనాదినుండి క్రీ. పూ. 50,000 వరకు)

పూర్వ సముద్రము

'అవినాశచంద్రదాసు' అను చారిత్రకపరిశోధకుడు భూగర్భశాస్త్ర పరిశోధనల నాధారపరచుకొని ఉత్తరమున పంజాబునకును, దక్షిణమున వింధ్యపర్వతపంక్తికిని మధ్య నొక సముద్ర ముండెననియు, అది ఇప్పటి రాజపుత్రస్థానము మొదలు తూర్పున బీహార్, బెంగాలుల వరకు గంగానదికి దక్షిణమున గల భూభాగమంతయు నాక్రమించుచుండెననియు, కాలక్రమమున హిమాలయములనుండి క్రిందికి ప్రవహించెడి నదులయొక్క ఒండ్రుచే పూడిపోయి భూభాగమయ్యెననియు, ఋగ్వేదమునందు (10–130–5) పూర్వసముద్రమని వ్యవహరింపబడినసముద్ర మిదియె అనియు తెలిపి, అప్పటి

కాలపు మనదేశపటము నొకదానిని ఋగ్వేదమునందు వర్ణిం యున్నాడు.

ఋగ్వేదమునం దుదాహరింపబడిన పూర్వసముద్ర బంగాళాఖాతము కాదని మాత్రము నిరూపించుట కనేక గలవు. ఋగ్వేదమునందు వర్ణింపబడిన ఎడారులను బట్టి మంతయు ఒకప్పుడు ఉప్పునీటి సరస్సులతోను, ఎడారుల యుండి, అపుడపుడు ఉప్పెన వచ్చినపుడు సముద్రరూప ఉత్తరమున నున్న పంచనదదేశమును దక్షిణదేశమునుండి చుండెననియు తెలియగలదు. మరియు, రాజపు భూగర్భమున పంజాబు నందువలె ప్రాచీనకాలపు నాగరి జేయగల చిహ్నము లెవ్వియు లభించకపోవుటయు, సోడియం సల్ఫేటుల గనులు అతి విస్తారముగ నుండు దేశము ఒకప్పుడు సముద్రముయొక్క అడుగుభాగ మని చున్నవి. మరియు, దక్షిణదేశమునకు బోవుటకు నిరో గాథలలో అగస్త్యునిచే నిర్జలము గావింపబడిన అయియుండవచ్చునని నమ్మవచ్చును. భూగర్భశాస్త్రజ్ఞు సముద్ర మొకటి మనదేశమునం దుండెనని ఏకగ్రీవముగ యున్నారు. 'వాడియ'* అను భూగర్భశాస్త్రకారుడు తన నిట్టి సముద్రమును గురించి తెలిపియున్నాడు. 'హెచ్. జి. మరియొక చరిత్రకారుడు అతని గ్రంథమునందు 50,000 సం పూర్వము మనదేశమున పడమట అరేబియా సముద్రము మొ బంగాళాఖాతమువరకును విస్తరించి పంచనదదేశమును దక్షి వేరుపరచుచు ఒక సముద్ర ముండెనని తెలిపి అప్పటి ప్రపంచ పటము నొకదానిని ఇచ్చియున్నాడు. తరువాత 30,0 ముల కాలపునాటి మనదేశపు నైసర్గికస్వరూపపటము మరి ఇచ్చి అందు నీ సముద్రముండిన ప్రదేశములలో భూభా యున్నాడు. ఈ 20,000 సంవత్సరములలో సముద్రము భూ దని యీతని అభిప్రాయము.

* Geology of India, London 1919. • Outline

ఆ ర్య యు గ ము

క్రీ॥ పూ॥ 50,000 మొదలు 600 వరకు

ఆధునిక చరిత్రకారులు సామాన్యముగ మన దేశచరిత్రను వేదములతో ప్రారంభింతురు. ఈ దేశమున నివసించిన ప్రజలను గూర్చి వేదములనుండి తప్ప ఇతర మార్గములనుండి మన కేమియు తెలియకుండెను. కాని, ఇటీవల సింధుదేశమునందు మోహంజోదారో, పంజాబునందు హరప్ప మొద లయిన ప్రదేశములందును, వాని పరిసర ప్రాంతములందును త్రవ్వబడిన పురాతన దృశ్యములనుండిఇక్కడ నివసించిన ప్రజలయొక్క నాగరికతను గురించి ఇప్పుడు ఎక్కువగా తెలియుచున్నది.

ఆర్యులు మధ్య ఆసియానుండి యీదేశమునకు వచ్చి రనెడి సిద్ధాంత మును చరిత్రకారు లంగీకరించుటలేదు. ఋగ్వేదమునందలి వర్ణనలను బట్టి ప్రథమమున ఆర్యులు పంచనదప్రదేశమునం దుండిరనియు తదుపరి ఉప నిషత్తులు, బ్రాహ్మణములను బట్టి కాలక్రమమున తూర్పున విదేహము (బీహారు) వరకును, దక్షిణమున వింధ్యపర్వతములను దాటి అచ్చటచ్చట కొంతవరకును నాక్రమించిరని తెలియుచున్నది. ఇటుల ప్రసరించునప్పుడు వారు అచ్చటచ్చట కొన్ని రాజ్యములను స్థాపించిరి. అట్టివానిలో కురు, కాశి, కోసల, విదేహరాజ్యములు ప్రధానమయినవి. ఇట్టి ఆర్యుల వ్యాపక మునకు పైన సూచించిన భూగర్భశాస్త్రసంబంధమయిన నిదర్శనములను బట్టి 20,000 సంవత్సరములకు మించిన కాలము పట్టి యుండవచ్చునని తోచుచున్నది. ఆర్యులుండిన దేశమునకు ఆర్యావర్తము అని పేరు.

ఆ ర్యు ల సం త తి

ఆర్యశబ్దము గుణవాచకము గాని, జాతివాచకము కాదు. ఆర్యులనగా సాధుత్వము (మంచితనము) గలవారు. తాము నాగరికులమనియు కిరాతులు మొదలగు ఇతరజాతులవారు అనాగరికులనియు వీరు చెప్పుకొనుచుండుట వేదములలో చూడగలము. దైవసంపత్తు, అసురసంపత్తు అని మానవుల స్వభావములను ఆచారములను విభజించి భగవద్గీతలో * చక్కగా వర్ణింప బడియున్నవి. దేవతలు, రాక్షసులు ఒకజాతివారే. తండ్రిఒక్కడే; తల్లులు

* గీత 16 అ 1–8.

వేరు. వారల గుణదోషమును బట్టి తెగలు మారినవి. 2
సౌమ్యులు. రెండవ తెగ వారు క్రూరులు.

ఆర్యులలో కొన్ని తెగలవారు సింధునది ప
గంగానది ప్రవహించెడి పల్లపుమార్గమున, తూర్పున బెం
గాలు పోయి, వింధ్యపర్వతపంక్తిని తూర్పువైపుగా అచ్చట ద
కొనుమలకును, సముద్రమునకును గల మధ్యమార్గము ద్వా
కన్యాకుమారి వరకును పోయి చేరిరని నమ్ముట కనేక నిదర్శ
ఒక నిదర్శన మెద్ది అనగా వీరు తూర్పునకును, దక్షిణమునకి
వీరిలో కొన్ని తెగలవారు అచ్చటచ్చట నిలచిపోయిరి.* ఇప్ప
నిలచిన వారి వంశీయులు ఆ యా ప్రదేశములలో నివసి
బెలూచిస్థానమున "బ్రాహుఇ" భాషలోను, తూర్పు
ఒరిస్సా, ఆంధ్రరాష్ట్రములందును అందుండి దక్షిణమున
వరకును దక్షిణహిందూస్థానమున ప్రస్తుతము వ్యాప్తమై
దేశములవారు మాట్లాడుభాషలలోను కొన్ని సమానప
వీరు ఆర్యావర్తము నుండియే వచ్చిరని యూహించ
ఈ భాషాసామ్యమువలన వారు పయనమయివచ్చిన మార్గమ
బడినది.

దేశములు, భాషలు

ఇదేప్రకారము రానురాను జనసంఖ్య అభివృద్ధియైన
ముగా చీలి హిందూదేశమునందు 56 దేశములును 56 భ
డెను. వీరందరు ఒకప్రజ అని ఋజువు పరచుటకు హిమాల
కన్యాకుమారి వఱకు ప్రతిదినము వీరు ఉపయోగించు ఈ
సంకల్పమే నిదర్శనము.

"అంగ, వంగ, కళింగ, (కాళింగ) కాశ్మీర, కా
రూప) సౌవీర, సౌరాష్ట్ర) మహారాష్ట్ర,(బంగాళ) మగధ, మ
కేరళ, చోళ, పాంచాళ, గౌళ, మళయాళ, సిం
(ద్రావిళ), కర్ణాట, నాట, కర్పాట, మర్వాట, పాం

* The Regional and Linguistic Structure of Cultural Heritage of India Vol. 3. Page 123.

పుళింద, ఆన్ధ్ర, హూణ, దశార్ణ, భోజ, కుక్కుర, కురు, గాంధార, విదర్భ, విదేహ, బాహ్లీక, బర్బర, కేకయ, కోసల, కున్తల, కిరాత, శూరసేన, సేవన, టెంకణ, కొంకణ, మత్స్య, మద్ర, పార్శ్వ, ఘూర్జర, యవన, జాలాంధ్ర, సాల్వ, చేది, సింధువత్యాద్యనేక విశేష దేశ భాషా భూమిపాలచిత్రితే......భరతఖండే*

ఇట్లు భరతఖండము అనేక దేశభాషలతోను భూమిపాలురతోను విరాజిల్లునటుల వర్ణింపబడియున్నది. ఇందును బట్టి హిందూదేశము క్రమముగా కల్పసూత్రములనాటికి (క్రీ. పూ. 1000 మొదలు 500 వఱకు) 56 దేశములు గలిగి ఒకే ప్రజకు సంబంధించిన ఒకటే సంయుక్త రాష్ట్రమని తెలియుచున్నది.

ఐరోపా ఖండమువలె గాక భరతఖండము నైసర్గికముగా ఒకటే దేశము. అందలి కులములు, భాషలు వేరైనను హిందూస్థానీయత లేక భారత జాతీయత అనునది యొకటే. అది సనాతన మగు ఎడతెగని ప్రవాహము. ఈ ప్రవాహము నందు ఉపనదులుగా ఎన్నిమతములు, పంథలు, లేక మార్గములవారు చేరినను, ఒకటేప్రవాహమై, వారి వారి ఆచార వ్యవహారములలో అనేక భేదములున్నను, భారత జాతీయత అను మహాప్రవాహమున నేకమయినప్పుడు, సముద్రమున నీటి బిందువు కలిసిపోయినట్లు, వ్యక్తిత్వము నశించిపోవును.

సర్వమానవజాతికి పుట్టినిల్లు

భూగర్భ శాస్త్రజ్ఞుల బట్టికూడ దక్షిణదేశము మిక్కిలి పురాతనమైనదనియు, సింధుదేశము, ఆఫ్రికా, ఆస్ట్రేలియా, ఇవి యన్నియు దక్షిణ హిందూస్థానము, సింహళము, మలయా దీవులతో చేరి "లెమూరియ" యను ఒక పెద్ద భూఖండముగా నుండెననియు, ఈ భూఖండములో చాల భాగము ఇప్పుడు సముద్రపుటడుగున నున్నదనియు తెలియుచున్నది. అరవభాషలోనున్న గాథలు గూడ కన్యాకుమారికి దక్షిణభాగ మంతయు మునిగిపోయి నట్లు చెప్పుచున్నవి. మెసపొటోమియాలోని సుమేరియనుల పురాతన నాగరికతకును, దాక్షిణాత్యుల పురాతన నాగరికతకును సంబంధము కనబడుచున్నది. ఈ సంబంధమును బట్టియు, అరవ

* కల్పసూత్రములు, వివాహకల్పము. (ఇందు పాఠభేదములు గలవు.)

భాషలోని ప్రశ్రయగాధలను బట్టియు చూడగా హిందూదేశ కొంతమంది పశ్చిమమునకు పోయి సుమేరియను లైరనియు, మ దక్షిణమునకుపోయి ద్రావిడులై రనియు తెలియుచున్నది. ఈ నాగరికత ప్రస్తుతము కన్యాకుమారికి దక్షిణమునమున్న టడుగున పడిపోయి యుండవచ్చును.

అందుచే ఈజిప్టుదేశీయులు తమ పురాతననివాసములు తూర్పు ననియు, క్రీ.పూ. 4000 సంవత్సరముల క్రిందట ఈజిప్టునకును దక్షి దేశమునకును వర్తక వ్యాపారములు జరుగుచుండెననియు చెప్పు ఇదిగాక అరవభాషయొక్క అతిపురాతనత్వము చూడ అది స ములో అభివృద్ధినందిన భాషయని చెప్పటకు వీలులేదు. పాండ్యరాజ గొప్ప రాజ్యభాగమును, అనేకపర్వతపంక్తులును, "పహ్రాలీ" గల నదియు, పురాతన మగు వాఙ్మయముతో పాటు సముద్ర మహాకోపముచే మ్రింగబడిన వని చెప్పెడు అరవపురాణగాథలలో సత్యము కలదని తోచుచున్నది. పాండ్యరాజులు పాండవు వారను ప్రతీతికూడ ద్రావిడులు (తమిళులు.) కూడ ఆర్యులలో వారనెడి సిద్ధాంతమును బలపరచుచున్నది.*

తిరునల్వేలిజిల్లాలో త్రవ్వబడిన అడిచనల్లూరు♦ అను గ్రామ పురాతన కాలపుగుర్తులనుబట్టి క్రీ॥ పూ॥ 5 లక్షలు మొదలు సంవత్సరముల మధ్యకాలమున ఇచ్చట మానవులు నివ భూగర్భశాస్త్రజ్ఞులు చెప్పుచున్నారు. మన పంచాంగము సృష్ట్యాదినుండి ఇప్పటికివరకు (1942) 195, 58, 85,043 సం లైనది. కలియుగాదినుండి 5,043 సంవత్సరములైనట్లును తెలియ హిందూదేశమే సర్వమానవజాతికి ప్రప్రథమమైన "పుట్టినిల్లు" ప్రాయము ధ్రువమగుచున్నది.

పు రా త న న గ ర ము లు

మోహన్ జోదారో, హరప్పా మొదలగు పురాతన ప భూమిలోనుండి బయలుదేరిన తరువాత హిందూదేశపు చరిత్ర తిర

* ది కల్చరల్ హెరిటేజ్ ఆఫ్ ఇండియా. పేజి 677. సంపుటము. ♦ డిటో పేజి 64 Palæolithic age, ప్రాచీన శిలా

వెలసి వచ్చినది. వేదములు మూడు వేల సంవత్సరముల నాటి వని పాశ్చాత్య చరిత్రకారులు వ్రాసిన వ్రాతలు నిరాధారములైన వని ఇప్పుడు ఋజువు పడినది. ఈ వేదములు కనీసము పదకొండు వేల సంవత్సరములకు పూర్వపు వని ఒక విధముగా సిద్ధాంతీకరింపబడినది. పదకొండు వేలు అననేల? వేదములలో కొంతభాగమున వర్ణించినది చూడగా ఇప్పటికి 50 వేల సంవత్సరములకు పూర్వమున్న తూర్పు సముద్రము ఆర్యావర్తమునకు దక్షిణపు సరిహద్దుగా నున్నట్లు కనబడుచున్నది. కాబట్టి, వేదములు 50 వేల సంవత్సరములకు పూర్వపువి ఐనను కావచ్చును. తరువాత కాలపు కొన్ని వర్ణనలు చూడగా సముద్రము మాయమై ఎడారులు బయటపడుట చూచియుంటిమి.

ఇండ్లు

మోహంజోదారో అనే దిబ్బ ఇప్పుడు భూమిపై 70 అడుగుల ఎత్తు ఉన్నది. అందు 7 పొరలుగా ఒక పొరపై మఱియొక పొర చొప్పున బహుజనసంకీర్ణము లగు పట్టణములు పుట్టి, పెరిగి, నశించినట్లుగా కనబడుచున్నది. ఈయేడు పొరలలో అడుగు పొర 120 అడుగులలోతున నున్నది.

హారప్పాలో ఒక్కొక యిల్లు పునాదులలో 162 అడుగుల పొడుగు గలిగి, అందు కొన్ని గదులు 57 అడుగుల పొడుగును, 17 అడుగుల వెడల్పును గలిగి మధ్య మధ్య చిన్నచిన్న గదులతో కూడియుండెను. అందు ఒక పెద్ద సభామంటపమునకు క్రిందినుండి పైకి మెట్లు కనబడినవి. ఈమందిరముల గోడలు కొన్ని పునాదులలో 9 అడుగుల దళసరిగ నుండి కాల్చిన ఇటుకలతో కట్టబడి యున్నవి. రెండు ఇటుక అవములుగూడా కనబడినవి. ఈ ఇండ్లలో చక్కని స్నానపు గదులును, ఒక్కొక్క గదిలో నుండు తూము కాలువలును ఇప్పటికిని కనబడుచున్నవి. ఈ గదులు చక్కగా చట్టా చేయబడి తూము కాలువలు ఉన్న వైపునకు వాటముగా కట్టబడియుండి, వెలుపలకు పోయిన కాలువ వీథిలోని కాలువకు చేర్చి కాల్చినకుండ గొట్టములతో, ప్రస్తుతము పట్టణములలో నుండు మురికి కాలువల గొట్టముల వలె నిర్మింపబడి యున్నవి. కొన్నిచోట్ల పై అంతస్థుననున్న స్నానపు గది యొక్క తూము కాలువలో నుండి క్రింది అంతస్థులో నుండు స్నానపు గదిలోని కాలువకును, అక్కడనుండి వీథిలోని కాలువకును గొట్టములు గలవు. ఒకచోట 6 అడుగుల ఎత్తు లోపలికొలత గల పెద్ద మురుగు కాలువ భూమిలో కనబడినది. ఈ కాలువను ఇటుకతో కట్టి దీని ప్రక్క

గోడ ఎంతో చతురతతో నిర్మించిరి. ఇంత విచిత్రమైన ఇండ్ల వసతులు ఆ కాలమునాడే హిందూస్థానమునందుండెను అని చెప్పిన తరువాత అప్పటి నాగరికతను ఇంకను ఎట్లు వర్ణింపనగును? ఈ వర్ణనలు చూడగా చరకము లోని ఉపకల్పనీయ అధ్యాయమునందలి ఆతురాలయముల నిర్మాణమును, అందలి వర్చస్థానము, స్నానభూమి, మహానసములును జ్ఞప్తికి వచ్చుచున్నవి. ఇందు కొన్ని మందిరములు ఆతురాలయములు (Hospitals) కావచ్చును.

మతము

అప్పటి వారి మతములనుగూర్చి కూడ అభిప్రాయభేదములు ఉన్నవి. వర్షాధిపతియగు ఇంద్రుని, ఋతువుల కధిపతియగు సూర్యుని, నీటి దేవతయగు వరుణుని, సర్వపావనులగు అగ్నివాయువులను, ఓషధుల కధిపతి యగు చంద్రుని, దేవతావైద్యులగు అశ్వినీకుమారులను భిషక్తమ భిషక్ *అగు రుద్రుని ఆర్యులు స్తుతించుచు వచ్చిరని వేదముల నుండి మనకు తెలియుచున్నది. ఐతే మోహంజోదారోలో దొరికిన వస్తువులను బట్టి చూడగా, కొందఱు విగ్రహారాధకులును, వారిలో చాలు శక్తిపూజాపరులును, యోగాభ్యాసకులును, లింగము, పానవట్టమును పూజించు శైవమతస్థులును, నాగులను పూజించువారును - ఇట్లు అనేక సంప్రదాయములకు చేరినవారు ఈ పట్టణమునందు ఆ కాలమున నివసించి నట్లు అక్కడ దొరికిన విగ్రహములు, బొమ్మలు, ముద్రలను (సీళ్లను)బట్టి ఊహింపబడియున్నది. పెద్దపెద్ద మంటపములను చూడగా ఇవి యజ్ఞ మంటపములని తోచుచున్నది. యజ్ఞపరికరములను జ్ఞాపకమునకు తెచ్చు గుర్తులను కొన్ని కలవు. ఒకచోట ఒకయోగి ఏకాగ్రచిత్తముతో తల, మెడ, వెన్నెముక నిటారుగా నిగిడించి కూర్చొని, కండ్లు సగము మూసుకొని, నాసికాగ్రమున దృష్టి నిలిపి, తపస్సు చేయుచున్నట్లు ఒక సున్నపురాతి విగ్రహము గలదు. ఇదంతయు చూడగా హిందూస్థానము నందు పది పదునైదువేల సంవత్సరములకు పూర్వమే అనేకమతస్థులును, అనేకతరగతుల నాగరికత గలవారును, తమ తమ సంప్రదాయములను బట్టి వివిధమతాచారముల నవలంబించుచు, ఇప్పటివలెనే ఒక్కచో

*వైద్య శ్రేష్ఠులకు వైద్యుడు.

నివసించి యుండిరని తెలియుచున్నది. యజ్ఞములు చేయువారును విగ్రహారాధకులును ప్రక్క ప్రక్కల నుండిరి.

అప్పటికే నావికావ్యాపారములు జరుగుచున్నట్లును, దక్షిణదేశమునుండి ముత్యములు, కురువిందములు మొదలగు మణులను రప్పించు చుండిరనియు, పశ్చిమదేశములకుగూడ వ్యాపారము నిమిత్తమై పోవుచు వచ్చుచుండిరనియు నిదర్శనములు గలవు. గాజులు, కంకణములు, హారములు మొదలగు నగలను స్త్రీలు తఱచు ఉపయోగించు చుండిరని తెలియుచున్నది. లిపి, ముద్రలుగల నాణెములు మొదలగునవి వాడుకలో నుండెను. కుడినుండి ఎడమకు వ్రాయునదియు, ఎడమనుండి కుడికివ్రాయునదియు రెండు లిపులున్నట్లు తోచుచున్నది.

అశ్వత్థ వృక్షము, బిల్వపత్రముకూడ పవిత్రములుగా నుండినట్లు కనబడుచున్నది. హిందూనాగరికత పాశ్చాత్యదేశములనుండి వచ్చినదని చెప్పువారలు ఇవియన్నియు పశ్చిమదిక్కు నుండియే హిందూదేశమునకు వచ్చినవని చెప్పుట సాహసము. ఇచ్చటి ప్రజలు తూర్పునకేగాక, దక్షిణమునకును, పశ్చిమమునకును, ఉత్తరమునకునుగూడ తమ నాగరికతను వ్యాపింపజేసి యుందురని చెప్పుట సమంజసము.

కర్మకాండ

మోహంజోదారో మొదలగు శిథిలములైన పట్టణములనుండి మనము తెలుసుకొను విషయములు అటుండగా, వేదములనుండి మనము గ్రహింపదగిన విషయములను విమర్శించుటచే అప్పటి ప్రజలు మొట్టమొదట సూర్యచంద్రాది నైసర్గిక దేవతలను స్తుతించువారైనను, క్రమముగ యజ్ఞయాగాది కర్మకాండయొక్క ఆర్భాటము హెచ్చైనట్లు కనబడుచున్నది. బ్రాహ్మణములను బట్టి చూడగా ఈ క్రతువులను చేయు తంతు క్రమక్రమముగా పెరిగిపోయినట్లును, ఒక్కొక్కరు వారివారి ఇండ్లలో చేసికొను శ్రౌతకర్మలు విరివియై ఒకపురోహితునికి బదులు మొదట నలుగురును, తరువాత ఏడుగురును, క్రమముగా పదహారుగా పెరిగి, బ్రాహ్మణుల అధికారము ఎక్కువయ్యెను. కొంతకాలమునకు పశువధ మున్నగు హింసాకతములగు కర్మలు ప్రజలలో అసంతృప్తి గలుగుటకు హేతుభూతములయ్యెను. అంతట ఋషులు కొందఱు ఈపద్ధతిని వదలి వేదాంత

మార్గమును ఉపనిషత్తుల మూలముగా ప్రచురపరచుటకు ప్రారంభించిరి.

"ఏకం సద్విప్రా బహుధా వదంతి"*

ఆదిత్యునే ఇంద్రునిగాను, వరుణునిగాను, మిత్రునిగాను, అగ్నినిగాను రుద్రునిగాను చెప్పుదురు. మేధావంతులు ఒకే సత్పదార్థమును (పరమాత్మను) అనేకవిధములుగా వర్ణింతురు అని అర్థము.

ఇట్టి వాక్యములతో యజ్ఞయాగాదులను నిరసించి, నిర్గుణుడగు పరబ్రహ్మమును తెలుసుకొనుటయే ముఖ్యమని ఉపనిషత్తులలో బ్రువపరచిరి. ఉపనిషత్తుల ప్రబోధము ఎక్కువైన కాలమిది, కర్మకాండము యొక్క ప్రాముఖ్యము ఈ దేశమున తగ్గినట్లు కనబడుచున్నది.

---

3. బౌద్ధయుగము.

(క్రీ. పూ. 600 - క్రీ. శ. 300)

:o:

[విషయసంగ్రహము: బౌద్ధయుగము — 1. బౌద్ధమతము: హిందూ బౌద్ధధర్మముల సామ్యము - కర్మ - ఆత్మ - ముక్తికి ఉపాయములు గృహస్థులగు ఉపాసకులు - 2. జైనమతము - 3. వైష్ణవమతము - పాంచరాత్ర సిద్ధాంతము - 4. శైవమతము - శాక్తము - రామాయణ, మహాభారతములు - హీనయాన, మహాయానములు - నాగార్జునుడు - మతవిప్లవము - సూత్రములు - షడ్దర్శనములు - ఆంధ్రరాజులు - కనిష్క మహారాజు - బౌద్ధమతపతనము].

మనకు తెలిసిన చరిత్రాత్మకమైన సరిహద్దు పాణినికృతమైన వ్యాకరణ మని చెప్పవచ్చును. ఈతని కాలము క్రీ. పూ. 750 అని డాక్టరు భండార్కరుగారు నిర్ణయించియున్నారు. ఇప్పటినుండి చరిత్రాంశములు

* ఋగ్వేద 1—164.

నిశ్చయముగా తెలియుచున్నవి. బౌద్ధయుగమును ఈ కాలమునుండి రమా రమి క్రీ. శ. 300 సంవత్సరముల వఱకు నిర్ణయించి యున్నాము.

(1) బౌద్ధమతము

గౌతమబుద్ధుడు అదివఱకే ఉపనిషత్తులలో ప్రతిపాదింపబడిన అహింసామార్గమును గూర్చియే ప్రచారము చేసినను, వేదముల ప్రమాణము అంగీకరించక పోవుటచే, అతని మతము క్రొత్తమతముగా ఏర్పడెను. బుద్ధుడు నీతిమార్గములకు ప్రాముఖ్యమును ఇచ్చుటచేతను, అతడు ఉపదేశించిన మోక్షమార్గము సులభముగా కనిపించుటచేతను, బుద్ధుని మతము అతివేగముగా దేశమందంతటను వ్యాపించెను. బుద్ధుని నిర్వాణము క్రీ పూ. 473 అని చెప్పబడుచున్నది. ఇతడు 80 సంవత్సరములు జీవించినట్లు నిదర్శనములు గలవు. ఇతడు 35 వ సంవత్సరమున బుద్ధత్వము చెందినట్లు తెలియుటచేత బుద్ధుడు ప్రచారము చేసిన కాలము క్రీ. పూ. 528 మొదలు 473 వఱకు ఉండవచ్చునని తోచుచున్నది. కొందరు బుద్ధుడు క్రీ.పూ. 543 లో నిర్వాణము చెందెనందురు.(గీ. ర. ఆంగ్ల. 802)

హిందూ, బౌద్ధధర్మముల సామ్యము

భగవద్గీతలోని హిందూధర్మములకును, బౌద్ధ గ్రంథములలోని ధర్మములకును గల పోలికను కొంచెము శ్రద్ధగా పరిశీలించినయెడల బౌద్ధ మతము హిందూధర్మములమీద ఎంతవఱకు ఆధారపడియున్నదో తెలియగలదు. నిర్వాణమునకు అర్హతనొందిన బౌద్ధయతి కుండెడి లక్షణములు ధమ్మపథ (360–423) మందును, స్థితప్రజ్ఞ (20. 5-72), బ్రహ్మనిష్ఠ (4. 19–23; 5. 18 – 2ర), భక్తియోగి(12. 13–19)—వీరికి గీతయందును ఒకటిగా కనబడుచున్నవి. బౌద్ధభిక్షువుయొక్క లక్షణములలో శాంతము, నిష్కామత, నిర్మమ, నిరాశత, సుఖదుఃఖసమత్వము, అనారంభము, అనికేతనత్వము (ఇల్లులేకుండుట) సమనిందాస్తుతిత మొదలగునవి ధమ్మపద (40, 41 – 91) సుత్తనిపాతము (సుత్త 7-14), వినయపిటిక, చుల్లవగ్గ (7. 47) లందు గలవు. ఈ పదములన్నియు భగవద్గీతలోను బౌద్ధ గ్రంథములలోను సమానముగనున్నవి.

"యా నిశా సర్వభూతానాం తస్యాం జాగర్తి సంయమీ"*
'జ్ఞానికి ఏది ప్రకాశవంతమో అదే అజ్ఞానికి చీకటిగానుండును' అనే అర్థమే ద్వయతానుపస్సన్నసుత్తమునందు 40 వ శ్లోకములో కనబడుచున్నది. ఇటులనే అనేకస్థలములందు గీతయందు కనపడుభాగములు బౌద్ధ గ్రంథములందు విరివిగా కనపడుచున్నవి.

తండ్రినుండి తనకు కావలసినదంతయు తీసికొని విడిపోయిన కుమారు డెట్లో – అట్లే బౌద్ధమతస్థులుగూడ హిందూమతమునుండి తనకు ఏవి కావలసియున్నవో అవి అన్నియు తీసికొని, విడిపోయి తరువాత వారి ఇష్టప్రకారము మార్పులు చేసికొనియున్నారు. గౌతమబుద్ధుడు బుద్ధత్వము నొందక పూర్వము సన్యాసిరూపమును ధరించి ఆరాద కాలపుడు, రుద్రుడు మొదలగు ఆచార్యులవద్ద హిందూశాస్త్రమును చక్కగా నభ్యసించెను. బౌద్ధగ్రంథములనుండి చూడగ బుద్ధుడు చతుర్వేదములయందును, వేదాంగములయందును, వ్యాకరణ, జ్యోతిష, ఇతిహాస, నిఘంట్వాది (వైద్యశాస్త్రము) శాస్త్రములయందును పండితులైన బ్రాహ్మణ సన్యాసులతో చర్చించి, వారలను తన మతములో కలుపుకొనెనని గలదు. అందుచేత ప్రవృత్తిమార్గమగు కర్మకాండయును, నివృత్తిమార్గమగు జ్ఞానకాండయును రెండును తఱచిచూచి తుదకు నివృత్తిమార్గమును అనగా సన్యాస మార్గమును బుద్ధుడు స్వీకరించెనని చెప్పవచ్చును.

కర్మ

"కమ్మనా వత్తతీ లోకో, కమ్మనా వత్తతీ పజా (ప్రజా)
కమ్మ నిబంధనా సత్తా (సత్వాని),రథ స్సాణీవ యాయతో"
(సుత్తని: వాసేతసుత్త 61.

అర్థము: ప్రపంచమును, అందలి ప్రజలును కర్మవిపాకముచే కాలమును గడుపుచుందురు. పరుగెత్తుచుండు రథముయొక్క గమనము దాని ఇరుసు నాధారము చేసుకొని ఎట్లు ఏర్పడుచున్నదో అదే ప్రకారము సృష్టియందలి సమస్త పదార్థములును కర్మచే బంధింపబడుచున్నవి. ఈ ప్రకారము బౌద్ధులు కర్మసిద్ధాంతమును; బ్రహ్మ, ఇంద్రుడు, మహేశ్వరుడు,

* భ. గీ. 2—69.

యముడు మొదలగు వైదిక దేవతలను; స్వర్గ, పాతాళాది లోకములను అంగీకరించిరి. అందుచేతనే వేదాంతమునందలి నామరూపములు, కర్మవిపాకము, అవిద్య, ఉపాదానము, ప్రకృతి మొదలగు శాస్త్రీయపదములను, వేదములందలి కొన్ని పురాతన సంప్రదాయములను బౌద్ధగ్రంథములలో చూచుచున్నాము.

ఆత్మ

నామరూపాదులుగల సంసారము అనిత్యమై నశించుననియు, కర్మచే బద్ధమై జగత్తంతయు పరిణమించుచున్నదనియు బుద్ధుడు అంగీకరించినను, దీని కంతకును కారణముగా నిత్యమై, సర్వవ్యాపియైన పరమాత్మతత్త్వమును మాత్రము బుద్ధుడంగీకరించలేదు. ఇదియే రెండుమతములకు గల భేదము. "ఆత్మ లేక బ్రహ్మము కేవలము మిథ్య. ఆత్మానాత్మవిచారము చేయుచు ఎవరును కాలమును వృథాపుచ్చకూడదు" అని బుద్ధుడు చెప్పెను. (సబ్బాసవ, సుత్త 9-13). మిళింద ప్రశ్నమునందు కూడ ఆత్మ సత్పదార్థము గాదని చెప్పబడియున్నది. * (2-3-6;0-7-15).

ముక్తికి ఉపాయములు

దుఃఖమయమగు సంసారచక్రమునుండి విముక్తిజెందుటకు బుద్ధుడు ఈక్రింది ఉపాయములను చెప్పెను. చతురతగల వైద్యుడు రోగములను కుదుర్చుటకు పూర్వము రోగకారణములను తెలుసుకొనిన తరువాత చికిత్సకు ప్రారంభించునట్లే, బౌద్ధజిజ్ఞాసువు సంసారదుఃఖము లనెడి రోగములు కుదుర్చుకొనుటకు ముందు, ఆ దుఃఖములకు మూలకారణములను తెలిసికొని ఆ మూలకారణములను విచ్ఛేదము చేయవలెను. జగత్తునందున్న సర్వదుఃఖములకు తృష్ణ (కోరిక) లేక వాసన మూలకారణము. ఇంద్రియనిగ్రహము చేతను, ధ్యానముచేతను, వైరాగ్యముచేతను తృష్ణ పూర్ణముగ నశించిన పిదప, భిక్షువుగ మారుట యనునదియే సత్యమగుమార్గము. సన్న్యాసముచేతనే స్థిరమగు శాంతిసుఖము ప్రాప్తమగును అని బుద్ధుడు చెప్పెను. ఉపనిషత్తులలోగూడ బ్రహ్మయందు ఆత్మను లయముచేసికొనుట అనగా మనస్సుయొక్క నిష్కామావస్థనే ఆత్మనిష్ఠ, బ్రహ్మసంస్థ, బ్రహ్మనిర్వాణము

* "మినాండర్" అను గ్రీకురాజు నాగశయనుడను బౌద్ధభిక్షువువలన పొందిన ఉపదేశములు - ఇది మిళిందప్రశ్న. (క్రీ. పూ. 150)

(గీత 5-17-25; ఛాం. 2-23-1) అని చెప్పియున్నారు. బుద్ధుడు దానికి కేవలము నిర్వాణము అని మాత్రమే పేరుపెట్టి, దీపము ఆరిపోయినట్లు వాసనలు నశించునని బోధించెను. నిర్వాణమనునది మరణముయొక్క మరణము; ఉపనిషత్తులలో చెప్పినటుల మృత్యువును దాటుటకు గల మార్గము. ఈ స్థితిని బొందిన వానికి, వదలివేయబడిన కుబుసముపై పామునకు ఎట్లు మమకారము ఉండదో – అట్లే తన శరీర మను ఊహ కూడా ఆత్మనిష్ఠుడైన పురుషునకు ఉండదని బృహదారణ్యకోపనిషత్తులో 4-4-7 లో ఈయబడిన దృష్టాంతము బౌద్ధభిక్షువులు "సుత్తనిపాతము" అను గ్రంథమునందు "ఉరగసుత్త"లో స్వీకరించిరి.

గృహస్థులగు ఉపాసకులు

ఇట్లు సన్న్యాసపరముగా బుద్ధుని ధర్మములు ఉన్నను, గృహస్థాశ్రమమున నుండువారు గూడ "బుద్ధం శరణం గచ్ఛామి" "ధర్మం శరణం గచ్ఛామి" "సంఘం శరణం గచ్ఛామి" అని సంకల్పముచెప్పి, ఈ మాటి యందును విశ్వాసము గలవారు సన్న్యాసాశ్రమను గ్రహింపకయే, ఉపాసకులుగా చేరవచ్చును. అహింస, సత్యము, అస్తేయము, సర్వభూతదయ, ఆత్మౌపమ్యదృష్టి, శౌచము, సత్పాత్రదానము మొదలగు ధర్మములను ఉపాసకులకు బుద్ధుడు బోధించెను. బుద్ధధర్మములందు వీనికి శీలము అని పేరు. ఈ ధర్మములను బుద్ధుడు ప్రాచీన స్మృతి గ్రంథములనుండి గ్రహించెనని మనము కొంచెము విచారించిన తెలియగలదు. బుద్ధుడు "బ్రాహ్మణ ధమ్మిక సుత్తము"నందు ప్రాచీన బ్రాహ్మణులస్తుతిని స్వయముగనే చేసియున్నాడు. మనుస్మృతియందలి ఈ క్రిందిశ్లోకములు అక్షరమైన మార్పు లేకుండ ధమ్మపదమందు కనబడుచున్నవి. *

"అభివాదన శీలస్య, నిత్యం వృద్ధోపసేవినః
చత్వారి తస్య వర్ధంత, ఆయుర్విద్యాయశోబలమ్" (మను.2-121)

నిత్యమును వృద్ధులను సేవించువారికిని, పెద్దలకు అభివాదనము (కుర్యాద) చేయువారికిని, ఆయువు, విద్య, యశస్సు, బలము – ఈ నాలుగును వృద్ధియగును.

* ధమ్మపద 109-131

"యోఽహింసకాని భూతాని హిన స్త్యాత్మసుఖేచ్ఛయా,
స జీవంశ్చ మృతశ్చైవ న క్వచి త్సుఖ మేధతే" (మను. 5-45)

ఎవడు ఇతరులను ఉపద్రవపెట్టని జింకలా మొదలగు జంతువులను తన సుఖము కొరకై హింసించునో, అట్టివాడు జీవించియుండియు మరణము జెందినవాడే. అట్టివాడు బ్రతికియుండియు, చచ్చియు ఎచ్చటను బాగుపడడు.

దీనిని బట్టిచూడ బౌద్ధమతము కొన్నిమార్పులతో నేర్పడిన హిందూమతమే అని స్పష్టము కాగలదు.

(2) జైన మతము

రమారమి ఇదే సమయమున వర్ధమాన మహావీరుడు జైనమతమును ప్రచురపరచెను. మహావీరునకు పూర్వము 23 రు తీర్థంకరులు ఉండిరనియు అందు 23 వ తీర్థంకరుడు మహావీరునకు పూర్వము 250 సంవత్సరములకు ముందు ఉండెననియు జైనసంప్రదాయపు చరిత్రలు చెప్పుచున్నవి.

మహావీరుడు వైశాలిపురమునందు క్రీ. పూ. 555 సంవత్సర ప్రాంతమున క్షత్రియ కుటుంబమున జన్మించెను. ఈతడు 30 ఏండ్ల వయస్సున సర్వసంగత్యాగము చేసి పారసనాథులను సన్యాసులతో కలిసి రెండు సంవత్సరములుండెను. తరువాత నాతడు, స్వతంత్ర మతమును స్థాపించి నలుబది యేండ్లవరకును ధర్మోపదేశము చేసెను. క్రీ పూ. 490 లో పరమపదము నొందెను. జైనులు (1) వేదములను నమ్మరు. (2) వీరి సిద్ధాంతము ప్రకారము సర్వేశ్వరు డొకడు కలడు. అతడు సర్వశక్తిమంతుడయ్యును, తటస్థునివలెనుండును. మనలను రక్షింపడు. శిక్షింపడు. మన సదాచారములు, దురాచారములే మనలను రక్షించును, శిక్షించును. (3) సృష్టియు జీవులును అనాదులు. వినాశము చెందునవి కావు. (4) తీర్థంకరులను, గురువులను దేవతలకంటె నెక్కుడుగా భావించి వారి ప్రతిమలను వీరు పూజింతురు. (5) అహింసయనునది అన్ని వ్రతములలో వీరికి గొప్పది. రాత్రి భోజనము చేసినచో చీకటిలో జీవకోటికి హింసకలుగునేమో అని సూర్యాస్తమయము కాకపూర్వమే భోజనము చేయుదురు. వడియబోయని నీరును త్రాగరు.

వీరిలో మొట్టమొదట జాతిభేదములు లేక పోయినను, కొంత కాలమునకు దిగంబరులనియు, శ్వేతాంబరులనియు రెండు తెగలు ఏర్పడెను. ఈ మతము క్రమముగా దక్షిణదేశమునకు ప్రసరించి, 9వ శతాబ్దమున పశ్చిమ తీరమునను, మైసూరురాజ్యము నందును ప్రబలము చెందెను. అరవ, కన్నడ భాషలయందు జైనులు చక్కని గ్రంథములను వ్రాసియున్నారు.

(3) వైష్ణవమతము

కృష్ణ యను పేరు ఛాందోగ్యోపనిషత్తులో మొట్టమొదట కనబడు చున్నది. ఇతడు దేవకీ కుమారు డనియు ఘోర ఆంగిరసుని శిష్యుడనియు తెలియుచున్నది. కృష్ణుడు తన గురువువద్ద నేర్చుకొనెనని చెప్పినవిషయము లలో భగవద్గీతలోనున్న ముఖ్యసిద్ధాంతములు కనబడుచున్నవి. ఈ సిద్ధాంతములే భాగవతమతమునకు పునాదులుగా తోచుచున్నవి. ఛాందోగ్యోపనిషత్తులో కృష్ణునిగూర్చి చెప్పిన దానినిబట్టి చూడగా జిన, గౌతమబుద్ధులకు చాల కాలము పూర్వమే, అనగా క్రీ. పూ. 1400 లకు పూర్వమే (గీ. ర. తె. 752) ఈ భాగవతమతము ఉండెనని తెలియుచున్నది. కృష్ణుడు చారిత్రిక పురుషుడు కాడని కొందరి మతము. ఐనను, మధురా నగరనివాసి యగు వాసుదేవకృష్ణుడు సాత్వతులు అను క్షత్రియజాతికి చెందిన యాదవకుటుంబములోని మానవుడే యనియు, ఈ యాదవ కుటుంబము పేరు బ్రాహ్మణములలో గూడ గలదనియు,ఇప్పుడు చారిత్రికమైన నిదర్శనములు కనబడుచున్నవి. కాని గోపికాలోలుడును, రాధాప్రియుడును అగు కృష్ణుడు-హరివంశము, పురాణములలోనే తప్ప అంతకు పూర్వము కనబడుటలేదు. కాబట్టి వైష్ణవ మతమునందు రమారమి 1000 సంవత్సరముల తరువాత గలిగిన ఈ మార్పుల గమనింపనగును.

ఇదిగాక భాగవత మతముయొక్క మూలసిద్ధాంతములు అసలుభారతములో (క్రీ. పూ. 1000) నారాయణోపాఖ్యానము నందు కనబడుచున్నవి. భగవద్గీతయు ఈ భారతము నందు కలదు. క్రీ. పూ. 400 నాటికి భారతము మహాభారత మయ్యెను. భగవద్గీత నాటికే వేదములలో చెప్పిన కర్మకాండ యందు అసంతృప్తియు, వేదముల యొక్క ప్రామాణ్యమును నిరసించుటయు కొంతవఱకు స్పష్టముగా తెలియుచున్నవి. నిర్గుణుడగు పరమాత్మకు

బములు సగుణు డగు ఈశ్వరుని భక్తితో నారాధించుటయు, ఉపనిషత్తుల లోని కేవల జ్ఞానమార్గముకంటె భక్తిమార్గమున మోక్షమును సంపాదించుట సులభమైన ఉపాయమనియు, జంతుహింసతో గూడిన యజ్ఞయాగాదుల వలన అంతగా ప్రయోజనములేదనియు, భాగవతులుఎక్కువగా ప్రచారము లోనికి తెచ్చిరి. కాని, భాగవతులు బౌద్ధులవలె వేదబాహ్యులు గాక సంప్రదాయసిద్ధమైన వర్ణాశ్రమ ధర్మములను బలపరచిరి. అందుచేత కొంత వఱకు వేదములపై తిరుగుబాటుగా నుండినను, హిందూధర్మములో వైష్ణవ మతము సంపూర్ణముగా తరువాత లీనమగుటకు అవకాశముండెను. వీరి మత గురువగు శ్రీకృష్ణుడు భగవంతుడగు విష్ణువుయొక్క అవతారముగను, నర నారాయణులే అర్జున కృష్ణులుగ ఎంచబడిన పిమ్మట ఈ భాగవతమతము వైష్ణవమతముగా హిందూమతములో పూర్తిగా లీనమై పోయెను.

పాంచరాత్ర సిద్ధాంతము

పాంచరాత్రులసిద్ధాంత మనగా విష్ణువుయొక్క చతుర్ముఖ వ్యూహము నంగీకరించిన సిద్ధాంతము. వీరి సిద్ధాంతము ప్రకారము వాసుదేవుడు పరమేశ్వరుడనియు, సంకర్షణుడు జీవుడనియు, ప్రద్యుమ్నుడు మనస్సు అనియు, అనిరుద్ధుడు అహంకారము అనియు చెప్పుదురు. అందు వాసుదేవుడు శ్రీకృష్ణుడు. సంకర్షణుడు బలరాముడు. ప్రద్యుమ్నుడు శ్రీకృష్ణుని కుమారుడు. అనిరుద్ధుడు మనుమడు. భాగవత మతము శ్రీకృష్ణు డుదయించిన యాదవకులము వారిచే ప్రచారము చేయ బడినది. శ్రీకృష్ణుడు సాత్వతవంశమునకు చేరుటచే సాత్వతమత మనియు చెప్పబడుచు వచ్చెను. శ్రీకృష్ణుడు తన మిత్రుడగు అర్జునునకు ఈ భాగవతమతమునే ఉపదేశించెను గాని ఈ మతము అంతకు పూర్వమే నారాయణీయమత మనియు, పాంచరాత్రమత మనియు వివిధనామము లచే చెప్పబడుచుండిన పూర్వకాలపు భాగవతమతమే గాని క్రొత్తమతము గాదు అని కొందరు చరిత్రకారుల అభిప్రాయము. *

(4) శైవ మ త ము

శ్వేతాశ్వతరఉపనిషత్తులో శైవమతము నందలి సగుణుడగు ఈశ్వ

* గీతారహస్యము, ఇంగ్లీషు, 756 పేజి.

రునిగూర్చి ప్రారంభసూచనలు గలవు. ఋగ్వేదమునందు రుద్రుడు క్రూరదేవతగా వర్ణింపబడి అతని కోపము తీర్చుటకై కొన్ని స్తుతికీ గలవు. తైత్తిరీయసంహితలో రుద్రుడు క్రూరుడుగాను, మంగళకరుడు-కూడ వర్ణింపబడియున్నాడు. శుభముల నిచ్చు సందర్భమున శివశ పర్యాయపదముగా వాడబడినది. తరువాత చారిత్రికముగా శైవమ రెండవశతాబ్దమునకు చెందిన పతంజలినాటికి (క్రీ. పూ. 150) స్పష్ట కనబడుచున్నది. అప్పటికి వీరికి శివభాగవతు లని పేరు. మహాభా ములో నారాయణీయోపాఖ్యానమున పాశుపతశాఖకు చెందిన శైవులగు గలదు. ఉమాపతి యగు శివుడు స్వయముగా వీరి మతధర్మము బోధించినట్లు గలదు. స్వయముగా అని చెప్పుటచే ఈ ఉమాపతి మానవ యనియు, తరువాత శివునిఅవతారముగా నీతడు అంగీకరింపబడెననియు చె వచ్చును. వాయుపురాణము 23 వ అధ్యాయమునందును, లింగపురాణ 24వ అధ్యాయమునందును యదువంశమున వాసుదేవుడు పుట్టినప్పుడు శివ బ్రహ్మచారిగా "నకులేశు"డను పేర బరోడా ప్రాంతములో ఇప్ప "కర్వన్"అను స్థలముగా నిర్ణయింపబడిన "కాయావర్ధన"మను గ్రామ నందు అవతరించెనని గలదు.*

శివునియొక్క మానవరూపమైన విగ్రహము క్రీస్తు తరువాత మొద శతాబ్దమధ్యమున వేమకేడ్ ఫిసిస్ అను చక్రవర్తి యొక్క నాణెముల కనబడుచున్నది. ఇది శివుని అవతారమైన నకులేశుని యొక్క విగ్ర ముగా తలప వచ్చును.

దక్షిణదేశమున క్రీ. శె. మొదటి శతాబ్దమున జరిగిన 3 వ మధ సంఘమునకు "నక్కీరి"యను శైవాచార్యు డాధిపత్యము వహించెను. క్రీ. 1,2 శతాబ్దములలోనే కాళహస్తి కొండలమీద శివభక్తుడగు కన్న యొక్క చరిత్ర భక్తి పూరితముగా నున్నది. ఇతడు వేటకాడగు రా శివునికి అతిభక్తితో తాను తెచ్చిన మాంసాదులను అర్పించుచ డెను. ఒకనాడు భక్త్యావేశముచే తన కంటి నొకదానిని పెటికి, శివునకర్పిం-రెండవకంటిని తీయుటకు సిద్ధపడుచుండగా, ఈశ్వరుడు ప్రత్యక్షమై, అత భక్తికి మెచ్చి మోక్షమిచ్చెను. ఇతడు అరవదేశమున 63 శివభక్తులల

---

*ది కల్చరల్ హెరిటేజ్ అఫ్ ఇండియా, 3 వ సంపుటము, 16 పుట.

నొకడు. దీనినిబట్టి శైవమతమును, శివభక్తియు క్రీ. శ. 1-2 శతాబ్దముల నాటికి దక్షిణ దేశమున ఎక్కువగా ప్రచారములో నున్నట్లు తెలియగలదు.

శాక్తము

శక్తి సంప్రదాయమునందు శివుని భార్యయగు శక్తి ముఖ్యము. శాక్త సిద్ధాంతమును బట్టి పురుషుడు (శివుడు) ఏపని చేయడు. ప్రకృతి (శక్తి) సమస్తము పుట్టించునది; చేయునది. అందుచే శివునికంటెశక్తి బలవత్తరమైనది. ఈ శక్తిని, కాళి, తారా, షోడశి, దుర్గ, అన్నపూర్ణ, జగద్ధాత్రి, శారద, శ్రీవిద్యా, చండి, చాముండి మొదలగు అనేక పేర్లతో పూజింతురు. ఇందు కొందరిని శైవులు వైష్ణవులుకూడ పూజింతురు.

ఈసంప్రదాయమున మానవ శరీరమున మిక్కిలి సూక్ష్మమగు, అనేక నాడులును, ఒకదానిపైని నొకటిగా 6 చక్రములును కలవనియు, మంత్ర శక్తిచే ఈ నాడులను మేల్కొలిపి అనేక మహిమలను పొందవచ్చుననియు చెప్పెదరు. శక్తిపూజ యందు జంతుబలులు, నరబలులుగూడ ఇచ్చెదరు. ముఖ్యముగా చక్రపూజయందు ఎందరు పురుషులుందురో అందరు స్త్రీలతో గూడ వలయాకారముగ కూర్చొని మంత్రముల నుచ్చరింప వలెను. మద్యము, (సారాయి) మాంసము, మత్స్యము, పేలాలు, స్త్రీ సంభోగము అను పంచతత్త్వములను అనుభవించవలెను అని చెప్పుదురు. దీనికి వామాచారము అని పేరు ఈ వామాచారము నందు గూఢార్థములు ఎన్నియోకలవు. ...రికి మంత్రము (శబ్దము)లు, యంత్రములు, (రేఖాచిత్రములు, ముగ్గులు) ముద్రలు, (కరన్యాసములు,) నాదములు ప్రధానము. తంత్రశాస్త్ర గ్రంథములయందు వీటి వివరములు అన్నియుగలవు. వేదాంతమునందు వలెనే సచ్చిదానంద స్వరూపుడగు పరమాత్మలో లీనమగుట సాధకునికి ఆదర్శము. ...రి సంప్రదాయమునందు ఉపయోగించు పదముల గూఢార్థములు తెలియనివారికి శాక్తానుకరణము అపాయకరము. తెలిసిన వారికి సులభమైన మోక్షమార్గము. శాక్త సంప్రదాయమునకు తాంత్రిక సంప్రదాయమనియు పేరు. సర్ జాన్ వుడ్రాఫ్ అను వారిచే రచియింపబడిన 'సర్పెంట్ పవర్' అను ఇంగ్లీషు గ్రంథమునందు కుండలినీయోగమునుగూర్చి వివరములు చూడ గలరు. రాబోవు ద్వితీయ ఖండమున దర్శనములందు కుండలినీయోగము ...డుడు.

ఈ సంప్రదాయమున సిద్ధిని పొందినవారు మంత్రశక్తిచే ఆశ్చర్య కరమైన మానవాతీతములైన కార్యములను చేయగలరు. శ్రీరామకృష్ణ పరమహంస తాంత్రిక సాధనానుసారముగా అద్వైత నిర్వికల్పమును "తోతపురి" అను మహాత్ముని గురు ప్రసాదమువలన పొందగలిగెను. జ్ఞానమార్గమునకు తాంత్రికమార్గము కర్మపథాభ్యాసమువంటిది. ఈ తాంత్రిక మార్గముకూడా అనాదినుండి హిందూస్థానమునందు ప్రచారములో నున్నట్లు నిదర్శనములు కలవు.

రామాయణ, మహాభారతములు

ఇప్పటికే మహాభారతమును, రామాయణమును, క్రీ. పూ. 1000 నాటికే పుట్టి కొద్దిగా వ్యాప్తమయి యున్నను, పౌరాణిక యుగము ఇంకను ప్రారంభము కాలేదు. క్రీ. పూ. 400 నాటికి ఈ రెండు గ్రంథములును బాగా ప్రచారములో నున్నట్లు కనపడుచున్నది. శ్రీ భగవద్గీత మొదటి భారతములోనిదే అనుటకు నిదర్శనములు గలవు. రామాయణములో గూడ ఒకటి, ఏడు కాండములలో మాత్రము శ్రీరాముడు విష్ణువుయొక్క అవతారముగ వర్ణింపబడియున్నాడు. ఈ కాండములు తరువాత పూర్తిచేయబడి సంపూర్ణముగా వైష్ణవగ్రంథమయిన దని చెప్పవచ్చును. ఇందు గ్రీకులు, పార్థియనులు, - శకవంశజులు అగు పరదేశీయుల నామము లుండుటచే ఈభాగము క్రీ. పూ. 2-వ శతాబ్దమునకు పూర్వపుది కాదని చెప్పవచ్చును. ఇవియును, ఇతర పురాణములును హిందూధర్మమును ప్రజలలో వ్యాపింప జేయుటకు ఎక్కువ కారణములయినవి అని ముందు అధ్యాయమున చూడగలరు.

హీనయాన, మహాయానములు

ఇదేసమయమున (క్రీ. పూ. 321-296) చంద్రగుప్త చక్రవర్తి తాను జైనుడయి, జైనమతమును హిందూస్థానమం దంతటను వ్యాపింపజేసెను. ఇతని మనుమడు అగు అశోక చక్రవర్తి (క్రీ పూ. 272 - 230) ఇంతకంటె హెచ్చుగా బౌద్ధమతమును ఎక్కువప్రోత్సాహముతో హిందూస్థానమునందే గాక ప్రపంచమంతటను వ్యాపింపజేసెను. కాని కనిష్కుని కాలము నాటికి (క్రీ. శ. రెండవ శతాబ్దము) బౌద్ధ సిద్ధాంతములలో విభేదములు హెచ్చాయెను. క్రీ. పూ. నాలుగు, మూడు శతాబ్దముల నాటి పాళీగ్రంథముల ననుస

రించి హీనయానమతమును, తరువాత పుట్టిన సంస్కృత గ్రంథముల ననుసరించిన మహాయానమతమును వేర్వేరగుచు వచ్చెను.

నా గా ర్జు ను డు

ఈ మహాయానమతమునకు ప్రధానప్రవర్తకుడు ఆంధ్రదేశమున ప్రసిద్ధిజెందిన నాగార్జునుడు. ఈయన హిమాలయము దాటి బౌద్ధమతమును వ్యాపింపజేసిన వారిలో ముఖ్యుడు. గొప్ప రసాయనవేత్త. సుశ్రుతము నకు సంస్కర్తయు నీతడే అని చెప్పుదురు. ఇతడు క్రీ. పూ. మొదటి శతాబ్దమునందు ఉండెనని ఊహించుచున్నారు.

* ఈ నాగార్జునుడు రాహులభద్రుని శిష్యుడు. రాహులభద్రుడు ప్రథమమున బ్రాహ్మణుడై పిమ్మట బౌద్ధమత స్వీకారము చేసెను. నాగార్జున మహాయాన మతప్రచారమునకు ఇతని ఉపదేశములే కారణములని చెప్పుదురు.

హీనయానమతము ననుసరించి సృష్టికర్తయగు దేవుడులేడు. గౌతమ బుద్ధుడే పరమోత్తమపురుషుడు. అతని వాక్యముల ననుసరించుటచే మోక్షము (నిర్వాణము) గలుగును. మహాయానమతము ననుసరించి బుద్ధుని దేవుని అవతారముగ నెంచి అతని విగ్రహములను పూజించుట మోక్షసాధనమునకు ముఖ్యమని యెంచబడెను. హీనయాన మతమునందు వలె కఠినమైన తపస్సు, యోగనిష్ఠ మొదలగునవి ఆవసరములేదు. మహాయాన మతమునందు మానవ సౌభ్రాతృత్వము, భూతదయ, అహింస మొదలగు నీతి మార్గములు ముఖ్యముగా నెంచబడుచుండెను. పరమార్థము అప్రత్యక్షమగు నిర్వాణము గాక కరతలామలకమగు మోక్షముగా మారెను. ఇట్లు క్రమక్రమముగా మహాయాన బౌద్ధమతములకును హిందూ మతమునకును విశేషమైన భేదము లేకుండనయ్యెను.

---

* గుంటూరుజిల్లాలో నాగార్జునకొండలో ఇతని అధ్యక్షతను విశ్వవిద్యాలయము ఒకటి స్థాపింపబడి విఖ్యాతిగాంచి యుండెను. తరువాత టిబెట్టులోని లాసానగరమున స్థాపింపబడిన విశ్వవిద్యాలయభవనము ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయ భవనము ననుసరించినట్లు శాసన మొకటి అచ్చట చెక్కబడి యున్నదట. కాబట్టి ఆంధ్రదేశపు ఈ నాగార్జునుడే మహాయానమత ప్రచారకుడని స్పష్టమగుచున్నది.

మ త వి ప్ల వ ము

యజ్ఞయాగాదులు హింసాపూర్వకము లని వేదములను నిరసించిన వారిలో మొదటవారు భాగవతులు. పిమ్మట బౌద్ధులు, ఆదేసమయమున జైనులును; మఱియొక ప్రక్కను శైవులును, చార్వాకులును, శాక్తులును ఎవరి దారిని వారు క్రొత్త క్రొత్త సిద్ధాంతములను ప్రచురించుచుండిరి. ఎక్కడ జూచినను చర్చలు జరుగుచుండెను. సగుణుడగు విష్ణుని భక్తి ప్రధానముగా పూజించు వైష్ణవులు ఈ విప్లవమును ముమ్మందు ప్రారంభించిరి. బౌద్ధులు కర్మకాండను నిరసించుటయేగాక దేవుడే లేడనిరి. చాతుర్వర్ణ్య విభాగము కూడదనిరి. అప్పటికి విప్లవము వృద్ధిజెందెను. మోక్షసంపాదనకు నీతి మార్గము ముఖ్యమని బౌద్ధులు బోధించుచుండగా, చార్వాకులు సుఖమే ప్రధానము గాని నీతులతో తమకు నిమిత్తము లేదనియు, జీవించి నంతవఱకు సుఖముగా నుండుటయే ప్రధానమనియు బోధించుచు,ఈవిప్లవమును సంపూర్ణము జేసిరి. జైనులుకూడ మోక్షసంపాదనకై తపస్సు ప్రధాన మైనదనియు జీవాత్మలు నిత్యమైనవనియు చెప్పుచు అహింసా వ్రతమునే బోధించిరిగాని, వేదములయొక్క ప్రమాణమును ఒప్పుకొనక పోవుటచే వారును హిందూమత విప్లవమునకు సహకారులైరి.

సూ త్ర ము లు

(క్రీ. పూ. 1000—500)

ఇంతట శ్రోత్రియులు కండ్లు తెరచి తమ ఇల్లు చక్కబెట్టుకొనుటకు ప్రారంభించిరి. ఇందులకు ప్రథమ ప్రయత్నముగా తమ విజ్ఞానము నంతను పరిశోధించి సూత్రరూపముగా రచించుటకు ప్రారంభించిరి.

సూత్రములనగా నెంతయో అర్థమును కొద్దిలో నిమిడ్చి చెప్పెడి చిన్న వాక్యములు. ఆర్యులలో భిన్నశాఖలవారికి ప్రత్యేక సూత్రములు గలవు. శ్రౌతసూత్రములందు యజ్ఞయాగాది కర్మలు చేయువిధము వర్ణింపబడును. గృహ్యసూత్రములందు గృహస్థుడు చేయవలసిన షోడశ కర్మలను చేయు నిబంధన లుండును. వివాహాది కార్యములను ఏ సూత్రమువారు ఆ సూత్రానుసారము జరుపుకొనవలెను. ఋగ్వేదమునకు అశ్వలాయన హిరణ్యకేశీ సూత్రములును, యజుర్వేదమునకు ఆపస్తంబ, బౌధాయన సూత్రములును

ముఖ్యము లైనవి. బౌధాయన ఋషి క్రీ. పూ. 500 నాటికిని, ఆపస్తంబఋషి క్రీ. పూ. 300 నాటికిని ఉన్నట్లు తెలియుచున్నది. అందు ఆంధ్రదేశమున ఆపస్తంబ సూత్రములు మిక్కిలి గౌరవించబడుచున్నవి. ఇప్పటికికూడ ఎవరి గోత్రమును, సూత్రమును వారు వంశపారంపర్యముగ తెలుసుకొనుచు వారి వారి వంశచరిత్రలను ప్రవరలో చెప్పుకొని కాపాడుకొనుచున్నారు. ఉదా:— నేను సాంఖ్యాయన ప్రవరాన్వితః, సాంఖ్యాయనసగోత్రః, ఆపస్తంబ సూత్రః యజుశ్శాఖాధ్యాయీ అని ప్రతిదినమును చేయు ప్రార్థనలలో చెప్పుకొనుచు నా వంశావళి చరిత్రను కాపాడవలె నను నియమము ఇప్పటికిని ఆచారములో నున్నది. శ్రౌతగృహ్య సూత్రములు గాక ధర్మసూత్రములును మనువు మొదలగువారి స్మృతులును గలవు. పాణిని కృతమైన "అష్టాధ్యాయి" అను వ్యాకరణ గ్రంథము ఈ సూత్ర కాలము నాటిది (క్రీ. పూ. 750). తరువాత కాత్యాయనుడు ఈ సూత్రములపై వార్తికములు వ్రాసెను. పిమ్మట పతంజలి (క్రీ. పూ, 170) పాణిని సూత్రములపై మహాభాష్య మను పేర భాష్యమును వ్రాసెను.

స్మృతులు

శ్రుతివాక్యములకు అవిరోధముగా ఋషులచే స్మరింపబడినవి గావున వీనికి స్మృతులు అని పేరు. మూలస్మృతులు 18.

1. స్వాయంభువ మనుస్మృతి, 2. బృహస్పతి స్మృతి, 3. వసిష్ఠ స్మృతి, 4. కశ్యప స్మృతి, 5. భారద్వాజ స్మృతి, 6. గౌతమస్మృతి, 7. యాజ్ఞవల్క్య స్మృతి, 8. భృగుస్మృతి, 9. నారదస్మృతి, 10. కపిల స్మృతి, 11. పరాశర స్మృతి, 12. వ్యాస స్మృతి. 13. కాత్యాయన స్మృతి, 14. ఆపస్తంబ స్మృతి, 15. ఆశ్వలాయన స్మృతి, 16. కణ్వస్మృతి, 17. అత్రి స్మృతి, 18. హారీత స్మృతి.

ఈ స్మృతులను అనుసరించు ఉపస్మృతులును గలవు. వీనిని బట్టి హేమాద్రి, నిర్ణయ సింధువు, ధర్మప్రవృత్తి, స్మృతిరత్న మహోదధి, స్మృతి చంద్రిక, షట్కర్మచంద్రిక మున్నగు అనేక స్వతంత్రగ్రంథములు కూడా గలవు

మనుస్మృతికి వ్యాఖ్యానము కుల్లూకభట్టీయము. యాజ్ఞవల్క్య స్మృతికి వ్యాఖ్యానము విజ్ఞానేశ్వరీయము; సరస్వతీ విలాసము. పరాశర

స్మృతికి వ్యాఖ్యానము ఉజ్జ్వల దత్తీయము. ఇటులనే అనేకవ్యాఖ్యానములు పుట్టియున్నవి. ప్రతి స్మృతియందును ఆచారకాండము, ప్రాయశ్చిత్తకాండము, వ్యవహారకాండము అని మూడు భాగములు గలవు. ఈ స్మృతులనుండి మనకు ఆ కాలపుదేశస్థితి, సంఘస్థితి, ఆచారవ్యవహారములు, వర్ణాశ్రమ ధర్మములు, రాజధర్మములు, న్యాయవిచారణ మొదలగు విషయములు అన్నియు తెలియును.

షడ్దర్శనములు

ఇప్పుడు అనగా క్రీ. పూ. 400 మొదలు 200 సంవత్సరముల లోపల (1) న్యాయ, (2) వైశేషిక, (3) సాంఖ్య, (4) యోగ, (5) పూర్వమీమాంస (6) వేదాంతములను షడ్దర్శనములు ప్రచారములోనికి వచ్చెను. షడ్దర్శనములను గురించి రెండవఖండమునందు చూడనగును. ఈ కాలమున శైవులును, భాగవతులును హిందువులలో జేరిపోయిరి. పురాణములును వీరికి సహకారులాయెను. బౌద్ధ, జైనులమతములు మాత్రము ప్రత్యేకముగా నిలిచిపోయెను. అట్లు నిలిచిపోయిన పరమతములను ప్రతిఘటించి షడ్దర్శనవాదులు ప్రబల ప్రయత్నములు జేసి ఏ ప్రకారము హిందూమతమును స్థాపించిరో – శ్రీ శంకర, రామానుజ, మధ్వాచార్యులు బ్రహ్మసూత్రములకును, భగవద్గీతకును, ఉపనిషత్తులకును తమతమ భాష్యములను రచియించి హిందూమతమును (సనాతన ధర్మమును) మత విప్లవముల నుండి ఎట్లు రక్షించిరో ముందు చూడగలరు.

ఆంధ్రరాజులు

ఆంధ్రులను పేరు మొట్టమొదట ఐతరేయబ్రాహ్మణములో గానవచ్చుచున్నది. (క్రీ. పూ. 1000 సంవత్సరములు) ఇందలి వర్ణనలు చూడగా ఆంధ్రులు కొందరు ఆర్యులతో పోరాడి లేచివచ్చి దండకారణ్యములో అనార్యజనమధ్యమున నివసించుచుండెడి యొక తెగవారగు ఆర్యులనియే తోచుచున్నది*. రామాయణ, మహాభారతములయందు ఆంధ్రదేశవర్ణనలు గలవు. క్రీ. పూ. 300 సంవత్సర ప్రాంతమున ఆంధ్రరాజ్యము మహోన్నత దశయందున్నట్లును, చంద్రగుప్తుని రాజ్యము తరువాత ఆంధ్రరాజ్యమును మించిన మఱియొక రాజ్యము లేదనియు "మెగాస్తనీస్" అను గ్రీకురాయబారి

* కె. వి. లక్ష్మణరావుగారు.

వ్రాసియున్నాడు. ఆ కాలమున ఆంధ్రరాజ్యమునందు ముప్పదిదుర్గములును, లక్ష కాల్బలమును రెండు వేల గుఱ్ఱపు సైన్యమును, వేయి ఏనుగులును ఉండెను. వీరు క్రీ. పూ. 256 లో అశోకునికి సామంతులై యుండినట్లు శాసనములు కలవు♦ అశోకుని మరణానంతరము క్రీ.పూ. 231 లో ఆంధ్రరాజులు పూర్తిగా స్వతంత్రులైరి. అంతట వీరు విజృంభించి కృష్ణా, గోదావరినదుల ముఖమున ఆంధ్ర సముద్రము మొదలు మగధదేశమువఱకు నాక్రమించుకొనిరి. వీరికి తూర్పున శ్రీకాకుళమును, పశ్చిమమున ప్రతిష్ఠాన (పైఠణ్) పురమును రాజధానులుగా నుండెను. శ్రీకాకుళము కృష్ణానది ముఖమువద్ద చల్లపల్లి జమీందారీలో ఉన్నది. ఈ యాంధ్రరాజులు ముప్పదిమంది 456 సంవత్సరములు రాజ్యము చేసిరి. వీరికి శాతవాహను లనియు, శాతకర్ణు లనియు పేర్లు కలవు. శాతవాహనులనగా సింహమును వాహనముగా కలవారు. శాతకర్ణు లనగా నూరు చుక్కానులు అనగా పడవలు కలవారు. ఈ చక్రవర్తులలో నొకడగు శాలివాహనుడు పరరాజుల నోడించి, శాలివాహన శకము క్రీ. శ. 78 లో స్థాపించెను. ఇప్పటికిని మన పంచాంగములలో ఈ శకము వాడబడుచున్నది. వీరు మిక్కిలి బలవంతులై విదేశరాజులపరితాపము నడగించుచు రాగా తుదకు క్రీ. శ. 126 సంవత్సరములో "విలవాయకురుడు"† అను ఆంధ్రరాజాగ్రగణ్యు డన్యదేశీయు లగు రాజుల సేనల నాశనమొందించి పారతంత్ర్యమునుండి దేశమును తొలగించి స్వరాజ్యమును, స్వధర్మమును నిలిపె నని క్రీ. శ. 144 లో నొక శాసనముగలదు. ఆంధ్రరాజ్యమం దప్పుడు సౌరాష్ట్రము, (కాఠియవాడ్) మాళ్వా, కచ్ఛము (కచ్) సింధు దేశము, కొంకణము మొదలగు రాజ్యములన్నియు చేరి యుండెను. ఆంధ్రరాజుల వంశవృక్షమందు 24వ వాడగు రెండవ 'పులమాయి' (క్రీ. శ. 130-158) తన రాజధానిని ప్రతిష్ఠానపురమునకు మార్చెను. తరువాత రాజులలో 'యజ్ఞశ్రీ' అను నాతడు ఓడయొక్క ముద్ర గల వెండినాణెములను చేయించెను. (క్రీ. శ. 184 - 213). అందువలన ఈతని కాలమున సముద్రవ్యాపారములు విశేషముగానున్నట్లూహింపవచ్చును. శ్రీకాకుళము గాక తరువాత ఆంధ్రులకు ధాన్యకటకము రాజధానిగా నుండినట్లు తెలియుచున్నది. ఇది ధనకటకము, ధరణికోట అనికూడ చెప్పబడును. ఈ

♦ 13 వ శిలాశాసనము. † "గౌతమీపుత్ర శాతకర్ణి"

నగరము గుంటూరుజిల్లాలో కృష్ణానదియొడ్డున గలదు. ఇచ్చట నీకాలమున అమరావతి విశ్వవిద్యాలయము అభివృద్ధిలో నుండెను.

క్రీ. శ. 3 వ శతాబ్దమందు హిందూస్థానచరిత్ర అంధకారబంధురమై ఆంధ్రవంశ మెట్లంతరించినది తెలియదు. ఇది తునకలు తునకలై పలురాజులచే ఆక్రమింపబడినట్లు కనబడుచున్నది. మొట్టమొదట ఆంధ్రరాజులు బౌద్ధమతస్థులుగానుండి అమరావతి, జగ్గయ్యపేట మొదలగు స్థలములలో బౌద్ధస్తూపముల గట్టించిరనియు తరువాత హిందూమతస్థులుగ మారిరనియు తోచుచున్నది. ఆంధ్రదేశమున క్రీ. శ. 225–6150 వరకు పల్లవులును, ఇతరసామంతరాజులును ఏలుచుండిరి.

కనిష్క మహారాజు
(క్రీ. శ. 120-150)

అలెగ్జాండరు తరువాత హిందూదేశముయొక్క పశ్చిమ సరిహద్దునందు "బ్యాక్ట్రియా" యను రాజ్యమును గ్రీకురాజు లేలుచుండిరి. ఆంధ్రరాజులు మహావైభవముతో నున్నంత కాలము ఈ బ్యాక్ట్రియను లచ్చటచ్చట ఈ దేశమునందు చిన్నచిన్న రాజ్యముల నేర్పరచుకొని కొన్ని దినములకు హిందువులలో కలిసిపోయిరి. మాళ్వాదేశమున రాజ్య మేలుచుండిన శకరాజులను హిందువులు క్రీ. పూ. 57 లో "కారూరు" వద్ద నోడించుటచే ఆ సంవత్సరమునుండి విక్రమశకము ప్రారంభమాయెను *శకరాజులను పల్లవులును (పార్థియనులును), పల్లవులను కుశను వంశపు రాజులును జయించిరి. కుశను వంశమున కనిష్కుడను రాజు విఖ్యాతి జెందెను. అశోకుని తరువాత బౌద్ధధర్మమును మిక్కిలి యభివృద్ధికి తెచ్చెను. ఇతని రాజధాని పెషావరు పట్టణము (పురుషపురము). ఇతడు తన రాజ్యమును ఉత్తరమున టిబెట్ నందును, పశ్చిమమున "యార్కన్" "ఖోటాన్" మొదలగు చైనాలోని దేశములవరకును వ్యాపింపజేసెను. ఇతని నాణెముల మీదనున్న సూర్యచంద్రప్రతిమలనుబట్టి మొదట యవను డనియు, పిమ్మట బౌద్ధమతస్థుడయ్యెననియు తెలియ గలదు. ఈతని కాలమునందు బౌద్ధాచార్యుల నాల్గవ పరిషత్తు జరిగెను. ఇతడు క్రీ. శ. 150 ప్రాంతమున మృతుడయ్యెను.

* కె. వి. లక్ష్మణరావుగారు.

ప్రస్తుతము ముద్రితమైన చరకసంహితలో ఈ అన్యదేశీయుల పేర్లన్నియు కానవచ్చుచున్నవి. కావున ఈ గ్రంథము ఈ కాలము నాటిదని కొందఱ అభిప్రాయము. ఈ కాలమున తక్షశిలానగరమున విశ్వవిద్యాలయమునందు ఆయుర్వేదము అభివృద్ధి జెందెను.

బౌద్ధమతపతనము

హిందూదేశమున బౌద్ధమతపతనమునకు ముఖ్యమైన కారణము రాజపోషణము లేక పోవుటయే. ఇది గాక అనాగరికు లగు పరదేశీయులు మహాయానమతములో మొట్టమొదట రాజపోషణ యుండిన కాలములో తండోపతండములుగా జేరుచు వచ్చిరి. వారి నాకర్షించుటచే అట్టి అనాగరికుల దురాచారములు కొన్ని ఈమతములోనికి సంక్రమించెను. అందుచే బౌద్ధమతము జనసామాన్యముయొక్క ఆదరమును సహితము క్రమక్రమముగా గోల్పోయెను. ఈ కారణముచేతకూడ రాజపోషణ లోపించెను. తాంత్రిక సంబంధమైన అనాచారములును, స్త్రీ లోలత్వమును, బౌద్ధ విహారములందు మతమును పేర వృద్ధియై తుదకు ఏడవశతాబ్దము నాటికి బౌద్ధమతము హిందూదేశమున నామమాత్రావశిష్టమయ్యెను. వైష్ణవమతము మొట్టమొదట వేదబాహ్యముగా బయలుదేరినను, తుదకు శ్రీకృష్ణుడు విష్ణువుయొక్క అవతారముగ అంగీకరింపబడినతోడనే హిందూమతములో చేరిపోయెను. అటులనే బుద్ధునిగూడ విష్ణునవతారముగ హిందువు లంగీకరించిన పిమ్మట ప్రపంచమంతయు వ్యాప్తమైన ఈబౌద్ధమతమునకు హిందూదేశమున ప్రత్యేకముగ ఒక స్థలముగానైన నిలుచుటకు ఆస్కారము లేకపోయెను. కాని జైనులుమాత్రము తమయొక్క ప్రధాన సూత్రములను కాపాడుకొని తాంత్రిక దురాచారములలో పడక నిలిచియున్నను, ఉత్తరమున వైష్ణవమతమును, దక్షిణమున శైవమతమును, ప్రబలముగా వ్యాపించుటచేతను, రాజపోషణ లేక పోవుటచేతను, క్రూరతపోనిష్ఠలచేతను, జైనమతముకూడ ప్రజాసామాన్యము నాకర్షింపజాలక, పశ్చిమ హిందూస్థానమున కొంత ప్రదేశమునందు మాత్రము అదృష్టవశమున కొందరు ధనికుల సంఘములలో ఇప్పటికిని అభివృద్ధి నందుచున్నది.

---

4. పౌరాణిక యుగము
(క్రీ. శ. 300 నుండి 1000 వఱకు)

[విషయసంగ్రహము :— పౌరాణికయుగము -- సముద్రగుప్తుడు - రెండవ చంద్రగుప్తుడు - ధర్మవైద్యశాలలు - విక్రమాదిత్యుడు - నవరత్నములు - శిలాదిత్యుడు - శ్రీ హర్షుడు - పురాణములు - ఉపపురాణములు : నానిలక్షణములు - సర్గము - ప్రతిసర్గము - కాలపరిమాణము - మన్వంతరములు - ప్రళయములు - శాస్త్రాభివృద్ధి - వాఙ్మయము - శిల్పకళాభివృద్ధి - శైవసిద్ధాంతము - రేణుకాచార్యులు : వీరశైవము - అరవదేశపు శివభక్తులు - తిరుమూలర్ - మాణిక్యవాచికర్ - అప్పర్ - సంబంధర్ - సుందరమూర్తి - స్త్రీశివభక్తురాండ్రు - శివభక్తులు - వైదిక సంప్రదాయపువారు - హిందూమత పునరుద్ధరణము - కుమారిలభట్టు - శంకరాచార్యులు - రామానుజాచార్యులు - మధ్వాచార్యులు - బసవేశ్వరుడు - హిందూమతవ్యాపకము - దేవాలయములు - హిందూరాజ్యముల విస్తీర్ణము, వలసరాజ్యములు. రాజ్యపద్ధతి : రాజనీతి- హిందూస్థానము సంయుక్తరాష్ట్రము - ప్రజాసత్తాక రాజ్యములు - క్షత్రియధర్మము - చాతుర్వర్ణ్యవ్యవస్థ - రాజపుత్రులు - దక్షిణదేశమున క్షత్రియులు - బ్రాహ్మణులు క్షత్రియధర్మమును అనుసరించుట, క్షత్రియధర్మము తగ్గుట, ఐకమత్యములేక పోవుట.]

ఈ యుగమునందు స్మృతులును, పురాణములును అభివృద్ధి చెంది హిందూమతమును తిరిగి స్థాపించుటచే పౌరాణికయుగ మని పేరు వచ్చినది. గతయుగాంతమునందు ఆంధ్రరాజ్యము క్షీణించిన పిమ్మట, హిందూ రాజులు కళాహీనులై ఐకమత్యము లేక అనేకశాఖలు బయలుదేరి ఒకరి నొకరు ద్వేషించుకొను సమయమున శకవంశజులు, హూణులు, యవనులు, పహ్లవులు, బ్యాక్ట్రియనులు మొదలగు పరదేశీయులు ఉత్తర పశ్చిమములనుండి ఒకరివెంట నొకరు మౌర్యవంశము శిథిలముకాగానే చొరుచు కొనిరాదొడగిరి.

సముద్రగుప్తుడు (క్రీ. శ. 325-326)

ఇతడు గుప్తవంశమునకు చెందినవాడు. ఇతడు ఉత్తరహిందూదేశము లోని యనేక రాజ్యములను జయించి, దక్షిణమున రామేశ్వరము వరకును దిగ్విజయము చేసెను. ఇతడు హిందూస్థానము నంతయు తన పరిపాలన క్రిందికి తెచ్చి, తన విజయమును జగత్తునకు తెలుపుటకై అశ్వమేధయాగము చేసెను. మరియు, అశోకుడు ప్రయాగలో వేయించిన శాసనము గల స్తంభము మీదనే తన దిగ్విజయములను గురించి శాసనము వ్రాయించెను. ఇతడు హిందువు డయ్యును బౌద్ధులను ప్రోత్సహించెను. ఇతని పిమ్మట గుప్తరాజులు క్రీ. శ. 480 వఱకును రాజ్యము చేసిరి.

రెండవ చంద్రగుప్తుడు

ఈ వంశమునందలి రెండవ చంద్రగుప్తుని (క్రీ. శ. 375-413) రాజ్య సమయమున చైనాదేశస్థుడగు బౌద్ధ యాత్రికుడు (ఫాహియాన్) (క్రీ. శ. 405-411) వ్రాసిన వ్రాతలను బట్టి ఈతని రాజ్యము రామరాజ్యముగా నున్నట్లు కానవచ్చుచున్నది. ఈతడు హిందూరాజ్యమును ఉత్తరమున పంజాబు, పశ్చిమమున గుజరాతు, తూర్పున బెంగాలు వఱకును వ్యాపింపజేసి విక్రమాదిత్యు డను బిరుదు పొంది తన విజయమును శాశ్వతముగ ఢిల్లీలో ఉక్కు స్తంభము మీద వ్రాయించెను. అది యిప్పటివఱకు నున్నది.

ధర్మ వైద్యశాలలు

ఈతని పరిపాలన సమయమున పాటలీపుత్రమునందు ఉన్న ఒక ధర్మవైద్యశాలను "ఫాహియాన్" ఇట్లు వర్ణించియున్నాడు. "లోకోపకార పారీణులును విద్యావంతులును అగు పౌరులు పాటలీపుత్రమునందు ఒక ధర్మవైద్యశాలను స్థాపించిరి. రోగములుగల బీదలందరును నిచ్చటికి వచ్చెదరు. ఈ యౌషధశాలలో వారిని చేర్చుకొని వైద్యు డెట్టి రోగమున కైనను మందిచ్చును. వారికి అన్నపానాదులన్నియు అచ్చటనే యీయ బడును. అచ్చట వారు రోగము కుదురు వఱకు ఉండి బాగైన తోడనే ఇండ్లకు పోవుదురు".

ఇట్టి ఔషధశాలలు ఆకాలమున హిందూదేశమునందు తప్ప ప్రపంచమునం దెచ్చటను లేవని చెప్పవచ్చును. 10 వ శతాబ్దమునందు కాబోలు! ఐరోపా దేశమున ఔషధశాలలు పుట్టెను. ఈ కాలమునాటికి

వేలకొలది బౌద్ధసన్యాసులు గల విహారములు దేశము పొడుగునను గలవని వ్రాసియున్నారు.

ఇతడనేక హిందువులతో కూడి యొక వర్తక నౌక నెక్కి 90 దినములకు జావా చేరినట్లును, అచ్చట బ్రాహ్మణులు అనేకులుండినట్లును, హిందూధర్మమచ్చట మిక్కిలి అభివృద్ధిలో నుండినట్లును ఫాహియాన్ వ్రాయుచున్నాడు.

విక్రమాదిత్యుడు (525-583)

మాళ్వ దేశములోని ఉజ్జయిని రాజధానిగా విక్రమాదిత్యుడు రాజ్యము చేసెను. దీనికే అవంతిదేశమనికూడ పేరుగలదు. అతడు హూణశక నృపతులను జయించుటయేగాక అస్సామునుండి పశ్చిమ సముద్రమువఱకు గల దేశములనెల్ల జయించి రాజాధిరాజను బిరుదమునంది యేకచ్ఛత్రాధిపత్యముగ రాజ్యము నేలెను. ఇతని సభయందు నవరత్నము లనబడుతొమ్మిది మంది పండితులుండిరి.

శ్లో. ధన్వంతరిః క్షపణ కామరసింహశంకు
వేతాలభట్టు ఘటకర్పర కాళిదాసాః
ఖ్యాతో వరాహమిహిరో నృపతేః సభాయాం
రత్నాని వై వరరుచి ర్నవ విక్రమస్య.

ఇందు ధన్వంతరి వైద్యశాస్త్రవేత్త. క్షపణకుడు ముహూర్తవిదుడు. అమరసింహుడు శబ్దశాస్త్ర విశారదుడు. శంకుడు శిల్పశాస్త్ర నిపుణుడు. వేతాలభట్టు మంత్రశాస్త్రజ్ఞుడు. ఘటకర్పరుడు భూగతద్రవ్యశాస్త్రజ్ఞుడు. కాళిదాసు మహాకవి. వరాహమిహిరుడు జ్యోతిశ్శాస్త్ర పారంగతుడు. వరరుచి ప్రాకృత భాషాశాసనుడు. క్షపణకుడు జైనుడు. అమరసింహుడు బౌద్ధుడు. కడమవారు బ్రాహ్మణులు. ఇంతమంది సుప్రసిద్ధశాస్త్రజ్ఞులకు కళావిదులకు నాశ్రయము నిచ్చిన చక్రవర్తి క్రీ. శ. 583లో మృతుడయ్యెనని ఊహించుచున్నారు. మన కింతకంటె ఎక్కువ ఏమియు తెలియనందుకు మన మెంతయు చింతిల్లవలసియున్నది,

శిలాదిత్యుడు (క్రీ. శ. 583-606)

ఇతడు బౌద్ధమతమునందు అత్యంతాభిమానము గలవాడు. ఆ దిన

ములలో హిందువులును, బౌద్ధులును ఒకరితో నొకరు కలిసి మెలసి వైరభావము లేక యుండిరి. రెండు ధర్మములును రాజులచేతను ప్రజల చేతను గూడ గౌరవింపబడుచుండెను. ఒక కుటుంబములో నొకడు హిందువుగను, మఱియొకడు బౌద్ధుడుగను నుండుట సంభవించుచుండెను. ఉభయమతముల విద్వాంసులును ఒక్కచోట గూడి మతచర్చలు చేయుచుండిరి.

శ్రీహర్షుడు (క్రీ. శ. 606–645)

శ్రీ హర్షునకు రెండవశిలాదిత్యుడనియు, హర్షవర్ధను డనియు నామాంతరములు గలవు. ఇతడు అరవైవేల ఏనుగులను, ఒకలక్ష గుఱ్ఱములను గల సైన్యమును చేర్చుకొని 35 సంవత్సరముల వరకు దిగ్విజయయాత్రకు వెడలుచుండెను. ఇత డనేక రాజులను గెలిచినను దక్షిణమున చాళుక్యవీరుడైన రెండవ పులకేశిని గెలువలేక పోయెను. అందుచే దక్షిణమున నర్మదానది సరిహద్దుగా నేర్పరచుకొని, ఉత్తరమున నేపాళరాజులను, తూర్పున కామరూప మనబడు అస్సాం రాజులను, పశ్చిమమున వల్లభిరాజులను నితడు లోబరచుకొనెను. ఇత డొక బ్రాహ్మణుడైన రాయబారిని చీనాదేశమునకు పంపెను. ఇతడు స్వయముగా గొప్ప విద్వాంసుడును విఖ్యాతకవియునై యున్నాడు. రత్నావళి, ప్రియదర్శిక, నాగానందము అను నాటకములను సంస్కృతమున రచియించెను. ఈతడు రాజ్యము చేయునప్పుడు హుయెన్‌త్సాంగు అను బౌద్ధయాత్రికుడు ఈతని రాజధాని యగు "కనౌజ్" పట్టణమునకు వచ్చెను. అప్పుడు ఈమహారాజు అతివైభవముతో పాంచవర్షికమని బౌద్ధసత్రమును (యజ్ఞము) చేయుచుండెను. (క్రీ.శ.644) ఈసత్రము 75 దినములవఱకు జరిగి యిందు బౌద్ధులు, జైనులు, హిందువులు మొదలగు అన్ని మతములవారును హిరణ్యాది దక్షిణలచే గౌరవింపబడిరి. ఒక్క కాసైనను లేకుండ రాజు తన సొత్తునంతయు దానము జేసె నని వ్రాయబడియున్నది.

పు రా ణ ము లు

ఈ యుగమున క్రమక్రమముగా పురాణములు రచింపబడెను. ఇవి పదునెనిమిది. ఉపపురాణము లని మరిపదునెనిమిది కూడ కలవు. వేదములలోని నైసర్గిక దృశ్యములను,కొన్ని చారిత్రక విషయములను కలిపి పురాణ

ములయందు కథలుగా వర్ణింపబడియున్నవి. వేదములు ఎల్లరకును అర్థవ
గాక పోవుటచేతను, సామాన్యజనులకు అందరాని వగుటచేతను, వా
నిమిత్తమై రామాయణ భారతాది ఇతిహాసములును, భాగవతాది పురాణ
దులును రచింపబడెను. మహాభారతమునకు వేదములతో సమానమైన స్థానమ
నిచ్చి, పంచమ వేదముగా గణించుచుండిరి. పురాణములు కల్పసూ
ములవలె అతిసంగ్రహముగా నుండక, ఇప్పటి నవలలవలె వివి
నుండును. శైలి మిక్కిలి సులభముగానుండి, స్వరోచ్చారణ కష్టములే
యుండును. స్త్రీలుకూడ సామాన్యముగ పఠించుటకు వీలగునటుల విష
ములు విస్తృతముగా బోధింపబడియున్నవి. వీనిని కూడ వ్యాసమహర్షి ర
రచించెను. ఈ పురాణముల పేర్లు అనేకు లనేకవిధములుగ తె
యున్నారు. పురాణముల నామములను వానియందు గల శ్లోకమ
సంఖ్యయు ఇటుల తెలియుచున్నది.*

పురాణము పేరు.	శ్లోకసంఖ్య.	పురాణము పేరు	శ్లోకసం
1. బ్రహ్మపురాణము	10 వేలు	10. బ్రహ్మవైవర్తపురాణము	18వే
2. పద్మ ,,	55 ,,	11. లింగ ,,	11
3. వైష్ణవ ,,	23 ,,	12. వరాహ ,,	24
4. శైవ ,,	24 ,,	13 స్కాంద ,,	81,
5. భాగవత ,,	18 ,,	14. వామన ,,	10
6. నారదీయ ,,	15 ,,	15. కూర్మ ,,	17
7. మార్కండేయ ,,	9 ,,	16. మత్స్య ,,	19
8. ఆగ్నేయ ,,	15,400	17. గరుడ ,,	19
9. భవిష్యత్ ,,	18,500	18. బ్రహ్మాండ ,,	12

ఉ ప పు రా ణ ము లు

సనత్కుమార, నరసింహ, నారదీయ, శివ, దూర్వాస, క
మానవ, ఔశనస, వరుణ, కాలిక, సాంబ, నంది, సౌర, పరాశర, ఆ
మహేశ్వర, భాగవత, వసిష్ఠము లనునవి ఉపపురాణముల పేర్లు. నార
ణుని (భగవంతుని) యందు నిష్ఠకలది శ్రీ భాగవతము. పరాశక్తి (భగ

* ఆర్యవిద్యా రహస్యము. పేజి 22

యందు నిష్ఠకలది దేవీభాగవతము. శైవులును, శాక్తేయులును శ్రీభాగవతమును ఉపపురాణమందురు. వైష్ణవులును, అద్వైతులును దేవీభాగవతమును ఉప పురాణమందురు. మీమాంసకుల ప్రత్యక్ష, అనుమాన, ఉపమాన, శబ్ద, అర్థాపత్తి, అనుపలబ్ధి అను ఆరు ప్రమాణములుగాక, సంభవము, ఐతిహ్యము అను మఱి రెండు ప్రమాణములను కూడ పౌరాణికులు అంగీకరింతురు. మహాపురాణ, ఉపపురాణములు గాక - బసవపురాణము, చెన్నబసవపురాణము, కన్యకాపురాణము అను మరి కొన్ని పురాణములు కలవు.

పురాణములలో ముఖ్యముగా సృష్టిక్రమము వివరింపబడును. కొన్ని చారిత్రకమైన విషయము లున్నను, వీనియందు చరిత్ర ప్రధానము కాదు. అవి బోధించు నీతులు ప్రధానము. కొన్ని ఒక్కొక్క స్థలమునుగూర్చిన కథలను వివరించును. మరికొన్ని సృష్టియావత్తును గూర్చి వివరించును. అందు కొన్ని మనము పిల్లలకు చెప్పుకథల వంటివి. అందలి నీతి ప్రధానము కాని వర్ణనలు ప్రధానము కావు. ఒక్క విషయమును చక్కగా నొక్కి చెప్పుటకై కవు లనేక చిత్రవిచిత్రములగు వర్ణనలు చేయుదురు. పురాణ మనగానే పాతకథలను క్రొత్తవిగా నుండునట్లు చేయుట అని అర్థము. కొన్ని పురాణగాథలు ఇప్పుడు మనకు అర్థము గాకపోయినను, అందు ఎన్నో ముఖ్యములగు విషయములు మనము తెలుసుకోవలసినవి గలవు. పురాణములు ఈ కాలపు సినీమాలవంటివి. కొంత సత్యమును, కొంత కల్పనను చేర్చి చదువరులకు మనోహరముగా నుండునట్లు కథలు సృష్టించి తుద కేదో నీతిని బోధించును.

అగ్నిపురాణమునందు శివుని, విష్ణువును హెచ్చుగా వర్ణించినను, అట్టి వర్ణనలకంటె, అందు మన కుండు రాజనీతి, సాంఘిక శాసనములు, వైద్యవిషయములు ముఖ్యమైనవి. వాయుపురాణమునందు సూర్యచంద్ర వంశపు రాజుల చరిత్రములు గమనింపదగినవి. విష్ణుపురాణమునందు రాజుల వంశావళులు కలియుగారంభమువరకు చెప్పుకొనుచు వచ్చి, తరువాత కలియుగములో ఆంధ్రచక్రవర్తుల యొక్కయు ఇంకను ఇతర రాజుల యొక్కయు చరిత్రములు తెలిపిరి. పద్మపురాణమునందు సాంఖ్యతత్త్వమును సృష్టిక్రమమును వర్ణింపబడినవి. ఇందు కాలప్రమాణము క్షణము మొదలు బ్రహ్మకల్పమువరకు వివరింపబడి యున్నది. వ్రతముల శ్రాద్ధముల గూర్చియు గయాక్షేత్రమునుగూర్చియు వర్ణనము కలదు. బ్రహ్మపురాణము

నందు పూర్వజగన్నాథము వర్ణనము కలదు. గరుడపురాణమునందు గర్భో త్పత్తి క్రమమును, పిండబ్రహ్మాండ న్యాయమును, మరి కొన్ని వైద్య విషయములును విస్తృతముగ నుదాహరింపబడియున్నవి. మొత్తము మీద పురాణములు వేలకొలది సంవత్సరములనుండి హిందూదేశమున ప్రజలచరిత్రమును గూర్చి కథారూపమున బోధించుచున్నవి. భాగవత పురాణము భక్తిని బోధించుచు దేశమునందు ఎక్కువగా ఇప్పటికిని వ్యాప్తమై యున్నది.

పురాణలక్షణములు

పురాణములయొక్క ముఖ్యలక్షణములు పది యని భాగవత పురాణమునందు కలదు.

(1) సర్గము (ప్రకృతి పరిణామము)
(2) విసర్గము (వికృతుల పరిణామము)
(3) స్థానము (సృష్టిస్థితి)
(4) పోషణము (సృష్టిపోషణము)
(5) మన్వంతరము (మనువుల కాలము)
(6) ఊతి (రక్షణము)
(7) ఈశానుకథ (అవతారములచరిత్ర)
(8) నిరోధము (లీనము చెందుట)
(9) ముక్తి
(10) ఆశ్రయము (గమ్యస్థానము)

అమరకోశమునందు ఐదు లక్షణములుమాత్రము చెప్పబడుచున్నవి.

1. సర్గము 2. ప్రతిసర్గము (విసర్గము) 3. ఈశ్వరానువంశము 4. మన్వంతరము 5. రాజులచరిత్ర. ఈ అయిదు లక్షణములు మాత్రము ముఖ్యమైనవిగా అనేకులచే అంగీకరింపబడుచున్నవి. విష్ణుపురాణము ననుసరించి సర్గవిసర్గము లిట్లున్నవి.

సర్గము

1. సర్గము:— ఈశ్వరుని అధీనముక్రింద ప్రకృతినుండి బుద్ధి, అహంకారము, పంచతన్మాత్రలు * అను నీ యేడును ప్రకృతి, వికృతులుగ పరిణా

---

* పృథ్వి, అప్పు, తేజము, వాయువు, ఆకాశముల సూక్ష్మావస్థలు పంచతన్మాత్రలు.

మించును. జగత్తు పరిణామము చెందు సమయమున అవ్యక్తము ఈశ్వరుడగును. ఈశ్వరు డనగా సృష్టికర్త. మరియు కర్మతో కలిసిన ప్రకృతితో కూడి ఈశ్వరునకు పరిణామము చెందు వృత్తి కలుగగనే హిరణ్యగర్భుడగును. హిరణ్యగర్భుడు అనగా మానవునకు ఆత్మ ఎట్లో, సృష్టి కంతకును అట్లే ఆత్మ. దీనినే విరాట్ అందురు.

ప్రతి సర్గము

ప్రతిసర్గ మనగా ప్రకృతివికృతులనుండి వికృతు లేర్పడుట. అది ఈ క్రింది ప్రకారము జరుగును.

ఐదు తన్మాత్రల యొక్కయు మొత్తము సాత్వికాంశము వలన "అంతఃకరణము" పుట్టును.

ఒక్కొక తన్మాత్రయొక్క సాత్వికాంశమునుండి ఒక్కొక జ్ఞానేంద్రియము చొప్పున పంచజ్ఞానేంద్రియములు పుట్టును.

ఒక్కొక తన్మాత్రయొక్క రాజసికాంశమునుండి ఒక్కొక కర్మేంద్రియము పుట్టును.

ఐదు తన్మాత్రలయొక్క మొత్తము రాజసికాంశమునుండి ప్రాణము పుట్టును.

పంచతన్మాత్రలయొక్క తామసికాంశమునుండి పంచభూతములు పుట్టును.

పంచభూతములయొక్క పంచీకరణమునుండి వ్యక్తమగు ప్రపంచమంతయు పుట్టును. పంచీకరణ మనగా ప్రధానభూతము సగమును, ఇతర భూతములు ఒక్కొకటిలో ఎనిమిదవభాగమును చేరి రెండవసగమును కలిసి ఒక మహాభూతము కలుగుట.

ఇప్పటికిని పాశ్చాత్య ప్రకృతి శాస్త్రవేత్తలు నిర్జీవమగు అవ్యక్తము (ప్రకృతి) నుండి ఇంద్రియములు మనస్సు ఎట్లు పరిణమించినవో ఊహింప జాలకున్నారు. అనగా నిర్జీవపదార్థ మగు మూలద్రవ్యము ఎట్లు తనంతట తాను చైతన్యము కలిగి సృష్టిగా పరిణామము చెందినదో చెప్పలేరు. ఈ విషయమై ప్రకృతిపురుషుల సంయోగముచే ఏర్పడిన పంచభూతముల పంచీకరణపద్ధతిని సజీవ, నిర్జీవసృష్టి అంతయు ఎట్లు ఏర్పడెనో పౌరాణి

కులు పైని చెప్పినట్లు ఊహింపగలిగిరి. వీరు *84 లక్షల జీవయోనులను వర్ణింకరించియున్నారు. పాశ్చాత్య శాస్త్రజ్ఞులు సృష్టియొక్క ఉత్పత్తినిగూర్చి ఏదోయొక విధముగ సిద్ధాంతీకరింపగలిగిరి. 2వ ఖండములో నవీనదర్శనముల క్రింద చూడనగును. కాని, ఈ సృష్టి తిరిగి ప్రళయ కాలమున నామరూపములు లేని బ్రహ్మమునందు ఎటుల లయ మగునో ఊహింపజాలకున్నారు. ఈ విషయమునుగూర్చి పౌరాణికుల సిద్ధాంతములు పరిశీలింపదగినవి.

భాగవత పురాణము నందు సృష్టికర్త యొక్క వర్ణనలేగాక లోకకళ్యాణార్థమై మానవుడుగా అవతరించిన శ్రీకృష్ణుని లీలలద్వారా తత్వజ్ఞానము బోధింపబడుచు, భక్తిమార్గప్రధానముగా మోక్షమును పొందు పద్ధతులు చూపబడినవి.

కాలప్రమాణము

కాలక్రమమున మానవజాతి ఎటుల పరిణమించినదియు ఈ పురాణములందు గలదు. మరియు వీనియందు కాలప్రమాణ మిటుల వర్ణింపబడియున్నది. కృతయుగ, త్రేతాయుగ, ద్వాపరయుగ, కలియుగము లని నాలుగు యుగములు కలవు. వీనిలో కలియుగము 4,32,000 సంవత్సరముల ప్రమాణమును కలిగియుండును. ఈ నాలుగు యుగములకు కలిసి మహాయుగ మనిపేరు. కలియుగమునకు రెండు రెట్లు ద్వాపరయుగమును, మూడురెట్లు త్రేతాయుగమును, నాలుగురెట్లు కృతయుగమును ప్రమాణమును కలిగియున్నవి. అనగా ఒక మహాయుగము పదికలియుగముల కాలమును కలిగియుండును.

మన్వంతరములు

ఇట్టివి 71 మహాయుగములు కలిసిన ఒక మన్వంతర మగును. (43, 20,000 × 71 సంవత్సరములు). ప్రతి యొక మన్వంతరమును ఒక్కొక మనువు పరిపాలించుచుండును. ఇట్టి మన్వంతరములు పదునాలుగుకలవు. (1) స్వాయంభువ, (2) స్వారోచిష, (3) ఉత్తము, (4) తామస, (5) రైవత, (6) చాక్షుష, (7) వైవస్వత, (8) సూర్యసావర్ణి, (9) దక్షసావర్ణి, (10) బ్రహ్మసావర్ణి, (11) ధర్మసావర్ణి, (12) రుద్రసావర్ణి,

* గీతారహస్యము.

(13) రౌచ్యదైవసావర్ణి, (14) ఇంద్రసావర్ణి అని మన్వంతరముల పాలించెడి మనువులకు పేర్లు.

ప్రళయములు

ఇవిగాక ఆరు మహాయుగముల సంధికాలము వీని మధ్య కలదు. ఈ పదునాలుగు మన్వంతరములును ఈ సంధికాలమును (అనగా 14×71+6=1,000 మహాయుగములు) గడచిన వెంటనే బ్రహ్మయొక్క పగటి కాలము ముగిసి రాత్రి ఆరంభించును. బ్రహ్మయొక్క రాత్రియు వెయ్యి మహాయుగముల కాలము పట్టును. బ్రహ్మయొక్క దినాంతమునకే ప్రళయ మని పేరు. ఇట్టి ప్రళయమునకు నైమిత్తికప్రళయ మని పేరు. ఇందు భూ, ర్భువ, స్సువ ర్లోకములు మూడును సంపూర్ణముగ నశించి ప్రకృతియందు లయమగును. అతని (బ్రహ్మ) ఉదయారంభమే సృష్టి ప్రారంభము. బ్రహ్మయొక్క దినమునకు కల్ప మని పేరు. బ్రహ్మ ఇట్టి దినములు గల నూరు సంవత్సరములు జీవించును. బ్రహ్మయొక్క ఆయువు పూర్తిఅయిన పిమ్మట ప్రళయము సంభవించి, సప్తలోకములును, తలములును సర్వము నశించి, ప్రకృతిలో లీన మగును. దీనికే ప్రకృతిప్రళయ మని పేరు. ఇదియే అవ్యక్తస్థితి. ఇప్పుడు అవ్యక్తము మాత్రము నిలుచును.

ప్రస్తుతము మనము (చిత్రభాను సంవత్సరమున) వైవస్వత మన్వంతరములో, 28వ మహాయుగము యొక్క, కలియుగ ప్రథమ పాదములో 5042 వ సంవత్సరములో ఉన్నాము. మరియు బ్రహ్మ తనయొక్క 51 వ సంవత్సరములో మొదటి దినమైన శ్వేతవరాహ కల్పమును గడుపుచున్నాడు. మనలెక్కల ప్రకారము సృష్టి ఆరంభమై ఇప్పటికి నూటతొంబది అయిదుకోట్లు, యాభైఎనిమిది లక్షల, ఎనుబది అయిదు వేల నలుబది మూడు (195,58,85,043) సంవత్సరము లైనట్లు తెలియుచున్నది. పాశ్చాత్యుల లెక్క ప్రకారమును, భూగర్భశాస్త్రజ్ఞుల లెక్క ప్రకారమునుకూడ దాదాపు మన లెక్క సరిపోవుచున్నది. సృష్టి పుట్టి రెండువందలకోట్లు సంవత్సరము లైనదని వారి అభిప్రాయము.

శాస్త్రాభివృద్ధి

ఈ కాలమున పలువిధముల శాస్త్రాభివృద్ధికూడ జరిగెను. అవంతి పురమున నుండిన జ్యోతిష్కుడు వరాహమిహిరుడు (505_578) 'బృహత్సంహిత' యను ఉద్గ్రంథమును రచియించెను. అది యిప్పటికిని

హిందూస్థాన నాగరికతను కాపాడుచున్నది. పాటలీపుత్రమున ఆర్యభట్టుడను జ్యోతిష్కుడు క్రీ. శ. 476 లో పుట్టెను. ఇతడు సూర్య చంద్ర గ్రహణములకు చంద్రుడును, భూచ్ఛాయయు కారణమని కనిపెట్టెను. ఈ పౌరాణికయుగమునం దనేక రాసాయనిక గ్రంథములు పుట్టియున్నవి. ఈ యుగములోనే చరకసుశ్రుతాదివైద్య గ్రంథములు మిక్కిలి యభివృద్ధిలోనుండి అరబ్బీభాషలోనికి తర్జుమాచేయబడెను. రసాయనశాస్త్రముకూడ అరబ్బీలద్వారా ఐరోపాఖండమునకు తరువాత వ్యాప్తమయ్యెను. శస్త్రచికిత్స చాల అభివృద్ధియందుండెను. అంకగణితము (Arithmetics) బీజగణితము (Algebra) లు హిందూస్థానమునందు పుట్టి ఇతరదేశములలో ప్రసరించినందున మనదేశ మన్ని దేశములవారికిని గురుస్థానమై యొప్పెను. దశాంకగణిత (Decimal) మిచ్చటపుట్టెను. నక్షత్రముల పరిశోధనలకు బీజగణితమును, రేఖాగణితమును (Geometry) హిందువులే అందఱకు నేర్పిరి.

వాఙ్మయము

కావ్యకర్తలలో మొదటివాడు కాళిదాసు. ఇతడు ఆంధ్రుడని శ్రీ కె. వి. లక్ష్మణరావుగారు తెలిపియున్నారు. కాళిదాసు తరువాత కొలది కాలములోనే భారవి "కిరాతార్జునీయము" ను రచించెను. చిత్రవిచిత్రములగు కథలు గల పంచతంత్ర మనెడి వచనప్రబంధ మీకాలమున రచింపబడెను (క్రీ. శ 537—572). 7వ శతాబ్దమున దండికవి 'దశకుమార చరిత్రము'ను, బాణభట్టుడు 'కాదంబరి'యు, సుబంధుడను 'వాసవదత్త' యను వచనకావ్యమును రచియించిరి. భర్తృహరి నీతిశతకమును రచించెను. 8వ శతాబ్దమున భవభూతి మాలతీమాధవము, ఉత్తరరామచరిత్రము, మహావీరచరిత్రము అను మూడు నాటకములను రచించెను. ఇతడు ఆంధ్రుడు. ఉత్తరరామచరిత్రమునందు భవభూతి కాళిదాసును మించెనని పండితుల యభిప్రాయము.

శిల్పకళాభివృద్ధి

పౌరాణిక యుగమున హిందూమతాభివృద్ధితో శిల్పకళయు నభివృద్ధిచెంది పెక్కు దేవాలయములు నిర్మింపబడెను. "ఒంస్సా" లోని భువనే

శ్వర దేవాలయము (క్రీ. శ. 650) కార్నక్ లోని కృష్ణదేవాలయము (9. వ శతాబ్దము) పూరీజగన్నాథ దేవాలయము (క్రీ. శ 1174) కట్టబడియుండెను.

దక్షిణదేశములో "ఎల్లోరా" గుహలు, 8, 9 శతాబ్దములందు సొగసైన శిల్పనైపుణ్యముతో పర్వతములలో చెక్కబడెను. తంజావూరు, శ్రీరంగము, మధుర, రామేశ్వరము మొదలైన స్థలములయందలి అత్యద్భుతదేవాలయములు 13 వ శతాబ్దానంతరము నిర్మింపబడియెను.

శైవ సిద్ధాంతము

దక్షిణదేశమున, ముఖ్యముగా అరవదేశములో, శైవమతము మిక్కిలి ప్రచారములో నుండెను. ఇది సేశ్వరసాంఖ్యమువంటిది. ఇందు ఈశ్వరుడు, జీవులు, ప్రకృతి అను మూడు నిత్యమై ప్రత్యక్షమైన, పదార్థములు గలవు. జీవాత్మను ప్రకృతిబంధమునుండి విడదీసి క్రమముగా ఈశ్వరునిలో చేర్చుట ఈ సిద్ధాంతముయొక్క ఆదర్శము. (1) ఈశ్వరుడు - శివుడు, పశుపతి. (2) జీవుడు - పశువు, (3) పాశము లేక సంసారము - బంధము. జ్ఞానము, క్రియ, యోగము, చర్య అను నీ నాలుగుసాధనములచే పశువు తన బంధములను విడగొట్టుకొని పశుపతిని చేరుట మోక్షమని ఈ సిద్ధాంతమునందు సలక్షణముగా పోల్చి చెప్పబడినది.

రేణుకాచార్యులు, వీరశైవము

సామాన్యశైవము, మిశ్రశైవము, వీరశైవము, పాశుపతము అనునవి శైవమునందు ముఖ్యమైన శాఖలు. మొత్తముమీద శైవమతములో శివుడే సర్వోత్తముడను సిద్ధాంతము ముఖ్యము. వీరు భస్మ, రుద్రాక్ష, లింగధారణ, పంచాక్షరమంత్ర, తీర్థ, ప్రసాదములు సేవింపవలెను. నైధ్రువ, ఉపమన్యు, దుర్వాస, అగస్త్యాది ప్రాచీన ఋషులును, రేణుక, దారుక, ఘంటాకర్ణ, ఏకోరామ, పండితారాధ్య, విశ్వారాధ్య, నీలకంఠ, శ్రీకంఠ, నకులీశ, ఈశాన, క్రియాశక్తి, శ్రీపతిపండిత అను ఆచార్యులు శివమత ప్రచారకులలో ముఖ్యులు. నైజాంరాజ్యములోని కొలనుపాకలో నవతరించిన వీరశైవప్రచారకుడు రేణుకాచార్యుడును, బెజవాడ నివాసియగు శ్రీపతి పండితుడు (1060)ను ఆంధ్రులు. రేణుకాచార్యులు 18 వీరశైవమతములను స్థాపించెను. పండితారాధ్యుల మఠములు శ్రీశైలము, ఆత్మకూరు, గుంతకల్లులలో కలవు.

12 వ శతాబ్దమున మహారాష్ట్ర దేశమునందును, కర్ణాట దేశము నందును లింగాయతు లను శైవమతస్థులు బసవేశ్వరుని శిష్యులుగా బయలు దేరిరి. వీరు దేవాలయములకు బదులు మఠములకు పోవుదురు.

అరవదేశమున శివభక్తులు:

తిరుమూలర్

ఆరవ శతాబ్దమునాటి తిరుమూలర్ అను శివభక్తుడు గొప్ప సిద్ధులలో నొకడు. ఇతడు దక్షిణమునకు వచ్చి చనిపోయిన ఒక గొల్లవాని శరీరము నందు ప్రవేశించి భక్తి పూరితము లగు మూడువేల గీతములను రచించెను. తగిన శ్రద్ధ కలవారి కందరికిని అణిమాది సిద్ధులు లభించునని యితడు బోధించెను. దక్షిణ దేశమున మాణిక్యవాచకర్, తిరుణావక్కురుస్ (అప్పర్) జ్ఞానసంబంధర్, సుందరమూర్తి, ఈ నలుగురును అనేక శివా లయములలో విగ్రహరూపముగా ఇప్పటికిని పూజింపబడుచున్నారు.

మాణిక్యవాచకర్

మాణిక్యవాచకర్ 18 సంవత్సరములు దాటక మునుపే గొప్ప విద్వాంసుడని కీర్తి సంపాదించి, పాండ్యరాజుయొక్క ప్రధానమంత్రి యైన బ్రాహ్మణుడు. ఇట్లు రాజ్యవైభవమున నుండియు భక్తిచే పరవశుడై గుఱ్ఱ ములు కొనుటకై రాజిచ్చిన ధనమును దేవాలయములు కట్టుట కుపయో గించెను. అంతట ఆ ఉద్యోగము పోయి పశుపభక్తుడుగా పరిణమించి ఒక దేవాలయమునుండి మరియొకదానికి తిరుగుచు రత్నములవంటి పాటలను తిరుకవచం అను పేరున అరవములో రచించెను. ఇవియే అరవదేశమున మోక్షాన్వేషకులకు ఇప్పటికిని ఉత్తమసందేశములు. ఇతడు చిదంబరమున బౌద్ధభిక్షుకుల నోడించి శ్రీ నటరాజు సన్నిధిని బంగారు మంటపములో పెద్ద వెలుతురుగా వెలిగి అదృశ్యు డాయె నని చెప్పుదురు.

అప్పర్ (తిరుణావక్కురుస్)

క్రీస్తువెనుక 7 వ శతాబ్దమున కంచి రాజధానిగా గల ఒకటవ మహేంద్రు డను పల్లవరాజు (600 - 630) కాలమున సంపద్యుక్తమైన వెల్లాళ కుటుంబమున జనించెను. చిన్నతనమునందే జైనవిద్వాంసుల సహవాసముచే జైనుడయ్యెను. ఒకనాడు భరించరాని కడుపునొప్పి

చు శివాలయములోనికి వెళ్ళి భక్త్యావేశముచే పాడు
చెను. నొప్పి పోయినది. అప్పుడు తిరుణావక్కరుస్సు అను
శవాణి అతనికి ప్రసాదించెను. "పవిత్రమైన పలుకులకు
ని అర్థము. అంతట అతడు గొప్ప శివభక్తుడాయెను.
ఇతనిని గూర్చి రాజుతో చెప్పగా, ఇతని ప్రాణములు
జు అనేక విధముల బ్రయత్నించెను. ప్రహ్లాదునివలె భక్తి
ఇంచుకయైనను కోపము సూచింపక మారు మాటాడక
, తప్పించుకొనెను. ఒకానొక సమయమున ఇతనికి పెద్ద
రై సముద్రములో ముంచగా ఆ రాయి బెండువలె తేలి
డ్డుచేర్చెను. ఆస్థలమున ఇప్పటికిని ప్రతిసంవత్సరము ఉత్స
వ్వారు. పల్లవరాజును ఇతనిభక్తి కాశ్చర్యపడి తాను
దంబరమునకు వచ్చినప్పుడు బాల భక్తుడగు సంబంధర్ అను
నెను. ఈతడు ఇద్దరిలో పెద్దవాడగుటచే "అప్పర్"
ని పేరువచ్చెను. వీ రిద్దరును అనేక పాటలు రచించుచు
ములు తిరిగిరి. నలభైతొమ్మిది వేల పాటలను ఈయన
అందులో మూడువందల పదకొండు మాత్రమే ఇప్పుడు
ము చెప్పుదురు. ఈ పాట లీ నాటికిని వేల కొలది అరవ
క్షుదాయకములుగా నున్నవి. ఇతడు నిరాడంబరముగా
సంవత్సరములు జీవించెను.

సంబంధర్

ము ప్రబలియున్న నాస్తికత్వమును కపటబుద్ధిని నివా
రండుల ప్రార్థనల ఫలముగా ఇతడు క్రీ. శ. 639
ంజావూరు దగ్గర షియాలి అనుగ్రామమున జన్మించెను.
ంవత్సరమున ఈశ్వరదర్శనమై జ్ఞానోత్పత్తి యగుటచే
ను పేరు వచ్చెను. ఇందును గూర్చి ఒకకథ కలదు. ఇతడు
సుల పిల్లవాడుగా నున్నప్పుడు తండ్రి ఒకనాడు దేవా
రియున్న కోనేటిలో స్నానము చేయుటకు పిల్లవానిని
వెళ్లెను. పిల్లవాడు గట్టుమీద నిలచియుండెను. తండ్రి
స్నానము చేయుటకు మునిగెను. అంతట పిల్లవాడు అటు
నక యుండుటచే, గోపురశిఖరము వైపు దృష్టి నిలిపి

అమ్మా! నాయనా! అని ఏడ్చుటకు ప్రారంభించెను. అంతట పార్వతీ పరమేశ్వరులు ఆతనికి ప్రత్యక్షమైరి. బంగారు గిన్నెలో భక్తిపూరితమైన పాలను తెచ్చి పార్వతి ఆ పిల్లవానికి త్రాగించెను. వెంటనే ఆపిల్లవానికి అమితమైన జ్ఞానము, ఉత్కృష్టమైన శక్తులు, ఆనందమును పొందుకొని వచ్చెను. ఇందుచే ఇతనికి జ్ఞానసంబంధర్ అను పేరు కలిగెను. తండ్రి నీటి నుండి లేచివచ్చి పిల్లవాని పెదవులకు పాలు అంటుకొనుట చూచి నీకు పాలు ఎవరు ఇచ్చిరని అడిగెను. సంబంధర్ ఆకాశము వైపునకు చూపుచు శివపార్వతులు తనకు ప్రసాదించిన విషయమును గూర్చి మనోహరమైన పాటలను రచించుటకు ప్రారంభించెను. ఇతడప్పటి నుండియు భక్తిపూరితము లగు పాటలను రచించుచు వివిధదేవాలయముల దర్శించుచు వచ్చెను. ఒకనాడు అస్పృశ్యుడగు తిరునీలకంఠయాళ్వార్ అను ఒక భక్తుడు - సంగీతవిద్యాకోవిదుడు తన భార్యతో వచ్చి ఇతనిని దర్శించెను. ఇతడు (జ్ఞానసంబంధర్) ఆ అస్పృశ్యదంపతులను మిక్కిలి దయతో ఆదరించి తమ యాత్రలలో తనతో కూడ తీసుకొని పోయెను. సంబంధర్ పాటలను ఇతడు వీణతో పాడుచుండగా బహుశ్రావ్యముగా ఉండెను. జైనుడగు పాండ్యరాజు రాజధానియగు మధురలో సంబంధరు ఉన్న మఠమునకు నిప్పుపెట్టి యతని కాల్చి చంపుటకు శత్రువులు ప్రయత్నించిరి. కాని తన మహిమచే అట్టి కష్టముల నన్నిటిని తప్పించుకొని పాండ్యరాజును శైవమతములో కలుపుకొనెను. ఇచ్చట ఒక కథకలదు. రాజు జైనుడు. ఆతనికి అపారమైన జ్వరము వచ్చెను. జైనులకును, భక్త సంబంధరుకును వాదవివాదములు జరుగుచుండెను. ఎవరు రాజుయొక్క జ్వరమును కుదిర్చెదరో, వారు గెలిచినట్లుగా నెంచబడుదురని నిర్ణయింపబడెను. అంతట సంబంధర్ ఈ పందెమునందు గెలిచెను. రాజు జైనమతమును విడిచి తిరిగి హిందూమతమును అవలంబించెను.

16 సంవత్సరములు రాకపూర్వమే మతదిగ్విజయము చేసి సంబంధర్ ఇంటికి వచ్చెను. తలిదండ్రుల ఒత్తిడిచే వివాహమునకు ఒప్పుకొని వివాహసంస్కారము ముగియకమునుపే తానును, తనభార్యయు, తనభక్తులును దైవప్రార్థనము చేయుచు దివ్యమంగళ తేజస్సులో మాయమై పోయిరి. సంబంధర్ పదవారు వేలపాటలను రచించెను. అందు మూడువందల ఎనుబదియైదు మాత్ర మిప్పుడు నిలిచియున్నవి. ఆకాలమునాటికే శిథిలమైన జైనమత

నిరసనమును, స్త్రీల పవిత్రతయు, సృష్టి సౌందర్యమును, భగవంతుని ప్రేమయు మిక్కిలి మనోహరముగ రచింపబడి యున్నవి. ఇతని పాటలలో ఉమాసహితుడును, సగుణుడును అగు శివుని వర్ణింపని పాట యొకటియు నుండదు. ఈ నలుగురు శైవాచార్యులలో ఈ పదహారు సంవత్సరములు గల బాలభక్తునే గొప్పవానిగా నెంచుదురు.

సుందరమూర్తి

ఇతడు అరవ దేశమున శివార్చకుల కుటుంబములో పుట్టి ఆ ప్రాంతపు రాజమందిరమున పెరిగెను. ఈతని వివాహదినమున ఒక వృద్ధ బ్రాహ్మణుడు వచ్చి, పెండ్లికొడుకు తన సేవకుడనియు, వెంటనే తనతో కూడ వచ్చి తన సేవ చేయవలెననియు లిఖితపూర్వకమైన నిదర్శనమును చూపెను. అంతట సుందరమూర్తి అతనితో కూడ పోగా ఆ ముసలి బ్రాహ్మణుడు తాను పరమేశ్వరుడగు శివుడే అని అతనికి దర్శన మిచ్చెను. ఇతడు శివభక్తుడయి, పుణ్యక్షేత్రముల తిరుగుచు మనోహరమైన పాటలు పాడుకొనుచు చిదంబరము చేరెను. అచ్చటినుండి భగవత్ప్రేరితుడయి, తిరువాలూరునకు పోయి గొప్ప శివభక్తురాలైన పార్వతి అనెడి శూద్ర కన్యను పెండ్లి ఆడి, ఇద్దరును భగవద్భక్తి యందే నిమగ్నులగుచుండిరి. అతని సంసారమునకు కావలసిన సమస్తపరికరములను ఆ భగవంతుడే అద్భుతరీతిని ప్రసాదించుచుండెను. అరవైమూడు సిద్ధుల పేర్లు ఇతని పాటలలో నున్నవి.

నాలుగు పంథలు

శైవభక్తులకు మోక్షదాయకమగు పంథలు నాలుగు కలవు.

ఈ నలుగురు శైవాచార్యులు తమ జీవితములో (అప్పర్) దాసమార్గమగు చర్యయు, (జ్ఞానసంబంధర్) సత్పుత్రమార్గమగు క్రియయు, (సుందరమూర్తి) సహచరమార్గమగు యోగమును, (మాణిక్యవాచకర్) సత్యమార్గమగు జ్ఞానమును దృష్టాంతపూర్వకముగ నిరూపించిరి. ఇతర శైవభక్తులలో నెప్పురులు నాయనార్ అను రాజును, ప్రథమమున బౌద్ధుడుగా నుండి తరువాత శైవభక్తుడుగా మారిన శాక్యనయనారును, హరిజనుడుగా జన్మించి భగవదనుగ్రహముచే చిదంబర దేవాలయములోని శివుని దర్శింపగలిగిన భక్తనందనారును ముఖ్యులు.

శైవ భక్తురాండ్రు.

తమ భర్తలతో బాటు ఎన్ని కష్టముల నైనను భరించి, శివభక్తియే ప్రధానముగా చేసికొనిన శివభక్తురాండ్రలో ముగ్గురు, అరువది మువ్వురుభక్తులలో చేర్చబడి, దేవాలయములలో అసమానమర్యాదను పొందుచున్నారు. అందు కారైకాల్ అమ్మయార్ ప్రముఖురాలు.

అవ్వయార్.

63 గురిలో చేరక పోయినను అవ్వయారు అను శివభక్తురాలు శాశ్వతమైనట్టియు, సాహిత్యమును దైవభక్తియు కలిగినట్టియు గీతము లనేకములు రచించెను. ఈ గీతములను అరవ దేశమునందు పాఠశాలలలో నేటికిని బోధించుచున్నారు.

ఈ శైవభక్తులు వైదిక సంప్రదాయమువారు

వేదములకును ఈ ఆచార్యుల బోధలకును గల సంబంధములను వివరించుచు ఒక గ్రంథకర్త చక్కని ఉపమానమును చెప్పెను. వేదములు ఆవు. ఆగమములు ఆ యావుపాలు. ఈ నలుగురు శైవాచార్యుల యొక్క గీతములు పాలలోని వెన్న. తిరువణ్ణైనల్లూర్ భక్తమెకండార్ (సత్యమును తెలిసినవాడు) యొక్క గానమున గల శివజ్ఞానబోధము ఆ వెన్నయొక్క రుచి యని చమత్కారముగ వర్ణించెను.

హిందూమతపునరుద్ధరణము:

కుమారిలభట్టు

ఇతడు తెలుగువాడనియు, తైత్తిరీయశాఖవాడనియు, గంజాము జిల్లాలోని జయమంగళి యను గ్రామమునందు 6వ శతాబ్దమున బుట్టెననియు "జినవిజయము" అను జైనగ్రంథములో గలదు. జైనులు తమ మతగ్రంథముల నితనికి చూపనందున "కుమారిలభట్టు" జైనవేషము వేసుకొని యా ధర్మతత్త్వములను నేర్చుకొని, జైనమతఖండనము చేసినందున జైను లితని "గురుద్రోహి" యనెదరు. తరువాత జన్మించిన శంకరాచార్యులవారి మార్గమున కితడు తన ప్రచారముచే బహు సుకరమయిన మార్గమును కల్పించి యుండెను. జైమినికృత పూర్వమీమాంసపై ఇతడు వ్రాసిన భాష్య మొకటి కలదు.

శ ం క రా చా ర్యు లు

విశ్వవిఖ్యాతుడగు శంకరాచార్యుడు 7 వ శతాబ్దమున కాలడి అను గ్రామమున ఉదయించిన మళయాళ బ్రాహ్మణుడు. ఇతడు 32 సంవత్సరములు మాత్రము జీవించియుండి బ్రహ్మచర్యము నుండియే సన్యాసియై యాసేతు హిమాచలము తిరిగి తన ప్రచారముచే బౌద్ధమతమును పూర్తిగా నణగంటచేసెను. ఇతడు తత్త్వవేత్తలకు నద్వైతసిద్ధాంతమును అనగా జీవేశ్వరులకు నైక్యమును బోధించెను. కాని సామాన్యజనులకు శివ, విష్ణు, గణపతి మొదలగు దేవతల నందరిని భేదము లేకుండ పూజింపవలయు నను పౌరాణికమతమును బోధించెను. ఇతడు బౌద్ధదర్శనములలోని యనేక సిద్ధాంతములను గ్రహించి బుద్ధుడు విష్ణువుయొక్క దశావతారములలో నొక్క యవతారమని చెప్పి యనేక బౌద్ధులను హిందువులనుగా మార్చె ననియెదరు. శంకరాచార్యుడు హిమాలయముపైని బదరీకేదారములో మృతు డయ్యెను.

1 బదరీకేదారము, 2 శృంగేరి, 3 జగన్నాథము, 4 ద్వారక అను మఠములను నాలుగుదిశలయందు నాలుగు స్థాపించెను. శాంకరమతమును అద్వైతమనియు, స్మార్త మనియు చెప్పెదరు. హిందువులలో నూటికి ఎనుబది మంది స్మార్తమతస్థులు.

రా మా ను జా చా ర్యు లు

11 వ శతాబ్దమునందు చెన్నపట్టణ సమీపమున శ్రీ పెరంబుత్తూరులో (1037-1137) నీతడు జన్మించెను. ఈతడు కాంచీ పట్టణమునందు విద్య నభ్యసించి విష్ణుభక్తిని ప్రబలజేసెను. అదివఱకు శివస్థలముగా నున్న తిరుపతి దేవాలయమును వైష్ణవులగుడిగా మార్చెను. శ్రీరంగమున సమాధి జెందెను. ఇతని సంప్రదాయమును విశిష్టాద్వైత మనియెదరు, శంకరుడు జ్ఞానమువల ననే ముక్తిగల్గునని చెప్పెను. రామానుజుడు భక్తిప్రపత్తుల వలన ముక్తి గలుగునని బోధించెను. ప్రపంచము మిథ్య కాదనియు, ముక్తి సమయమున జీవు డీశ్వరసామీప్యము గలవాడైనను పూర్తిగా నాతని కీశ్వరస్వరూపము రాదనియు నితని యభిప్రాయము.

మ ధ్వా చా ర్యు లు

ద్వైత మతస్థాపనాచార్యులగు మధ్వాచార్యులు 1199 వ సంవత్సర

మున ఉడిపి గ్రామమునందు పుట్టెను. ఇతనికి మొదట అనందతీర్థులని పేరు. శంకరాచార్యుల అద్వైతమతమునకు సంపూర్ణ విరోధియైన దీ ద్వైతమతము. జీవేశ్వరుల కైక్య మెన్నడును లేదని వీరి సిద్ధాంతము.

బసవేశ్వరుడు

క్రీ.శ. 1162 లో కల్యాణపురములో "బిజ్జల" రాజునకు మంత్రిగా నుండెను. ఇతడు మొదట బ్రాహ్మణుడైనను ఉపనయనముతో పనిలేదనియు, శివభక్తియే ప్రధానమనియు, శివలింగమును ధరించినవా డేజాతి వాడైనను వానిని గౌరవింపవలయు ననియు బోధించెను.

ఇతని శిష్యులలో నన్నికులములవారలును గలరు. భక్తి ప్రధాన మతమును బోధించిన గొప్ప సంస్కర్తలలో నీత డొకడు. ఇతడు జంగమ మతమునకు మూలాచార్యుడు. బసవపురాణ మితని మహిమలను వర్ణించును. అన్యమతస్థులను, అనగ వైదిక, జైనాదులను చంపిన యెడల పాపము లేదని వీరి వేద మయిన బసవపురాణము బోధించుచున్నది. ఇందనేక వైద్యవిషయములు కూడ తెలుపబడి యున్నవి.

హిందూమతముయొక్క వ్యాపనము

ఈ పురాణయుగమున ఒక్కొక్క మతము వారు తమతమ మతములను ప్రజలలో ప్రచారము చేయుటకై - శివపక్షపాతులు శైవ సంప్రదాయములను, వైష్ణవ పక్షపాతులు వారి సంప్రదాయములను, కథలలో ఇమిడ్చి తమతమ మతములను వ్యాపింప జేయుచు వచ్చిరి. పురాణముల యొక్క వ్యాపనము హెచ్చిన కొలదియు, జైన బౌద్ధమతముల పలుకుబడి తగ్గుట కారంభించెను.*

హిందూమతము నిజముగా ఒకమతము గాదనియు, అనేక మతముల యొక్క చక్కని సమ్మేళన (Federation) అనియు తెలుసుకొనుట అవసరము. మహమ్మదునుండి పుట్టిన మహమ్మదీయమతము, క్రీస్తునుండి పుట్టిన క్రైస్తవమతము, బుద్ధునినుండి పుట్టిన బౌద్ధమతములవలె హిందూ

* రామానుజ, మధ్వ, బసవేశ్వరులు ఈ యుగమునకు పిమ్మట యుగమునకు చెందినవారైనను, సందర్భమునుబట్టి ఈ యుగములోనే వారిని గురించి వ్రాసియున్నాము.

క ర్త నుండి పుట్టినది కాదు. అనేకమతములయొక్క సారము
ప్తముగా కూడి ఏర్పడి సనాతనమై, శాశ్వతమైన ధర్మము
పనబడును. ఈ ధర్మమే మతము. పురాతనములగు శ్రుతుల
జ్ఞయాగాదులను చేసికొనువారికి ఇందు స్థలము గలదు. యజ్ఞ
నిరసించి భక్తియే ప్రధానమనియు, తన సర్వస్వమును
ంచిన యెడల ఆ భగవంతుడే పిల్లి తన పిల్లలను సంరక్షించు
వలసిన సమస్తమును తానే చేయునని నమ్మెడు వైష్ణవులకును,
యు యాగాది కర్మలవలన ప్రయోజనము లేదని నిష్కామ
ం జేయుచు తమ తమ విధ్యుక్తధర్మములను సరిగా నొనరిం
క్ష మనెడి కర్మయోగులకును, సర్వకర్మత్యాగము చేసినగాని
ప సన్యాసులకును, ఆత్మానాత్మ జ్ఞానమే మోక్ష మగుటచే
యుల వారికిని యోగాభ్యాసముచేతనే మోక్షము సాధ్యము
ాతంజలయోగులకును, తుదకు దేవుడే లేడనెడి నాస్తికుల
త్యర్థము క్రూరమగు జంతుబలుల నిచ్చి యానందించెడు శాక్తే
ాస్వామి మొదలయిన ఇతరమతము లందలి దేవతలను ఆరా
ంలవారికిని,రాళ్ళను, రప్పలను, చెట్లను, తుప్పలను, నాగులను
ప్రూజించు సర్వజనములకును కూడ తాము హిందువులమని
పొక్క గలదు. ఇవి యన్నియు మోక్షమను నొకటే గమ్య
ముటకు అనేక మార్గములు (పంథలు). ఒకటే మేడనెక్కుటకు
వైపుల మెట్లున్నట్లు, ఈ మార్గము లన్నియు ఒకటే
ధించును. అనేకములగు చిత్రవిచిత్రము లయిన వర్ణము
మనోహరముగా నిర్మింపబడిన మందిరమువలె హిందూ
ర్మములకు ఉనికిపట్టయి ఎవరికి వారు తమ మతమునుగూర్చి
తగిన యసామాన్యసమ్మేళన మిందు గలదు. వివిధ మతై
ారణముగా త్రిమూర్తి, హరిహరనాథుడు మొదలగు దేవతల
నగును. మొత్తముమీద చూడగా, మనదేశమునం దిప్పుడు
్తవులు అను రెండు విభాగములు మాత్రము కనబడుచున్నవి.
ల వారును నీ రెంటిలో నేదో యొకవిభాగములో చేరుదురు.
చారుదర్శనములు వేరువేరుగానున్నను ఇవియన్నియు తుదకు
కటి విరోధములు కావనియు, ఇవియన్నియు ఒకే సత్యమును

బోధించు ననియు హిందువులు తెలిసికొనిరి. ప్రబోధచంద్రోదయ మనెడి సంస్కృతనాటకమునందు చమత్కారముగ బౌద్ధులు, జైనులు మొదలగు నాస్తికు లొకప్రక్కను, వైష్ణవులు, శైవులు మొదలగు ఆస్తికులు మరొక యొకప్రక్కను చక్కగ నటించి తుదకు సనాతనమగు హిందూధర్మము యొక్క విజయమును నిరూపించిరి.

దేవాలయములు

ఇట్లు హిందూదేశమునం దంతటను సర్వమతసమ్మేళనము జరుగుచుండగా ఇందుకు సహాయముగా ఆగమాచార్యులును, శిల్పులును సామాన్య జనులకు సులభముగ లభ్యమగునట్లు ఆయా జాతులకు, కులములకు తగినట్లు వారివారి దేవతల విగ్రహములను తయారుచేసి, పవిత్రములగు దేవాలయములందు నెలకొల్పిరి. ఇట్టి విగ్రహములకు సంపూర్ణాంగీకారము కలిగించుటకై పురాతనములగు వేదములను, ఉపనిషత్తులను ఆధారము చేసికొని వ్రతములను, కల్పములను ప్రత్యేకముగ సృష్టించిరి. దేవాలయములయొక్క గోడలు, స్తంభములు, పైకప్పులు, గోపురములు వీటి నన్నిటిని వేదమయమును, పురాణమయమును అయిన గాథలచే నింపి, శాస్త్రోక్తముగ విగ్రహములను ప్రతిష్ఠించి వాటి మహిమలను వేయిమడుగుల హెచ్చించిరి. ఇందుచే సామాన్యమయిన ఒక రాతికి మ్రొక్కుచున్నను, తాను దేవునికే మ్రొక్కుచున్నా ననెడి అభిప్రాయము దేవాలయములోనికి పోయిన ప్రతివారికిని గలుగును. ప్రతిమల పూజావిధానమును, ఉత్సవములును పుస్తకములలోని పటములవలెను, జనసామాన్యమునకు సాంఘికప్రబోధమును గావించు సినీమాలవలెను బోధన సౌలభ్యమునకై ఏర్పడిన విధానములు. విగ్రహారాధన పనికిరాదనినచో పుస్తకములలో బొమ్మలకును, ఈ సినీమాలకును ఏమియు ప్రయోజనము లేదని చెప్పిన ట్లగును.

ఇతర మతస్థులకు ఈ యారాధనసౌలభ్యము తెలియకపోయినను హిందువుల కందరకును సంప్రదాయసిద్ధముగా తెలిసియున్న విషయమే. ఈ ప్రకారము విగ్రహారాధనము కూడ హిందూధర్మమును ఈ దేశమున శాశ్వతముగ స్థాపించిన గొప్ప సాధనములలో ఒకటని చెప్పవచ్చును. ఆయా ఆరాధకుల జ్ఞానపరిమితిని బట్టి ఎవరి అంతస్థుకు వారికి తగినట్లు దేవుని పూజించుటకు హిందూధర్మమునందు అవకాశముగలదు. ఏకాంతముగా తన యింటియందు గాని, జనసంకీర్ణమగు దేవాలయమునందు గాని

ఒక్కొక్క వ్యక్తి తన బుద్ధికుశలతను బట్టి స్వతంత్రముగ భగవంతుని ఆరాధించు సౌకర్యము హిందూమతమునందే గలదు.

—"న బుద్ధిభేదం జనయే దజ్ఞానాం కర్మసఙ్గినామ్,
జోషయే త్సర్వకర్మాణి విద్వాన్ యుక్త స్సమాచరన్" *

"అజ్ఞానులయి కర్మలయందు మునిగి తెలువారల మనస్సులందు వికల్పమును నీవు కలిగింపవలదు. నీవు యోగివై, సర్వకర్మలను యుక్తుడవై ఆచరించుచు, లోకులు గూడ సంతోషపూర్వకముగ నీ యొక్క మార్గమును క్రమముగ అభ్యసించునట్లు చేయవలెను."

శ్రీ శంకరులు గొప్ప తత్త్వజ్ఞానియు, జగత్తంతయు మిథ్యయని చెప్పెడు అద్వైతి యయినను, ప్రజలకు జ్ఞాన మార్గమును బోధించు ప్రథమ సోపానమయిన విగ్రహారాధనను విడువక యావజ్జీవము తన ఇష్టదేవతయగు శారదా విగ్రహారాధనము చేయుచుండెను. మంద, మధ్యమ, ఉత్తమ బుద్ధిగల సర్వజనులకును తమతమ అధికారమునుబట్టి మోక్షమార్గమును గల్పించునది హిందూధర్మమే నని చెప్పుట కిదియేనిదర్శనము. ఇదియంతయు, హిందూదేశమున పురాణయుగములో నాస్తికమతములు నశించి హిందూధర్మము స్థిరపడిన విధానమును బోధించును.

హిందూరాజ్యముల విస్తీర్ణము–వలస రాజ్యములు

క్రీ. పూ. 1000 సంవత్సరములను క్రీస్తు తర్వాత 1000 సంవత్సరములను, ఈ మధ్యకాలమున హిందూదేశ నాగరికత సింహళము, బర్మా, సయాం, కంబోడియా, కొచ్చిన్, చైనా, మలయా, ఇండోనేషియా వఱకు తూర్పునను; పశ్చిమమున ఆఫ్గనిస్థానము, తుర్కిస్థానములలోను; ఉత్తరమున చైనా, కొరియా, జపాన్ దేశములలోను; రాజకీయముగను, ఆధ్యాత్మికముగను కూడ వ్యాపించి యున్నట్లు ముందు అధ్యాయమున చదువగలరు.

కత్తి, నిప్పు చేతబట్టుకొని, మానవజాతి యందు అనేక విధములగు క్రూరవధలను జేయుమార్గముల పురస్కరించుకొని, గజనీమహమ్మదు తనమతమును వ్యాపింపచేసెను. హిందూనాగరికత అట్లు వ్యాపింపబడలేదు. హిందూస్థానము

* గీత 3 – 26.

యొక్క శాశ్వతమైన కీర్తికి గోచీగుడ్డ మాత్రము ఆచ్ఛాదనముగా గల బ్రాహ్మణులును, కాషాయవస్త్రములను ధరించు బౌద్ధ భిక్షువులును కారణము. వీరు సేనలతో గాక ఒంటరిగాపోయి తమ మాతృదేశముయొక్క కీర్తిని, ధర్మవిజయమును తమ ప్రేమమార్గమున, ఆసియాఖండమంతయు దిగ్విజయము గావించిరి. ఆసియా ఖండ మననేల? ఈజిప్టు, గ్రీసు, రోము దేశములలో గూడ హిందూవిజయమును చాటించిరి.

హిందూచైనా, యవద్వీపము, (జావా) బోర్నియో దేశములయందు సంస్కృతమున వ్రాయబడిన శాసనములు అన్నియు దక్షిణ హిందూస్థానమునందలి కాంచిరాజు లగు పల్లవ చక్రవర్తుల గ్రంథలిపియం దున్నవి. ఈ చక్రవర్తుల బిరుదమునందు "వర్మన్" అని కలదు. అందుచేత దక్షిణ హిందూదేశమునుండి ఈ రాష్ట్రములకు హెచ్చుగ వలస పోవుచుండి రని తెలియుచున్నది. ఇప్పటికిని సయాము రాజులు అనేక సందర్భములలో హిందూసంప్రదాయములను అనుసరింతురు. కంబోడియా శాసనమునందు సుశ్రుత, వాత్స్యాయన మొదలగు వారి పేర్లు గలవు. కంబోడియాలోని అంకోర్‌వాట్ (నగరదేవాలయము)అను వైష్ణవదేవాలయము రెండవ సూర్యవర్మన్ కాలమున 11 వ శతాబ్దమున కట్టబడినది. ఇది ప్రపంచమునందు ఆశ్చర్యమును గొల్పు మందిరములలో నొకటి. రెండువందల పదమూడు అడుగుల ఎత్తు గల గోపురమును, మందిరములోపల రామాయణము, మహాభారతము, హరివంశములలోని చిత్రవిచిత్రములగు దృశ్యములను చూడనగును.

ఆరోగ్యశాలలు

క్రీ. శ. 1181 లో జయవర్మన్ మహారాజు కాలమున నూటరెండు ఆరోగ్యశాలలు (Hospitals) వివిధ ప్రాంతములయందు కట్టించెననియు ఆ ఆరోగ్యశాలలకు రాజమందిరములనుండి మందులు తయారుచేసి పంపుచుండిరనియు శాసనమువలన తెలియుచున్నది. ఆ మందులపట్టీలో రోగుల భోజన సౌకర్యములకు అవశ్యకములగు వస్తువులుగాక తేనె, పిప్పలి, వాము, జాజికాయ, క్షీరములు, కర్పూరము, జీలకర్ర, ఏలక్కాయలు, లవంగాలు, దేవదారు, ఇంగువ, వెల్లుల్లి, దశమూలములను, అర్శస్సు (మూలవ్యాధి) చికిత్సనిమిత్తము 1960 పెట్టెలమందులను, ప్రతి సంవత్సరము పంపుచుండి

రని కలదు. ఈ శాసనములన్నియు భైషజ్యగురువులను బుద్ధునకు అంకితము చేయబడినవి. సమస్తశాస్త్రములను గూర్చిన అనేక గ్రంథములతో నిండిన గ్రంథాలయములు కాంభోజరాజ్యమున (కంబోడియా) ఉండెను. దీనిని బట్టి అచ్చటిరాజులును, విద్వాంసులును వేదములు, వాల్మీకిరామాయణము, వ్యాసుని భారతము, పాణినివ్యాకరణము, షడ్దర్శనములు మొదలగు గ్రంథములను చదువుచుండిరనియు, సంపూర్ణముగ నా రాజ్యము హిందూ రాజ్యముగ నుండెననియు స్పష్టముగ తెలియుచున్నది.

సుమత్రా, జావా

సుమత్రా ద్వీపమునకు స్వర్ణద్వీపమనియు, జావాకు యవద్వీపమనియు పేర్లు. ఇందు బంగారు, వెండిగను లుండెనని "టోలమీ"పటము నుండి తెలియుచున్నది. యవద్వీపమున "యవలు" (ఒక విధమైన గోధుమలు) పండుటచే ఈ దేశమునకు ఈ పేరు వచ్చినదని టోలమీ వ్రాసిన భూగోళశాస్త్రమునందు గలదు. ఈతడు ఈజిప్టులోని అలగ్జాండ్రియా పట్టణములోని జ్యోతిశ్శాస్త్ర పండితుడు; క్రీ. శ. 150 సంవత్సరముల నాటివాడు. క్రీ. శ. 730 స వత్సరములనాటి జావాలోని శాసనమునందు దక్షిణ హిందూస్థానము నందలి అగస్త్యాశ్రమమునుగూర్చి గలదు. అగస్త్యుని వంశీయులు అక్కడ నివసించుచుండి రనియు గలదు. ఇప్పటికిని జావాదేశమున రామాయణము సజీవముగా నుండినదనుటకు సందేహము లేదు. రాజమందిరమునందును, బీదసాదల గృహమునందును గూడ రామునియొక్కయు పాండవులయొక్కయు చరిత్రలు తోలుబొమ్మలాటల మూలమున ప్రదర్శించుచుందురు. ఈ జావాదేశమునందు 300 సంవత్సరముల క్రిందట మహమ్మదీయులుగా మారిన ప్రజలుగూడ రామదేవాలయములను ఇప్పటికి పువ్వులు, ధూపములు మొదలగు వానిని చేతబుచ్చుకొని దర్శించుచుందురు. బలిద్వీపమునందు నేటికి హిందూధర్మము ప్రచారములో నున్నది.

రాజ్య పద్ధతి

హిందూస్థానమందలి రాజ్యపద్ధతి వేదములలో ఎట్లున్నదో అశ్లేశాంశెము ఇంచుమించుగా ఇప్పటికిని ఉన్నదని చెప్పవచ్చును. ఒకే భాషను మాట్లాడుచు ఒకే విధమగు ఆచారవ్యవహారములు కల జనులు నివసించు ప్రాంతమునకు జనపద మని పేరు. జనపదములే గ్రామములు.

అప్పటికిని ఇప్పటికిని రాజ్యము ఎన్ని మార్పులు చెందినను, ఎన్ని విప్లవములు వచ్చినను గ్రామముయొక్క మూలనిర్మాణము మారలేదు. * ఒక్కొక్క గ్రామము జనులకు కావలసిన సమస్తమును కలిగియుండిన స్వరాజ్యము. ప్రజలకు కావలసిన బియ్యము, పప్పు, నూనె, పాలు, నెయ్యి, వస్త్రములు, బండ్లు, వ్యవసాయమునకు కావలసిన పరికరములు, పాత్రలు మొదలగునవి అన్నియు ఆయా గ్రామములలోనే తయారు చేయబడుచుండెను. ఇవిగాక ♦ వైద్యులును, పాటకులును, నగలను చేయుటకు విశ్వకర్మలును, పూదోటలను పెంచి పువ్వులను విక్రయించువారును, చెప్పులను కుట్టువారును, చాకలి, మంగలి మొదలగువారందరును, ఆయా గ్రామములయందే నివసించుచు సుఖముగా జీవనము గడుపుచుండిరి. ఆ గ్రామము వారిది. గ్రామమునందలి ప్రతివారును "గ్రామము తనది" అనెడి అభిమానము కలిగియుండిరి. గ్రామమును సాంఘిక, రాజకీయ, ఆధ్యాత్మిక దృష్టితో రచింపబడిన ఒకవ్యక్తిగా నెంచి, గ్రామమను దేవతను తమ తల్లిగా పూజించుచుండిరి. ప్రతి గ్రామమునందును మంగళవీధియను పొలిమేరవీధి యుండును. ఆ వీధిగుండ భక్తిపూరితములగు గీతములను, స్తోత్రములను పాడుకొనుచు, ఉదయమునందును సాయంకాలమునందును గ్రామప్రదక్షిణము చేయుచుండెడివారు. దేశాభిమానము గ్రామముల నుండియే ఆరంభించుచున్నది.

గ్రామరచన

గ్రామములు, ఇప్పటివలె ఏ పద్ధతి లేకుండ కట్టబడిన ఇండ్ల గుంపు కాదు. దాని కొకచట్టనిర్మాణము, ఒకరచన విధింపబడి యుండెను. హిందూస్థానమున నగరరచన నూతనమైనది కాదు. ప్రతిగ్రామము

* Parliamentary Committee Report.1932

♦ ఆ కాలపు వైద్యులు గ్రామములలో నివసించుచు, ఇప్పటివలెనే మిక్కిలి గౌరవముగా జీవించుచుండిరనియు, చక్కని ఓషధీజ్ఞానము కలిగి మందులను తయారుచేసి విక్రయించుచుండిరనియు తెలియుచున్నది. మఱియు ఎప్పుడు వ్యాధులు వచ్చునా యని కనిపెట్టుకొని యుండెడి వారని ఒక ఋషి వీరిని గుఱించి హాస్యముగా చెప్పెను. ఋ. వే. 112-3; 10-95; 4; 10-15.

నందును సామాన్యముగా నూరుగృహము లుండును. * గృహమునకు అధికారి గృహపతి. ♦ అధికారిణి గృహపత్ని. కొందరు గృహస్థులు చేరి ఒక గోత్రమువా రగుదురు.

గృహస్థు లనేక కులములు గలవారుగ నుండవచ్చును. ప్రతి యొక కులమునకును ఒక కులపతియుండును. అనేక కులములకు అధిపతి గ్రామణి లేక గ్రామాధికారి అని చెప్పబడును. ఇతడు వారికి నాయకుడును, మార్గదర్శియునై యుండును. రాష్ట్రమున కధికారి యగు సామ్రాట్ ఎటులనో గ్రామాధికారి యగు గ్రామణికూడ అట్లే ధర్మపరిపాలనము చేయుచుండవలెను. ఆ గ్రామమునకు సంబంధించిన అన్ని విషయములకును గ్రామణి సర్వాధికారి. ఇతనికి కులపతులు, మంత్రులు, సర్వాధికారములున్నను నిరంకుశముగా ఇతడు పరిపాలన చేయుటకు వీలులేదు. ఇచ్చటనే పంచాయతీ పద్ధతి ప్రారంభమగును.

భాషాప్రయుక్త రాజ్యములు

కొన్ని జనపదముల సంఘాతము లేక సమ్మేళనము (Federation) ఒక రాజ్యమగును. ఈ రాజ్యము సామాన్యముగా భాషాప్రయుక్త రాజ్యముగా నుండును. మొదట చెప్పినట్లు హిందూస్థానపు చరిత్ర ఎంత మారినను ఈ గ్రామపరిపాలనము ఎన్ని వందల శతాబ్దములైనను మారలేదు. ఇప్పుడు నైజాం రాష్ట్రములోను, మైసూరు రాష్ట్రములోను ఆంధ్రమండలములు కొన్ని చేరి యున్నను, పై అధికారియగు రాజు ఎవరైనను, క్రింది మెట్టున గ్రామపరిపాలనము ఒకే రీతిని ఉండుట చూడదగును.

భరతఖండరచన

గ్రామము సామాన్యముగ ఒక క్రోశము వైశాల్యము గలది. పది గ్రామములు చేరిన ప్రదేశముయొక్క ముఖ్యస్థానమునకు పురమనియు; నూరుగ్రామములు కలిగిన దేశముయొక్క ముఖ్యస్థానమునకు పట్టణమనియు వేయి గ్రామములు కలిగినదేశము యొక్క ముఖ్యస్థానమునకు నగరమనియు; పదివేలు గ్రామములు కలిగిన దేశపు ముఖ్యస్థానమునకు పురి యనియు

* ఋగ్వేద 5—53.2

♦ ఋగ్వేద 10—85.26

పేర్లు. మఱియు ఇట్లు రెండువేల చదరపు మైళ్ల విస్తీర్ణముగల రాజ్యమునకు నగరమును, ఇరవైవేల చదరపు మైళ్ల విస్తీర్ణముగల రాజ్యమునకు పురియు ముఖ్య పట్టణములై యుండును. హిందూస్థాన మంతయు ఈ విధముగా 5,60,000 గ్రామములు కలిగి, 56 దేశములుగా విభజింపబడి యుండెను. ఈదేశములన్నియు భరతఖండమను నొక సమ్మేళనమున చేరి యున్నవి. ఇందలి ప్రజలందరు నొక తల్లిబిడ్డలు. ఇప్పటి లెక్కల ప్రకారము గ్రామముల సంఖ్య 7 లక్షలకు పెరిగిన దని చెప్పు చున్నారు. గ్రామమునందు సామాన్యముగ నూరుగృహములును, గృహమునకు సగటున నలుగురువంతున 400 మంది ప్రజలుందురు. 10 గ్రామములకు ముఖ్యస్థానమగు పురమునందు 500 గృహములును, పట్ట ణమునందు 2500 గృహములును, నగరమునందు 12,500 గృహములును, పురియందు 62,500 గృహములును, ఈ ప్రకారము ఒక దానికంటె మఱి యొకటి ఐదురెట్లు హెచ్చుగా నుండునట్లు ఉండగలవని ఊజ్జాయింపున లెక్క వేయబడినది. ఇట్లు ఈపద్ధతిని లెక్క వేయగా రమారమి 40 కోట్ల జనులకు సరిపడిన గ్రామ, పుర, పట్టణ, నగర, పురు లనువాని రచన, పూర్వ కాలమునందే హిందూస్థానమున అంచనా వేయబడియున్నట్లు స్పష్టము కాగలదు. ఉన్నత దశలోనున్నప్పుడు వారణాసి (కాశి) నగరము 60 మైళ్ళు చుట్టుకొలతయు, పాటలీపుత్రము 25 మైళ్ళు చుట్టుకొలతయు కలిగి పాటలీపుత్రము యొక్క ప్రాకారములందు 578 గోపురములును, 64 ద్వారములును ఉండెను.

రా జ నీ తి

రాజనీతినిగూర్చి వేదములలో గాక - రామాయణ, మహాభారతముల నుండియు, మనుస్మృతి నుండియు, అందుకొఱకై ప్రత్యేకముగ నేర్పడిన కౌటిల్యుని అర్థశాస్త్రము (క్రీ. పూ. 400) నుండియు, కామందక నీతిసా రము (క్రీ. శ. 500) నుండియు, శుక్రనీతిసారమునుండియు మనకు తెలి యుచున్నవి. ధర్మపరిపాలనము రాజు ఎటులు చేయవలసినదియు వీరు చక్కగా శాసించి యున్నారు. ధర్మములేనిచో మత్స్యన్యాయము ననుస రించి బలవంతుడు బలహీనుని మ్రింగి నశింపజేయును. (మను. 7. 21-24), అందుచే రాజు తన దండమును ఉపయోగించి, దుష్టులను శిక్షింపవలెను.

"సర్వో దండజితో లోకో దుర్లభోహి శుచి ర్నరః
దండస్య హి భయా త్సర్వం జగ ద్భోగాయ కల్పతే."*

కలియుగమందు దండమే ప్రజలను సన్మార్గమునం దుంచుచున్నది. లోకము నందు స్వాభావికముగా పరిశుద్ధుడైన మానవుడు ఉండుట అరుదు. కాబట్టి రాజు దండధరుడై నేరమునకు తగిన దండన విధించునేని ప్రజలు శాంతిగ నుందురు. నృపాలుడు ఆ దండమును చక్కగా నుపయోగపరచుచుండినచో ధర్మార్థకామములను పొందును. అట్లుగాక విషయాభిలాషతో నుండి, పక్షపాతియై, నీచముగ ప్రవర్తించునేని ఆ దండముచేతనే చంపబడును. కావున దండ మనునది రెండువైపుల పదునుగల ఖడ్గమువంటిది. అటు ప్రజలను శిక్షించును; ఇటు రాజును శిక్షించును. ఇచ్చటి రాజ్యపద్ధతినిబట్టి చూడ రాజహత్య అధర్మము కాదు. అధర్మపరుడగు రాజు తానే బంధు, పుత్ర, మిత్రాదులతో కూడ నాశము చెందును.

"ధర్మా ద్విచలితం హంతి నృప మేవ సబాంధవమ్"

(మను. 7—28)

ఇట్లు తీక్ష్ణమైన కట్టుబాటులతో జను లెట్లో - రాజును అట్లే పరిపాలింపబడుటచేత ప్రజలు నాయకుని వెంట ఇప్పటికిని గొఱ్ఱెలమందవలె తమయొక్క హక్కులను గూర్చి ప్రశ్నింపక స్వధర్మమును నడుపుచుందురు. అందుచే రాష్ట్రమును పాలించు భారము రాజులపై నున్నది.

రాజు పట్టాభిషేకమునకు పూర్వము ప్రజలయొక్క సుఖము అభివృద్ధి యగునట్లు పరిపాలించెదనని ఈ క్రింది విధముగా ప్రతిజ్ఞ (ప్రమాణము) చేయవలెను. దీనిని బట్టి రాజు నిరంకుశుడు కాడు. శాసనబద్ధుడు.

"ప్రతిజ్ఞా మధిరోహస్వ మనసా కర్మణా గిరా
పాలయిష్యా మ్యహం భౌమం బ్రహ్మ ఇత్యేవ చాసకృత్
యశ్చాత్ర ధర్మో నీ త్యుక్తో దండనీతివ్యపాశ్రయః
త మశంకః కరిష్యామి స్వవశో న కదాచన"

(మ. భా., శాం. ప. 59., శ్లో 115-116)

---

* మను 7-22.

“మనోవాక్కాయ కర్మ శుద్ధిగా ఈ క్రింది విధముగా ప్రతిజ్ఞ చేయుము. నేనెల్లప్పుడును వేద (జ్ఞాన) చోదిత మార్గమును మీరక ఈ భూమిని పరిపాలింతును. దండనీతితో కూడిన సమస్త ధర్మములను నిస్సంశయముగా పరిపాలింతును. ఇంద్రియవశుడనై ఎన్నడును సన్మార్గమును విడువను.”

చాతుర్వర్ణ్య వ్యవస్థ

హిందూస్థానమున ధర్మము చాతుర్వర్ణ్యవ్యవస్థమీద ఆధారపడి యున్నది. దీని వివరములు క్రింద చూడగలరు. మొదటి నుండియు ప్రజలను, అంతఃశత్రువులనుండియు, బాహ్యశత్రువులనుండియు కాపాడుట క్షత్రియధర్మము. వీరు ఈ విద్యయందు ఆరితేరి - అందుకు తగిన అర్థబలమును, అంగబలమును సమకూర్చుకొని ప్రజలను కాపాడవలెను. ఆధ్యాత్మిక మార్గము నవలంబించుచు బ్రాహ్మణులు విద్య గరపవలెను. వైశ్యులు సంపద నభివృద్ధి చేయవలెను. వీరిలో నొకరు పెద్ద, మఱియొకరు చిన్న అను భేదము లేదు. ఒక శరీరమునందలి వివిధాంగముల వంటివారు. రాజ్యపరిపాలననిమిత్తమై కావలసిన పన్నుల నిచ్చుటయే గాక, తమ సర్వస్వమును ధారపోయుటకు ప్రజ లందరును సిద్ధముగా నుండిరి. వారి ఐశ్వర్యమునకు తగినట్లు గ్రామాధికారినుండి సార్వభౌమునివఱకు కప్పములు వసూలు చేయుచుండిరి. శుక్రనీతి 1-365-374 లో తర తమాభివృద్ధిగా రాజాధిరాజుల శ్రేణి యిట్లు వర్ణింపబడి యున్నది.

1. సామంతుడు:—ఒకలక్ష మొదలు మూడులక్షల కర్షములు (రూపాయలు) వఱకును ఆదాయము వచ్చువారు.

2. మాండలికుడు:—పదిలక్షల వఱకును
3. రాజా:—ఇరువదిలక్షల ,,
4. మహారాజా:—ఏబదిలక్షల ,,
5. రాట్:—ఒక కోటి ,,
6. సమ్రాట్:—పదికోట్ల ,,
7. విరాట్:—ఏబదికోట్ల ,,

8. సార్వభౌమ:—ఏబదికోట్లపైనను ఆదాయములు నిర్ణయింపబడినవి. ఐతరేయ బ్రాహ్మణము (8-4-1) నందు మెట్టుపై మెట్టుగా రాజ్యము,

దాని పైని సామ్రాజ్య, స్వరాజ్య, వైరాజ్య, మహారాజ్యములును, అందరికి పైని 'అధిపత్యము'ను ఎక్కువ మెట్లుగా చెప్పబడినది.

హిందూస్థానము - సంయుక్త రాష్ట్రము

ఇటుల ఒకటిపై నొకటి అంతస్థులుగా అధికారముగల పాలకుల పేర్లు చెప్పబడియున్నను, వారి వారి అధికారములకు తగిన మర్యాద (సరిహద్దు) లుండుటచే, ఏ అంతస్థులోని అధికారికి అందులకు తగినట్లుగా స్వపరిపాలనమును (Autonomy) వారి వారి స్థానములందు సర్వస్వాతంత్ర్యమును కలిగి యుండిరి. కాని, వేదములనుబట్టి చూడగా మొదటినుండియు రాజును సమితుల ద్వారా ప్రజలు ఎన్నుకొనుచుండిరి. ఇట్లు ఎన్నుకోబడిన వారిని రాజులనియు, ఇతరక్షత్రియులు రాజన్యులనియు చెప్పెడివారు.*

‡ అటుల ఎన్నుకొనబడిన రాజు ప్రజలకు సంతృప్తిగా నుండునట్లు ఎంతకాలము రాజ్యము చేయునో, అంతకాలమే ఆ పదవియందు నుండగలడు. లేనిచో పదభ్రష్టు డగును. ♦

రాజ్యపదవి వంశపారంపర్యముగ గాక, ప్రతిరాజును ఎన్నుకొనుటచే రాజ్యపరిపాలన ఎక్కువ ప్రవీణతతో నడుపబడుచుండెడిది. ముఖ్యముగా గ్రామస్వపరిపాలనము, ఈ మధ్య నూరుసంవత్సరములనుండి అంతరించినది గాని, అంతకు ముందు అనాదినుండి వేదములలో చూపబడినటుల, ఒక్కొక గ్రామమునకు సంబంధించిన సమస్తసంపదలును, సమస్తసంస్థలును ఇతర గ్రామములమీద ఆధారపడకుండా, సాధ్యమైనంతవఱకు తమయందే కలిగి యుండెను. వారి పన్నులు వారు వసూలు చేసికొనుట, వారి ఇష్టము వచ్చినట్లు వారు ఖర్చుపెట్టుకొనుట, తమకు పోగా మిగిలిన సొమ్మును రాజునకు అవసరమైనప్పుడు సంయుక్తసంఘము యొక్క తోడ్పాటునకై శక్తివంచన లేక ఇచ్చుట — ఇది మన గ్రామస్థుల ధర్మమైయుండెను. మరియు ప్రజలచే ఎన్నుకొనబడిన పంచాయతీ సభ్యుల పరిపాలనముక్రింద ప్రతిగ్రామము నుండును. గ్రామస్థులు నాల్గు వీథులు కలసినచోట ఒక పెద్ద వృక్షముక్రింద నిర్మింపబడిన మంటపము

---

* ఋగ్వేద. 5-10-90,12. ‡ ఋగ్వేద 5-10--90,12

♦ ఋగ్వేద 5-10—173 Regvedic Culture, Page 309

వందు (రచ్చ) సభలు, సమితులు ♦ చేయుచు గ్రామ విషయములను పరిష్కరించుచుండెడివారు. ఈ సమితులు జరుపుటకుగల నియమములు బౌద్ధుల దినములలో చక్కగా ఆచరణలో నుండెను. బౌద్ధ విహారములు స్వపరిపాలనముగల చిన్న చిన్న స్వరాజ్యసంస్థలుగా నుండెను. చర్చలే వారికి ప్రాణవాయువులు. బౌద్ధులును, బ్రాహ్మణులును సోదరులవలె ఈర్ష్య లేకుండ చర్చలలో పాల్గొనుచుండిరి. నలందా విశ్వవిద్యాలయము యొక్క 700 సంవత్సరముల చరిత్రలో ఒక్కసారి యైనను చట్టములపై తిరుగుబాటు జరుగలేదు.*

సూర్యుడు తన కిరణములచే నీటిఆవిరిని ఆకర్షించి, తిరిగి వర్షరూపమున భూమికి ఎట్లు ఇచ్చివేయునో అట్లే చక్రవర్తియు తాను ప్రజల నుండి సంపాదించిన ధనమును తిరిగి ప్రజలకే ఇచ్చి వేయవలెను. ఇందుకొఱకు యజ్ఞములు, తులాభారములు మొదలగు సంస్థలు ఏర్పడెను. ఈ పద్ధతి మహమ్మదీయులు కూడ అనుసరించిరి. అతిక్రూరుడగు అల్లాయుద్దీను ప్రజల అనుగ్రహము సంపాదించుటకై అనేక మణుగుల బంగారమును పూవులు క్రింద చేసి పంచిపెట్టించెడివాడు. ‡

తేనెటీగ తేనెను, దూడ పాలను ఎట్టుల ఆకర్షించునో, అట్లే రాజు ప్రజలను బాధింపక కప్పములు వసూలు చేయవలెను.

"యథాల్పాల్ప మదంత్యాద్యః, వారకో వత్సషట్పదాః

అనగా జెలగలు, దూడలు, తేనెటీగలు – రక్తమును, క్షీరమును, తేనెను యథాక్రమముగా నెట్లు కొలదికొలదిగా గైకొనుచున్నవో అట్లే - రాజును జనులనుండి మూలధనమును చెడనీయక కప్పమును కొంచెము

♦ సమితి యనగా జనులందరును కూడిన కూటము. ఈ సమితులకు రాజరాజన్యులు కూడ వచ్చుచుండెడివారు 'సభలు' బహుశః గ్రామములలో శాశ్వతముగ నుండు ప్రదేశిక సంస్థలనియు, 'సమితులు' ఎన్నికలు మొదలగు పనులు వచ్చినప్పుడు చేయు పెద్ద సమ్మేళములనియు తెలియుచున్నది. సమితి యనగా (Assembly or Conference). కొన్నిచోట్ల సభ, సమితి అను పదములు రెండును ఒకటే అర్థమున ఉపయోగింపబడినట్లు కనబడు చున్నది.

* Beal's Life of Hieun Tsiang P. 186—87

‡ History of Mediaeval India-Page 239 Bhavani Prasad

ంగా గ్రైకొనవలెను. ఇట్లు కులపతులు, పంచాయితీలు, మంత్రులు, ముఖ్యలగు సంస్థలసహాయముతో ధర్మపరిపాలనము చేయు రాజులు నొకరు తమ అధికారమును చెలాయించుచున్నను, హిందూస్థాన ు ఏకచ్ఛత్రాధిపతి యగు చంద్రగుప్తునివంటి చక్రవర్తుల అధీనములో మూ కూడ గ్రామస్వరాజ్యము అటులనే యుండుటచే హిందూస్థా నేక చిన్నచిన్న రాజ్యముల కూడికచే గలిగిన సంయుక్తరాష్ట్రము ంకుశమైన రాజ్యము కాదని తెలుసుకొనవలెను. ఒక రాజు అశ్వ గము చేసినప్పుడు ఇతరరాజులనుండి గౌరవమును అతడు లాంఛ పొందుటయే గాని అతనికి వారు బానిసలు కారు.

ప్రజాసత్తాక రాజ్యములు

పైన వివరించినట్లు – శృంఖలాబద్ధముగా రాజ్యపరంపర ఉన్నను చోట ఎవ్విధమైన రాజును లేక ప్రజలే రాజ్యభారమును కొన్ని జనపదములు గలవని స్పష్టముగా తెలియుచున్నది. బుద్ధు మహావీరజైనుడును ఇద్దరునుకూడ ఇట్టి ప్రజాసత్తాక రాజ్యములకు రని తెలియుచున్నది.

“ఉదీచ్యాం దిశి యేకేచ పరేణ హిమవన్తం
జనపదా ఉత్తర కురవ ఉత్తర మద్రా
ఇతి వై రాజ్యా యైవ తే అభిషిచ్యన్తే
విరాళ త్యేనా౽భిషిక్తా నాచక్షత” (బ్రాహ్మణములు 3-8) *

ందువలన ఆ కాలమునందు ఉత్తరకురు, ఉత్తరమద్రదేశములు ము ముల నంటి ఉత్తరదేశమునందు ఉండెననియు, అచ్చటి జనులు ండ స్వయముగనే రాజ్యము చేయుచుండిరనియు, రాజు లేకయే చేయుట వారి కోరికయే అయినందున, వారు తమ ఇష్టము వచ్చిన ాయకులుగా నేర్పరచుకొనుటచే వారికి విరాట్ (రాజులేనివారు) ండె ననియు యూహింపవలసియున్నది.

క్షత్రియ ధర్మము

దినుండి హిందూస్థానమున బ్రహ్మ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్ర లను

* కె. వి. లక్ష్మణరావు: హిందూదేశ కథాసంగ్రహము అ. 3.

విభాగము వృత్తినిబట్టి నిర్ణయింపబడినది గాని, జన్మమునుబట్టి నిర్ణయింప బడినది కాదు. *శౌర్య, ధైర్య, భుజబల, పరాక్రమములు కలిగి దేశమును రక్షించుట క్షత్రియధర్మము. ఇది మొదట ఒక కులమునకు జెందినది కాదు. విశ్వామిత్రఋషి క్షత్రియు డైనను, పురోహితుడుగా నుండెను.అట్లుండియు, ఆర్యులు సుదాసుని మీదికి యుద్ధమునకు వెళ్లి నపుడు 10 రాజుల సంయుక్త సేన నతడు స్వయముగా నడిపెను. భృగుమహర్షి సంతతివారు రథములను చేయు వడ్రంగులుగా నుండిరి. గార్గ్య, త్ర్యారుణి, కవి, పుష్కరారుణి వీరు మొదట క్షత్రియులైనను, పిమ్మట బ్రాహ్మణులైరి. † భారద్వాజుడు బ్రాహ్మణుడయ్యును భరతుడను క్షత్రియరాజుచే పెంచబడెను. నాభాగుడు క్షత్రియుడుగా పుట్టి వైశ్యుడాయెను. కవశుడను దాస్యపుత్రుడు ఋషులచే గౌరవింపబడి అందరి కంటె శ్రేష్ఠుడనిపించుకొని వసిష్ఠాదిఋషులచే నమస్కృతులు పొందెను.

క్షత్రియ, రాజన్యశబ్దములు రాజ్యాధికారమును సూచించు పదములుగా ఉపయోగింపబడుచుండెను. క్షత్రియులే గాక బ్రాహ్మణులు, వైశ్యులు కూడ అవసరమునుబట్టి యుద్ధము చేయుచుండిరి. గ్రామణి సామాన్యముగా వైశ్యుడుగా నుండెను ‡ శూద్రపదము ఋగ్వేదములో ఒకచోట మాత్రము కనపడుచున్నది. ♦ దాసులు, దాస్యులు అనువారు యుద్ధములో పట్టుబడిన అనార్యజాతివారలు శూద్రులుగా నేర్పడుచుండిరి. శూద్రులు ఎక్కువ అయిన కొలదిని వైశ్యవృత్తి యగు వ్యవసాయమును, పశుపాలనమును వీరు గైకొనిరి. వైశ్యులు సులభముగా ధనమును సంపాదించుటకు వీలైన వర్తక వ్యాపారములందు ప్రవేశించిరి. అంతట ఆర్యులలో నాలుగు కులములు ఏర్పడెను. కాని ఆ కాలమున స్త్రీ, పురుషులు ఒండొరుల ప్రేమాతిశయము ననుసరించి కులభేదములు లేకుండ వివాహము లాడుచుండిరి.†

* 1. ఋగ్వేదము. 9-112-3; 3-53-9; 5-10-98; 10-39-14; 5-10-102; 5-5-23; 1-2; 6-31-1; 5-7-18;33; Rig Vedic Culture, Page 131. † భాగవతపురాణము 10

‡ ఋగ్వేదము 5-7-109-13 ♦ 10-90-12

† ఋగ్వేదము. 10-27-12; 5-8-3; 5-62-9.

ఈ ప్రకారము దేశము యొక్క స్థితినిబట్టి ఎంతమంది కావల ...నో అంత మంది క్షత్రియులుగా గాని, విద్యావ్యాపకమునకై బ్రాహ్మ ...లుగాగాని, వ్యవసాయము, వ్యాపారములు వృద్ధికై వైశ్యులుగాగాని ...రుచుండిరి. మొట్టమొదట వృత్తి విభాగములు మూడే. రాజ్యము ...క్కువ అయినకొలదిని, నాలుగవ తరగతియగు వారి సంఖ్య హెచ్చుగా ...డగెను. మహాభారతము నాటికి కూడ, బ్రాహ్మణలక్షణము ...న్నయెడల శూద్రుని బ్రాహ్మణునిగా పరిగణింపవచ్చునని చెప్పి ...న్నారు. చాతుర్వర్ణ్యము గుణకర్మలచే నేర్పడును గాని, జన్మముచే ...దని శాస్త్రములు చెప్పుచున్నను, క్రమముగ వంశపారంపర్య పద్ధతి ...పడి జాతికి జన్మమే ప్రధానమను సిద్ధాంతము ఏర్పడినది. అంతటనుండి ...త్తి మారినను జాతి మారకుండెను. గుణకర్మలు అప్రధానము లయ్యెను. ...ప్పుడుకూడ అదేపద్ధతిని జాతికి జన్మమే ప్రధానమై యున్నది. కాని ఇది ...వవిహితము కాదు.

రాజపుత్రులు

క్రీ. శ. 7-వ శతాబ్దమునుండి 12-వ శతాబ్దమువరకును ఉత్తరహిందూ ...నమున రాజపుత్రులు క్షత్రియులుగా నెంచబడి అనేకకుటుంబములవారు ...తంత్రరాజ్యములను స్థాపించి రాజ్యమును చేయుచుండిరి. కాని ఇప్పటి ...జ్యములన్నియు, దేని కది స్వతంత్రముగా నుండి సార్వభౌమరాజ్యము ...ట్టియు లేకుండెను. ప్రతి మండలాధీశుడును, తానే సార్వభౌముడనని ...రరాజులతో పోట్లాడుచుండెను. ఇట్లు వీరు అంతఃకలహములు కల ...రై యున్నందున తురుష్కుల కీ దేశము వశమై, చివరకు ఇప్పటికిని పరా ...త స్థిరమైయున్నది.

దక్షిణదేశమున క్షత్రియులు

రానురాను దక్షిణహిందూస్థానమున క్షత్రియులసంఖ్య తగ్గిపోవు ...చే, కమ్మ, రెడ్డి, వెలమ, తెలగ మొదలగు కులములవారు కొందరు ...త్రియవృత్తిని అవలంబించి క్షత్రియవేషభాషల నలవరచుకొని, రాజ్య ...లను స్థాపించి, క్షత్రియులుగా మారిపోయిరి. వీరు గోత్రములను, సూర్య ...ద్రవంశములను కల్పించుకొనిరి. ఉపనయనాది వైదికకర్మల నాచరించి, ...ందరు యజ్ఞోపవీతములను కూడ ధరించుచుండిరి. చాళుక్యరాజులు

తమ మొదటి శాసనములో శూద్రుల మనియు, తరువాత కొన్ని తరములు గడిచిన పిమ్మట 11 వ శతాబ్దములో చంద్రవంశపుక్షత్రియుల మనియు వ్రాసికొనిరి. ఇటుల వీరు క్షత్రియులు కాగానే, వైశ్యులకంటె పైజాతి వారైపోయిరి. క్రిందికులములవారి పిల్లలను అనులోమపద్ధతి ననుసరించి, వివాహములు చేసికొనుచుండిరి. ఈ పద్ధతి ననుసరించి, చాళుక్య రాజగు విష్ణువర్ధనుడు కుసుమసెట్టి అను వైశ్యుని కుమార్తెయగు కన్యకాదేవిని వివాహమాడగోరెను. నూటొక్క గోత్రముల వైశ్యులు తిరుగుబాటు చేసిరి. కాని, విష్ణువర్ధనుడు బలవంత పెట్టగా కన్యకాదేవి అగ్నిప్రవేశము చేసెను. అప్పటి నుండియు ఈమె కన్యకాపరమేశ్వరి యని వైశ్యులచే పూజింపబడుచున్నది.

బ్రాహ్మణులు క్షత్రియధర్మము ననుసరించుట

ఇది ఇట్లుండగా, ఆంధ్రదేశమున మహమ్మదీయ రాజ్యములు ప్రబలుచూ వచ్చిన రోజులలో, రాజులకు తోడ్పడుటకు కొందరు బ్రాహ్మణులు (నియోగులు) క్షత్రియవృత్తిని అవలంబించి, మంత్రులుగను, సేనాపతులుగను, సామంతప్రభువులుగను పనిచేసి, వర్ణాశ్రమపద్ధతులను కొంతవరకు మార్చివేసిరి. వీరి ఆదర్శము "కాన్మే ఖలం, హాత్మే తల్వార్" "చెవిలో కలము, చేతిలో కత్తి" అని మా తాతగారు అనుశ్రుతముగా చెప్పుచుండెడివారు.

క్షత్రియధర్మము తగ్గుట

తుదకు బ్రిటిషుప్రభుత్వము ఈ దేశములో నేర్పడినతరువాత అన్ని జాతులవారును రాజ్యాంగములో చేరుచువచ్చిరి. కాని, నిజమైన క్షత్రియ గుణములగు భుజబలము, శౌర్యము, ధైర్యము పరాక్రమము క్షీణించెను. అందుచేత కూలికి పనిచేయు సేవకులవలె తమకు పరరాజులచే విధింపబడిన పనిని తమకు ఇష్టముండినను, లేకపోయినను, పొట్టగడుపుకొను నిమిత్తము చేయుచు, వారివారి విధియుక్తము లగు స్వధర్మములను విడిచిరి. వెలుపల నుండి శత్రుభయము లేనంతకాలము, ఈ పద్ధతి చక్కగా నడుపవచ్చును. కాని, శౌర్యాతిశయములతో శత్రువు తనమీద పడినపుడు లోపము బయలుపడగలదు. శ్రీగాంధీమహాత్ముడు అహింసాధర్మమును బోధించెననగా, క్షత్రియధర్మమును త్యజించమని ఆయన చెప్పుటలేదు. అంగబల, బాహుబల, బుద్ధిబల, శౌర్య, పరాక్రమాద్యుపాయములును, ఆధ్యాత్మికశక్తియు

నున్నవానికే అహింసాధర్మము గాని, బలహీనుడై చేతకాని పిఱికివానికి ఈ అహింసాధర్మము వర్తింపదు. శత్రువును కొట్టగలిగియు ఇంద్రియనిగ్రహము గలిగి కొట్టకుండుటయు, ఎదుటివాని హృదయమును కరగించి, వానిదుష్ప్రవర్తన మార్చుటయే ఇందలి రహస్యము. తాము నిరాయుధులగుటచే, సాయుధులగు రాజ్యాంగమువారిపై తిరుగబడుటకు ఇప్పుడు అసాధ్యము గాన తాత్కాలికముగా అహింసా మార్గమును అవలంబింపఁదగిన అంగబలమును అర్థబలమును చేర్చుకొనిన పిమ్మట శత్రువును,ఏ పద్ధతిచేనైనను ధ్వంసము చేయుటకు పాల్పడిన తాత్కాలిక అహింసావాదులను గాంధీమహాత్ముడు అంగీకరించడు. గాంధీజీకి అహింస ఒక మతము, లేక ధర్మము. రెండవవారికి అహింస ఒక సాధనము కాని ధర్మము కాదు. కేవల అహింసావాదులుకూడ కాలిలో ముల్లు గ్రుచ్చుకొని బాధపడుచున్నపుడు, ముల్లుయొక్క హింసను తగ్గించుటకై తాత్కాలికముగ హింసారూపముగా నున్నను, కాలును కోసి ముల్లును తీసివేయుట హింస కాదని చెప్పుదురు. ఇట్లే దేశకంటకు లగు వారిని శిక్షించుట అహింసయే యగును గాని హింస కానేరదు.

ఈరీతిని అహింసామార్గావలంబనముచే క్షత్రియధర్మము తగ్గకూడదు. లోకమునందు అధర్మపరులచే కలుగు హింస తగ్గించుటకైనను క్షత్రియ ధర్మము అవసరము. మనము బలవంతులుగా నున్నపుడు, ఆ బలము నుపయోగింప నవసరము లేకయే, శత్రువులు వెనుక దీయుదురు. కావున బలపరాక్రమముల సంపత్తు దేశమునకు అవసరము. ప్రతివ్యక్తియొక్క బలమే ఆ యా జాతియొక్క బలమును నిర్ణయించును. కావున, రాజ్యపరిపాలన నిమిత్తమై ప్రతియొక వ్యక్తియు క్షత్రియుడై యుండవలెను.

అన్ని శాస్త్రములును, అన్ని పురాణములును చివరకు ఈ విషయమునే బోధించుచున్నవి. క్షత్రియధర్మ మనగా యుద్ధరంగమున వెనుదీయక, "యశోవా మృత్యుర్వా"యని ఫలాపేక్ష ఏ మాత్రము లేకుండా నిష్కామ బుద్ధితో తనకు విధింపబడిన కార్యమును చక్కగా చేయుట. ఇదియే "యోగః కర్మసు కౌశలం"అని చెప్పబడినది. క్షత్రియునకు యశస్సు పోయిన తరువాత ప్రాణ ముండి ప్రయోజనము లేదు.

"సంభావితస్య చాకీర్తి ర్మరణా దతిరిచ్యతే". గీత. 2-34

గౌరవముగా బ్రతికినవారికి మరణముకంటె అపకీర్తి భరింపరానిది.

అనగా అపకీర్తికంటె చావే మేలు అన్నమాట. అందుచేత, రాజపుత్రులు జయము దుస్సాధమని తోచినపుడు, అంతఃపురములలోని స్త్రీల నందరిని, అగ్నిహోత్ర కుండమున జోహారుచేయించి శత్రువులపై నురికి రణరంగమున ప్రాణములు గోల్పోవుదురు. ఇది హిందూస్థానమున సామాన్యమైన క్షత్రియధర్మము. ఈ ఆదర్శమునుండి ప్రస్తుతము మనము ఎంతక్రిందికి పడిపోయి యున్నామో ఆ విషయమును ప్రతి వ్యక్తియు గ్రహింపనగును.

ఐ క మ త్య ము లే క పో వు ట

గ్రామములో ఎన్ని తెగల వారున్నను, ఒక్కొక్క కుటుంబములో ఎన్ని తెగవులున్నను, గ్రామమొత్తమునకు కావలసిన పనులలో ప్రజలందరును ఐకమత్యముతో పనిచేయుట ప్రతివానికి ధర్మముగా హిందూస్థానమున మొదటినుండియు ఎంచబడుచున్నది. ఈ క్రింది మంత్రమునందు అందరునుగూడి ఏ ప్రకారము ఐకమత్యముతో పని చేయవలెనో స్పష్టముగ నిరూపింపబడినది.

"సంగచ్ఛధ్వం, సంవదధ్వం
సంవో మనాంసిజానతామ్, దేవా భాగం యథా పూర్వం
సంజానానా ఉపాసతాం, సమానో మంత్రః,
సమితి స్సమానీ, సమానం మనః, సహచిత్త మేషాం,
సమానీ ఇహ ఆహుతి స్సమానాని హృదయానివ
స్సమానమస్తు మనః, యథా వస్సుసహాసతి"

అర్థము:—కలసికొనుడు, ఐకకంఠ్యముగా పలుకుడు, ఒకరి మనస్సులను మఱియొకరు గుర్తెఱిగి వర్తింపుడు, దేవతలను అందరును కలిసి ఎప్పటివలెనే ఆరాధింపుడు, అందరకు మంత్రము ఒక్కటే, సభ ఒక్కటే, మనస్సు ఒక్కటే, చిత్తములును ఒక్కటే, హోమ ద్రవ్యములును ఒక్కటే మీ హృదయములును ఒక్కటే, కనుక మీ మనస్సులును ఒక్కటిగా నుండుగాక!

వేదములలోని ఈ మంత్రమును, ఈ మధ్య ప్రీతాచారి యుద్యమము ను స్థాపించిన శ్రీ గురుసహాయదత్తుగారు ఐకమత్యమునకు ఆదర్శపూర్వకమైన మూలసూత్రముగా ఉదాహరించి యున్నారు. ఇందుకొరకై ఈ దేశమున సమితులును సభలును ఏర్పాటుచేయబడినవి. ఎవరికివారు తమరాజ్యము

నేలుకొనుచు స్వతంత్రముగ నున్న దినములలో చంద్రగుప్తుడు, అశోకుడు, శ్రీహర్షుడు మొదలగువారు హిందూస్థానము నంతయును గాకపోయినను చాలభాగమునైనను, ఒక కట్టుబాటులోనికి దీసికొనివచ్చి భారత ఖండ మంతయు ఒక వ్యక్తిగా పనిచేయగల పరిస్థితులను కల్పించిరి. కడపట శ్రీహర్షునికాలమున దేశమంతయు సుభిక్షముగా నుండి సర్వసంపదలతోను వివిధ విద్యలతోను శోభిల్లుచుండెను. ఆ దినములు హిందూస్థానమునకు బంగారు దినము లని చెప్పవచ్చును. ఎచ్చటచూచినను ధనరాసులు మూలుగుచుండెను. ఎచ్చటచూచినను విద్యాసంస్థలే. ఏవైపునచూచినను దేవాలయనిర్మాణములు, యజ్ఞములు, తీర్థములు, ఉత్సవములు కలిగి భరతఖండము లోకమునకు ఆదర్శరూపముగా నుండెను. కాని, 8వ శతాబ్దము నాటికి పరిస్థితులు క్రమముగా మారెను. ఒకవైపున శివుని, మరియొకవైపున విష్ణుని, ఇంకొకచో సూర్యుని, వేరొకచో గణేశుని, భైరవుని, కార్తికేయుని, యముని, కాముని, నాగులను, దయ్యములను కూడ పూజించువారలు స్వేచ్ఛగా తమ ఇష్టానుసారము పూజింపకొనుటకు స్వతంత్రులై వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యము పెచ్చుపెరిగిపోయెను. ఎవరికి వారు వేదములనే తమకు ఆధారములుగా చూపుచు, ప్రత్యర్థిని ఓడించుటకు ప్రయత్నము చేయుచు చర్చలు జరుపుచుండిరి. త్రాగుట మొదలైన అసహ్యకరములగు దురాచారములు పెరిగి, ధర్మము క్షీణింపదొడగెను. శంకరవిజయములో క్రీ. శ. 8 వ శతాబ్దపు నాటి మత పరిస్థితులను ఆనందగిరి చక్కగా వర్ణించియున్నాడు.

"కేచిచ్చన్ద్రపరాః, పరే కుజపరాః, కేచిత్తు సన్ద్రాశ్రితాః
కేచిత్కాలపరాః, పరే పితృపరాః, కేచిత్తు నాగేశగాః
కేచి త్తార్క్ష్యపరాశ్చ, సిద్ధనిచయం సేవన్తి కేచిద్ధియా॥
కేచి ద్గన్ధర్వసాధ్యాదీన్, భూతవేతాలగాః పరే
ఏవం నానాప్రభేదానాం నృణాం వృత్తి ర్వ్యథేప్సితా
కేచిత్ స్వవృత్తిం వేదార్థైః ప్రతిపాద్యాం సమూచిరే
కేచిద్ధర్మై రియం ముక్తి రితి జల్పన్ సమాస్థితాః
అన్యోన్యమత్సరగ్రస్తాః పరస్పరజయైషిణః
నిజేచ్ఛాకృతి మజ్గేషు ధారయన్తి రుషాన్వితాః॥

కొందఱు చంద్రుని నారాధించువారును, మఱికొందఱు కుజుని, యింకొకరు శనిని, యింక కొందఱు కాలమును, కొందఱు యముని, మరికొందఱు నాగేశుని, కొందఱు గరుడుని, కొంతమంది సిద్ధులను, మరి కొంతమంది గంధర్వులను, సాధ్యులను, ఒక కొంతమంది భూతవేతాలము లను సేవించుచు, ఆరాధ్యైక్యము లేక తమతమ యిష్ట ప్రకారము నానా భేదములతోను జనులుండిరి. ఎవరి మటుకు వారు తమ ఆచారములే వేదోక్తము లని సాధించుకొనుచుండిరి. మరికొందఱు ధర్మ ప్రవర్తనము చేతనే ముక్తి కలదనిరి. ఇట్లు అన్యోన్య మత్సరముతో, ఒండొరులను జయించు కోరికతో తమ యిష్టము వచ్చిన వేషభాషల నవలంబించుచుండిరి.

ఈ పరిస్థితులలో శంకరాచార్యులు ప్రతిగ్రామమును, నగరమును తిరిగి తనయొక్క అప్రతిమానమైన వాదములతో తాను పోయినచోట్లం దెల్ల అద్వైతమును స్థాపించెను. బౌద్ధభిక్షువులు పారిపోయిరి. దురాచారములు పటాపంచలైపోయెను. సామాన్యప్రజలు పౌరాణిక హిందూ ధర్మమును, విజ్ఞానవంతులు అద్వైత ధర్మమును అనుసరించిరి. కాని, శంకరాచార్యులయొక్క ప్రచారఫలితము శాశ్వతముగా నిలువలేదు. మూఢ విశ్వాసములును, మతేతరాచారములును 9–వ శతాబ్దమునాటికి తిరిగి తల యెత్తెను. రాజకీయమునందుకూడ ఒకరినొకరు జయించి ఎవరికివారు సామ్రాట్ కావలె ననెడి ఆశతో, దేశము అంతఃకలహములకు పాలై, ఇతర మతస్థులగు మహమ్మదీయులు చొరపడుటకు అవకాశము కలిగెను. కట్టుదిట్టములతో తయారుకాబడిన సేనలతో, మతావేశమును పురస్కరించుకొని, ఏకమై ఒకరివెంట నొకరు చొరచుకొని వచ్చుచుండిన తురుష్కుల దాడులను, అంతఃకలహములలోను, అన్యోన్యద్వేషములలోను మునిగి తేలుచున్న హిందూరాజులు కాని, తమ తమ మూఢవిశ్వాసములలో పడి ఏ కష్టములు వచ్చినను, తమ పూర్వకర్మచే కలుగుచున్న వనియు, అవి అనివార్యము లనియు తలంచిన ప్రజలు కాని యెదురాపలేకపోయిరి. ముఖ్యముగా శ్రీ హర్షునివంటి ఏకైక నాథుడు, భరతఖండమునకు రక్షణముగా ఎదుట నిలిచిన ధీరుడు, నాలుగైదు శతాబ్దములుగా లేక పోవుటయే భరతఖండము యొక్క ఐకమత్యము విచ్ఛిన్నత జెందుటకు కారణ మయ్యెను.

భక్తి యుగము

(క్రీ. శ. 1000—1858)

[విషయసంగ్రహము:— నింబార్కుడు - ఆళ్వారులు - వల్లభాచార్యులు - శ్రీచైతన్యస్వామి - తుకారాము - మీరాబాయి - సిద్ధులు - హిందూమతము నందు కలిగిన మార్పులు - మహమ్మదీయుల మొదటి దండయాత్ర - హిందూమహమ్మదీయుల సంపర్కము - పృథ్వీరాజు, జయచంద్రుడు - మహమ్మదీయ మత మూలసూత్రములు - మహమ్మదీయ మత వ్యాపకము - అల్లోపనిషత్తు - హిందువుల పరాక్రమము - సూఫీమతము - సిక్కుమతము - గురునానక్ - గురుతెగ్ బహదూర్ - గురుగోవింద్ - క్రైస్తవమతము - హిందూధర్మము, బైబిలు - ఏ సీ సంఘము - యూదుల ఆచారములు - క్రైస్తవ మతమునందలి కొన్ని ధర్మములు - హిందూస్థానమున క్రైస్తవమత వ్యాపనము - పారసీకమతము - పారసీకులు ఆర్యులే - జరత్రుష్టఋషి - పారసీక మత సిద్ధాంతములు. ధర్మములు.]

ఈ యుగమునందు హిందువులలో ఐకమత్యము లేక పోవుటచే మహమ్మదీయులు దండయాత్రలు సాగించి, దేశమును జయించి ఆక్రమించుటయు, అన్యోన్యమత ద్వేషములచే ఉభయులకు యుద్ధములు జరుగుటయు, తుదకు వీరిద్దరి సంఘర్షము వలన, ఇతరులు ఈ దేశమును ఆక్రమించుకొనుటయు చూడగలము.

నింబార్కుడు

(క్రీ. శ 1084)

శంకరాచార్యులు తన అద్వైత మార్గమున వివిధమతములను ఏకము చేయుటయు, ఆయన ప్రచారము చిరకాలము స్థాయిగా నిలువక పోవుటయు, పిమ్మట శైవులు, శాక్తేయులు, వైష్ణవులు మొదలైనవారు తిరిగి బయలుదేరి భక్తిమార్గమును దేశమునందు వ్యాపింపచేసియుండుటయు చూచియున్నాము.

జీవుడు అవిచ్ఛిన్న భగవద్భక్తిచే భగవంతుని ఆరాధించిన యెడల,

నిర్హేతుక జాయమాన కటాక్ష రూపమున భగవంతుడు మోక్షమును ప్రసాదించును అని భక్తివాదు లందురు. వీరు భగవద్భక్తిని ప్రోత్సహించిరి గాని మానవుని ఐహికసుఖమునకు కావలసిన రాజకీయ సంబంధమైన నిత్య కృత్య వ్యాపారములను నిరసించి నిరుత్సాహపరచిరి. ఇట్టి ప్రచారమునకు ఈ కాలమునందు తోడ్పడినవారలలో నింబార్కు డొకడు.

దక్షిణ హిందూస్థానమున శ్రీరామానుజులు గోపాలకృష్ణునకు ప్రాధాన్యమివ్వక, వైకుంఠవాసియు, సర్వగుణ సంపన్నుడును, నిరంజనుడును, అగు లక్ష్మీవల్లభునకే ప్రాధాన్యమిచ్చి, పాంచరాత్రుల మార్గము ననుసరించి, చతుర్వ్యూహమును అంగీకరించెను. ఉత్తరహిందూస్థానమున వైష్ణవమతము వేరు మార్గము ననుసరించి, భక్తిప్రపత్తులనే ప్రధానము చేసికొని,రాధాకృష్ణునకును, గోపికాలోలునకును ప్రాధాన్య మిచ్చిరి. త్రిలింగ దేశ బ్రాహ్మణుడైన నింబార్కాచార్యుడు, ఉత్తరహిందూస్థానమునకు పోయి, బృందావనమునందు ద్వైతాద్వైతసంప్రదాయక మగు వైష్ణవమతమును బోధించెను. పవిత్రమైన భక్తిచే భగవంతునకు శరణాగతుడైనచో, భక్తులయందుభగవంతునికి ప్రేమ కలుగు నని ఇతని సిద్ధాంతము. ఇతని మతమునందు ఉపాసనలతో పనిలేదు. అందుచే ఇతడు రాధాకృష్ణులకు ప్రాధాన్యమిచ్చెను. ఇతని మతము మధ్వరామానుజుల సిద్ధాంతములకు మధ్యమ మార్గము నవలంబించుచున్నది. పరమాత్మ జీవాత్మలు రెండును ఒకవిధముగా ఒకటియు, మరియొక విధముగా భిన్నమును కూడ అగుదురు. ఎటులనగా అలలతో కూడిన సముద్రమునందలి అల, సముద్రములోని భాగమే. (రెండును నీరే) కాని అలగా దానినిమనము ఎంచినపుడు సముద్రమునకంటె విభేదమును చెందుచున్నదని మనము తలపవచ్చును. ఈ రాధాకృష్ణసంప్రదాయము జయదేవునిచే 12 వ శతాబ్దాంతమున రచింపబడి మనోహరముగను శాశ్వతమును అయిన గీతగోవిందమువలన మిక్కిలి ప్రచారములోనికి వచ్చెను. నింబార్కుని మతమునందు రాధ విష్ణులోకమునుండి బృందావనమునందు అవతరించిన శ్రీకృష్ణునిభార్య. కాని, గీతగోవిందములోని రాధ భార్యగాక పరకీయగా వర్ణింపబడినది.

ఆళ్వారులు

దక్షిణదేశమున మాత్రము ఆళ్వారు లనబడువారు పన్నెండుగురు తమ భక్తిపూరితము లగు ప్రబంధములద్వారా శుద్ధమైనవైష్ణవ భక్తిని ప్రబో

ధించిరి. ఈ ప్రబంధములను వైష్ణవవేదము లని అరవభాషలో దక్షిణదేశమున దేవాలయములలో పఠించుచుందురు.

ఈ ప్రాంతమున క్రీ. శ. 7-8 శతాబ్దములందే 12 గురు అళ్వారులను వైష్ణవభక్తులు జాతి, మత భేదము లెంచక భక్తిమార్గమును ఉద్బోధించుచుండిరి. ఇందు అండాళ్ అను అళ్వారు స్త్రీ. ఈమె జన్మస్థానమగు శ్రీవిల్లిపుత్తూర్ నందు ఒక గొప్పదేవాలయమున ఈమె విగ్రహము ఇప్పటికిని పూజింపబడుచున్నది. తిరుప్పానాళ్వార్ పంచమజాతికి చేరినవాడు. అళ్వారులు భక్తిమార్గమును అరవభాషలో బోధించిరి. వీరుగాక - సంస్కృతమునందును అరవమునందును గూడ వైష్ణవగ్రంథములను రచించి నాథముని (824—924) యామునాచార్య, (975) వేదాంతదేశికర్ (1269 —136) మొదలగువారలు వైష్ణవమతమును ప్రచారముచేసిరి.

వల్లభాచార్యులు

(క్రీ. శ. 1479-1531)

వల్లభాచార్యులుగూడ తెలుగు బ్రాహ్మణుడే. ఈయన ఉత్తరహిందూస్థానమున 16-వ శతాబ్దమునందు వల్లభ సంప్రదాయమును స్థాపించిరి. ఈ సంప్రదాయానుసారముగ గురుభక్తి ప్రధానము. గురువును మహారాజనెదరు. భగవంతుని ఆరాధించుటకు గురువు గృహమే దేవాలయము. భక్తులు తమ సర్వస్వమును గురువునకు సమర్పింపవలెను. భక్తుల ఆదర్శమేమనగా రాధాకృష్ణుల నిత్యలీలలలో పాల్గొనుటయే. సంసారము మోక్షమునకు అడ్డురాదు. అందుచే గురువులు తమ భార్యలతో ఆనందమైన జీవనమును గడపుచుందురు. వీరు కృష్ణలీలలను ప్రదర్శించుటకు అనేక రకరకములైన వ్రతములను ఉత్సవములను జరుపుచుందురు. ఈ యుత్సవములచే నీ సంప్రదాయముయొక్క మర్యాద కొంతవరకు నశించి ఒక్కొక్కచోట నీతిబాహ్యమగు ప్రవర్తనకు గారణమయ్యెను. ఈ సంప్రదాయము గుజరాతునందును, రాజపుత్రస్థానమునందలి ధనికులలోను అధికముగా వృద్ధిచెందియున్నది. వీరి సంప్రదాయము శుద్ధాద్వైత మని వీరు చెప్పుదురు. వల్లభసంప్రదాయపు ఆచార్యులు అందరును నేటికిని ఆంధ్రదేశమునకుండి ఆంధ్రసంబంధములు చేయుచు, తెలుగు భాషనే తమ ఇండ్లలో మాట్లాడుచుండు వెలనాటి బ్రాహ్మణులై యున్నారు.

శ్రీ చైతన్యస్వామి
(క్రీ. శ. 1485 - 1533)

శ్రీ చైతన్యులు వంగరాష్ట్రమునందు వైష్ణవమతము నీతి బాహ్యము గాకుండ కొంతవరకు రక్షించిన గొప్ప మతకర్త. ఇంద్రియ లోలత్వమును అభివృద్ధి చేయు వశీకరములను, తంత్రములను ఈయన నిరసించి, స్వచ్ఛమైన భక్తిని ఉపదేశించిన మహాయోగి. ఇతడు వల్లభాచార్యునికి సమకాలికుడైనను, ఆ సంప్రదాయకుల దుష్ప్రచారమును కొంతవరకు అడ్డగించెను.

తుకారాము
(క్రీ. శ. 1608 - 49)

ఇట్టి సంప్రదాయములనుండి వైష్ణవ మతమును మహారాష్ట్ర దేశము రక్షించెను. వీరి సంప్రదాయమునందు రాధకు బదులు శ్రీకృష్ణుని భార్యయైనట్టియు, పరమభక్తురాలును అగు రుక్మిణికి ప్రాధాన్య మిచ్చిరి. 14 వ శతాబ్దాంతమున నామదేవుడును, 17 వ శతాబ్దమున తుకారామును ఈసంప్రదాయమునకు ప్రవర్తకులు. 14 వ శతాబ్దమున రామానందుడు రాధాకృష్ణులకు బదులు సీతారాముల ఆరాధనమును ప్రోత్సహించెను. శ్రీ శివాజీమహారాజు రామానందుని శిష్యుడు. రామానందుని ముఖ్య శిష్యులలో మహమ్మదీయుడును, బట్టలనేసి జీవించువాడును, అగు కబీరును (15 వ శతాబ్దారంభమున) దూదేకులమునకు చెందిన దాదూసాహెబును (1544-1603), చెప్పులు కుట్టు వృత్తిగల రవిదాసును, సుప్రసిద్ధ రామాయణమును రచించిన తులసీదాసు (1532-1620)ను తత్సంప్రదాయమునందు ముఖ్యులని చెప్పగా, సర్వజాతులవారును, సర్వమతముల వారును, హిందూమతమును అవలంబించి, సర్వమతైక్యమును బోధించి రనుటకు నిదర్శనము కాగలదు. ఇదియే గాంధిమహాత్ముని వైష్ణవము.

మీరాబాయి

రవిదాసు పుట్టుకచే చండాలుడైనను, అతిపవిత్రమైన భక్తికలిగి ఉన్నతవాక్యములను బోధించెను. చిత్తూరు మహారాణియును, సుప్రసిద్ధభక్తురాలైన మీరాబాయియును ఇతని శిష్యురాండ్రు. మీరాబాయి రాజా రతన్ సింగ్ కుమార్తెయు రాజసంగజీ కోడలును అయి రాజాభోజ్ అను

తన భర్తతో తొమ్మిది సంవత్సరములు శాంతముగా సంసారసుఖము ననుభవించి, పిమ్మట భర్తృవియోగదుఃఖమును భరింపలేక సన్యాసినియై రవిదాసుని యొక్క శిష్యురాలాయెను. ఈమె సర్వేశ్వరుడును, ఆద్యంతశూన్యుడును అయిన పరమాత్మను అద్వైతమార్గమున పూజించెను. రవిదాసుకీర్తనలు సిక్కులచే గూడ వారి "గ్రంథసాహెబు" (సిక్కులవేదము) నందు చేర్చుకొనబడియున్నవి. కబీరుకూడ ఇతనినిగూర్చి హెచ్చుగా పొగడెను. ఇతడు పరమాత్మ భక్తునిహృదయమునందు నివసించుననియు, వట్టివ్రతములను చేయుటచే అతనిని తెలిసికొనుట దుర్లభమనియు, దివ్యమైనట్టియు అపరిమితమైనట్టియు, ప్రేమబాధ నెరిగినవారలకే అతడు గోచరమగుననియు, నిరాడంబర మగు మానవసేవయే మతముయొక్క పరమధర్మ మనియు బోధించెను.

సిద్ధులు

సిద్ధసంప్రదాయములో శైవాగమసిద్ధు లనియు, శాక్తాగమసిద్ధు లనియు రెండు సంప్రదాయములు గలవు. సిద్ధులు జీవన్ముక్తులై శరీరముతో ఇచ్చవచ్చినంతవఱకు జీవించుటయేగాక స్వచ్ఛందమరణమును బొందగలరు. వీరు సశరీరులై మోక్షమును జెందుదురు అని వీరి నమ్మకము. సిద్ధులు శాశ్వతశరీరమును కలిగి జరామరణముల నుండి తప్పించుకొనవచ్చు ననియు కూడ ఈ సంప్రదాయకుల నమ్మకము. వీరు అష్టైశ్వర్యములను పొందగలరు.

1. మత్స్యేంద్రుడు, గోరక్షుడు మొదలగు తొమ్మండుగురు నవనాథ సిద్ధు లనుపేర క్రీస్తుశకము 2-వ శతాబ్దమునుండి హిమాలయప్రాంతమునం దుండెడివారనియు వారు అష్టసిద్ధులను పొంది రస, అభ్రకముల సత్త్వపాతనాదుల తెలిసికొని రససేవచే శాశ్వతశరీరమును పొందగలిగిరనియు చెప్పుదురు.

2. దక్షిణదేశమున క్రీస్తుపూర్వమును, తరువాతను తిరునల్వేలిజిల్లాలో సిద్ధకోట పర్వతమునందు భోగరు సంప్రదాయపు సిద్ధులు చిరకాల ముండిరని ప్రసిద్ధిగలదు. భోగరు అను సిద్ధుడు చీనాదేశమునుండి క్రీస్తు పూర్వమే దక్షిణదేశమునకు వచ్చెననియు, మృత్యువును జయించి అనేకశతాబ్దములు

సశరీరముగా ఈ ప్రాంతమున తమ యపూర్వసిద్ధులను ప్రదర్శించు చుండి రనియు చెప్పుదురు. వీరిది శుద్ధమార్గము అనగా జ్ఞానమార్గము.

3. అగస్త్యమహర్షి ఉత్తరహిందూస్థానమునుండి దక్షిణమునకు వచ్చి వేదారణ్యమున, అగస్త్యగ్రామ మనుచోట నవకోటిసిద్ధాశ్రమమున వారిసంప్రదాయమును స్థాపించిరి.

4. 11వ శతాబ్దమున నవనాధసిద్ధులు, రసేశ్వరసిద్ధులు అనుపేర శ్రీశైలమున నివసించుచు ఆంధ్రదేశ మంతటను రసేశ్వరసిద్ధాంతములను కొందరు సిద్ధులు ప్రచారము చేయుచుండిరి. నిత్యానాధీయము అను రసాయన గ్రంథమును, నవనాధసిద్ధులనుగూర్చి పలుగాథలును ఆంధ్రద్రావిడ దేశములందు ఇప్పటికిని గలవు. ఈసిద్ధులచే కల్పింపబడిన ఆనందభైరవి మొదలగు రసౌషధములు ఆయా సిద్ధులపేరిట వైద్యగ్రంథములలో చూడనగును.

5. వీరుగాక - మహేశ్వరసిద్ధు లను వారు అష్టాదశ (18) సిద్ధులు దక్షిణదేశమున శుద్ధమార్గసంప్రదాయమునకు చెందినవారు ఉండిరి. శ్రీ మూలనాథర్ లేక మూలర్, మాణిక్యవాచకర్, జ్ఞాన సంబంధర్, అవ్వయ్యార్ మొదలగువారు ఈ సంప్రదాయపువారు.

6. సిద్ధసంప్రదాయములో 10 వ శతాబ్దమునాటి పట్టణత్తార్ అను సిద్ధపురుషుని సమాధి చెన్నపట్టణము సమీపమున తిరువత్తూరున గలదు. పిమ్మట 15వ శతాబ్దమున అరుణగిరి యను సిద్ధపురుషుడు "తిరుప్పుగళ్" అను మిక్కిలి శ్రావ్యమైన పాటలను రచించెను. ఇదే శతాబ్దమున వేదారణ్యములో శివాలయమున "తాయుమానవర్" అను శైవసిద్ధులు వెలసిరి. 17 వ శతాబ్దమున వీరశైవ, ప్రకాశలు (ఇద్దరు), శాంత లింగ, కుమారదేవ, చిదంబర స్వామి అనువారలు 5 గురు గొప్పసిద్ధులను పొంది అనేక ఉద్గ్రంథములను రచించిరి.

7. ఈ సిద్ధపరంపర ఇట్లే ఎడతెగక వచ్చుచున్నది. చిదంబరము రామలింగస్వామి అను సిద్ధపురుషుడు దక్షిణార్కాటు జిల్లాలో నొకగ్రామమున ఉదయించెను. (1823-1874). వీరికి కవిత్వము సహజముగా ప్రాప్తమయ్యెను. వీరు చెన్నపట్టణములో తన అన్నగారితో చిన్నవయసునుండి భగవంతుని "మురగ" (సుబ్రహ్మణ్యస్వామి) అని ప్రార్థించుచు అనేక పాటలు రచించెను. వీరు సర్వసమత్వమును బోధించుచుండిరి. దక్షిణా

్రాలో వడలూరు అను గ్రామమునందు ఒక దేవాలయమును
ందు దీపముయొక్క జ్వాలను (జ్ఞానముయొక్క ప్రతిమగా)
స్థాపించి, భగవంతుడు ఒక్కడే యనియు, జాతి, కులభేదములు
గ్రంథములతో సంబంధముగాని లేకుండ, జీవకారుణ్యము,
మార్గముల ఏకేశ్వరుడగు భగవంతుని తెలుసుకొనవచ్చుననియు
చిరి. శ్రీరామలింగస్వామివారు బొందితో కైలాసమును పొంది
రు. 1892 వ సంవత్సరమున అకస్మాత్తుగా వీరు అదృశ్యులై
గి వచ్చెదరనియు కొందరు నమ్ముదురు. వీరు రచించిన పాటలు
్పు" అను పెద్దసంపుటముగా నేర్పడి అరవభాషలో మిక్కిలి
శరీరమును పులకాంకితమును చేయుచున్నవి.

ఆ సేతుహిమాచలము ఇప్పటివఱకును సిద్ధులు అవతరించి
విశ్వాసములను ఎట్లు పరిణమింపజేసిరో తెలియగలదు.

హిందూమతమునందు కలిగిన మార్పులు

ఈ భక్తియుగమునందు దేశభాషలకు ప్రాముఖ్యముకలిగి ఆయా
వాఙ్మయము చాల వృద్ధిపొందెను. కులభేదములు తగ్గిపోయి
గూడ భగవంతుని ఆరాధించుటకు తగినవారను తలంపు వృద్ధి
త్తరహిందూస్థానమున అస్పృశ్యతాకళంకము నశించి, దేవా
నికి ఎల్లరును పోవుటకు అవకాశము లేర్పడెను. అంతట
హితుల ప్రాధాన్యము తగ్గిపోయెను. కాశియందు శ్రీవిశ్వే
హమును ఎల్లరును చేతితో తాకి అభిషేకములు చేయవచ్చును.
ణహిందూస్థానమున మాత్రము భక్తులందరును కులభేదము
ంచకపోయినను, దేవాలయములలో స్మృతుల ననుసరించిన
నవలంబించుటచే అస్పృశ్యత నిలిచిపోయెను.

వ్రతములును, తంత్రములును అప్రధానములనియు, హృదయ
ము, అకళంక భక్తియు, నీతియు, మోక్షసాధకములని దృఢ
: కాలమున పతంజలియోగుల తపోమార్గములును, బౌద్ధుల
ులను, సయుక్తికమైన తర్కముచే కలుగు జ్ఞానమార్గమును,
గావింపబడి, కేవలభావప్రేరితమైన భక్తిమార్గమే ప్రబలము

మహమ్మదీయుల మొదటి దండయాత్ర

మహమ్మదీయుల మొదటి దండయాత్ర క్రీ. శ. 636 - 37 లో కాలిఫులరాజ్యమున అరబ్బులచే చేయబడెను. పిమ్మట క్రీ. శ. 712 లో సింధురాజ్యమును కొంత వారు ఆక్రమించిరి.

హిందూ మహమ్మదీయుల సంపర్కము

ఇప్పటినుండియే హిందూమహమ్మదీయసంపర్కమేర్పడెను. వీరి రాజ్యము ఇచ్చట స్థిరముగా లేకపోయినను, ఒండొరుల సంపర్కముచే అరబ్బుల విద్యలును, కళలును అభివృద్ధినొందెను. కాలిఫులు గొప్పగొప్ప బౌద్ధ, బ్రాహ్మణ విద్వాంసులను తమ ముఖ్యపట్టణమగు బాగ్‌డాడ్‌నకు రప్పించుకొని హిందూవేదాంతము, సంగీతము, చిత్రలేఖనము, శిల్పము, వైద్యము, జ్యోతిషము-ఇవియవి యననేల? సమస్తవిజ్ఞానమును, సంస్కృతము నుండి అరబ్బీభాషలోనికి పరివర్తనము చేయించిరి. పిమ్మట వీరిద్వారా అరేబియానుండి ఈ విజ్ఞానమంతయు ఐరోపాకు వ్యాపించెను. హిందూస్థానమునందు హిందువులుకూడ మహమ్మదీయ సంపర్కముచే వారి వేషభాషలను, నాజూకు పద్ధతులను కొన్నిటిని అవలంబించిరి. రాజకీయరీత్యా స్వతంత్రము పోయినను, దేశమునందు ఒక నూతనభాషయు, నూతన విజ్ఞానమును మహమ్మదీయులద్వారా హిందూస్థానమునందు ప్రవేశించెను. పట్టణములలోని జనులు మహమ్మదీయ నాగరిక సంప్రదాయముల నవలంబించుచు వచ్చిరి. క్రీ. శ. 12 వ శతాబ్దమువరకును హిందూస్థానము మీదికి దండెత్తివచ్చిన యవనులు, హూణులు, సిథియనులు నెందలగువారు హిందూస్థానమునందు నివసించుచు, హిందూవేషభాషల నలవరచుకొని హిందువులలో కలిసిపోయిరి. కాని, అటుపిమ్మట రాజపుత్రులు తమలో తమకుగల అంతఃకలహములచేత నయితేనేమి, పాదుషాలయొక్క రాజమందిరముల వైభవములను రుచిచూచిన వెనుక ఆ వ్యామోహముచేత నైతేనేమి, కొందరు హిందువులు మహమ్మదీయులలో కలిసి వారి మతవ్యాప్తికి సహాయభూతులైరి. ఈ కారణములచేతను, మహమ్మదీయమతమునందుకూడ కొన్ని సద్ధర్మము లుండుటచేతను, సామాన్యజనులుకూడ ఆ మతమును స్వీకరించుటకు ప్రారంభించిరి. కొందరు హిందూ భక్తులు మహమ్మదీయ మతముయొక్క నిజమైనసారమును గ్రహించి, సర్వమతైక్యమునకు

ప్రయత్నములు చేసిరి. కాని యీ రెండుమతములును ఇప్పటికిని భిన్నము గనేయుండి, రాజకీయముగా హిందూస్థానమున అంతఃకలహములకు కారణము లగుచున్నవి.

పృథ్వీరాజు - జయచంద్రుడు.

క్రీ. శ. 1191 వ సంవత్సరమున మహమ్మద్ ఘోరి అను ఒక తురుష్కుడు పెద్దసేన నొకదానిని కూర్చుకొని, హిందూదేశముపై దండయాత్ర నడిపినపుడు, ఢిల్లీ రాజ్యమునకు అధిపతియగు పృథ్వీరాజు రెండులక్షల గుఱ్ఱపుదళమును, మూడువేల ఏనుగులను, రాజపుత్రబలమునంతను సమకూర్చి థనేశ్వర్ వద్ద ఘోరి సైన్యములనోడించి చెల్లాచెదరు గావించి, నలుబదిమైళ్లు దూరమునకు తరుమగొట్టెను. కాని కనోజ్ దేశపురాజును, పృథ్వీరాజు మామయు అగు జయచంద్రుడు మాత్రము వారిద్దరికి గల కుటుంబకలతలచే, పృథ్వీరాజునకు సహాయపడలేదు సరేకదా! పృథ్వీరాజుయొక్క అపజయమును కూడ ఆశించుచుండెను. మహమ్మదు ఘోరిని రెండవసారి రప్పించినది జయచంద్రుడే యనికొందరు అందురు. నిజ మెట్లున్నను, ఒక సంవత్సరములోపలనే అనగా 1192లో మహమ్మద్‌ఘోరి మరియొక పెద్దసేనను (1,20,000 మందిని) తయారుచేసికొని తిరిగి దండయాత్రకు వచ్చెను. ఈ సారియు నూటయేబది మంది రాజపుత్రవీరులు పృథ్వీరాజుతో చేరిరి. మూడులక్షల గుఱ్ఱపుదళమును, మూడువేల ఏనుగులతో యుద్ధసన్నద్ధులై అదే థనేశ్వరమువద్ద నిలిచిరి. యుద్ధము ప్రారంభమాయెను. సరాసరి యుద్ధము చేసిన యెడల, జయింపలేనను భయముచేత, మహమ్మద్‌ఘోరి హిందువులను మోసపుచ్చుట కొక వ్యూహమును పన్నెను. తన సేనను ఐదు విభాగములుగా చేసి, ఒక భాగముతో కూడ తాను వెనుకనుండి, మిగిలిన నాలుగు భాగములను ముందుకు పోయి, యుద్ధముచేసి ఓడిపోయి వెనుకకు పరుగెత్తిపోవుచున్నట్లుగా నటింపజేయుచు ప్రొద్దుగూకించెను. పొద్దుగూకిన పిమ్మట హఠాత్తుగా పన్నెండువేల గుఱ్ఱపుదళమును తీసికొని పృథ్వీరాజు సేనపై మహమ్మదుఘోరి యురికెను. ఈ కుట్ర తెలియక రాజపుత్రసైనికులు చిందరవందరైరి. పృథ్వీరాజు హతుడయ్యెను. ఈ యపజయముచే హిందూస్థానమంతయు గడగడ వణకిపోయెను. కాని జయచంద్రుడు మాత్రము తన

ప్రత్యర్థిఅయిన పృథ్వీరాజు మరణించినందులకు తనలో తాను సంతసించుచుండెను. కాని, రెండుసంవత్సరములు ముగియకమునుపే అతనికిని ఇదియే గతి పట్టెను. ఢిల్లీ మొదలు కాశీవరకు నున్న హిందూస్థానమంతయు తన రాజ్యముగా నెంచుచు, కనోజ్ పట్టణమును రాజధానిగా నేలుచుండెడి ఈ జయచంద్రుడు క్రీ. శ. 1193 లో ప్రచండయుద్ధమున హతుడై హిందూస్థానమునందు అపకీర్తికి పాలాయెను. ఈ యంతఃకలహములు లేక యితడే పృథ్వీరాజునకు సహాయము చేసియున్నచో హిందూస్థానపు చరిత్ర ఎట్లుండెడిదో?

మహమ్మదీయ మత మూలసూత్రములు

మత మనగా ఒక చుక్కానివంటిది. ఇది మానవులు ఇంద్రియలోలురై దుర్మార్గములకు పోకుండ సన్మార్గమున నడపును. దీనినే ధర్మమనికూడ అందురు. మహమ్మదీయ మతముకూడ భక్తిప్రధానమైన అద్వైతమతమే. రామానుజాది వైష్ణవ మతములందువలె ఈమతమునందుకూడ గురువు ప్రధానము. సర్వమానవ సౌభ్రాతృత్వమే వీరికి (మహమ్మదీయులకు) ముఖ్యము. అల్లా (ఈశ్వరుడు) నిర్గుణుడు. త్రికాలవేది. ప్రజలను రక్షించుటకు అప్పుడప్పుడు తనదూతలను పంపును. అందరును ఆ దూతయొక్క ఉపదేశములను అంగీకరించవలెను. ఈ మతస్థాపకుడగు ముహమ్మదు అట్టి దేవదూత. ఖురాను షరీఫ్ అనుమహమ్మదీయవేదమును అతని ద్వారా భగవంతుడు ప్రజలకు ప్రసాదించెను. అది నిత్యమైనది. ప్రజలందరును ఆయాకాలపు అధికారులకు లోబడవలెను. మతముకొరకై తమ సర్వస్వమును త్యజించి ప్రాణములనైనను ఇచ్చుటకుసిద్ధముగానుండవలెను. బీదవారలను ప్రేమించవలెను. భగవంతుడు తనకిచ్చినది ఇతరుల ఉపయోగార్థమే కాని కేవలము తన కొరకు కాదు. సత్యమును పరిపాలింపవలెను. తాగుడు, జూదము, వడ్డీ వ్యాపారములు కూడదు. ఉపవాసములు, తీర్థయాత్రలు, దైవప్రార్థనలు, యోగాభ్యాసాదులచే సాధకుడు ప్రభువు (దేవుని) సమీపము చేరుటకును, పిమ్మట అతనిలో లీనతను చెందుటకు ప్రయత్నింపవలెను. భగవంతుడు నిర్గుణుడును, నిరంజనుడును, సర్వశక్తుడును, సర్వవ్యాపకుడును అగుటచే, ఎవ్విధమైన విగ్రహారాధన కూడదు. వీరికి స్వమతాభిమానము మెండు. పరమత సహనము తక్కువ. జిహాద్ అను పేర మత యుద్ధములు ప్రక

చినపుడు అందరును మతావేశముచే అందుచేరి ప్రాణములను తృణప్రియముగా త్యజింతురు. "సర్వలోకములపై జాలిదలచి నిన్ను పంపుటిని" (ఖురాన్ 21.107) అని భగవంతుడు మహమ్మదును ఆదేశించుట డ అహింసాధర్మమే ఈ మతమునకును పట్టుకొమ్మ యని తెలియగలదు. హమ్మదీయ శకము క్రీ. శ. 622 నుండి ప్రారంభము. మహమ్మ సులు తమమతమును ప్రపంచమునందు వ్యాపింప చేయుటయే తమ పురుర్థములలో మొదటిదిగా నెంచి ఇతరదేశములపై దండయాత్రలు సాగించిరి. హమ్మదీయులలో జాతిభేదములు కాని, కులభేదములు కాని అంతగా పోవుటచే, ఎవరినైనను తమ మతమునందు చేర్చుకొనుటకు హెచ్చుగా కాశములు కలవు.

మహమ్మదీయ మతవ్యాపనము

క్రీ.శ. 11 వ శతాబ్దమునుండి 17 వ శతాబ్దము వరకును మహమ్మదీయ డయాత్రలు హిందూస్థానముపై నిరంతరముగా వచ్చుచుండెను. దేశము లి ఫలవంతముగను, ధనవంతముగను ఉండినను, మతభేదములచే రాష్ట్రములుగ నేర్పడిన హిందూస్థానము ఐకమత్యమును కోల్పోయి ఏన, నకుముకట్టుకొని శత్రువులపై పోరాడుటకు దేశభక్తిగల ఏకైక ఏ డొకడైనను లేకపోవుటచేత, మహమ్మదీయులు సులభముగా ఈ దేశ జయించి, ఆక్రమించుకొని ఇచ్చట కాపురము చేయగలిగిరి.

నీతిమార్గ ప్రవర్తకులు, హిందూమతమునందును, మహమ్మదీయ మతము కూడ సమానముగనే యున్నను, ఒక్కొక చక్రవర్తియొక్క స్వభావను బట్టి ఒక్కొక్కపుడు హిందూమతమును, మరి యొక్కొక్కపుడు మ్మదీయమతమును విజృంభించుచు క్షీణించుచు వచ్చెను. అక్బరు వర్తి అన్ని మతములందును సమత్వబుద్ధి కలవాడు.

అల్లోపనిషత్తు

భారత రామాయణాది హిందువుల గ్రంథములను అబ్దుల్ ఖాదర్ ని అనెడి మహమ్మదీయ సంస్కృతపండితునిచే పారసీకభాషలోనికి ర్తనము చేయించెను. మరియు, అథర్వవేదమును కూడ పరివర్తనము ంచినటుల తెలియుచున్నది. అథర్వవేదమునందలి ఉపదేశములకును

ఖురానునందుగల ఉపదేశములకును కొంత సామ్యము కలదని, అక్బరు అల్లోపనిషత్తనెడి గ్రంథమును అథర్వవేదానుకరణముగ వ్రాయించెను. ఈ గ్రంథమునుండి మచ్చునకు కొన్ని వాక్యములు ఉదాహరించెదము.

"ఓం అస్మల్లాం ఇల్లే మిత్రావరుణో దివ్యాని ధత్తే
ఇల్లల్లే వరుణోరాజా పునర్దదుః
హాలూమిమిత్రో ఇల్లాం ఇల్లల్లేతి

*　　*　　*

అల్లోజ్యేష్ఠం, శ్రేష్ఠం, పరమం, పూర్ణం బ్రహ్మాణ మల్లాః
అల్లోరసుర మహమ్మదరకం వరస్య అల్లో

*　　*　　*

ఇల్లాకబర ఇల్లాకబర ఇల్లల్లేతి
ఇల్లాలాః ఇల్లా ఇల్లాల్లా అనాది
స్వరూపా అథర్వణిశాఖాం హ్రాం హ్రీమ్

(ఆ. వి. సర్వస్వమునుండి.)

దీనిని బట్టి అక్బరు హిందూధర్మమునందు నిజమైన భక్తిగలవాడని తలపవచ్చును.

ఔరంగజేబు మాఢభక్తిగల మహమ్మదీయచక్రవర్తి. ఇతని సోదరుడగు దారాయును, కుమారుడగు ఆదంషాయును హిందూమతమును ప్రేమించుచుండిరి. ఈ కాలమున అజాదులు మహమ్మదీయులైనను ఉదారస్వభావులై హిందూమతసహనమును గలిగి యుండిరి. కొందరు మహమ్మదీయులు తాంత్రికాచారములను ఆచరించుచుండిరి. మరికొందరు యోగాభ్యాసమును కూడ చేయుచుండిరి.

ఇట్లు మహమ్మదీయులలో, పెక్కుమంది హిందూమతధర్మములను అనుసరించుచుండ, హిందువులలో కేవల స్వలాభాపేక్షచే కొందరును, నిజముగా మహమ్మదీయమతమునందు అభిమానముచే కొందరును, పాదుషాల నిర్బంధముచే కొందరును, స్వధర్మములను విడిచి మహమ్మదీయమతమును స్వీకరించి, వారి మతమునకు దోహదము కలిగించిరి. ఇట్లు మతభ్రష్టు

ఇంద్రియలోలురును, బలహీనులును అయి హిందువులు తమ దేశ
మైమరచియున్న సమయమున, వీరికంటె బలవంతులును, ఎక్కువ
భావము గలిగి మతావేశముగల మహమ్మదీయులు రాజ్యము నాక్రమిం
ఆశ్చర్యము కాదు.

హిందువుల పరాక్రమము

కాని, హిందూస్థానచరిత్ర అంతయు ఈవిధముగా నున్నదని చెప్ప
వీలులేదు. గొప్ప విజృంభణముతో వచ్చిన గ్రీకు సైన్యములను చంద్ర
గు తన ధైర్యస్థైర్యములచే తరిమివేసెను. జైనమతాభిలాషి యైనను
కి ప్రక్కబలముగా దేశమంతయు నడుము కట్టుకొని నిలచెను.
సార్యుడు (6 వ శతాబ్దారంభమున) శకరాజుల నోడించి దేశమును
ాడెను. ఈ శతాబ్దమునందే శ్రీహర్షుడు శ్వేతహూణుల దండయా
నరికట్టెను. 12 వ శతాబ్దాంతమున పృథ్వీరాజు ఘోరయుద్ధములు
రణరంగమున హతు డయ్యెను. 13 వ శతాబ్దమున దేవగిరిరాజులు అల్లా
నుతో ఘోరముగ పోరి దక్షిణదేశముపై మహమ్మదీయదండయాత్రల
రి. 14 వ శతాబ్దమున చిత్తూరురాణా రతన్‌సింగ్ అల్లాయుద్దీన్‌తో
యుద్ధము చేసి ఆచంద్రతారార్కమగు కీర్తిని సంపాదించెను.
శతాబ్దమున విజయనగరసామ్రాజ్యము స్థాపింపబడి దక్షిణహిందూ
మున హిందూసామ్రాజ్యమును కాపాడెను. 16 వ శతాబ్దమున కృష్ణ
ాయలు తన పరాక్రమముచే దక్షిణహిందూస్థానమునంతను స్వాధీ
చేసుకొనెను. 17 వ శతాబ్దమున మహారాష్ట్రవీరు డగు శివాజియును,
శతాబ్దమున సిక్కులును. మహమ్మదీయుల క్రౌర్యమును అణగగొట్టిరి.
శతాబ్ద మధ్యము వరకు హిందువులును, మహమ్మదీయులును కూడి
స్థానముయొక్క స్వతంత్రస్వరాజ్యస్థాపనకై ఆసేతు హిమాచ
నేకమై తుది ప్రయత్నముగా ఘోరయుద్ధము సలిపి తమ పరా
ము ను వెలిబుచ్చిరి. మహారాష్ట్రవీరులు దేశముయొక్క పరాధీనతను
ంచుటకై ఎన్ని ప్రయత్నములు చేసినను, ఐకమత్యము పొసగక,
రుల దేశద్రోహులమూలముగ వారి ప్రయత్నములు విఫలమయ్యెను.

ఇందు ఒక్కొక్కవిషయమును తలచి పరీక్షించినయెడల, జయాప
ములు ఒకరి స్వాధీనములు కావనియు, స్వమత, స్వదేశ, స్వధర్మాభి-

తగిన శిష్యులు లభించినగాని తెలుపరు. మఱియు, శిష్యులు ఆ
ర్వనియోగము చేయుదురనెడి సంకోచముచే అందరకును
న యోగసిద్ధులు తరతరములనుండి గురువులనుండి శిష్యులకు
ంస్యముగా వచ్చును గాని, బహిరంగముగా వచ్చుటకు వీలు
ఫకీరుల మహిమలను గూర్చి అనేకకథలు చెప్పుకొందురు.
ప్పుడు ప్రజలు వీరిని దర్శించినంత మాత్రముననే వారి కష్ట
శించుచుండును. ఈ సిద్ధులమహిమలు తర్కముచే బోధపడునవి
మాత్రము గలుగునవి.

మతమునందు భగవంతుడు ఒకడే. అతడు దయాసముద్రుడు.
హీనభక్తిచే తన సర్వస్వమును భగవంతునికి అర్పణము చేసిన
ప్రేమకు పాత్రుడగును. ఈ మతసిద్ధాంతమునందు హిందూ
అద్వైతసిద్ధాంతము నందలి జ్ఞాన, యోగ, భక్తిమార్గములు
ముగా గురువులద్వారా సంప్రాప్తమగుచుండును.

ర్తలు భక్తిపూరితము లగు గీతములను రచించి వానిద్వారా
దేశమంతట వ్యాపింపజేసిరి. హిందువులును, మహమ్మదీయు
ఒకే భజనమందిరమున కూడి సింధుదేశమున ఆపాటలను
హారముగా పాడుచుందురు. సూఫీలు నామకార్థము మహ
నుండినను సాధారణముగా హిందూసంప్రదాయములను
నగనే గన్పట్టుచున్నారు. మఱియు సూఫీమతమునకును,
నను చాలా పోలికగలదు. ఈరెండును, హిందూ మహమ్మ
సమ్మేళనముయొక్క పరిణామములై యున్నవి.

సిక్కు మతము

ం విష్ణురూపాయ, శివరూపాయ విష్ణవే" అని హిందువులు
మొదలగు మహమ్మదీయ ప్రచారకులు హరి అనియు, అల్లా
పముతో చెప్పినను దేవుడు ఒకడే యనియు, మతభేదము
లేకయే జను లందరు సోదరులేయనియు, ఈ కాలమున
స్తెరి. కాని మతమును పురస్కరించుకొని యుద్ధములు వచ్చి
మ్మదీయులు కత్తిసహాయముతో తమమతమును వ్యాపింప
న, హిందూధర్మరక్షణార్థము దక్షిణమున మహారాష్ట్రులును,

ఉత్తరమున సిక్కులును, వీరల నెదిరించుటకు బయలుదేరిరి. కాని సిక్కులు వేదముల నంగీకరించక పోవుటచే హిందూమతమునకు బాహ్యులైరి.

గురు నానక్

శుద్ధ అద్వైత మనదగు ఈ సిక్కుమతమును గురునానక్ (1469-1539) స్థాపించెను. ఇతడు దేవుడు ఒకడేయనియు, అతనికి పేరు నామము లేదనియు, మధ్యవర్తులగు గురువులును, అవతారములును అవసరము లేదనియు, అనేక మహమ్మదులు, అనేకమంది బ్రహ్మ, విష్ణు మహేశ్వరులు జన్మించిరనియు, ఈప్రభువుల కందరకు ప్రభువు ఒక్కడేయనియు బోధించెను. ఇతడు వేదములు, శ్రీకృష్ణుడు, గురువులు, తీర్థయాత్రలు మొదలైన వానిని నిరసించి సృష్టికర్తయు, హర్తయు, స్వయంభువును అగు దేవుడు ఒక్కడేయనియు, అతని గుణములు వర్ణించుటకు ఏ భాషయు చాలదనియు, ఇట్లు ఉపనిషద్వాక్యములకు అనుకూలముగనే బోధించెను. గురు నానక్ యొక్క సిద్ధాంతములు హిందూతత్త్వమునే అవలంబించినవై భక్తిమార్గమును పరిశుద్ధము చేయునవిగా తలపవచ్చును. ఇతడు కూడ తన ప్రబోధములను దేశభాషలలోనే గావించెను. ఇతర హిందూమత ప్రవర్తలవలెగాక ఇతడు విగ్రహారాధనను ఖండించి యుండుటచే ఇతని మతము దేశమంతయు వ్యాపించక పంజాబు ప్రాంతములో మాత్రము నిలిచిపోయెను.

సిక్కు మతమును ప్రబలపరచిన వారలు పదిమంది గురువులు కలరు. వీరు మొట్టమొదట ఒకమత సంఘముగానే యుండి, రాజకీయ విషయములందు సంబంధమును కలుగచేసి కొనకయుండిరి. కాని, మహమ్మదీయుల ఒత్తిడిచే క్షత్రియధర్మమును అవలంబించుటకు ప్రారంభించిరి.

గురుతెగ్ బహదూర్

ఔరంగజేబు రాజ్యమునందు గురుతెగ్ బహదూర్ అను తొమ్మిదవ గురువు పీఠాధిపతియై యుండెను. ఇతడు ఔరంగజేబుయొక్క మత స్వాతంత్ర్య నిరోధమును భరింపజాలక పోయెను. ఔరంగజేబు ఇతనిని చెరపట్టి మహమ్మదీయ మతములోనికి మారుటయా? లేక ప్రాణమును త్యజించుటయా? ఈరెంటిలో ఏదికావలెనో కోరుమని ఆజ్ఞాపించెను. అంతట నీతడు తన మనస్సాక్షికి నూటికి మరణమే కోరి వధింపబడెను. ఈతని వధచే సిక్కుల ధైర్య స్థైర్యములు వేయిరెట్లు అధికమయ్యెను.

గురు గోవింద్

ఈతని తరువాతవచ్చిన పదియవగురువగు గురుగోవిందసింగ్ అనునాతడు మరణమను భయమును సిక్కులనుండితొలగించెను. ఇందుకొరకై ఈతడుఖడ్గ పవిత మని ఉపనయనమును పోలిన ఒక సంస్కారమును సిక్కుల కందరికి కల్పించెను. సర్వసమత్వము, త్యాగము, భక్తి, ధైర్యము, సేవ, సర్వేశ్వరుడు ఒక్కడే అనెడి నమ్మకము, అనునవి వీరి ఆదర్శములు. సిక్కులుఅహింసా ధర్మమును నమ్మిన సన్యాసులు కారు. ఇంద్రియ లోలత్వమున పడి పొర్లాడెడి సంసారులును కారు. ఆత్మజ్ఞానము కలిగి లోక సంగ్రహార్థము జీవనము గడుపు కర్మయోగులు. సామాన్యముగా, బంధు, మిత్రాదులను త్యజించరు కాని, సమయము వచ్చినప్పుడు తమ సర్వస్వమును త్యజించుటకు సిద్ధముగా నుందురు. ఒకవైపున వినయమును, దైవభక్తియు కలిగి, రెండవ వైపున ధైర్య స్థైర్యములతో తమ మతమునకును, మానవజాతికిని విరోధులగు వారిని నిర్భయముగా చెండాడి నాశము చేయుదురు. ఒకచేత ఇనుప తావళమును త్రిప్పుచు, రెండవచేతితో కత్తిపట్టి "సత్ శ్రీ అకాల్" (దేవుడు సత్యము) అని ఘోషించుచు శతృవధ చేయుదురు.

ఈ మతస్థులు స్వకులాభిమానమును, స్వమతావేశమును కలవారలగుట చేత, ఐకమత్యమును ప్రదర్శించి, అనేక యుద్ధములందు కీర్తి వహించిరి. కాని, సంఖ్యాబలము తక్కువగుటచే నివురు గప్పిన నిప్పువలె లోబడి యుండవలసి వచ్చెను.

క్రైస్తవ మతము

ఈ మతమునకు ప్రవర్తకుడు ఏసుక్రీస్తు. ఈతడు జన్మించిన నాటి నుండియు క్రీస్తుశకము ప్రారంభము చేయబడినది. తాను నమ్మిన దేవుని గూర్చి ఈతడు తనకు తోచిన సత్యమును పట్టుదలతో ప్రచారము చేసెను. అందులకు ఇతనిపై రాజద్రోహ మను నేరమును మోపిరి. అప్పటి రాజకీయచట్టము ప్రకారము 30 సం॥ వయస్సున ఇతడు కొరత వేయబడెను.

ఈ మతము ననుసరించి ఒకడే దేవ.. ఏసుక్రీస్తు దేవునియొక్క కుమారుడు. దేవుడు, ఏసుక్రీస్తు, శక్తి, (Holy Spirit=కర్మ) ఈ మూడును క్రైస్తవులకు ప్రధానములు.

బైబిలు, హిందూ గ్రంథములు

ఏసుక్రీస్తునకు 300 సంవత్సరములకు పూర్వమే గ్రీసు మొదలగు ఐరోపీయుదేశములందలి రాజ్యములకు బౌద్ధమత ప్రచారకులు పోయి యుండిరి. ఇందులకు అశోకచక్రవర్తి మిక్కిలి ప్రోత్సహించెను. హిందూ మతమందలి విషయములును, బౌద్ధమతమునందలి విషయములును క్రైస్తవ మతగ్రంథమగు బైబిలునందు చాల భాగము కనపడుచున్నవి. ఉదాహరణములు:—

"యేన భూతా న్యశేషేణ ద్రక్ష్య స్యాత్మ న్యథా మయి" *

"యో మాం పశ్యతి సర్వత్ర సర్వం చ మయి పశ్యతి" ♦

ఏ జ్ఞానము కలుగుటచే అన్ని భూతములు నీలో నుండునవిగను, అవియే నా యందు నుండునవిగను, నీకు కన్పించునో ఆ జ్ఞానము నీకు కలిగిన పిదప, ఇట్టి మోహము ఎన్నడును కలుగదు. అనగా సర్వభూతములు నీ యందును, నీవు సర్వభూతములందును, ఆ సర్వభూతములు నా యందును ఉండు ననెడి జ్ఞానము కలిగినపుడు సర్వభూతసమత్వము కలుగును. ఈ అర్థమే రెండవ పంక్తియందు కూడ గలదు. పరమాత్మ అన్నిచోట్ల నున్నాడనియు, తనయందు సమస్తమున్నదనియు, దృఢనమ్మకము గల మనుజునకు భగవంతుడు సాక్షాత్కరించును.

"నేను నా తండ్రియందును, నీవు నాయందును, నేను నీయందును ఉన్నారము, అని ఆ దినమున నీకు తెలియును". ‡ అనెడి న్యూటెస్టెమెంటు బైబిలుయొక్క వాక్యము పైగీతావాక్యమును ఎంతయో పోలియున్నది గదా!

ఇటులనే "ఎవరు నన్ను ప్రేమించుచున్నారో, వారిని నేను ప్రేమించుచున్నాను". అను బైబిలువాక్యము. ♦♦

"ప్రియోహి జ్ఞానినోఽత్యర్థ, మహం స చ మమ ప్రియః". †

అను గీతావాక్యమును అన్నివిధముల పోలియున్నది. ఇటుల నూరు ఉదాహరణము లయినను చూపవచ్చును. ఇట్టి సామ్యవిషయములను బట్టి,

* భ. గీ. 4-35, ♦ భ. గీ. 6-30, ‡ జాన్ 14-20 ♦♦ జాన్ 14-21

† భ. గీ. 7-17

స్వమతాభిమానులగు కొందరు క్రైస్తవపాదరీలు భగవద్గీతను బైబిలు ననుసరించి వ్రాసియున్నారని ప్రకటించిరి. * ఇది మిక్కిలి అసందర్భమయిన వ్రాత. భగవద్గీత క్రీస్తుపుట్టుటకు పూర్వము కనిసము 900 సంవత్సరముల నాటి భారతములోనిది. బౌద్ధమతస్థుల భావములు భగవద్గీత నుండి గ్రహింపబడినవి. బౌద్ధులభావములు మతప్రచారకుల ద్వారా క్రీస్తుపుట్టుటకు పూర్వమే ఐరోపీయ దేశములకు వ్యాపించినవి.

ఏ సీ సం ఘ ము

క్రీస్తు పుట్టుకకు 200 ల సంవత్సరములకు పూర్వము ఏసీ (Esi) లను పేరుగల సన్యాసులు యూదు (Jew) మతమునందలి హింసాత్మకములగు యజ్ఞ యాగాది కర్మ కాండమును నిరసించి, తమ జీవిత కాలమంతయు నిరుపద్రవమగు స్థలములయందుండి, పరమేశ్వరుని ధ్యానించుచు కాలయాపనము చేయుచుండిరి. వీరు అవివాహితులుగ నుండి మద్యమాంసములను విసర్జనగావించి, మఠములలో నివసించుచుండిరి. వీరి ముఖ్యమగు మఠము పాలస్తీనులోని మృతసముద్రము (Dead sea) యొక్క పశ్చిమతీరమున యండగి (Endgi) అనుచోట ఉండెను. ఏసుక్రీస్తు తనశిష్యులతో ఈ ఏసీలను గురించి ‡ అనేకచోట్ల ప్రశంసించియున్నారు. వీరి సన్యాస మార్గమునే ఏసుక్రీస్తు ప్రచారములోనికి తెచ్చినట్లు కనపడుచున్నది.

యూదుల ఆచారములు

యూదులు మన వేదములందలి కర్మకాండమునందు వలె అగ్నిహోత్రమునందు పశువులనుగాని, ఇతర ద్రవ్యములనుగాని హోమముచేయుదురు. వీరు విగ్రహారాధకులు కారు. ఇట్టి కర్మకాండము ననుసరించు యూదులమతమును నిరసించుచు † హింసాకరములగు యజ్ఞములు అవసరములేదనియు, ఈశ్వరుని కృపయే కావలెననియు, ♦ఎవరు మోక్షము కావలెనని కోరుదురో వారు దారపుత్రాదుల వదలి నా భక్తులు కావలెననియు, + బంగారమును, నాణెములును, విలువగల వస్త్రములును తుదకు

* గీతారహస్యము (ఆంగ్లము) పే.821. ‡ మాత్యూ 5-34;19-15; జేమ్సు 5-12; అక్టులు: 4-32,-35. † మాత్యూ 9-13 ♦ మాత్యూ 19-21 + మాత్యూ 9,13.

పాదరక్షలు మొదలయినవానినికూడ విడిచిపెట్టి తనతోపాటు సన్యాసులు కావలెనని ఏసుక్రీస్తు తన శిష్యులకు బోధించెను. వీనినిబట్టిచూడగా ఏసుక్రీస్తు పైనవర్ణించిన ఏసీసన్యాసుల భక్తి, వైరాగ్య మార్గములను అవలంబించెననియు, వాటినే అతడు బోధించెననియు స్పష్టమగుచున్నది. ఇదియునుగాక, ఏసుక్రీస్తు తన 12 వ సంవత్సరమునుండి 30 వ సంవత్సరము వరకును ఎక్కడ ఉండినదియు, ఏమి చేయుచుండినదియు, బైబిలులో చెప్పబడియుండలేదు. ఇతడు ఆ సమయమున భరతఖండమునకు వచ్చియుండెననియు ఇచ్చట బౌద్ధధర్మములను అవలంబించెననియు కొన్ని నిదర్శనములుకలవు. * మొత్తముమీద క్రైస్తవమతధర్మములు హిందూమతసిద్ధాంతములనే ఎక్కువగా అనుసరించుచున్నవని చెప్పవచ్చును. వేయేల? క్రైస్తవమత సిద్ధాంతములకు హిందూ మతసిద్ధాంతములే మూలములని చెప్పవచ్చును.

క్రైస్తవ మతమందలి కొన్ని ధర్మములు

ఈ మతమునందు కులభేదములు లేవు. గాఢవిశ్వాసముతో దేవుని ఆరాధించినవారలను అతడు ప్రేమించును. అపకారము చేసినవారలను కూడ మనము ప్రేమించవలెను. కాని ద్వేషింపకూడదు. ఎదుటివాడు కుడి చెంపమీద కొట్టినపుడు, వానికి ఎడమచెంప నీయవలెను, కాని తిరిగి కొట్టకూడదు. దుష్టులయందు కనికరము కలిగియుండవలెను. ఎవరు పరిశుద్ధమనస్కులయియుందురో, వారు భగవంతుని చూడగలరు. ఇట్టి నియమములను పట్టిచూడగా క్రైస్తవమతము మొట్టమొదట భక్తి ప్రపత్తులతో కూడిన విశిష్టాద్వైతమును పోలియున్నదని చెప్పవచ్చును.

పూర్వకాలమునందు వైరాగ్యముతో ప్రారంభించిన ఆదిశంకరుని శిష్యులు ఇప్పుడు ఏనుగులు, గుఱ్ఱములు, జాగీరులు మొదలయినవానిని సన్యాసులయ్యు ఎటుల పొందుచున్నారో, అటులనే క్రమక్రమముగా క్రైస్తవమత ఫాదిరీలు తాము సన్యాసులయ్యును వైభవముగా కాలము గడుపుటయందు ఆశ్చర్యము లేదు. క్రైస్తవమత ప్రధానసూత్రములు వైరాగ్యమును బోధించుచున్నను ఆ వైరాగ్యము బోధకులలో మాత్రము సామాన్యముగా కనుపడుట లేదు.

* గీతారహస్యము; ఆంగ్లము, పేజీ 829.

హిందూస్థానమున క్రైస్తవమత వ్యాపనము

క్రీస్తుశకము మొదటిశతాబ్దములోనే ఈ మతము దక్షిణహిందూస్థానమునకు వ్యాపించినటుల నిదర్శనములు కలవు. పశ్చిమ సముద్రతీరమున మలబారునందు గల కొన్ని ప్రాచీన కాలపు చర్చి (దేవాలయము) లును, మైలాపూరునందలి చర్చియు మిక్కిలి పురాతనములయినవి. క్రైస్తవులలో, క్యాథలిక్కులు, జెసూఇట్లు, ప్రొటెస్టెంట్లు మొదలయిన శాఖలనేకములు కలవు. వీరిలో క్యాథలిక్కులు క్రీస్తుని దేవాంశసంభూతునిగా దలచి, అతని విగ్రహములను పూజింతురు. ఇట్టి విగ్రహారాధన మనహిందూమతాచారములకు, విరోధము కాకుండుటచేత, ప్రథమమున ఈమతము మన దేశమునందు త్వరగ వ్యాపించెను. అధునిక యుగమునందు క్రైస్తవ మతస్థులగు ఐరోపీయులు సముద్రమార్గములద్వారా వ్యాపారమునిమిత్తము హిందూస్థానమునకు వచ్చి, ఇచ్చటి అరాజక పరిస్థితులను సహాయము చేసికొని, రాజ్యములను స్థాపించిరి. ఇందులకు వీరికి నవీన యంత్రశక్తి ఎక్కువగా తోడ్పడెను. పాశ్చాత్యుల రాజ్యాభివృద్ధితోపాటు క్రైస్తవ మతముకూడ కొంతవరకు వ్యాపించినను సనాతనధర్మమును కదలింపజాలక, ఇదివరకున్న మతములతో పాటు మరియొక మతముగా నిలచిపోయెను.

ఐచ్ఛికముగా క్రైస్తవమతమును అవలంబించి ఆచరణయందుంచుచున్నటువంటి మహాత్మగాంధికి మించిన క్రైస్తవ మతావలంబకులు, ఇప్పుడీ లోకమున లేరనియే చెప్పవచ్చును.

పారసీక మతము

హిందూస్థానమునందు ప్రస్తుతము రమారమి ఒకలక్షమాత్రము పారసీక మతస్థులు కలరు. ప్రథమమున వీరును ఆర్యసంతతిలోనివారలే. ఆర్యులలో కాలక్రమమున ఆచారవ్యవహారములందు భేదభావము ఉత్పత్తిచెందుటకు ఆరంభించెను. కొందరు పశుయాగమును, సోమపానమును అంగీకరించి, ఆదిత్యుడు, ఇంద్రుడు, అగ్ని, యముడు, వరుణుడు, వాయువు- వీరందరు ఒక్కదేవుని అంశములే అని, వారిని దేవతలుగా నెంచి, వారి గుణగణములను కీర్తించుచు, వారి ప్రీత్యర్థము అగ్నిహోత్రమునందు హోమములు చేయుచుండిరి. ఈ దేవతలకు సురలని పేరుపెట్టిరి. దేవశబ్దమునకు ప్రకాశమయిన అని అర్థము. ఇందరిని పూజించినను సర్వేశ్వరుడు ఒకడే అనియు

తక్కినవన్నియు, నామరూపాత్మకమగు భగవంతుని అంశములే అని వారెరింగి యుండిరి. వీరికి హిందార్యు లని పేరు. వీరే మనపూర్వికులు. *మరి కొందరు పశుయాగ, సోమపానములను వర్జించి, పై నుదహరించిన దేవతలను నిందార్థమగు అసురులుగను, దయ్యములుగను భావించిరి. ఈ కారణముచే ఆర్యులలో నీ రెండుశాఖలవారికిని విరోధము హెచ్చి రెండవ శాఖవారు పారసీకదేశమునకు వెడలిపోయిరి. ఇటుల దేశాంతరగతులయిన వారికి పారసీకార్యు లని నామము కలిగెను. ఇటుల మతభేదములు కలిగినను, రెండు తెగలవారును సోమ, సూర్య, మిత్ర, యములను, పూజనీయులుగనే యెంచుచుండిరి. రెండు శాఖలవారికిని కర్మకాండ, వర్ణవ్యవస్థ మొదలయిన కొన్ని ఆచారములందు మార్పు కలిగియుండలేదు. పారసీకులలోకూడ బ్రహ్మ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రు లను నాలుగు ముఖ్య వర్ణములుకలవు. ఈ నాలుగువర్ణములవారును యథాక్రమముగ అర్థ్రివన్, రథేస్తార్, వాస్త్ర్రియోష్, హుత్తోక్ష అని పిలువబడుచుందురు. ఇప్పటికిని పారసీకులలో ఉపనయనసంస్కారము కలదు. ఉపనయనానంతరమే శిష్టసంఘమునందు చేర్చుకొనెదరు. ఇప్పటి హిందువులవలె గాక, పూర్వపు ఆర్యులవలె స్త్రీలకు ఉపనయనముచేయు ఆచారము నేటికిని వీరియందు కలదు. శిఖ, మేఖల, యజ్ఞోపవీతములకు బదులు వీరు టోపి, నడుమునకు మొలత్రాడు, ఒంటిమీదచొక్కా సర్వదా ధరించుచుందురు.

జరత్రుష్ట ఋషి

ఈ మతమునకు జరత్రుష్టఋషి (Zarathushtra) ప్రవక్త. పారసీక వేదమయిన అవెస్తాను ఇతడు రచించెను. వేదములయొక్క సంస్కృత భాషయు, ఈ అవెస్తాయొక్క భాషయు చాల దగ్గరగ నుండుటచే, నీ రెండుభాషలును ఇంతకంటె పూర్వముండిన ఒకభాషనుండి పుట్టిన అక్కచెల్లెండ్రయి యుండవచ్చునని కొందరూహించుచున్నారు. ఇతడు క్రీస్తుపూర్వము 1,000 సంవత్సరముల నాటివాడు. ఇతని గ్రంథమును ఎన్ని ఆపత్తులు వచ్చినను, పారసీకులు తరతరములనుండి, భరతఖండమునందు వేదములవలెనే, కాపాడుచు వచ్చిరి. కాని, క్రీ. పూ. 331 వ సంవత్సరములో అలెగ్జాండరు దండయాత్రయందును, క్రీ. శ. 657 వ సంవత్సరములో అర

*హిందూదేశ కథాసంగ్రహము, 18 పేజి. కె. వి. లక్ష్మణరావు గారు.

బ్బీయుల దండయాత్రయందును కొన్ని శిథిలములయి పోయెను. అయినను పారసీకులు ప్రతిదినమును, ప్రతినెలయందును, ప్రతి సంవత్సరమునందును అనేక వ్రతముల కొరకయి ఉపయోగించుచుండుటచే యజ్ఞమను ఒక సంహితను వీరు పూర్తిగా కాపాడగలిగిరి. ఇందు జరత్పృష్టుని ధర్మము ననుసరించి ముఖ్యమయినవి మూడువిషయములు కలవు.

పారసీక మతసిద్ధాంతములు – ధర్మములు

1. నిర్గుణుడగు ఈశ్వరుడు ఒకడే సృష్టికర్త. అతనినుండి ప్రపంచము అంతయు ఉత్పన్నమయి, తుదకు అతనియందే లీన మగును. ఈశ్వరుని యందు స్త్రీ పురుషాంశములు రెండును కలవు. జ్ఞానమును పొందినపిమ్మట తాను భగవదర్పణ మగుట ప్రధానము. ఇట్టి అర్పణమునకు "ఆశ" అనిపేరు. ఈ ఆశనే మహమ్మదు ఇస్లామనెను. ఇట్టి జ్ఞానమువలన, ప్రథమమున భగవంతుని దర్శనమును, పిమ్మట సామీప్యమును, తుద కతనిలో ఐక్యమును కలుగును. ఈ ఆశ అనునది మిక్కిలి గూఢమయిన విషయము కాన, సామాన్యజనులకు బోధపడుట కష్టము. నిర్గుణుడగు ఈశ్వరుని గూర్చి ధ్యానించుట సులభమయిన విషయము కాదు. కాబట్టి, జరత్పృష్టుడు ఒక సాంకేతికమును ప్రతిపాదించెను. అది ఈశ్వరునియొక్క భౌతికచిహ్నమయిన అగ్ని. ఇది ఏ వస్తువు తనను సమీపించినను, తనలో నిముడ్చుకొనును. మరియు, అగ్నిజ్వాలలు ఎప్పుడును ఊర్ధ్వముగనే ప్రజ్వలించుచుండును. ఈరెండు గుణములను బట్టియు, భగవత్సృష్టియందు, అన్నిటిని పవిత్రము చేయునదగుటచేతను, జరత్పృష్టమార్గావలంబకులు అగ్నిని ఇహపరలోకముల రెంటికిని ప్రభువుగా అంగీకరించి పూజింతురు.

స్రోష (శుశ్రూష) అనునది ప్రతిమానవుడును సంపాదింపవలసిన ఉన్నతమయిన నీతి. ఇందు భగవంతునియందు భక్తి, అతని ధర్మములను పాలించుటయందు విశ్వాసము, అతని ఆజ్ఞలను శిరసావహించుట, అనునీ మూడును చేరియున్నవి. శుశ్రూషావస్థను పొందిన పిమ్మట మోక్షమార్గము కరతలామలకమయి అందుబాటులో నుండగలదు. అనగా భగవంతుని కటాక్షము కలిగినపుడు, అతని సేవ చేయవలెననెడి ఆర్తి తనలో ప్రజ్వలించి, మనస్సు పరిశుద్ధమగును. ఇది విశిష్టాద్వైత మార్గము.

దాడికి లోబడిపోయినది. కాని, దృఢవిశ్వాసముగల కొందరు తమ అగ్ని హోత్రములను చేత బట్టుకొని, తమ మాతృభూమిని విడిచి, సోదరియగు ఆర్యావర్తమునకు వచ్చి చేరిరి. బొంబాయికి ఉత్తరమున ఎనుబదిమైళ్ళ దూరములోనున్న ఉద్వాడ అను చిన్న పట్టణమునందు పవిత్రమయిన ఆ యగ్నిని భరతఖండమున ప్రతిష్ఠించి అచ్చట ఒక పారసీక దేవాలయమును నిర్మించిరి. ఈ యగ్ని పారసీకభక్తుల హృదయములందుండెడి అంతరాగ్నిని నిరంతరము ప్రజ్వలింప జేయుచుండును. భరతఖండమునే పారసీకులు మాతృభూమిగ నెంచుకొని స్వల్పసంఖ్యాకు లయినను, కోట్లకొలదిగా నుండు సోదరసంఘములకు సేవచేయుచు తమ మతమునందలి ప్రధాన సూత్రమగు పరోపకారమార్గమును విడువక పారసీక మతకీర్తిని ఆచంద్రార్కముగ చేయుచున్నారు.

---

6. ఆధునిక యుగము

(క్రీ. శ. 1858 నుండి ....)

[విషయ సంగ్రహము:—ఆధునికయుగము-జాతీయోద్యమము-మతసహనము- ఐకమత్యము- అహింసాసూత్రము.]

ఆధునిక యుగమునందు ఐరోపీయుల నాగరికతయు, భాషయు, దేశమందు వ్యాపింపజొచ్చెను. మహమ్మదీయుల రాజ్యములో వారి వేష భాషలను అవలంబించి నటులనే, సహజముగ ఈ శతాబ్దమునందును ఐరోపీయుల వేషభాషలను, వారి ఆచారములను ప్రజలు అవలంబించుచు వచ్చిరి. పాశ్చాత్య వ్యామోహ మెక్కువైనందున, హిందూధర్మమును, మహమ్మదీయధర్మమును నిర్లక్ష్యముగా జూచుచు విదేశరాజుల ప్రవర్తనలే అన్ని విధముల మంచివని ప్రజలు అవలంబించుచు వచ్చిరి. కాని, త్వరలోనే పాశ్చాత్యుల నాగరికత, వారి వ్యాపార పద్ధతి, రాజ్యాంగ విధానము, సాంఘిక మర్యాదలు లోపభూయిష్ఠములై యున్నవని తెలుసుకొనిరి.

జా తీ యో ద్య మ ము

క్రమక్రమముగా మనవారలు కండ్లు తెరచి అఖిలభారత జాతీయ మహాసభను 1885 న స్థాపించి జాతీయోద్యమము అను పేర జాతీయ కళలు, శాస్త్రములు మొదలైన సమస్తవిషయములందును మన దేశ పరిస్థితులను బట్టి ప్రజలు ఎంతవఱకు అభివృద్ధి చేసికొన గలరో అంతవఱకు అభివృద్ధి చేయుచు వచ్చిరి.

శ్రీస్వామి వివేకానందుడు ప్రపంచమున గల అన్నిమతములలోను అద్వైత (వేదాంత) మే శ్రేష్ఠతమ మైనదని ఘంటాపథముగ 1893 సంవత్సరమున అమెరికా దేశమున సర్వమత సమావేశమునందు నిరూపించెను.

క్రైస్తవమతము ఈ దేశమున అధికముగా ప్రచారమునం దుండిన సమయమున దానికి ప్రతిబంధకముగా శ్రీ రాజా రామమోహనరాయలు 1828 సంవత్సరమున బ్రహ్మసమాజమును స్థాపించెను. అమెరికాలో న్యూయార్కు నగరమునందు 1875 సంవత్సరమున దివ్యజ్ఞాన సమాజము స్థాపింపబడెను. ఈ సమాజపు ముఖ్యప్రవర్తకురాలగు శ్రీ అనిబిసెంట్, యావజ్జీవము హిందూస్థానముయొక్క స్వాతంత్ర్యమునకై పోరాడెను. ఈమె దక్షిణ హిందూస్థానమున సనాతనధర్మమును పునరుద్ధరించినది. 1890వ సంవత్సరమున శ్రీ స్వామి దయానందసరస్వతి ఆర్యసమాజమును స్థాపించెను. ఇదిగాక, ఇంకను అనేకసమాజములు తమతమ శక్తికొలది స్వమతాభిమానమును స్వదేశ స్వరాజ్యాభిమానమును పునరుద్ధరించి ఐకమత్యమును బోధించుచున్నవి.

శ్రీ తిలక్ మహాశయుడు కారాగృహమునుండి అమూల్యమైన గీతారహస్యమును 1915 లో ప్రచురపరచెను. 1914–1918 లో ఐరోపీయ మహాసంగ్రామము జరిగినప్పుడు క్రైస్తవమతముయొక్క యథార్థమైన శక్తి బయలుపడి పాశ్చాత్యుల నాగరికత ధ్వంసమాయెను.

మతసహనము - ఐకమత్యము

జాతీయోద్యమమునందు హిందువులును మహమ్మదీయులును ఏకమైరి. అనేకమంది ప్రాణములను త్యజించిరి. కొందరు కారాగారవాసమును ఇచ్ఛగించిరి. కైలాసము మొదలు కన్యాకుమారివఱకు హిందూస్థానమంతయు ఒకవ్యక్తిగా నిలిచెను. ఇందు ఎన్నిజాతులవారును, ఎన్నిమతముల

వారును ఇదివఱకు నివసించియున్నను, వారందరును ఒక తల్లిబిడ్డలని గ్రహించిరి. అందరికిని స్త్రీ,పురుష లనక హిందువులు, మహమ్మదీయులు, క్రైస్తవులు, పారశీకులు, జైనులు, బౌద్ధులు, నాగరికులు, అనాగరికులు, బీద వారలు, ఐశ్వర్యవంతులు అనెడి భేదభావము లేక సర్వజనులును స్వారాజ్యాకాంక్ష గలిగి ఒక్క జెండాక్రింద నిలిచిరి. ఇందులకు దేశభక్తి ప్రధానమని తెలిసికొనిరి. "జననీ జన్మభూమిశ్చ, స్వర్గాదపి గరీయసీ." దేశభక్తి పూర్ణముగా లేకపోవుటచేతనే మనము పరదేశీయులకు లోబడవలసిన పరిస్థితులు కలిగినవి. ప్రథమమున దేశము, ఆ తరువాతయే మతము. భేదబుద్ధులకు కారణములు వ్యక్తులనుబట్టి పుట్టినవిగాని మతమును బట్టి పుట్టలేదు. ఇప్పుడు మహమ్మదీయమతముయొక్క అభివృద్ధికొరకను మిషతో వితండవాదములు సలుపుచున్న శ్రీ మహమ్మదాలీ జిన్నాగారి అమ్మమ్మ హిందూమతస్థురాలే. జిన్నాగారి మతము మారినను, వారి జన్మభూమి మారునది కాదు. హిందూస్థానమునందు నివసించు సర్వజనులకును స్వారాజ్యము జన్మహక్కు. "హిందూస్థాన్ హమారా" అని దేశరక్షణకై ప్రజలందరును పరమత సహనమునుగలిగి ఐకమత్యముకలవారై నడుము కట్టుకొనిన తప్ప దేశస్వాతంత్ర్యమునకును, ప్రపంచశాంతికిని వేరుమార్గము లేదు.

"లోకాః సమస్తాః సుఖినో భవంతు"

"సమస్త లోకములు సుఖముగ నుండుగాక!"

అను సనాతనమగు ఈ ధర్మమును ప్రపంచమంతయు వ్యాపింపజేయవలెననిన ఐకమత్యము ఒక్కటే మార్గము.

"నాన్యః పంథా అయనాయ విద్యతే" (తైత్తిరీయ)

"ముమ్మాటికి నింతకంటె వేరుమార్గము లేదు."

అహింసా సూత్రము

పాశ్చాత్యులకును, భారతీయులకును, జీవితాదర్శములందు భేదము లుండుటచేత, ఎవరివిజ్ఞానము సత్యమైనదో ఎవరిది అసత్యమైనదో తెలుసుకొనుటకు ఇంకను కొంత కాలముపట్టును. వారి నాగరికత యంత్రబలము నాధారము చేసుకొన్నది. మనది ఆత్మబలము నాశ్రయించినది. హిందూస్థానము ఎన్ని జాతులవారు వచ్చిచేరినను వారినెల్లరిని తనగర్భములో నిముడ్చుకొనుచున్నది.

భిన్న భిన్న అంగములచేత చతురుడైనశిల్పకారునిచే కల్పించబడినవిగ్రహము ఏ ప్రకారముగ ఏకశిలారూపమును దాల్చిన పిమ్మట జీవకళలను కురిపించునో, ఆట్లె అర్యులనాటినుండి క్రమక్రమముగా వృద్ధిజెందిన హిందూస్థానము ఎన్నిజాతుల, మతములవారు వచ్చి చేరినను, వారిని సహనబుద్ధితో తనలో చేర్చుకొనిన భారతజాతీయత ఇప్పటికిని సజీవమై యుండుటచే తన ఆశయములను ప్రపంచమునకు ఇంకను బోధింపగల దని ఆశింపవచ్చును. భారతజాతీయత సజీవమగు ప్రవాహ మనుటకు నిదర్శనముగా శ్రీ గాంధి మహాత్ముడు ఒక్కడే చాలును. గాంధిమహాత్ముడు ప్రబోధించునది అహింసాసూత్రము. ఈ సూత్రము చరకసంహితయందు సారభూత మగు సూత్రస్థానమున కడపటి ఉపన్యాసముగా నున్న 30 వ అధ్యాయమున ఈ ప్రకారము గలదు.

"అహింసా ప్రాణినామ్ ప్రాణవర్ధనానామ్ ఉత్కృష్టతమమ్"

"ప్రాణములను రక్షించుటకు ప్రధానతమమైనమార్గము ఏది యనగా అహింసయే!" ఇట్లు చెప్పు ఆయుర్వేదవాక్యము త్రికాలసత్యమై యుండునుగాక!

హిందూస్థానముయొక్క కీర్తి వర్ధిల్లునుగాక!!

రాజకీయబానిసత్వముచే ప్రజల నావరించియున్న దీనత్వము పోయి భారతీయులు ఉత్సాహపూరితులుగను, కర్మవీరులుగను అగుటకు ఈ భారతీయ విజ్ఞానము సహాయపడునుగాక!!!

"క్షుద్రం హృదయదౌర్బల్యం త్యక్త్వోత్తిష్ఠ పరంతప!" *

ఓం శాంతి శ్శాంతి శ్శాంతిః.

---

* గీత 2—3.

3 వ అ ధ్యా య ము

హిందూస్థానమున విద్యావ్యాప్తి

[విషయసంగ్రహము :— హిందూస్థానమున విద్యావ్యాప్తి - ప్రాచీనవిద్యాపద్ధతి - యజ్ఞములు, వివిధవస్తుప్రదర్శనములు - విద్యాశాలలు - అరణ్యములలో పాఠశాలలు - సభలు, ఉపన్యాసములు - తీర్థయాత్రలు, భజనలు, కీర్తనలు - విశ్వవిద్యాలయములు : ద్వార పండితులు - నలందా - తక్షశిల - భాష-లిపి : బ్రాహ్మీలిపి - ఖరోష్ఠిలిపి]

హిందూస్థానమున ఆయుర్వేదాభివృద్ధి ఐనకాలమునందు వ్యాప్తమైయున్న విద్యాపద్ధతులనుగూర్చి ముందుగా తెలుసుకొనవలెను.

తక్షశిల, నలందా, దక్షిణదేశమున అమరావతి, మధుర, కంచి మొదలగు పట్టణములందలి విశ్వవిద్యాలయములలో ఆయుర్వేదము ఒక శాఖగా బోధింపబడుచుండెను. ఇదిగాక ఆ సేతు హిమాచల పర్యంతము నెలకొని యుండిన గురుకులాశ్రమములలో అన్నిశాస్త్రములతో బాటు ఆయుర్వేదము నభ్యసించుచుండిరి.

ఏడవ సంవత్సరము మొదలుకొని శబ్దశాస్త్రము, వ్యాకరణము, శిల్పశాస్త్రము, చికిత్సాశాస్త్రము, (వైద్యము) తర్కశాస్త్రము, ఆధ్యాత్మికశాస్త్రము అను ఐదు శాస్త్రములు ప్రతివిద్యార్థియు నేర్చుకొనవలసియుండెను. ఇవి అన్నిజాతుల వారికి అవసరమని గుర్తింపబడెను. ఇందుచే ఆ కాలమున విద్యాధికారులు ఇప్పటి విద్యాధికారులకంటె గొప్ప ఆదర్శములు కలిగియుండిరని చెప్పక తప్పదు. i ఇట్టి విద్యాప్రణాళికయే అక్బరు చక్రవర్తి కాలమువరకును ఆచరణయందుండెను.

---

i History of Aryan Rule in India - E. B. Havell.

ఆ కాలమున 32 శాస్త్రములు, 64 కళలక్రింద సమస్తవిజ్ఞానము నూ విజృంభించి ఏశాస్త్రమున కా శాస్త్రము, ఏకళ కా కళ సర్వతోముఖముగ రాజులచేతను ప్రజలచేతను ప్రోత్సహింపబడుచుండెను.

నగరములలో ఒకప్రక్క విజ్ఞానమును, విషయసుఖములును మితిమించి వర్ధిల్లుచుండ–ఇంకొకప్రక్క గ్రామనివాసులు ఆశ్రమములు నిర్మించి జ్ఞానసంపాదన నిమిత్తమై సర్వోత్కృష్టమగు తత్త్వవిమర్శలను చేయుచుండిరి. జ్ఞానముల కాటపట్టగు ఆశ్రమములను నగరములు పోషించుచుండెను. విషయ సుఖములయందు మునిగియుండు పట్టణవాసులు అజ్ఞాన మార్గమును త్రొక్కకుండ ఆశ్రమవాసులు ఆత్మతత్త్వజ్ఞానవ్యాపనము చే వారిని రక్షించుచుండిరి.

ఈ ప్రకారము సంఘములోని కట్టుబాట్లు ధర్మార్థ కామమోక్షము లనెడు చతుర్విధ పురుషార్థముల విషయమై తమతమ హద్దులను మీరకుండ భారతీయ నాగరికతను పెంపొందించుచు వచ్చినవి. అప్పటి వైభవము, రామాయణము, మహాభారతము మొదలగు గ్రంథములలో వర్ణింపబడినవి చూచినచో, ఎవరికైనను ఆశ్చర్యము గొలుపక మానదు.

ఆసేతుహిమాచలమువరకు నుండు రాజమార్గములు, చైనా మొదలు రోము వరకు వ్యాపించిన వ్యాపారపద్ధతి, మనము నమ్మినను నమ్మకపోయినను రావణుని రాజ్యమునందు వర్ధిల్లిన ఐశ్వర్యము, విమాన ప్రయాణములు మొదలగు సమస్తసంపదలతో గూడిన భారతదేశమున ఇతర కళలతో బాటు వర్ధిల్లిన ఆయుర్వేదముయొక్క పూర్వచరిత్రయు అప్పటి విద్యాపద్ధతియు విద్యార్థు లందరును తెలుసుకొనదగినది. అందుచే సంగ్రహముగా దీనిని గూర్చి వివరింపదలచియున్నాము.

ప్రాచీన విద్యాపద్ధతి

హిందూస్థానమునందలి విద్యాపద్ధతి ఇతరదేశములందలి విద్యాపద్ధతి వంటిది కాదు. రామాయణమునాటికే సంఘమునందు ఏ జాతి కా జాతి తమతమ కళలను వృద్ధిచేసికొనుచు రాజ్యాంగమునందు తమతమ స్థానముల నలంకరించియుండె నని మేము వ్రాసినయెడల అనేకులు నమ్మకపోవచ్చును.

దశరథుని రాజ్యములో నాస్తికుడైనవాడుగాని, అసత్యవంతుడుగాని,

నిరక్షరుడైనవాడుగాని లేడని రామాయణము బాలకాండ 6 వ సర్గమున 8-14-15 శ్లోకములలో చెప్పినదానినిబట్టి ఆ కాలపు రాజులయొక్కయు, మంత్రులయొక్కయు సామర్థ్యమునుగూర్చి వేరుగ వ్రాయనక్కరలేదు. ఇప్పటి ఇంగ్లీషు పరిపాలనమున నూటికి పదిమందికంటె చదువను, వ్రాయను నేర్చినవారు లేరుగదా!

యజ్ఞములు. వివిధ వస్తుప్రదర్శనములు

ఈ కాలమునందు ఉన్నట్లు పాఠశాలలు, పరీక్షలు లేకున్నను ఇంతకంటె జ్ఞానదాయక మగు పద్ధతులు హిందూస్థానమున వర్థిల్లియుండెను. రాజు ఒకయజ్ఞము చేసినాడనగా అది ఒక పెద్దప్రదర్శనము అని చెప్పవలెను. అక్కడ వివిధప్రాంతములనుండి వచ్చిన పండితులు, వర్తకులు, వ్యాపారులు మొదలగు సమస్త మహాజనులకు ఆకరములగు సభలు జరుగుచుండెడివి. దిగ్విజయముచేసి సంపాదించిన ధనమంతయు రాజు వివిధ శాస్త్రములందు ఆరితేరిన శిల్పులకు, పండితులకు, కళావంతులకు దక్షిణలుగా పంచిపెట్టుచుండెను. ఒక యజ్ఞమైన తరువాత రాజు తిరిగి తనకు తాను కల్పించుకొనిన కటికి దరిద్రమును అనుభవింపవలెను. సమస్తైశ్వర్యములను విడిచి కుండపాత్రలలో వంటచేసుకొనుటకు ప్రారంభించి తిరిగి వెనుకటివలె ఆర్థిక స్థితిని అభివృద్ధినందించుకొనవలెను. i సామ్రాజ్యమునందు చేరిన సంపద ప్రజలకు తిరిగి పంచిపెట్టుటకై ఏర్పడిన ఈ పద్ధతి తులాభార మను పేరుతో మొగలుచక్రవర్తుల కాలములోకూడ అనుసరింపబడెను. దేశమునకై ఇంతకంటె త్యాగము ఉండగలదా? దశరథమహారాజు పుత్రకామేష్టి చేసినప్పుడు వివిధ ప్రాంతములనుండి చిత్రకారులు, శిల్పులు, జ్యోతిష్కులు, నటకులు, నర్తకులు మొదలగు సమస్త విద్యలయందును ఆరితేరినవారలు ఆహ్వానింపబడిరి.

విద్యాశాలలు

విద్యాశాలలయందు పిల్లల చదువు ఏడవ సంవత్సరమున ప్రారంభించబడి 12 అధ్యాయములు గల సంస్కృత గ్రంథమును అక్షరములనుండి ప్రారంభించి లోకమున సామాన్య పౌరునకు కావలసిన జ్ఞానమంతయు

---

i రఘువంశము.

కలిగియుండెను. ఇది మన ప్రాథమిక పాఠశాలల చదువువలె 5, 6 సం లోపల ముగియునదిగా నుండును. ఆ పద్ధతి ఇంకను కొంతవఱకు మన పెద్ద బాలశిక్షలో గలదు. "ఓం నమశ్శివాయ సిద్ధిరస్తు" అనెడి దైవప్రార్థనతో పిల్లలు విద్యాభ్యాసము అప్పటినుండి ఇప్పటివరకు హిందూస్థానమున ఓ మాలతో ప్రారంభించు ఆచారము వచ్చుచున్నది. కాని యంత్రశాలలో ఒకేరీతిగ యంత్రసహాయముచే లక్షలకొలది వస్తువులను తయారు చేసినట్లున ఇప్పటి కళాశాలలలో వేలకొలది విద్యార్థులను ఒకేరీతిగ తయారుచేసినట్లున అప్పటి పద్ధతి ఉండెడిదికాదు. 7500 మంది విద్యార్థులు నివసించుటక అవకాశము గల నలందా విశ్వవిద్యాలయమునందు 1500 మంది ఆచార్యులు వారితోకూడా నివసించియుండిరి. ఇంతటి జనసంఖ్యగల విశ్వవిద్యాలయములోగూడ ఒక ఉపాధ్యాయునకు పదారుగురు శిష్యులే ఉండిర ఉత్తమ, మధ్యమ, అల్పబుద్ధులగు త్రివిధశిష్యులకును వారివారి బుద్ధి కుశలతను బట్టి విద్య గరపగల సౌకర్యములు కలిగి యుండెడివారు. ఒక ఉపాధ్యాయుడు ఇప్పటివలె నలుబదిమందివిద్యార్థులకు విద్య నేర్పవలసివచ్చినచో అట్టి సౌకర్యము కలుగనేరదు. అందుచేత ప్రాచీన హిందూస్థానము ప్రతి విద్యార్థికి అతని శక్తికి తోడ్పడునట్లు ప్రత్యేక విధముల విద్యగరప పద్ధతి గురుకులములయందేగాక పెద్దపెద్ద సంస్థలయందుగూడా వ్యాపిం యుండెను. క్రొత్తగా వచ్చు విద్యార్థికి ప్రాతవిద్యార్థి గురువుగానుండును ఈ విద్యార్థి అంతకంటె తెలిసిన మఱియొక విద్యార్థివద్దనుండి తనకు కావలసిన విషయముల గూర్చి నేర్చుకొనుచుండును. ఒకరికి విద్యార్థిగా నుండువాడు ఇంకొకరికి గురువుగా నుండును. ఈ గురువునకు ఇంకొక గురువును వానికి తిరిగి గురువును ఇట్లు గురుపరంపరలు ఏర్పడి ఒకేగురువు ఒకేసారి అనేక విద్యార్థులకు ఇప్పు డున్నట్లు క్లాసులపద్ధతిని చెప్పవలసిన అవసరము లేకుండా వారివారి బుద్ధి కుశలతను బట్టి మెల్లగానో వేగముగానో విద్య నభ్యసించుటకు అవకాశము లుండెడివి. మందమతులు పైకెక్కలేకపోయినను, బుద్ధిశాలురు వెంటవెంటనే తమ ప్రజ్ఞలను ప్రదర్శించుటకు అవకాశ ముండెడిది. తుదకు విశ్వకళాశాలయందు అధిపతి యగు శీలభద్రుడను పేరుగల ప్రధాన గురువు ఏ పదారిగురికో ఉపన్యసించును గాని, అనేక తరగతుల బుద్ధి కుశలత గలవారికి ఉపన్యసించ నవసరముండదు. మండనమిశ్రునకు సుమారు

500 మంది విద్యార్థులు శాఖోపశాఖలుగా నుండి విద్యాభ్యాసము చేయు చుండిరని శంకరవిజయములో నున్నది.

అరణ్యములలో పాఠశాలలు

ఇది గాక భారతదేశమునందు పట్టణములకంటె విశ్రాంతి పూర్వక ముగ నుండు అరణ్య నివాసమే జ్ఞానాభివృద్ధికి తోడ్పడినది. వారు ఈ పట్ట ణమునందలి జనసమ్మర్దమును దుమ్ము, మురికి, శబ్దము, అనాచారము వీని నుండి దూరముగ నుండుటకు ప్రయత్నించిరి. కొంతకాల మైన తరువాత ఏర్పడిన బౌద్ధవిహారములు గూడ ఇదేపద్ధతి నవలంబించి జ్ఞానాభివృద్ధికి తోడ్పడినవి. గురుకులవాసము, బ్రహ్మచర్యము ఈ రెండును విద్యాభ్యాస మునకు కావలసిన చిత్తవృత్తినిరోధమునకు అవసరమని వారు తలంచిరి.

సభలు, ఉపన్యాసములు

ఐతే పెద్దపెద్ద సభలు ఉపన్యాసములు భారతీయులకు తెలియకపోలేదు. ఋగ్వేదమునందే సంఘము లను పేర సభలు జరిగి పండితులు ఉపన్యాసము లిచ్చుచు చర్చలు జరుపుచుండిరి. ఆయుర్వేద వైద్యులు గూడ ఇట్టి సభలు చర్చలు జరుపుచుండి రని చరకసంహిత యందు అనేకచోట్ల చూడగలము. అందు ముఖ్యముగ విమానస్థానమునందు "రోగభిషగ్జితీయము" అను ఎనిమి దవ అధ్యాయమున చక్కగ వివరింపబడినది. ఈ పద్ధతి వేదములలోనిదే.

ఛాందోగ్య, బృహదారణ్యక ఉపనిషత్తులందు ఇట్టి పరిషత్తుల వివ రము గలదు. విదేహ దేశమున జనకు డను రాజర్షి సభగావించినప్పుడు మిక్కిలి దూరముగనున్న మేరు, పాంచాలదేశముల నుండి పండితులు వచ్చి యుండి రని తెలియుచున్నది. ఈ పరిషత్తునందు "గార్గివాచ కనవి" అను స్త్రీ గొప్ప విద్వాంసురాలు. ఆమె తన వాదముచే యాజ్ఞవల్క్యఋషి అంతటి వానిచే పురస్కరించ బడిన ఋషుల నందరిని ఓడించె ననియు తెలియుచున్నది. "లోపాముద్ర" మొదలగు స్త్రీలు కొన్ని మంత్రము లకు ఋషులుగా నున్నట్లు ఋగ్వేదమునందు గలదు. ఋషియనగా క్రొత్త విషయమును కనిపెట్టినవాడు.

జనకుడను పాంచాల దేశపు రాజు ప్రతిదినము ఉదయమున పండిత పరిషత్తునకు వెళ్ళుచు తన రాజ్యము నందలి పండితుల సాహచర్యము వలన జ్ఞానము సంపాదించుచుండెడి వాడని ఉపనిషత్తులలో గలదు.

తీర్థయాత్రలు, భజనలు, కీర్తనలు

కాబట్టి గురుకులమున ప్రత్యేక విద్యార్థి రహస్యముగను, పవిత్రముగను ఉండు పరిస్థితులలో విద్యార్థికి బుద్ధికుశలతకు తగినట్లు విద్య గరపెడివారనియు సభలు, పరిషత్తులు, తీర్థయాత్రలు, భజనలు, పురాణములు, ఇతిహాసములు వీని మూలమున కూడా జనసామాన్యమునకు విద్యాబోధ చేసెడివారనియు స్పష్టపడుచున్నది.

విశ్వవిద్యాలయములు

ప్రాచీన హిందూస్థానమునందు రాజుల పోషణచే అభివృద్ధినందిన విశ్వవిద్యాలయములు కండాంతరములయందు గూడ ప్రసిద్ధి జెందియుండినవి. అందు ముఖ్యమైనవి తక్షశిల, నలందా, విక్రమశిల, జగదళ, ఉద్దండాపుర, వలభి, మిథిల, ఉజ్జయిని, కాశి, నడియాడ్, గుంటూరు ప్రాంతమునను్న అమరావతి, కంచి, మధుర మొదలగు ఈ స్థలములయందు ఉండినవి మిక్కిలి ప్రసిద్ధి జెందినవి.

తక్షశిలానగరమునందు ముఖ్యముగా వైద్య మభివృద్ధి జెందియుండెను. నలందాయందు బౌద్ధదర్శనములును, నడియాడ్ నందు తర్కమును, అమరావతియందు రసాయన, శిల్పకళలును, ఉజ్జయినిలో జ్యోతిశ్శాస్త్రమును మధురయందు సాహిత్యమును, కాశి యందు వేదాంతమును ప్రత్యేకముగా నభివృద్ధి జెందియుండె నని తెలియుచున్నది. అన్ని విశ్వవిద్యాలయముల యందును సాధారణముగ అన్నిశాస్త్రములను నేర్పుచుండెడివారు. అందు ముఖ్యముగ వేదాంతము, వైద్యము, జ్యోతిషము వృద్ధిజెందుచుండెడివి.

ద్వారపండితులు

ఈ విశ్వవిద్యాలయములయందు ప్రవేశము గలుగుట మిక్కిలి కష్టమైనది. ఇందు ప్రవేశించకముందు ద్వారపండితులను తృప్తి చేయవలెను. వీరు ప్రవేశముకొరకై వచ్చువారి నందరిని క్లిష్టప్రశ్నలచే శలాక పరీక్షగావించి, హెచ్చుప్రవీణత గలవారు మాత్రమే విశ్వవిద్యాలయములందు చేరునట్లు చూచుచుందురు.

శలాకపరీక్ష యనగా ఒక పుస్తకమునందు సూది గుచ్చగా ఆ సూది ఏ పుటలోనికి దిగునో ఆ పుటలోని విషయములను గూర్చి పరీక్ష;

అనగా ఏ విషయములను గూర్చి ప్రశ్నించినను సంపూర్ణజ్ఞానమును ప్రదర్శింపవలెను.

నలందా

ముఖ్యముగా నలందా విశ్వవిద్యాలయమునందు ప్రవేశము దొరకిన దనగా అది గొప్ప గౌరవము. భారతదేశమునందును, ఖండాంతరములందును, "మేము నలందా పండితులము" అనగా అగ్రస్థాన మిచ్చెదు వారు. కొరియా, మంగోలియా, బఖారా, జపాన్, చైనా, టిబెట్ మొదలగు ప్రాంతముల నుండి 56 గురు విద్యార్థులు వచ్చి నలందాలో నివసించియుండినట్లు "హుయన్‌స్యాంగు" అను చైనా యాత్రికుడు వ్రాయుచున్నాడు. ఇతడు భారతదేశమున క్రీ. శ. 629 మొదలు 645 వరకును 16 సంవత్సరములు ఉండె నని రికార్డు గలదు. అచ్చట నుండు స్తంభాల మంటపములును, విశాలమగు మందిరములును అనేక చిత్తరువులతో చెక్కబడి వివిధరంగులతో ప్రకాశించుచు పవిత్రమగు దేవాలయములతో నిండియుండెను. అచ్చటి ఆరామములలో విశాల మగు నీడనిచ్చు దట్టమగు మామిడిగున్నలను, గుత్తులు గుత్తులుగ పుష్పించియున్న కనకవృక్షములను, నిర్మలమగు నీళ్లనిచ్చు జలయంత్రములను, నల్లకలువలచే మనోహరములగు కొలనులను ఈ ప్రయాణికులు వర్ణించియున్నారు.

7500 విద్యార్థులకును 1500 ఉపాధ్యాయులకును వీరి ఆశ్రితులగు నౌకరులు వగైరాలతో చేరి 12000 మందికి నివసించుటకు స్థానము; ఆహారము, దుస్తులు, విద్య, సమస్తమును ఉచితముగ ఇవ్వబడుచుండెను. రాజులును ప్రజలునుగూడ ఈ విశ్వవిద్యాలయమును పోషించుచుండిరి. దీని నంటి 200 గ్రామములు ఈ విశ్వవిద్యాలయమునకు చేరియుండెను. ఈ గ్రామములనుండి బియ్యము, పాలు, పెరుగు, నెయ్యి, కూరలు, వస్త్రములు, ఇవి అవి అననేల? సమస్తమును వచ్చుచుండెను. వ్యవసాయముగూడ విశ్వవిద్యాలయము వారిచేతనే చేయింపబడుచుండెను.

తక్షశిల

పాంచాలదేశమునందుండిన తక్షశిలానగర విశ్వవిద్యాలయము వైద్యశాస్త్రమునకు నిధియై యుండెను. చైనా మొదలు రోమ్‌వరకు ఇచ్చట చదువుటకు విద్యార్థులు వచ్చుచుండిరి. బుద్ధుని వైద్యుడని ప్రసిద్ధిజెందిన

జీవకుడు మగధదేశమునుండి తక్షశిలకు బోయి 7 సం. వైద్యవిద్యాభ్యా చేసి ఆ కాలమున అనేకమంది చక్రవర్తులకు వైద్యము చేసియుండె నిదర్శనములు గలవు.

బౌద్ధ గ్రంథములలో మహాయాన మతకర్తగా ప్రసిద్ధిజెందిన ర్జునుడు ఆంధ్రదేశమున అమరావతి సమీపమున నాగార్జునకొండయు శ్రీశైలమునందును నివసించి రసాయనశాస్త్రమునందు గొప్ప ప్రజ్ఞ యుండెనని తెలియుచున్నది. గుంటూరుజిల్లాలో పల్నాడు సీమ నాగార్జునునికొండ యను ప్రదేశమున ఇప్పుడు అనేకములగు మములును విహారములును బయలుదేరుచున్నవి.

భాష, లిపి, సాహిత్యము

ఈ దేశమున అనాదినుండి వ్యాపించియుండిన వేదము సంస్కృతభాషయొక్క ఉత్కృష్టతను గురించి ఎంత వా వ్రాయవచ్చును. కాని ఇచ్చట స్థలము చాలదు. ఆయుర్వేదము సించుటకు అభిలాష గలవారలు సంస్కృతభాష నేర్చుకొనుట అవ ఈ భాషయొక్క ఔన్నత్యమునుగూర్చి తెలుసుకొనుట మిక్కిలి సరము. ప్రపంచము నందలి భాషలు అన్నిటికి సంస్కృతము తల్లి. కిని శాస్త్రీయపదములలో చాలా భాగము ఏభాషయందైనను సం ధాతువులనుండియే పుట్టినట్లుగా తెలియగలదు. సంస్కృతభ ఒక్కొక్క ధ్వనికి ఒక్కొక్క అక్షరము చొప్పున 56 అక్ష గలవు. ఇంగ్లీషు, అరవము మొదలగు కొన్ని భాషలవలె ఒకే రము అనేక ధ్వనులను సూచించదు. వేదములలో స్వరముల ఉచ్చారణ ఎంతో జాగ్రత్తతో కాపాడుచు వచ్చియున్నారు. కొరకై అనేక శిక్షలు, వ్యాకరణములు, నియమములు ఏర్పడి క్రీ. పూ. 170 నాటికే 'పాణిని' అను ఒక గొప్ప వ్యాకరణ వేత్త శాస్త్రమునకు పునాది వేసియున్నాడు. ఇప్పటి ఇంగ్లీషు నెలలలో బరు, అక్టోబరు, నవంబరు, డిసెంబరు అను సామాన్య ఇంగ్లీషు కూడ సప్త, అష్ట, నవ, దశ, అను సంస్కృతపదములనుండి పుట్టిన చెప్పిన సంస్కృతభాషయొక్క వ్యాపకత్వము తెలియగలదు.

లిపి

భారతదేశమున అనాదినుండి రెండు లిపులు ఉండినట్లు తెలియుచున్నది.

1. బ్రాహ్మి లిపి

ఇది తెలుగు లిపివలె ఎడమనుండి కుడికి వ్రాయునది. బ్రాహ్మీలిపినుండి ప్రస్తుతము హిందూస్థానములో వాడుకలోనున్న ఉత్తర దక్షిణదేశపు లిపు లన్నియు పుట్టినవి. అరవము, కన్నడము, మళయాళము, తెలుగుకూడ బ్రాహ్మిలిపినుండి పుట్టినవే. బర్మా, సయాం, కాంభోజ, జావా, ఫిలిపైన్, సింహళము మొదలగు ప్రాంతముల లిపులుకూడా ఈ బ్రాహ్మి లిపినుండి పుట్టిన వే.

2. ఖరోష్ఠి లిపి

ఇది ఉర్దూ లిపివలె కుడినుండి ఎడమకు వ్రాయబడును. ఇది పశ్చిమోత్తరమున హిమాలయ ప్రాంతములందు మాత్రము ప్రచారములోనున్నది. అఫ్గనిస్థాన్, తుర్కిస్థానులలోగూడ నీ లిపితో వ్రాయబడిన శాసనము లున్నవి. అప్పు డార్యావర్తము అంతవరకు వ్యాపించియుండె నని అర్థము.

అశోకుడు వ్రాయించిన శాసనములు క్రీస్తుశకము 272 మొదలు 231 వరకు హిమాలయపర్వతములనుండి మైసూరువరకును, బంగాళాదేశమునుండి గుజరాతువరకును గలవు. ఇవి అన్నియు సంస్కృతములోను పాళి మొదలగు దేశభాషలలోను వ్రాయబడి యున్నవి. పశ్చిమోత్తర సరిహద్దులలోనివి మాత్రము ఖరోష్ఠిలిపిలో నున్నవి. అన్ని లిపులుకూడ అథర్వవేదమునందలి తాంత్రికసంబంధ మగు రేఖారూపముగా వ్రాయబడిన దేవతా సూచకములైన ప్రతిమల గుర్తులనుండి క్రమక్రమముగా పుట్టినవి. ఆ గుర్తులు ఆ యా దేవతల నామములందలి ప్రథమాక్షరములను బట్టి పరిణమించిన వని లిపి శాస్త్రజ్ఞుల అభిప్రాయము.

ఉదా:— కామునకు (శివునకు) తంత్రశాస్త్రమున
"ప్లస్" గుర్తు (+) క్రమముగా "క" అను అక్షరముగా

ఇట్లే అన్ని అక్షరములును వేదకాలము నుండియే ర్శనములు గలవు. చంద్రగుప్త చక్రవర్తికి పూర్వము 153 మున 6451 సంవత్సరములు పాలించినట్లుగా చక్రవర్తుల పట్టీలు గలవు. అంకెలు, లిపి తెలియనిచో, ఈ లెక్క యుండును? రోడ్లసంధులయందును, సేనాశిబిరముల యందు సూచించు గుర్తు స్తంభములమీద అక్షరము లున్నట్లు నిదర దశాంశరాసుల విధానమును (Decimals) కోట్లసంఖ్యను లును జ్యోతిశ్శాస్త్రము నందు గలవు. ఇది అంతయు 70 లకు పూర్వమే ఈ దేశము నందు వ్రాతయు గణితమును ఉ చేయుచున్నవి. పాశ్చాత్య దేశములనుండి హిందూదేశీయు కున్నా రను మాక్సుముల్లరు మొదలగువారి వాదములు విశ కావని ఇందుమూలముగా తెలియగలదు.

4-వ అధ్యాయము

వాఙ్మయము

[విషయసంగ్రహము : వాఙ్మయము - వేదములలోని వైద్యము : వృత్తికిని ఆరోగ్యమునకును సంబంధము - దైవప్రార్థనల ప్రయోజనము - సూర్యుడు - సూర్యరశ్మి : వెలుతురు చికిత్స - అగ్ని చికిత్స - శస్త్రచికిత్స - వేదములలోని వ్యాధులు - త్రిధాతువులు - అశ్వినీ దేవతలు - వైద్యులు - గూఢార్థములు; కవిత్వము - కర్మజ్ఞానమార్గములు - ఆయుర్వేదమునకు వేదములు మూలాధారములు - ఉపనిషత్తులు : ప్రస్థానత్రయము - జీవాత్మ, పరమాత్మలు - స్మృతులు, పురాణములు - ఇతిహాసములు : రామాయణము - మహాభారతము, పంచతంత్రము - భగవద్గీత - కావ్యములు : శాకుంతలము - ఆయుర్వేద గ్రంథములందలి కావ్యరచన.]

ఈ ప్రపంచమున ప్రప్రథమమున మానవునకు తెలిసిన గ్రంథములు వేదములు. వానికంటె పూర్వపు వ్రాతగాని, పాటగాని ఏదియు ఇంతవఱకు కానరాదు. వేదము అనుపదమునకు "జ్ఞానము" అని అర్థము. జ్ఞానము అనాది, అనంత మగుటచే వేదముగూడ అనాది అనియు, అనంత మనియు చెప్పబడును. వేదవాఙ్మయము ఒకరిచే రచియింపబడిన దని తెలియక పోవుటచే అపౌరుషేయ మనియు, ఒకరివలన ఇంకొకరు విని గ్రహించుటచే శ్రుతి యనియు చెప్పబడును. ఈవేదములు నాలుగు 1. ఋగ్వేదము 2. యజుర్వేదము 3. సామవేదము 4. అథర్వవేదము. ఈ వేదముల తరువాత ఉత్పన్నమైన వాఙ్మయము స్మృతి అనబడును. శ్రుతి, స్మృతుల

నుండి వివరముగా వ్రాయబడిన కథలు పురాణము లనబడును. ఈమూడును హిందూస్థానమున సమస్త వాఙ్మయమునకును మూలములు.

వేదములలోని వైద్యము

వైద్యవిద్యార్థులు శ్రద్ధగ పరిశీలించినచో, ఆయుర్వేదముయొక్క ప్రారంభభాగము లన్నియు వేదములలో నున్నట్లు తెలిసికొనగలరు. ఈ దృష్టితో చూచినప్పుడు, వేదములందలి ప్రతిఅధ్యాయమును ఏదో యొక విధమున వైద్యశాస్త్రమునకు సంబంధించినదిగానే నాకు తోచినది.

వృత్తికిని ఆరోగ్యమునకును సంబంధము

ఆర్యులు నిరాడంబరులై, ఆరోగ్యవర్ధకము లగు వ్యవసాయము, పశుపాలనము - వీనిచే దీర్ఘాయుష్మంతులై యుండిరి. ఆయుఃక్షీణతకు మనః క్లేశములు గలిగించు ఈకాలపు ప్రజలవృత్తులు, నడవడికలు ఎట్లు సహకారము లగుచున్నవో పోల్చి చూచుకొనదగును.

ఆర్యులు కోరినది మంచివర్షములు, పుష్కలమైన పంటలు, సర్వపావన మగు సూర్యకాంతి, ప్రాణప్రద మగు వాయువు, పెద్దపెద్దపొదుగులతో బలిసిన ఆవులు, బలిష్ఠమై ఓజోవంతమగు శరీరము, ధనధాన్యసంపత్తి, ఇవియే. సంపత్తు ఆరోగ్యవర్ధకము, దారిద్ర్యము ఆరోగ్యనాశకము. ఇట్లే వేదములందు ఆరోగ్యశాస్త్రమునకు సంబంధించిన విషయములు అనేకములు గలవు.

దైవప్రార్థనల ప్రయోజనము

"మమ్ము మా శత్రువులనుండి రక్షింపుడు" అనియు "మా కష్టములనుండి మమ్ము రక్షింపుడు" అనియు అనేకదేవతలకు మ్రొక్కుచుండుట చూడగలము.

సర్వసుఖములు గలిగి వైభవములలో పొర్లాడునపుడు దేవుడు కనపడక పోవచ్చును. కాని దుర్వారమైన కష్టములు వచ్చినప్పుడు, దేవుని ప్రార్థించుట అందరకును సహజము. ఈ మధ్య లండను నగరముమీద బాంబులు పడి, జర్మనుల దాడి బ్రిటిషు సామ్రాజ్యముపైని దుర్భరమైనప్పుడు, బ్రిటిష్ ప్రధానమంత్రియైన చర్చిల్ గారు దేవుడు తమ పక్షమున నుండుటకై సామ్రాజ్యమునం దంతట సమస్తమతములవారిని వారి వారి దేవాలయ

ములలో ప్రార్థనలు జరుపవలసిన దని కోరియుండిరి. ఆ కాలమునందు ఆర్యులు పవిత్రమైన మనస్సుతో, తమకు సహాయకారులగు సూర్య చంద్రాదులను సాత్త్వికముగా, కృతజ్ఞతాపూర్వకముగగాని, ఏదైనను ఒక ఫలమును కోరిగాని పూజలు జరుపుటయందు ఏమాత్రము అనాగరికత లేదు. అనాగరికత లేకపోవుటయేగాక, మహోత్కృష్టమైన నాగరికతను సూచించుచున్నది. దేవతాపూజకూడ ఒక విధమైన వైద్యపద్ధతియే. భక్తి విశ్వాసములు అనునవి ఏ మందును చేయలేని పనులను ఒకానొకప్పుడు చేయును. ఈ విషయమై చికిత్సాభాగమున వివరింపబడును.

ఎన్ని పేర్లు పెట్టి ప్రార్థించినను పరమేశ్వరుడు ఒక్కడే యని ఆ కాలమునందే ఆర్యులు గ్రహించిరి.

"ఏకం సత్ విప్రా బహుధా వదంతి"

ఆ మహాశక్తి ఒక్కటియే! విద్వాంసులు దానినే అనేకవిధముల వర్ణింతురు. దేవత యను శబ్దము "దివ్" అను ధాతువునుండి పుట్టినది. దేవశబ్దమునకు కాంతి (Bright or Shining) అని అర్థము. ఆర్యులు పూజించిన దేవతలు తేజోవంతమైన నైసర్గిక దృశ్యములు. ఈ భూమండలమునకు కాంతి నిచ్చు వాడు సూర్యుడు. సూర్యునికే ఆదిత్యుడనియు, గాయత్రి, సావిత్రి అనియు నామాంతరములు గలవు.

భూమికిని సూర్యునకును మధ్య నున్న లోకము అంతరిక్షలోకము. ఇందు మేఘమండల ముండును. దీనికి అధిపతి ఇంద్రుడు లేక వాయువు. భూలోకమునకు అధిపతి అగ్ని. స్వర్గలోకము, ద్యులోకము, భూలోకము అని మూడులోకములుగా వర్ణించినను, సృష్టి అంతయు ఒక్కటే. దీనికి బ్రహ్మాండమని పేరు. జీవరాశియొక్క ఉత్పత్తిక్షయనాశనములకు సూర్యరశ్మి ఎంత ఉపయోగకారియో ఆర్యులకు తెలిసినంత నవీన ప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞులకు ఇంకా తెలియలేదని చెప్పవచ్చును.

సూర్యుడు

భౌతికమగు సూర్యుని పరమాత్మయొక్క ప్రతిమగా సంకేతము నేర్పరచుకొని హిందూస్థానమున ఇప్పటికిని ఉపయోగములో నున్న దైనిక ప్రార్థనలో—అతి పవిత్రముగా నెంచబడు గాయత్రీమంత్రము.

ఋగ్వేదము 3-62-10 నందును, శుక్లయజుర్వేదము 4-35 నందును, సామవేదము 2-8-12 నందును గలదు.

ఓం భూర్భువ స్సువః । తత్స వితు ర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి । ధియో యోనః ప్రచోదయాత్ ॥

భూలోక, భువర్లోక, సువర్లోకములకు అధిపతియైన శ్రేష్ఠమైన ఓ సూర్యుడా! మా యొక్క బుద్ధిని వికసింప జేయుదువు గాక.

ఇచట ఈ ఋషి సూర్యునియొక్క ప్రకాశమును, మానవుని యొక్క బుద్ధివికాసమును ఒకటే పదార్థమని ఊహించినట్లు ఈ మంత్రము నందు స్ఫురించుచున్నది.

ప్రపంచమునందలి సర్వశక్తులకును అనగా వేడిమి, వెలుతురు, విద్యుత్తు, యంత్రశక్తి, క్రియాశక్తి మొదలగు సర్వవిధములైన శక్తులును (All Kinds of Energy) సూర్యునినుండియే ఉత్పన్నమగుచున్నవని అంగీకరించియున్నారు. కాని ఆధ్యాత్మికమైన, లేక, బుద్ధి సంబంధమైన శక్తి కూడ సూర్యుని అనుగ్రహమువలననే మానవులకు ప్రాప్తమగుచున్నదని భౌతిక శాస్త్రవేత్తలు ఇంకను కనిపెట్టలేదు. సూర్యుని ప్రకాశమును, మానసిక ప్రకాశమును రెండును ఒకటియే యని హిందూ ఆధ్యాత్మిక శాస్త్రజ్ఞుల అభిప్రాయము. కాబట్టి సూర్యుని శక్తిచే భౌతిక వ్యాధులేగాక, ఆధ్యాత్మిక వ్యాధులు కూడ నివారణ యగు నుద్దేశ్యము గాయత్రీమంత్రము నందు గలదు.

రజస్సత్త్వ తమోగుణములలో రజస్సు- ఎఱుపు; సత్త్వము- తెలుపు; తమస్సు - నలుపు. రజస్సు శక్తిమంతముగాన ఎరుపురంగు ఉద్రేక కరముగ ఎంచబడినది. రజోగుణ యుక్తమగు ఎరుపురంగు వలన, వాతము (క్రియా శక్తి) వృద్ధియగును. సత్త్వగుణ యుక్తమగు తెలుపు శాంతి నిచ్చును. తమోగుణ యుక్తమగు నలుపు లేక చీకటి శక్తిని తగ్గించును. ఇట్లు సూర్యకిరణములలోని రంగులు మానవతత్త్వముమీద ఏవో కొన్ని గుణములు కలుగ జేయునని వారు కనిపెట్టిరి.

"ఆరోగ్యం భాస్కరా దిచ్ఛేత్" అని ఆరోగ్యమునకు గాని, అనారోగ్యమునకుగాని సర్వజీవరాసుల జ్ఞానాజ్ఞానములకు, ఉత్పత్తి, వృద్ధి, క్షయములకుగాని సూర్యుడే ఆధారము. ఇట్టి సూర్యుని అనేకవిధముల ఆర్యులు ప్రార్థించుట విచిత్రము గాదు. సూర్యరశ్మిని చికిత్సలో ఆర్యులు ఎట్లు ఉపయోగించిరో దానిని గురించి మాత్రము కొంచెము చెప్పెదము.

సూర్యరశ్మి - వెలుతురు చికిత్స

సూర్యునిగురించి అసంఖ్యాకము లగు సూక్తములు గలవు.

'యేనా పావక చక్షసా భురణ్యన్తం జనా అను
త్వం వరుణ పశ్యసి.''

—ఋగ్వేద. అను. 1, సూ. 7, మం. 6.

అర్థము:—అన్నిటినీ పవిత్రము చేయునట్టియు, వ్యాధులను నివారించునట్టియు ఓ సూర్యుడా! జనులను ఏ ప్రకాశముతో రక్షించుచున్నావో దానిని స్తుతింతుము.

"ఉద్యన్నద్య మిత్రమహ (ః) ఆరోహన్నుత్తరాం దివమ్
హృద్రోగం మమ సూర్య హరిమాణం చ నాశయ.

—ఋగ్వేద అను. 1, సూ. 7, మం. 11.

అందరకును అనుకూలమగు దీప్తి నిచ్చు సూర్యుడా! ఇపుడుదయించుచు ఎత్తైన అంతరిక్షమునం దెక్కుచు నీవు నా హృదయరోగమును బాపుము. కాంతిని తగ్గించునట్టియు (పాండువు) పచ్చని వర్ణము కలిగించునట్టియు (కామెల) మొదలగు రోగములను నశింపచేయుము.

ఈమంత్రములో హృద్రోగ మనగా మానసికసంబంధమైన దైన్యము. నాడీమండలమునకు సంబంధించిన బలహీనత [మానసికోత్సాహము, ప్రాణశక్తి (Vitality) సంపూర్ణముగ లేకుండుట] మొదలగునవి అన్నియు సూర్యకాంతిచే నివారణ యగునని వారికి తెలిసినట్లు స్ఫురించుచున్నది. చీకటియు, అజ్ఞానమును వ్యాధికారకములు. వెలుతురును, జ్ఞానమును వ్యాధిహరములు.

సూర్యుడు జ్ఞానమును, వెలుతురును ఇచ్చువాడగుటచే శారీర, మానసిక వ్యాధులు రెండింటిని నివారించు శక్తిగలవాడు.

సూర్యకాంతిలో విటమిన్ డి. ఉన్నదనియు, సూర్యుని కిరణములు తాకినమాత్రముననే రక్తమునందలి దోషములు పోవుననియు ఇప్పుడు పాశ్చాత్యు లుపపాదించు సిద్ధాంతము ఇక్కడ స్పష్టముగా కనబడుచున్నది. పాండువు, కామెల మొదలగు వ్యాధులకు సూర్యరశ్మిలోనుండి వివిధగుణములుగల కిరణములను విడదీసి చికిత్సచేయువారలు (Chromo Therapeutists) వేదములలోనే ఈ విషయ మున్నదని తెలిసికొనిన ఆశ్చర్యపడక మానరు. శ్విత్రము (Leucoderma) నకు నీలి (Indigo) చికిత్సగా వేదములలో చెప్పబడియున్నది.

సూర్యకిరణమునందలి రంగు లేడును, ఏడు గుఱ్ఱములుగా వర్ణింపబడినవి. వేదములను చక్కగా తెలుసుకొనవలె ననిన అందలి పదముల గూఢార్థము నెరుగవలెను.

వేదములయందు జలచికిత్స
(Hydropathy)

వేదమునందు జలచికిత్సకు ఆధారమంత్రములు అనేకములు గలవు.

అప్స్వంత రమృతమప్సు భేషజమపాముత ప్రశస్తయే దేవా భవత వాజినః

ఉదకముల మధ్యను అమృత మున్నది. ఉదకములయందు భేషజమున్నది. మఱియు ఉదకముల ప్రాశస్త్యము తెలుసుకొను కొఱకు వేగిరపడుడు. (ఋగ్వేద అధ్యాయ. 1,అనువాక. 5, సూక్త 6, మంత్రం 19-23)

అప్సుమే సోమో అబ్రవీ దంతర్విశ్వాని భేషజా।
అగ్నించ విశ్వశంభువ మాపశ్చ విశ్వ భేషజీః

ఉదకముల మధ్యను సమస్త ఔషధములును గలవు. వాటియందు ప్రపంచమునకు సుఖకరు డగు అగ్నికలడని సోముడు నాకు చెప్పెను. ఉదకము సర్వమునకు ఔషధము.

ఇద మాపః ప్రవ హత యత్కించ దురితం మయి ।
యద్వాహ మభి దుద్రోహ యద్వా శేప ఉ తా నృతమ్॥

ఓ ఉదకములారా! నాయందేదైన పాప మున్నను, లేక నే నెవ్వరి నైన ద్రోహము చేసినను, ఎవరినైనను తిట్టినను అబద్ధమాడినను ఆ పాపము నా నుండి మీరు కడిగివేయుదురుగాక! ఇట్లే ఈ అనువాకములో క్రింది మంత్రములలో ఉదకమున స్నానము చేసిన యెడల ఉత్సాహము, బలము గలుగుననియు, ఆయుర్దాయము వృద్ధి యగుననియు చెప్పబడియున్నది.

శం నో దేవీ రభిష్టయ ఆపో భవన్తు పీతయే శం యో భిరస్రవన్తునః.

అర్థము :—దివ్యమైన ఈ జలములు మా అభీష్టము కొఱకును పానము కొఱకును శుభప్రదములగును గాక! మాకు అవి ఆరోగ్యమును సుఖమును స్రవించుగాక! ఈ మంత్రము అథర్వవేదము (1-6-1) లోను; ఋగ్వేదము (10-9-5) లోను శుక్ల యజుర్వేదము (1-2-1) లోను సామవేదము (1-33) లోను- ఇట్లు అన్ని వేదములలోను కనబడు చున్నది. జలము ఆరోగ్యమును సుఖమును ఇచ్చుటను గూర్చి ఎంత ముఖ్యముగ ఆర్యులు తలంచిరో దీనినిబట్టి తెలియుచున్నది.

అగ్ని చికిత్స

(Thermal Treatment)

ఉదకమునందు అగ్ని యున్నదని చెప్పుట వేదములలో అనేకచోట్ల గలదు. అగ్ని నాలుగు విధములుగా నున్నదని చెప్పిరి.

1. సూర్యసంబంధమైన అగ్ని, 2. భూలోకము నందలి అగ్ని, (కట్టెల రాపిడిచే పుట్టునది.) 3. ఆకాశమునందలి (అంతరిక్షమునందలి) అగ్ని. మేఘములందలి విద్యుచ్ఛక్తి. 4. నీటిలోనుండు అగ్ని. మహాసముద్ర మందుండు అగ్నికి బడబాగ్ని అనిపేరు.

ఈ నాలుగు విధములగు అగ్నులకును మూలము ఒక్కటే, అన్నియు సూర్యుని నుండి ఉత్పత్తియైనవే.

ఋగ్వేద అ. 1, అ. 11, సూక్త. 2, మంత్ర. 1.

ఇతరాగ్నులన్నియు దీని శాఖలే. చక్రమునందు ఇరుసువలెనే–శరీర పోషణమునందు ముఖ్యమైన అగ్ని (జఠరాగ్ని) జఠరమునం దుండు అగ్ని మానవు డనుగృహమునకు స్తంభము వంటిది. అందుకనియే చరక మహర్షి "ఆయుర్వర్ణో బలం స్వాస్థ్యం ఉత్సాహోపచయౌ ప్రభా ఓజస్తేజోఽగ్నయః ప్రాణా శ్చోక్తాః దేహాగ్ని హేతుకాః" అని తెలిపి యున్నాడు. అందుచే అగ్నిని కాపాడవలయును. అన్నము జఠరాగ్నిని పెంచును గావున– అన్నము అగ్నికి పోషకుడగు తండ్రి. అగ్ని సర్వపావకుడు (Purifier) అనియు, వ్యాధి పుట్టించు సూక్ష్మజీవులను నశింపజేయు వనియు (Disinfectant) అనేక విధముల అగ్నిని స్తుతించి యున్నారు. ఇట్లు సృష్టియందలి అగ్ని, వెలుతురు, సూర్యుడు అను శక్తులు ఆహారమును ఉత్పత్తి చేయునవిగను, ఆరోగ్యమును సంపదను ఇచ్చునవిగను ఋగ్వేదము అనువాకము 15, సూక్తము 1-6 లన్నియు ఈ విషయమునే బోధించుచున్నవి.

శస్త్ర చికిత్స (Surgery)

వేదములను బట్టి అప్పటి వైద్యులకు శారీరశాస్త్రజ్ఞానమును, శల్యతంత్ర (Surgery) జ్ఞానమును ఉండెనని ఈక్రింది సూక్తములవలన తెలియు చున్నది. యజ్ఞయాగాదులలో జంతువులను ముక్కలు ముక్కలుగా కోసి అగ్నిలో హోమము చేయవలసి వచ్చుటచే శరీరమునందలి వివిధభాగములు అప్పటివారికి తెలిసియుండుట ఆశ్చర్యము కాదు. మరియు, అథర్వవేదపు పదియవ మండలమునందు వర్ణింపబడిన పురుషశరీరమునుండి ప్రాచీనార్యులకు గల అస్థిపంజరజ్ఞానము విశదము కాగలదు.

అశ్వినీదేవతలు దేవవైద్యులుగా అనేకశస్త్రకర్మలు చేసినట్లును, గ్రుడ్డివాండ్రకు కండ్ల నిచ్చినట్లును (ఋ. 116-16) కుంటివాండ్రకు కాళ్ళు ఇచ్చినట్లును గలదు. (ఋ. 1-112-8) ఖేలుడను రాజుభార్య యగు విశ్పల అను నామె, తన భర్తతో కూడ యుద్ధమునకు పోగా, ఆమె కాలు పక్షిరెక్క తెగగొట్టబడినట్లు తెగగొట్టబడెననియు, అశ్వినీ దేవతలు ఇనుముతో చేయబడిన పాదమును సంధించినట్లును (1-116-15) తెలియగలదు. అథర్వవేదమునందు సినీవాలి, సరస్వతి మొదలగు మంత్రసానుల పేర్లు గలవు.

ఇట్లు అనేకచోట్ల ఉత్కృష్టమైన శస్త్రకర్మలు గలవు. వీని వివరములను ఆ యా శీర్షికలలో చూడనగును.

వేదములలోని వ్యాధులు

మొత్తముమీద ఆయుర్వేదము వేదములలోనుండి వేరుపడిన ఒక ఉపవేదముగా నుండెను.

అన్ని వేదములందును, అందు ముఖ్యముగా అథర్వ వేదమునందును విషమజ్వరము (మలేరియా - చలిజ్వరము) కామిలా, గండమాల. కాసము, రాజయక్ష్మ, కండ్లకలక, ఇంద్రలుప్తము (తలవెంట్రుకలు రాలిపోవుట) సప్తము మొదలగువ్యాధుల వర్ణనలును, చికిత్సలును పాముకాటు మొదలగు విషజంతువుల కాటులకు చికిత్సలును వివరింపబడియున్నవి. ఇటులనే, ద్రవ్యగుణశాస్త్ర విషయములును పెక్కులు వివరింపబడియున్నవి.

వేదమునందు ఈ వ్యాధులనుగూర్చిన వివరములను ఆయా శీర్షికల క్రింద చికిత్సాస్థానమున చూడనగును.

త్రి ధా తు వు లు

ఋగ్వేదమునందు త్రిధాతువులను గూర్చి 1 - 7 - 4 - 6 వ మంత్రమునందు కనబడుచున్నది.

'త్రిర్నో అశ్వినాదివ్యానిభేషజాత్రిః వార్థివాని త్రిరుదత్తమద్భ్యః
ఓమానంశంయోర్మమకాయసూనవే త్రిధాతుశర్మవహతం
శుభస్పతీ.

ఈ వేదములకు వ్యాఖ్యానములు రచించిన శ్రీ సాయనాచార్యుల వారు త్రిధాతు అనగా వాత, పిత్త, శ్లేష్మము లనియు, వీని సామ్యావస్థ శర్మ అనగా సుఖ మనియు, పృథివ్యాది పంచభూతయుక్తమగు ఆహారము లను ఔషధములను త్రిదోషప్రకోప ముపశమించునట్లుగా ఉపయోగించుటచే ఆరోగ్యము సమకూడు ననియు వ్రాసిరి.

ఈ మంత్రమును, ఈ సూక్తములోని 12 మంత్రములును అశ్వినీ దేవతలను స్తుతించునవిగా నున్నవి.

అశ్వినీ దేవతలు

అశ్వినీదేవతలు దేవవైద్యులు. వీరి రథమునకు మూడుచక్రములు. వీరు రథముమీద పట్టుకొనుటకు మూడు స్తంభములు కలవు. మూడుసార్లు రాత్రి యందును, మూడుసార్లు పగటియందును వీరు తిరుగుచుందురు. ఇట్లు ఈ అనువాకమునందు చరకసూత్రస్థాన మందుగల "త్రిస్రైషణీయము" అను అధ్యాయమునందు (11వ అధ్యాయము) వలెనే మూడు; మూడు సంఖ్యగల వాటి నన్నింటిని ఒక్కచోటుకు ప్రోగుచేసినట్లుగా, మూడు చక్రముల బండి మీద, మూడు మారులు వచ్చి, మూడు కర్మలను నేర్పి, మూడు మారులు మేఘము ఉదకము ఇచ్చినట్లు కర్మఫలముగా అన్నమును, సౌభాగ్యమును, బుద్ధులను ఈ మూడు వస్తువులను మూడు సారులు ఇవ్వమని అశ్వినీదేవతలకు స్తుతివాక్యములు కలవు. ఆసందర్భమున త్రిధాతువులనుగూర్చిన పైమంత్రము చెప్పబడినది. దీని అర్థ మిట్లు గలదు:

ఓ అశ్వినులారా! దివ్యమైన ఔషధములను, పృథ్వియందు పుట్టిన ఔషధములను, ఆకాశమునందు పుట్టిన ఔషధములను ఈ మూడు విధము లైన ఔషధములను, మీరు ఇంతకుముందు బృహస్పతికుమారుడైన "శం" అనువానికిచ్చి సుఖమును కలిగించిన ఆ సుఖమును నా కుమారున కిందు. సుఖప్రదమైన ఔషధములకు అధికారులగు అశ్వినీదేవతలారా! వాత, పిత్త, కఫములు అను మూడు ధాతువులయొక్క సామ్యమును సుఖమును ప్రసాదింపుడు."

దీనినిబట్టి చూడగా చరకుడు వైదిక సాంప్రదాయమును ఎంతవఱకు అనుకరించినది తెలియగలదు.

వైద్యులు

వేదములు గాక ఆనాటికే అనేక ఇతర వైద్యగ్రంథములు ప్రచార ములో నుండి పైన ఉదహరించిన వ్యాధులయొక్క ఉత్పత్తి లక్షణములు, చికిత్సను తెలియజేయు ఇతరగ్రంథములు లేనియెడల ఇంత విపులమైన జ్ఞానము లభించుట దుర్లభము. సందర్భానుసారముగా వేదములలో వైద్యక విషయములను గూర్చి ప్రసంగింపబడి యుండవచ్చును గాని ప్రత్యేక గ్రంథములు అప్పటికే యుండి యుండవలెను. [డబ్బు పుచ్చుకొని వైద్యము చేయుచు, వైద్యవృత్తిచేతనే జీవించువారలు ఆ కాలమున నుండి రని నిశ్చయముగ తెలియుచున్నది. (ఋగ్వేద 10-112-1)]

రుద్రుడు తనతోగూడ మందులను తీసికొని పోవుచుండెననియు అతడు వైద్యులకు వైద్యు డనియు అనేకచోట్ల గలదు. (ఋగ్వే 2-33-7-12; 5-42-11; 7-46-3; 1-114-5).

ఓ వైద్యుడా! నీకు ఒక గుఱ్ఱమును, ఒక ఆవును, దుస్తులను ఇవియే గాక, నా సర్వస్వమును నీ కిచ్చెదను అని కలదు. (ఋగ్వే 10-97-4)

అప్పటి వైద్యగ్రంథము లన్నియు ఇప్పుడు నశించిపోయి యుండ వచ్చును.

ప్రజలచే అతిపవిత్రముగా నెంచబడుటచే, ఎన్ని కష్టములనో దాటి ఒక అక్షరముకూడ పోకుండ వేదములుమాత్రము నిలిచియున్నవి. మొన్న మొన్నటిదగు బైబిలునుగూర్చి అతిపురాతనగ్రంథ మనియు, దానిని మించిన గ్రంథము ఈ లోకమున లేదనియు క్రైస్తవులు పొగడుకొనుచుండ — 50,000 సంవత్సరముల పూర్వకాలపునవగు వేదములను కాపాడుటయందు హిందువులకు గల పట్టుదలను పొగడుటకు వేయి నోరులైనను చాలవు. భూలోకమునందు ప్రప్రథమమగు అక్షరము కాని, శబ్దము కాని, భాషగాని, కవిత్వముగాని, సాహిత్యముగాని వేదములే. ఇట్టి వేదములు హిందువులకే గాక సర్వమానవజాతులవారికిని గౌరవింపదగిన వని చరిత్రయందు ఏ మాత్రము అభిమానముగలవారైనను ఒప్పుకొనక మానరు.

గూఢార్థములు, కవిత్వము

ఇప్పటికిని వేదములు మనకు సరిగా అర్థము కాలేదు. ఒక్కొక్క మాట అనేకగూఢార్థములలో ఉపయోగింపబడియున్నది. గోవు లనగా మేఘములు, సూర్యుడు. సూర్యకిరణములు గుఱ్ఱములుగా వర్ణింపబడియున్నవి. ఆవు పొదుగు అనినకూడ మేఘమే. పాలు అనగా వర్ష ధారలు. గుఱ్ఱములు నీటిని త్రాగుచున్న వనగా నీరు ఆవిరి రూపముగా అవుచున్నదని అర్థము.

సూర్యకిరణములు, అగ్ని ఈ రెండు పదములుకూడ మేఘ మనెడి అర్థములో నుపయోగింపబడినవి. సూర్యకిరణములచేతను, అగ్నిచేతను, నీరు ఆవిరిరూప మయి ఆ ఆవిరియే ఆకాశమున మేఘము లయి, ఆ మేఘములే తిరిగి నీరయి, వర్ష మయి, భూమిమీద పడి సస్యమయి, ప్రాణులకు ఆహార మయి, జఠరాగ్నియయి, ఆహారమును తిరిగి దహించునదయి ఈనే [illegible]

తరముల నెందుచున్నను ఇంచుకైనను నాశనములేని సూర్యుని శక్తి (Solar Energy) ఇన్ని విధములుగా మారుచుండు ననియే ఋషుల అభిప్రాయము.

ఒకే శక్తి అనేకరూపాంతరముల నెందుచుండుటచే ఋషులు తమ కవిత్వమునకు అనుకూల మగునట్లు ఆయా పదములను తమ ఇచ్ఛవచ్చినట్లు ఉపయోగించుచు వచ్చిరి. కొన్ని సందర్భములందు ముఖ్యముగా ఉషః కాల మను కన్యను వర్ణించుటయందు ఈ కవుల పోకడలు నిరుపమానమై మనోరంజకముగా నున్నవి. ఉషోదేవిని ఒకచోట సూర్యుని భార్యగాను, మఱియొకచోట సూర్యుని తల్లిగాను, ఇంకొకచోట కన్యగాను ఇట్లు అనేక విధముల వర్ణించియున్నారు. వర్ణనలు అట్లు చేసిరేగాని ఉష నిజముగా స్త్రీ కాదని ఎవరికి తెలియదు? ఇప్పటికిని ఈ ఘట్టమునందలి కవిత్వమునకు తుల్యమైన కవిత్వము లేదని తద్‌జ్ఞుల అభిప్రాయము.

కర్మజ్ఞాన మార్గములు

ఋగ్వేదమునందు రెండు కథలు తఱచుగా కనబడుచుండును.

(1) వృత్రుడు నీటిప్రవాహమునకు అడ్డము వచ్చుట - ఇంద్రుడు వృత్రుని చంపి నీటిని ప్రవహింపజేయుట.

(2) బలు డను వాడు ఆవులను కొండవెనుక దాచివేయుట-బృహస్పతి వాటిని తిరిగి సంపాదించుట- ఆవు లనగా ఇచ్చుట జ్ఞానము.

మొదటి కథయందలి గూఢార్థము కర్మమార్గమును సూచించును. యజ్ఞముచే దేవతలు ప్రీతి నొంది మనము కోరిన వరము లిత్తురు. రెండవది జ్ఞానమార్గమును సూచించును. స్తుతికీర్తనములవలన దేవతలు తృప్తులై భగవంతుని తెలిసికొనుటకు తగిన జ్ఞానము నిత్తురు. కర్మ వృషభమునకును, జ్ఞానము సద్ఘ్రమునకును తఱచు పోల్చబడుచుండును. సంహితాభాగములలో కర్మమార్గమును, ఉపనిషద్భాగములలో జ్ఞానమార్గమును ఎక్కువగా కనబడుచుండును.

ఆయుర్వేదమునకు వేదములు మూలాధారములు

ఇంతకును ఆయుర్వేదమునకు మూలాధారము వేదములలో నున్నది. వైద్య విద్యార్థులును, పరిశోధకులును ఎక్కువ శ్రద్ధతో ఈ వేదములను పఠించి, చర్చించి, తఱచిన కొలదిని ఇంకను నవీనసిద్ధాంతములకు ఆధార

భూతములగు సూత్రములను కనిపెట్టుటకు చాల అవకాశము లున్నవని తెలుపుటకయి మేము ఇంతగా వ్రాసియున్నాము. ఋగ్వేదమునందు 1,53,826 పదములును 4,32,000 అక్షరములును కలవు. ఈ ప్రకారము, ఒక్కొక్క వేదమునందు ఉన్న అక్షరములను, స్వరములను కూడ లెక్క పెట్టి ఏకాలమునకును ఒక్క స్వరమైనను మారి పోకుండునట్లు మన పూర్వులు స్థిరపరచి యున్నందులకు మన మెంతయు గర్వపడుచు, ఈ శాస్త్రము నభివృద్ధి జేయుభారము మనమీద నున్న దని గ్రహింపవలసి యున్నది.

ఉ ప ని ష త్తు లు

ఒక్కొక వేదమునకు సంబంధించి మంత్రము లనియు, బ్రాహ్మణము లనియు, ఉపనిషత్తు లనియు మూడుభాగము లుండును.

మంత్రములే సంహితలు. వీనియందు ప్రార్థన లుండును.

బ్రాహ్మణములందు యజ్ఞయాగాదికర్మలు చేయుపద్ధతులు వివరింపబడును.

ఉపనిషత్తులందు సృష్టితత్త్వమునుగూర్చి వివిధములగు చర్చలుండును. ఇందు కొన్ని అరణ్యములలో ఋషులకు స్ఫురించుటచే అరణ్యకభాగము లైన వని చెప్పుదురు. అందు ముఖ్యమైనవి 108 ఉపనిషత్తులు.

1. దశోపనిషత్తులు - సంఖ్య 10 :—(1) ఈశ, (2) కేన (3) కఠ, (4) ప్రశ్న, (5) ముండక, (6) మాండూక్య, (7) తైత్తిరీయ, (8) ఐతరేయ, (9) ఛాందోగ్య, (10) బృహదారణ్యకము లను ఉపనిషత్తులు.

2. యోగోపనిషత్తులు - సంఖ్య 20:—(1) అద్వయతారక, (2) అమృతనాద, (3) అమృతబిందు, (4) క్షురిక, (5) తేజోబిందు, (6) త్రిశిఖ బ్రాహ్మణ. (7) దర్శన, (8) ధ్యానబిందు, (9) నాదబిందు, (10) పాశుపత బ్రహ్మ, (11) బ్రహ్మవిద్య, (12) మండలబ్రాహ్మణ, (13) మహావాక్య, (14) యోగకుండలి (15) యోగచూడామణి, (16) యోగతత్త్వ, (17) యోగశిఖ, (18) వరాహ, (10) శాండిల్య, (20) హంసోపనిషత్తులు.

3. సామాన్య వేదాంతోపనిషత్తులు - సంఖ్య 24:— (1) అక్షి, (2) అధ్యాత్మ, (3) అన్నపూర్ణ, (4) అత్మ. (5) ఆత్మ

బోధ, (6) ఏకాక్షర, (7) కౌషీతకీబ్రాహ్మణ, (8) గర్భ, (9)
(10) పైంగల, (11) ప్రాణాగ్నిహోత్ర, (13) మహా, (14)
(15) ముద్గల, (16) మైత్రాయణి, (17) వజ్రసూచిక, (18)
(19) శుకరహస్య, (20) సర్వసార, (21) సావిత్రి, (22)
(23) సూర్య, (24) స్కందోపనిషత్తులు.

4. సన్యాసోపనిషత్తులు-సంఖ్య 17:—(1) ఆరుణి,
ధూత, (3) కఠరుద్ర, (4) కుండిక, (5) జాబాల, (6) తురీయాతీత
(7) నారద పరివ్రాజక, (8) నిర్వాణ, (9) పరబ్రహ్మ, (10) ప
పరివ్రాజక, (11) పరమహంస, (12) బ్రహ్మ, (13) భిక్షుక, (
త్రేయి. (15) యాజ్ఞవల్క్య, (16) శాట్యాయనీయ, (17)
ఉపనిషత్తులు.

5. శైవోపనిషత్తులు - సంఖ్య 15:—(1) అక్ష
(2) అథర్వశిర, (3) అథర్వశిఖ, (4) కాలాగ్ని రుద్ర, (5)
(6) గణపతి, (7) జాబాలి, (8) దక్షిణామూర్తి, (9) పంచ
(10) బృహజ్జాబాల, (11) భస్మజాబాల, (12) రుద్రహృ
(13) రుద్రాక్షజాబాల (14) శరభ, (15) శ్వేతాశ్వతర ఉపనిష

6. వైష్ణవోపనిషత్తులు - సంఖ్య 14:—(1)
(2) కలిసంతారణ, (3) కృష్ణ, (4) గరుడ, (5) గోపాలతాపిని,
(6) , (7) త్రిపాద్విభూతి మహానారాయణ, (8) దత్తాత్రేయ, (
రుణ, (10) నృసింహతాపిని, (11) రామతాపిని, (12) రామ
(13) వాసుదేవ, (14) హయగ్రీవ ఉపనిషత్తులు.

7. శాక్తోపనిషత్తులు - సంఖ్య 8:—(1) త్రిపుర, (
తాపిని, (3) దేవి, (4) బహ్వృచ, (5) భావన, (6) సరస్వతీ
(7) సీతా. (8) సౌభాగ్యలక్ష్మి ఉపనిషత్తులు.

మొత్తము ఉపనిషత్తులు 108. ఇందు చాలాభాగము బౌద్ధ
నకు ప్రాక్కే రచింపబడినవి. వీనిలో దశోపనిషత్తులకును,
నృసింహతాపిని అను ఉపనిషత్తునకును శ్రీ శంకరాచార్యుల వారు
నము చేసిరి.

ఈ ఉపనిషత్తులందు చాలాభాగము అనేకరీతుల మనకు గోచరించు సృష్టియంతయు ఒకేపదార్థమునుండి కలిగెననియు, దానికి బ్రహ్మమని పేర నియు, అట్టి బ్రహ్మమునుండి ఆకాశము, వాయువు(గాలి), తేజస్సు (అగ్ని), అప్పు (జలము), పృథ్వి (భూమి) యను పంచభూతములును, వాటినుండి సమస్త సజీవ, నిర్జీవకోటియు నుత్పన్నమైన వని బోధించును. వేదము లందలి వాయువు, సూర్యుడు, చంద్రుడు అను ఈమూటి సాదృశ్యమున ఆయుర్వేదమునందు క్రమముగా వాత, పిత్త, కఫములు నిరూపింపబడినవి.

ప్రస్థానత్రయము

ఉపనిషత్తులు, బ్రహ్మసూత్రములు, భగవద్గీత ఈమూడును ప్రస్థాన త్రయ మనబడును. ఇవి వైదికమతమునకు మూడు స్తంభముల వలె నేర్పడి ఇప్పటికిని ఎన్నితరములు గతించినను హిందూధర్మమునకు మూలాధార ములై వర్ధిల్లుచున్నవి. అందు భగవద్గీత ఖండాంతరములయందు వ్యాపించిన గ్రంథములలో ఉత్తమమైనది. ఆత్మతత్త్వమును బోధించు గ్రంథము, ఇంత మధురమైనది, ఇంత సులభమైనది, ఇంత శాస్త్రీయ మైనది, ప్రపంచమునందలి ఏ భాషయందును లేదని చెప్పవచ్చును. ప్రతి అధ్యాయాంతమున భగవద్గీత యొక ఉపనిషత్తు అని వ్రాయబడి యున్నది. ఇందు మానవశరీరము యొక్కయు, ఈ సృష్టియొక్కయు వివరము లన్ని యు చక్కగా పోల్చి వర్ణింపబడినవి. ఆయుర్వేదము కూడ ఈ భగవద్గీత యందలి ప్రవృత్తి, నివృత్తి మార్గములను వివరించి ధర్మార్థకామమోక్షము లనెడి పురుషార్థములను సంపాదించు పద్ధతులను బోధించుచున్నది.

జీవాత్మ, పరమాత్మలు

భారతీయ నాగరికత యొక్క సారము ఉపనిషత్తులందును, ఆ ఉప నిషత్తుల సారము భగవద్గీతయందును గలదు. ఈ యుపనిషత్తు లందు పర మాత్మ, జీవాత్మ, ప్రకృతి ఈ మూడు తత్త్వముల సంబంధమును గూర్చి ఋషులనేకులు, వివిధరీతుల తమ స్వానుభవములను తెలిపిరి. రామానుజాది వ్యాఖ్యాతలు గూడ తమ మార్గమునకు తగినట్లుగా వ్యాఖ్యానములుచేసి యున్నారు. కాని, మొత్తముమీద "అహం బ్రహ్మాస్మి" నేను బ్రహ్మను. (బృ.ఉ. 1-4-10) "తత్త్వమసి" నీవే అది (ఛాం. ఉ. 6-8-7) "అయ మాత్మా బ్రహ్మ" ఈఆత్మయే బ్రహ్మము (మాండూ ఉ. 2.) "సర్వం

ఖల్విదం బ్రహ్మ" ఇది అంతయు నిజముగా బ్రహ్మమే (ఛాం.ఉ. 3-14-1) ఇట్టి వాక్యములను బట్టి అద్వైతసిద్ధాంతమునే ఉపనిషత్తులు ఎక్కువగా బోధించు చున్నట్లు కనబడుచున్నది. ఉపనిషత్తుల యందలి బ్రహ్మము సగుణుడును, నిర్గుణుడును అని గూడ చెప్పవచ్చును. ఇతడే సృష్టి కర్త. మంచి పనులను చేసిన వారిని మెచ్చి వారికి సంపత్తును మోక్షమును ఇచ్చును. చెడ్డపనులను చేసినవారిని శిక్షించును. నిర్గుణ బ్రహ్మము, "ఇది కాదు" "అది కాదు"అను వ్యతిరేక వర్ణనల చేతనే తెలుసుకొన దగినవాడు. వర్ణనాతీతుడు. (బృ.ఉ. 3-8-8) *జీవాత్మయు, పరమాత్మయు ఒక్కటే. ఉపాధిభేదముచే వీనికి భేద మున్నట్లు గనబడవచ్చును గాని నిజముగా భేదము లేదు. రెండు చక్కని పక్షులు (ఒకటి జీవాత్మ, మరొకటి పరమాత్మ) ఎల్లప్పుడును ఒకదానితో నొకటి ఎడబాయక ఒకటే పేరు గలిగి, ఒకే అశ్వత్థవృక్షమును (శరీరమును) ఆశ్రయించి యుండును. అందొకటి (జీవాత్మ) పండును తియ్యతియ్యగా తినుచుండును. (పండ్లు తినును. అనగా పూర్వకర్మలయొక్క ఫలితములను అనుభవించుచుండును.) కాని మఱియొక పక్షి (పరమాత్మ) ఏమియు తినక ఊరికే సాక్షిగ చూచుచుండును. ఇదే చెట్టులో నివసించుచు, ఆ శరీరమే తా ననుకొనుచు జీవాత్మ ఏమియు చేయు శక్తిలేక కష్టపడుచుండును. కాన పరమాత్మయొక్క నిజ స్వరూపమును తెలుసుకొనునప్పుడు సర్వక్లేశములు పోయి శాంతి నొందును.

ఈ మంత్రములకు అద్వైతులు, ద్వైతులు కూడా తమ తమ సిద్ధాంతములకు అనుకూలించునట్లు అర్థము చెప్పుకొనెదరు.

సత్యమును తెలుసుకొన్నప్పుడు కట్టు కథ విడిపోయినట్లు భావము తేటతెల్లమగును. మట్టి ఎలుక, మట్టి ఏనుగు ఈరెండును మనము వేరు వేరు పదార్థములని తలచినప్పుడు అవి వేరు పదార్థములే! ఈరెంటిని నీళ్లలో కలిపి వేసినప్పుడు అవి రెండును ఒకటే మట్టియై ఏకపదార్థ మని తెలియును. ఇట్లే జీవాత్మ, పరమాత్మలు ఒకటి ఐనను, ఉపాధిభేదముచేత విభేదముగా నుండినట్లు తెలియును. అజ్ఞానము అను తమస్సే విభేదబుద్ధికి కారణము. అది పోయినప్పుడు నిజము తెలియును. ఈ వివరములు ఇంకను దర్శనములలో చూడనగును.

* (ముండక.ఉ. 3 - 1 - 1 - 2 శ్వేతాశ్వతర.ఉ. 4, 6, 7.)

కటిలో నున్న వానికి ఏమియు తెలియనట్లే అజ్ఞానికి సమస్తమును
గా నుండును. ఉపనిషత్తులు అను దీపమును చేతబట్టుకొన్న వానికి
అటంకములును మార్గమందు లేక జీవయాత్ర యను ప్రయాణము
ంతియు సౌఖ్యమును చేకూరును. అందుచేతనే ఈ ఉపనిషత్తులను
ునందలి అన్ని ఖండములవారును హెచ్చుగా పొగడుచున్నారు.

స్మృ తు లు, పు రా ణ ము లు

దములతరువాత స్మృతులయొక్క అధికారము చెల్లును. స్మృతి
ప్తికి తెచ్చుకొనుట. వేదములయొక్క గ్రంథకర్తలు మనకు
కాని స్మృతులకు గ్రంథకర్తల నామములు గలవు. అందు ముఖ్య
ను స్మృతి హిందూ ధర్మములను గూర్చి చక్కగా శాసించి
స్మృతుల యొక్కయు, పురాణముల యొక్కయు వివరములు
్యాయమునందు పౌరాణిక యుగములో చూడనగును.

ఇ తి హా స ము లు

హాసము లనగా చరిత్రములు. వానిలో శ్రీమద్రామాయణము,
తము ముఖ్యమైనవి. ఈ రెండు గ్రంథములలోను నిజమైన చరిత్ర
లెంత ఉండినను ఈ రెంటివలనను హిందూస్థానమునందు కలిగిన
ఇంతింత అని చెప్పరానిది. ఇందులో లేని చరిత్ర, విజ్ఞానము,
ము, నీతి, రాజ్యాంగము, ఇంక వేరెందును గానరావు.

రా మా య ణ ము

మాయణము నుండి హిందూదేశము యొక్కయు, పరదేశముల
ు అప్పటి భూగోళజ్ఞానము తెలియగలదు. దశరథుని రాజ్య
అతని సైనిక బలము, అతని రాజ్యమునందు రాచకార్యములలో
గలిగిన హక్కులు, విద్యయొక్క ఉద్దేశము, వ్యాపనము,
ాలనము మొదలగు విషయము లనేకములు రామాయణము
హింపగలము. భౌతికసుఖము లెన్నియున్నను, అవి ఆధ్యాత్మిక
రెు హీనమని బుజువుచేయుటకై దృష్టాంతములుగా వర్ణింపబడిన
సిన వనవాసము, అతడు పడిన కష్టములు, రావణ సంహారము,

రాజసముపై సాత్త్విక గుణమునకు గలుగు జయమును సత్యమునకే జయమని రామాయణమునుండి మనము నేర్చుకొనితి. అందుచేతనే రాముడే దైవమని లోకమునందు ఆరాధించుచున్నారు. అప్పటినుండి ఇప్పటివఱకు ఎందరో కవులు [illegible]యొక్క అవతారపురుషుడని అతనిని గూర్చి కీర్తనలు వ్రా ఎందరో చిత్రకారులు అతని విలాసముల రచియించుచున్నా శిల్పులు అతని రూపమును చిత్రించుచున్నారు. ఇంతకంటె మును ఏ రాజులు పొందియున్నారు? ఇప్పటికిని ప్రజలు తమ వాండ్రతో కూడి అతని కథలు వినుచు అత్యాసక్తితో గుం తమ విరామకాలములను గడుపుచున్నారు గదా!

మ హా భా ర త ము

ప్రపంచమునందలి పురాతన గ్రంథములలో వి మహాభారతము. ఇందు లక్ష శ్లోకములు గలవు. క్రీస్తు శతాబ్దములకు పూర్వమే మహాభారతము ఎక్కువగా [illegible] కనబడుచున్నది. అప్పటికే అనేక వైయాకరణులు రాజకీయవేత్తలు, కవులు, నాటకరచయితలు మహాభారతము [illegible] గూర్చి [illegible]. క్రీస్తుపూర్వము రెండవశతాబ్దము [illegible] మహాభారతములోని శ్లోకములను తమగ్రంథములలో కో [illegible] హిందూదేశమున తూర్పుననుండు కంబోడియా రాజ [illegible] ఆరవశతాబ్దములో దేవాలయములలో ఈ కావ్యము [illegible]. ఏడవశతాబ్దమునందు మంగోలియాదేశములో [illegible] మున్నగు కొన్ని ఉత్సాహపూరితములగు కథల [illegible]గా జేసుకొని ఆనందించుచుండిరి. జావాదేశమునందు [illegible] పూర్వమే మహాభారతము వారి భాషలోనికి తర్జుమా చే హిందూస్థానమునందలి ప్రజలయొక్క సాంఘిక, రాజకీ [illegible] సంగ్రహించిపెట్టిన ఖజానావలె మహాభారతము [illegible]

యుధిష్ఠిరుని రాజ్యకాలమున సప్తఋషిమండలము మ [illegible] ఉన్నట్లును ఈ లెక్కనుబట్టి ఇప్పటికి (1942) 4389 గడచినవని గణితశాస్త్రజ్ఞులు లెక్కించుచున్నారు.

భాగవత పురాణమునందును, విష్ణుపురాణమునందును లెక్కింప బడిన సూర్యచంద్రవంశపు రాజులయొక్క రాజ్యకాలములను బట్టిగూడ ఇది రమారమిగా సరిపోవుచున్నది. ఈ మహాభారత యుద్ధమునాటికి విశ్వామిత్రుని కుమారుడగు సుశ్రుతునిపేరు ప్రకటముగా తెలిసి యున్నది. *ఆయుర్వేదమనియు, అష్టాంగచికిత్స యనియు, కృష్ణాత్రేయ చికిత్స యనియు పేర్లు ఇందు గలవు. అప్పటికే కాయచికిత్సకులు, శస్త్రచికిత్సకులు, విషచికిత్సకులు మొదలగు వివిధచికిత్సాభాగములందు ప్రత్యేకముగ ప్రసిద్ధి జెందినవారలును, ధన్వంతరి సాంప్రదాయకులును, ఆత్రేయ సాంప్రదాయకులను వేరువేరుగా ఉండినట్లు మహాభారతమునుండి స్పష్టముగ తెలియుచున్నది.

పంచతంత్రము

ఖండాంతరములయందు భారతీయ నాగరికతను వ్యాపింపజేసిన గ్రంథములలో రాజకీయముగ ప్రవృత్తిమార్గదర్శిని యగు పంచతంత్రమును, నివృత్తిమార్గమును బోధించు భగవద్గీతయు ముఖ్యమైనవి. పంచతంత్రమునకు నీతిచంద్రిక యనియు పేరుకలదు. పంచతంత్రమునందు కరటకదమనకులు అను రెండునక్కలద్వారా రాజనీతి అంతయు చర్చింపబడెను. జంతువులకు చమత్కారమగు పేర్లు పెట్టి సామ, దాన, భేద, దండము లను చతుర్విధోపాయములతో కార్యములను సాధించుమార్గములు ఇందు వివరింపబడియున్నవి.

భగవద్గీత

రెండవగ్రంథమగు శ్రీ భగవద్గీత కురుక్షేత్రమున భారతయుద్ధము జరుగు సమయమున శ్రీకృష్ణుడు అర్జునునకు క్షత్రియధర్మమును బోధించు నుపదేశమును ముఖ్యసూత్రముగా గలిగియున్నదైనను-ప్రతిమానవుని మనస్సునందును అనుదినమును ధర్మాధర్మప్రవర్తనలవిషయమై జరుగు యుద్ధమును చర్చించును. భగవద్గీతయందు నిరూపించబడిన నీతిమార్గములు అన్నిజాతుల వారికి అన్నికాలములయందు అన్వయించును. ప్రతిమానవుడును స్వలాభా

---

* "ఆయుర్వేదవిద స్తస్మాత్ । త్రాతుం మాం ప్రచక్షతే." (శాంతి. మోక్షే. 130)

"క్వచి త్తే కుశలా వైద్యా । అష్టాంగేచ చికిత్సితే." (సభా. 35)

"దేవర్షి చరితం గార్గ్యః । కృష్ణాత్రేయ చికిత్సితం." (శాంతి. మోక్షే. 138)

పేక్ష లేక తనధర్మమును తాను నిర్వర్తింపవలెనని భగవద్గీత బోధించుచున్నది. తాను చేయు కార్యముయొక్క ఫలమును తానే అనుభవించును గాబట్టి, స్వధర్మాచరణమే నిర్భయముగ చేయవలెననియు, దానియందే ముక్తి గల దనియు గీతయందలి రహస్యము. భగవంతునియందే భారము వైచి "తత్ సత్ బ్రహ్మార్పణ మస్తు" అని కార్యఫలమునంతయు భగవంతునికి ధారపోసి తాను తనకు విహితమైన కర్మలను చక్కగా చేయుచుండవలెను. ఇదియే యోగము. ("యోగః కర్మసు కౌశలం") భగవద్గీత అనుదినమును పల్లింపవల సిన ఒకపాటవంటిది (గీత=పాట). దీనిని మూడుగంటలలో పూర్తి చేయ వచ్చును. ఇందు అన్ని అంతస్థుల మానసికవికాసము గలవారికిని ముక్తిమార్గ ముల బోధించు సూత్రములు గలవు. జ్ఞానులకు జ్ఞానమార్గము, యోగులకు యోగమార్గము, సామాన్యులకు భక్తిమార్గము, అందరకును కర్మమార్గము ఇందు గలవు. ఈ భగవద్గీత హిందూదేశపునాగరికత అను మహావృక్షము యొక్క పరిమళమును వెదజల్లు పుష్పము వంటిది. షడ్రసోపేతమగు ఫలము వంటిది. పాశ్చాత్త్యులు పశుబలముచే పాశ్చ్యదేశీయుల రాష్ట్రమును గైకొని వారి సంపత్తులను నేడు స్వాధీనపరచుకొనియున్నను, భారతీయులు మానసికబలముచే ఖండాంతరవాసులను జయించి ఇప్పటికిని నైతిక, సాంఘిక, దైవికమార్గములయందు సామ్రాజ్యమును ఏలుచున్నారు. ఒక్క గాంధీ మహాత్ముడు ప్రపంచమున కంతకును ఇప్పుడు నాయకుడై వెలుగుచున్నా డనగా అది శ్రీ భగవద్గీతాఫలమే.

ఆయుర్వేదము కూడ ఈ భగవద్గీతనే అనుసరించి రాగద్వేషములు వదలి నిస్సంగముగ మనోవాక్కాయకర్మ శుచి గలిగి జ్ఞానవంతు డగుటయే జీవన్ముక్తి యను అద్వైతసిద్ధాంతమును బోధించును.

"సర్వభూతస్థ మాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని
ఈక్షతే యోగయుక్తాత్మా సర్వత్ర సమదర్శనః" (భ.గీ. అ. 6.)

భగవద్గీతయందలి ఈ శ్లోకమునందు గల విషయమే.—

"లోకే వితత మాత్మానం లోకం చాత్మని పశ్యతః
పరాపరదృశ శ్శాంతిః జ్ఞానమూలా న నశ్యతి." (చరక. శా. అ. 5.)

సర్వ ప్రపంచములయందును తాను వ్యాపించియుండు నట్లును, ప్రపంచమంతయు తన యందున్నట్లును, ఆత్మను అనాత్మను చక్కగ

తెలుసుకొనిన వారికి సత్యమూలక మగు శాంతి కుదురును. ఆ శాంతి యొకప్పుడును నశించదు. ఇట్టి శాంతి లభించిన వారికి తామరాకుపై నీటివలె లోకసంబంధ మున్నను సుఖదుఃఖములు వారిని అంటవు అనునదియే ఆయుర్వేదముయొక్క సారాంశము.

కా వ్య ము లు

సంస్కృతవాఙ్మయమునందు పుట్టిన కావ్యములు అన్నియు సామాన్యముగా రామాయణము, మహాభారతము నందలి కథలకు సంబంధించి యున్నను, కావ్యములయొక్క విజ్ఞానమే వేరొక రీతిగ నుండును. ఈ సారస్వతము అగాధమైనది. దీనినిగూర్చి కొద్దిస్థలములో వ్రాయుటకు ప్రయత్నించుట సాహసము. ఐనను ఈ శీర్షిక క్రింద కొంత వ్రాయుట తప్పక మేము ఇందులకు ప్రయత్నించుచున్నాము.

శా కుం త ల ము

"కావ్యేషు నాటకం రమ్యం । నాటకేషు శకుంతలా"

ప్రపంచమునందలి ఉత్తమోత్తమ నాటకరాజములలో ఒక్కటి యగు శాకుంతలనాటకమును గూర్చి కొంచెము వివరించి, అభిలాషగల విద్యార్థులు ఇతరత్ర ఈవిషయములను గూర్చి అధికముగ తెలుసుకొన గోరుచున్నాము. ఈ శకుంతలానాటకమును కలకత్తా హైకోర్టులో జడ్జీగా నుండిన "సర్ విలియం జోన్సు" అను ఆంగ్ల పండితుడు ఇంగ్లీషులోనికి భాషాంతరీకరించెను. యూరప్ ఖండమందలి కవిశ్రేష్ఠు డని ప్రఖ్యాతి జెందిన "గెయిటీ"అను జర్మను కవిసార్వభౌముడు ఈ నాటకమును చదివి ఆనందమును పట్టలేక నృత్యము చేసెనని చెప్పుదురు. భూలోక స్వర్గలోకములలోని సౌందర్య మొక్కచోట చూడవలయు నన్న ఈ శాకుంతలమే చాలును అను అర్థముగల పద్యమును అతడు అప్పుడు రచించెను.

ఇంగ్లీషుభాషలో 12 టికి మించిన భాషాంతీకరణములును, జర్మను భాషలో 18, ఇటాలియనులో 4 ను, రష్యనులో 3 ను, డేనిష్‌లో 2 ను, డచ్చిలో 2 ను, స్పానిష్, పోలిష్, హంగేరియన్, బొహీమియన్, ఐస్‌లాండిక్ భాషలలో ఒకొక్కటియు శాకుంతలనాటకమునకు భాషాంతరీ

కరణములు గలవు. హిందూస్థానమునందలి దేశభాషలలోను అసంఖ్యాక
ములు భాషాంతరీకరణములుగలవు.

కాళిదాసమహాకవి ముఖ్యకథను మహాభారతమునుండి తీసుకొన్న దానియందు కొన్ని మార్పులు చేసి మెరుగు పెట్టియున్నాడు.

ఈ కథను ఇచ్చట వ్రాయుటకు స్థలము లేదు. కాని, మచ్చుకొఱకు కొన్ని స్థలములను చూపెదము. అవస్థాభేదమునుబట్టి జంతువుల గతు లెట్లు మారునో ఇందు కాళిదాసు చక్కగా వర్ణించియున్నాడు.

"ముక్తేషు రశ్మిషు నిరాయతపూర్వకాయాః
నిష్కంపచామరశిఖా నిభృతోర్ధ్వకర్ణాః."

అనగా కళ్ళెము సడలింపగనే మిక్కిలి సాగి పొడవైన పూర్వకాయములు కలవై కదలకుండ ఊర్ధ్వముగా పైకెత్తిన అగ్రములు? తోకలతో చెవులు నిక్క బొడిచికొని గుఱ్ఱములు పరుగెత్తినట్లు వర్ణింపబడినది.

"గ్రీవాభంగాభిరామం ముహు రనుపతతి స్యందనే బద్ధదృష్టిః
పశ్చార్ధేన ప్రవిష్టశ్శరపతనభియా భూయసా పూర్వకాయమ్
దర్భై రర్ధావలీఢైః శ్రమవివృతముఖభ్రంశిభిః కీర్ణవర్త్మా,
పశ్యోదగ్రప్లుతత్వా ద్వియతి బహుతరం స్తోకముర్వ్యాం ప్రయాతి."

అనగా - వెనుకనుండి పరుగెత్తి వచ్చుచుండు రథమును వెనుకకు త్రిప్పిచూచుచు, వెనుకనుండి బాణము వచ్చిపడును నను భయముచేత తన వెనుకటి సగము శరీరమును ముందు శరీరములోనికి ఇముడ్చుకొని పరుగెత్తుటచే గలుగు శ్రమవలన తెరచుకొని యున్న నోటినుండి సగము నమిలిన గడిపరకలను త్రోవ పొడవునను రాల్చుచు, పెద్ద దాటులు వేయుచు, భూమిపైని కాళ్ళు అంటీఅంటకుండా ఆకాశములో ఎక్కువగా మునుకుచు లేడి పరుగెత్తె నని వర్ణింపబడెను.

మఱియు శీఘ్రయానమగు రథమును ఆరోహించినవారికి పార్శ్వభూము లెట్లు గోచరించు ననడియు "యదాలోకే సూక్ష్మం వ్రజతి సహసా తద్విపులతాం మధ్యే విచ్ఛిన్నం భవతి కృతసంధాన మివతత్ । ప్రకృత్యా యద్వక్రం తదపి సమరేఖం నయనయోః" అనగా కండ్లకు దూరముగా నుండుటచే సూక్ష్మముగా కనబడువస్తువులు అతిశీఘ్రముగా సమీపించుటచేత వెంటనే పెద్దది.

నయి కనబడుచున్నవి. మధ్యమధ్య తెగియున్న కొండలపంక్తులు, మార్గములు, పొలములు మొదలైనవి ఒకదానిలో ఇంకొకటి కలిసియున్నట్లు కనబడు చున్నవి. నిజముగా వంకరటింకరగా నుండు మార్గములు తిన్నగా నున్నట్లు కనబడుచున్నవి అని వర్ణింపబడెను. ఇప్పటి శీఘ్రయానమగు రథములో గూర్చుండిన వారికి హృదయంగమములని వేరుగా చెప్పవలెనా?

ఇక శకుంతలను సాగనంపునపుడు చెప్పిన రెండు శ్లోకముల భాషాంతీకరణమును ఉదహరించుచున్నాము.

ఉ. కొందల మందె డెందము శకుంతల తా నిపుడేగునం చయో!
క్రిందుగ బాష్పరోధమున గంతమునుం జెడె, దృష్టిమాంద్యముం
బొందె; నొకింత పెంచిన తపోధనులే యిటు కుంద, నెంతగాఁ
గుందుదురో తమంతఁ గను కూతులఁ బాయు గృహస్థు లక్కటా!
(శ్రీ కందుకూరి వీరేశలింగముగారు).

చ. గురువులఁ గొల్వుమమ్మ సరికొమ్మలఁ జెల్మిని జూడవమ్మ, మిం
చి రమణుఁ డేమి విప్రియము సేసిన నల్క నెదుర్పకమ్మ, బ
ల్కరుణ మెలంగుమమ్మ, బలగంబు దెస న్సిరి నుబ్బకమ్మ, దా
ల్తురు గృహిణీపదం బిటు సతుల్నటి వామలు వంశపాంసనల్.
(శ్రీ రాయసుర్గము వెంకటనరసయ్యశాస్త్రిగారు).

పూర్వకాలపు రాజులు ప్రజల యెడజూపు సానుభూతిని గూర్చి యిట్లు వర్ణింపబడెను.

—"యేన యేన వియుజ్యంతే ప్రజా స్స్నిగ్ధేన బంధునా।
స స పాపాదృతే తాసాం దుష్యంత ఇతి ఘుష్యతామ్."

ప్రజలలో నెవ్వరికైనను ప్రేమపాత్రులగు బంధువులు గతించినచో అట్టివారికి మారుగా దుష్యంతుడే వారి బంధువుగానుండి వారి భారమును వహించుననియు, అట్లు బంధువుగా నుండుటలో పాపకార్యముల విషయమున మాత్రము విముఖు డగుననియు గలదు. (అనగా స్త్రీలకు భర్తలు పోయినచో వారి స్థానము నాక్రమింపక ధర్మశాస్త్రరీతిని భర్తయనంతరమున స్త్రీలకు ప్రధానబంధు వగు పుత్రునివలె నుండునని తాత్పర్యము.)

ఇంకొక వర్ణనను చూపి దీనిని ముగించెదము. ప్రతిమానవుడును తనలో నిమిడియుండు సహజమహిమను వెలిబుచ్చుటకు తగిన హేతువు మంచి ఉదాహరణతో ఇట్లు నిరూపింపబడియున్నది. ఎట్లనగా —

"జ్వలతి చలితేంధనోఽగ్నిః విప్రకృతః పన్నగః ఫణాంకురుతే ।
ప్రాయః స్వం మహిమానం క్షోభా త్ప్రతిపద్యతేహి జనః."

పొయ్యిలోనుండు కట్టెలు దిగకాలుచుండునప్పుడు కొంచెము కదల్చినచో బాగుగా మండును. పాము నేల నంటి పోవుచుండగా ఏదయినా నిరోధము దానికి కలిగించినచో బుస్సుమని పడగనెత్తును. అట్లే ప్రతిమనుజుడును క్షోభవలన తనమహిమను బయలుపరచునని చెప్పబడెను.

ఇట్టివి అనేకములైన లోకోత్తరభావములు శాకుంతలమునుండి మనము తెలుసుకొనగలము.

ఆయుర్వేద గ్రంథములందలి కావ్యరచన

పూర్వకాలపు ఆయుర్వేద గ్రంథములు వైద్యము నేగాక సాహిత్యమునుగూడ బోధించును. పాశ్చాత్య వైద్యగ్రంథము లన్నియు వచన కావ్యము లగుటచే ఒకప్పుడు చదువుటకు విసుగుపుట్టును. ఆయుర్వేద గ్రంథములం దట్లుగాక అందలి పద్య (శ్లోక) శైలి, కవితారచనయు ఆనందముగా నుండును.

చరకసుశ్రుతముల మృదుమధురశైలి సాధారణముగా అనుకరింప శక్యముకానిది. వాగ్భటుని స్వాభావిక వర్ణనలు చదువువారికి ఉత్కృష్ట కావ్యమును చదువునప్పుడు గలుగు ఆనందము అనేకఘట్టములయందు గలుగును. జీవానంద నాటకమునందు క్షయ, జ్వరము, అతీసారము మొదలగు పాత్రములు రంగస్థలమునందు తమతమ స్వాభావిక లక్షణములతో నాట్యమాడుట మిక్కిలి చమత్కారముగ రచియింపబడెను. ఆంధ్రదేశమునందు వైద్యులచే పఠింపబడు "లోలంబరాజీయము" కావ్యములలో ఉత్తమకావ్యమై, వైద్య విషయములందుగూడ శ్రేష్ఠమై హెచ్చుగా పొగడదగియున్నది.

5 వ అధ్యాయము

సంఘనిర్మాణము

[విషయసంగ్రహము: సంఘనిర్మాణము - హిందూ సంఘము - వర్ణాశ్రమ ధర్మములు - స్వభావజమగు గుణములు - స్వభావజము లగు కర్మలు - చాతుర్వర్ణ్య సిద్ధాంతము - వర్ణసంకరము-వర్ణవ్యవస్థ, ఆయుర్వేదము.

సంఘనిర్మాణము అను శీర్షికక్రింద సంఘమునందలి వివిధశాఖల వారిలో ఒకరి కొకరికి గల సంబంధములును, అట్టి సంబంధములను బట్టి మొత్తము సంఘమునకు గలుగు కీడు మేళ్లును తెలుసుకొనబడును. జాతి అంతయు ఒకేవ్యక్తివలె అవసరమైనప్పుడు ఒక్కమార్గమున నడవవలెను. భారతదేశమునందు జాతీయాభివృద్ధిని పురస్కరించుకొని అనేక స్మృతులును, చట్టములును చిరకాలమునుండి గలవు. అందు మనుస్మృతి ఇప్పటివఱకును భారతీయ సాంఘికజీవనమును పరిపాలించు గ్రంథములలో మొదటిది. సముద్రములో పెద్దచేప చిన్నచేపను మ్రింగి తన పొట్ట పోసుకొనును. ఈ పెద్దచేప కంటె పెద్దచేప దానిని మ్రింగివేయును. దీనికి "తిమి తిమింగిల న్యాయము" అని పేరు. ఇట్లే బలవంతుడు తన లాభముకొఱకు బలహీనులను ఉపయోగించుకొనుచుండును. ఇది తప్పనిసరియైనను, లోకసంగ్రహార్థ మనగా సంఘముయొక్క సంపూర్ణ అభివృద్ధికి కొన్ని నియమములు ఇందు కొఱకే పుట్టుచున్నవి. ఏ సంఘములో ఈ నియమములు చక్కగా నడచునో ఆ సంఘము వర్ధిల్లును. ఎక్కడ సాంఘికలోపము గలుగునో అక్కడ దేశ, కాలపాత్రలను బట్టి అది నశించును.

ఈజిప్టు, బాబిలోన్, రోమ్, గ్రీప్ మొదలగు సామ్రాజ్యములు నామమాత్రావశిష్టమై తమ నాగరికతను కోల్పోయినను, భారతదేశము ప్రపంచమునందు తలయెత్తి ఖండాంతరములకుగూడ ఇప్పటికిని అనేక

విషయములలో మార్గదర్శకము కాగలుగుటకు మన్వాదుల సాంఘిక నిర్ణయములే కారణములని చెప్పవచ్చును.

హిం దూ సం ఘ ము

హిందూసంఘము ఒక్క శిలయందు చెక్కబడిన సుందర విగ్రహమువలె నున్నదని ఇదివఱకు చెప్పితిమి. ఇందలి శాస్త్రములు, కళలు, వేదాంతములు, నీతులు, సాంఘికమర్యాదలు అన్నియు ఒకే ఆదర్శమును బోధించును. అది ఏదనిన సంఘముయొక్క సర్వతోముఖమైన అభివృద్ధి. ఇచ్చట మతము వేరుగాను, నీతి వేరుగాను ఉండదు. హిందూమతమునందు ఒక్కొకని జీవితములో జన్మమెత్తినది మొదలు ఆమరణాంతము ప్రతి వ్యక్తియు మతసంబంధమైన కట్టుదిట్టములకు లోబడి యుండవలసినదే. గర్భాధానము, పుంసవనము, సీమంతము, జాతకర్మ, నామకరణము, అన్నప్రాశనము, చౌలము, ఉపనయనము, వివాహము మొదలగు షోడశకర్మలును; బ్రహ్మచర్యము, గార్హస్థ్యము వానప్రస్థము, సన్యాసము అను ఆశ్రమములును, ప్రతిమానవులకును విహిత ధర్మములు. ఇవి ఒక్క సూత్రమున గ్రుచ్చినట్లుగా చట్టనిర్మితమై ప్రతివానికిని వానివాని వర్ణమునుబట్టి పుట్టుకతోడనే నిశ్చయింపబడినవి. అదృష్టకర్మచే తాను పుట్టిన కుటుంబవశమునను, తనకు భగవంతు డిచ్చిన గుణగణముల మహిమచేతను, సంఘమునందు తన కేర్పడిన స్థానములను బట్టి చాతుర్వర్ణ్య ధర్మములకును, ప్రతివ్యక్తియు లోబడి యుండును. అప్పటి ఆర్యసంఘము యొక్క చట్టనిర్మాతలకు రెండు పనులు ముఖ్యమని తోచెడిని.

(1) అజ్ఞానియగు శిశువునకు వయస్సు వచ్చినతరువాత జ్ఞానము గల్పించుట. ఇది వ్యక్తిసంబంధమైన చతురాశ్రమ పద్ధతి.

(2) జ్ఞానహీనులగు వర్ణముల వారికి కాలక్రమమున జ్ఞానోపదేశము చేయుట. ఇది రెండవదగు చాతుర్వర్ణ్య పద్ధతి. తమతో సంబంధముగల అనార్యులును, అనాగరికులును అగు జనులకు క్రమమగు శిక్ష నొసగి వారిని నాగరికులనుగా జేసి తమ ఆర్య సంఘములోనికి క్రమముగ లీనము చేసుకొనుటకై ఇది పుట్టినది, ఇది సంఘమునకు సంబంధించినది. ఆ కాలము నాడే భారతీయ సాంఘిక శాస్త్రజ్ఞులు సామ్యవాదమును కనిపెట్టి అందుకు

తగిన నియమముల నేర్పరచిరి. ప్రస్తుతము అమెరికా దేశములో సాంఘిక విప్లవములను నిరోధించుటకు వారు హిందూదేశవర్ణాశ్రమ ధర్మములను కాలానుగుణ మగు మార్పులతో స్థాపించుటకు ప్రయత్నించుచున్నారు.

వర్ణాశ్రమ ధర్మములు

"చాతుర్వర్ణ్యం మయాసృష్టం గుణకర్మ విభాగశః
తస్య కర్తార మపి మాం విద్ధ్యకర్తార మవ్యయమ్" *

అని భగవద్గీతలో చెప్పినట్లు స్వభావజన్యములైన గుణకర్మల యొక్క ఫలముగా ఒక్కొక్కని జీవితమంతయు నిర్ణయించబడును. ఇది సృష్టిలోనే ఉన్నది.

స్వభావజ మగు గుణములు

హిందూశాస్త్రములను బట్టి స్వాభావికములగు గుణములు సాత్త్వికము లనియు, రాజసము లనియు, తామసము లనియు విభజింపబడినవి. ఈ గుణములు ఒక్కొక్కని పుట్టుకతో గూడ వచ్చియుండును. ఈ మూడు విధములగు గుణములు గలవారికిని జ్ఞానమునందును వారు చేయు కార్యము నందును వారి వారి ఆదర్శమునందును భేదముండును.

♦ ఆసక్తి లేనివాడును, తనది అనిగాని తన సంబంధమైన అనిగాని అనుకొననివాడును, కార్యము సిద్ధించినను లేకపోయినను వికారము చెందని వాడును, ధైర్యము, పట్టుదలయు గలవాడును సాత్త్వికు డనబడును.

† విపయాసక్తుడును, కర్మఫలమును కోరువాడును, పరధనాభిలాషి, హింసించు స్వభావముగలవాడును, లాభాలాభములు గలిగినప్పుడు సంతోషము, దుఃఖముగలవాడును రాజసు డనబడును.

---

* భగవద్గీత అధ్యాయము. 4 శ్లోకము 13,

♦ ముక్తసంగోఽనహంవాదీ ధృత్యుత్సాహసమన్వితః,
సిద్ధ్యసిద్ధ్యో ర్నిర్వికారః కర్తా సాత్త్విక ఉచ్యతే.

† రాగీ కర్మఫలప్రేప్సు ర్లుబ్ధో హింసాత్మకోఽశుచిః,
హర్షశోకాన్వితః కర్తా రాజసః పరికీర్తితః.

* చలచిత్తుడును, అవివేకియు, జడుడును, మాయచేయువాడును, ఇతరుల పనులను చెఱచువాడును, సోమరియు, దుఃఖశీలుడును, ఒకగంటలో చేయదగిన పనిని ఒకరోజువఱకు చేయువాడును (దీర్ఘసూత్రి) తామసు డనబడును. *

ఒకమానవునియొక్క నైజగుణములను బట్టియే వాని కర్మలుండును. ఈ గుణకర్మలను ఆధారముచేసుకొని నాలుగు వర్ణములు లేక నాలుగు ముఖ్యమైన జాతిభేదములు ఈదేశమునందే గాక ప్రపంచకము నందంతటను మానవకోటిలో చూడవచ్చును. ఈ సహజము లగు గుణాతిశయములను బట్టియే బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రు లను ముఖ్యజాతులు సృష్టికర్తచేత నే సృజంపబడిన వని చెప్పబడియున్నది.

(1) శమదమాది సాత్త్విక గుణములు బ్రాహ్మణులకును

(2) శౌర్యాది రాజసగుణములు హెచ్చుగను, కొంచెము తక్కువగా సాత్త్వికగుణములు క్షత్రియులకును

(3) హెచ్చుగ లోభాది రాజసగుణములును ఇంకను తక్కువగా సాత్త్వికగుణములు వైశ్యులకును

(4) హెచ్చు తామసగుణములును, కొద్ది రాజసగుణములు, అంతకంటె తక్కువ సాత్త్వికగుణములు శూద్రులకును ఉండునట్లు ఈ వర్ణ నియమము చేయబడినది.

స్వభావజము లగు కర్మలు

బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రుల యొక్క కర్మలు వారి వారియొక్క స్వభావజన్యములైన గుణములను బట్టి వేరువేరుగ విభజింపబడినవి.

శమము, దమము, తపస్సు, శుచిగ నుండుట, శాంతి, ఆర్జవమనగా చక్కని నడవడి జ్ఞానము అనగా ఆధ్యాత్మజ్ఞానము, విజ్ఞానము అనగా వివిధ

* అయుక్తః ప్రాకృతః స్తబ్ధః శఠో నైకృతి కోఽలసః
విషాదీ దీర్ఘసూత్రీచ కర్తా తామస ఉచ్యతే.
(భగవద్గీత. అ. 18- శ్లో. 26, 27, 28)

శాస్త్రజ్ఞానము, ఆస్తిక్య బుద్ధి- ఇవి బ్రాహ్మణులయొక్క స్వభావజన్యము లైన గుణములు. *

శౌర్యము, తేజస్విత, ధైర్యము, నేర్పు, యుద్ధములో వెనుకదీయ కుండుట, దాతృత్వము, ప్రజలను రక్షించుట ఇవి క్షత్రియునకు స్వభావ జన్యములైన కర్మలు. ♦

కృషి, వాణిజ్యము, గోరక్షణము, అనగా పశుపరిపాలనము మొద లగునవి వైశ్యులకు స్వభావజన్యము లగు కర్మలు. †

నాలుగువర్ణముల వారివలన ఏర్పడిన సంఘమునకు సేవచేయుట నాల్గవ వర్గమువారగు శూద్రులకు స్వభావజన్యము లగు కర్మలు.

చతుర్వర్ణానుసారముగ ప్రాప్తములైన కర్మను నిష్కామబుద్ధితో చేయుదుమేని అవి పరమేశ్వరునియొక్క యజనపూజనములే యగును అని సంఘసేవయే పరమాదర్శముగా గీతయందేగాక మహాభారతము నందును ఇతర వాఙ్మయమునందును చెప్పబడుచుండును.

చాతుర్వర్ణ్య సిద్ధాంతము

ఈ నిర్ణయమునుబట్టి చాతుర్వర్ణ్య సిద్ధాంతము మాత్రమేగాని ఏ కాలమునందైనను సంపూర్ణశమదమాదిగుణములు గల బ్రాహ్మణులుగాని వారివారి కుచితములగు గుణము లన్నియు గల క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రులు గాని శాస్త్రములో చెప్పినట్లు ఉండిరని అర్థము కాదు.

మొట్టమొదట జన్మములనుబట్టిగాక గుణములనుబట్టి అధిక సాత్త్వికు లను బ్రాహ్మణులుగను, అధిక రాజసులను క్షత్రియులుగను ఈ రీతిగానే

---

* శ్లో॥ శమోదమ స్తపః శౌచం క్షాన్తి రార్జవమేవచ,
జ్ఞానం విజ్ఞాన మాస్తిక్యం బ్రహ్మ కర్మ స్వభావజమ్.
గీత – అధ్యాయ 18 శ్లో. 42.

♦ శ్లో॥ శౌర్యం తేజో ధృతి ర్దాక్ష్యం యుద్ధే చాప్యపలాయనమ్.
దాన మీశ్వరభావశ్చ క్షాత్రం కర్మ స్వభావజమ్.
గీత – అధ్యాయ 18 శ్లో. 42.

† శ్లో. కృషిగోరక్షవాణిజ్యం వైశ్యం కర్మ స్వభావజమ్,
పరిచర్యాత్మకం కర్మ శూద్రస్యాపి స్వభావజమ్.
(గీత. 6–18 శ్లో. 44)

తక్కినవర్ణముల వర్గీకరణము ఏర్పరచినను పిమ్మట కొంత కాలవ
పారంపర్యముగ పుట్టుకచేతనే గలుగు వర్ణభేదములు ఏర్పడియు

మొట్టమొదట గుణముచేతనే గలుగు వర్ణము తుదకు జ
గలుగు నట్లూహింపబడి నాలుగుజాతులుగా స్థిరపడియుండవచ్చు
భారతమునందు పాడుగునను జన్మచే కలిగిన బ్రాహ్మణత్వము
ముచే గలిగిన బ్రాహ్మణత్వమునే ఎక్కువ శ్లాఘించుచు వచ్చిరి. భ
ఇదే విషయమును త్రిప్పిత్రిప్పి చెప్పుచున్నది.

భారతీయ వాఙ్మయముయొక్క సంప్రదాయము తెలియ
దేశమునందలి వర్ణములను, కులములను ఆక్షేపింపవచ్చునుగా
తత్త్వమును తెలిసినవారు జ్ఞానాభివృద్ధికిని, ఆర్థిక, సాంఘిక, రా
స్థితులను కాపాడుటకును, ఇతరదేశములరీతిని తలుచు సంఘము
పాలై నాశము చెందకుండుటకును సనాతములైన ఈ ధర్మములే
లని యూహింపజాలరు.

ఉపనిషత్తులును శ్రీశంకర రామానుజ మధ్వాచార్యులును
కులగు శైవ వైష్ణవభక్తులును ఈ కాలమున గాంధీమహాత్ముడును
యొక్క ఏకత్వమును సోదరభావమును చాటించుచు వచ్చిరి.
నందు పుట్టి ఖండాంతరములయందు కూడా వ్యాపించి విజృంభిం
మతము, మఱియు జైనమతము సర్వమానవసౌహార్దమును బోధిం

ఈ దేశమునందు బౌద్ధమతము ఇప్పుడు లేకున్నను తత్స
ములు హిందూమతసారస్వతమునందు లీనమై యున్నవి. వే
ములుగా నేర్పడినను జైనమతము సిక్కుమతమునుగూడ సంస్క
సూఫీ హిందూమత సిద్ధాంతములనే బోధించును. ఇప్పు డేర్పడిన
సంఘములవారికి మాత్రము ఇంతకంటె సమత్వ బుద్ధిగల దన
పూర్వకముగాని, సత్యముగాదు. హిందూసంఘము స్వాయంభ్
ముల (Democratic waves of Thoughts) మీద ఆధారపడి

ఒక్కొక్క కులము లేక వర్ణము స్వపరిపాలనము గలిగిన ఒ
రాష్ట్రమువంటిది. హిందూమహాసంఘము అనేక రాష్ట్రములుచేరిన
రాష్ట్రము (Federation) వంటిది. ప్రతిరాష్ట్రమునకు స్వవిష
గూర్చి తాము తీర్మానించుకొనుటకు స్వాతంత్ర్యము గలదు. కొ
లేక సంఘములు సంయుక్తమహాసంఘమునందు చేరుటకు అవకాశ

ఒక కులము తక్కువ మఱియొక కులము ఎక్కువ అన్న మాట వేదములలో చెప్పుటను లేదు.

ఈ తరువాత వచ్చిన మహమ్మదీయులుగూడ మొదట మొదట విగ్రహారాధనమును దూషించుచుండినను, తుదకు వారిలో కొందఱు పీరులను పంజాలలో పెట్టి ఒక విధమైన విగ్రహారాధనకు లోనై అల్లాస్వామిని పూజించుచు భారతదేశీయకులములలో ఒక కులముగా ఏర్పడి సంఘములో లీనమైపోయి యున్నారు. అద్వైతసంప్రదాయమునకు చెందిన మహమ్మదీయులేగాక విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయమునకు చేరిన క్రైస్తవులుకూడ భక్తిమార్గ ప్రవర్తకు లగుచున్నారు.

సంఘములో ఇప్పుడున్న ఎక్కువ తక్కువలు పూర్వముకూడ ఉన్నవని కొందరు తలచినచో, అది ప్రథమసంఘనిర్మాణకారుల అభిప్రాయము కాదు. హిందూసంఘమునందు ఏ కులములో ఉన్నను ఏ వర్ణమునకు చెందినను ప్రతివ్యక్తికిని తన ఇచ్ఛవచ్చినట్లు స్వతంత్రముగ ఆ యా కులధర్మములను బట్టి దైవప్రార్థనము చేసికొనుటకును, మోక్షము పొందుటకును ఆటంకము లేదు. ఒక తేనెపట్టునందు ఒకగది పైది, ఇంకొకగది క్రిందది, ఒక గది పెద్దది, మఱియొకగది చిన్నది, అను విభేదములు ఎట్లు లేవో, అట్లే అన్ని వర్ణములయొక్కయు సర్వతోముఖమైన సమాభివృద్ధికి సంఘమునందు హెచ్చుతగ్గు లనెడి విభేదము లుండకూడదు.

ఒక యంత్రము బాగుగ నడచుటకు పెద్ద చక్రమువలెనే మిక్కిలి చిన్నచక్రమును అవసరమగునట్లే సర్వజగద్రక్షణ మను ఈ గొప్పకార్యము చెడకుండ కాపాడుటకు గొప్ప యధికారులవలె చిన్న యధికారులు సైతము అవసర మని అందరికిని తెలిసినవిషయమే.

ఇప్పటికిని పుట్టుకచే శూద్రులై గుణములచే బ్రాహ్మణులుగానుండు వారు సమస్త గౌరవములను పొందుటయు, పుట్టుకచే బ్రాహ్మణులై గుణములచే వర్ణహీను లగువారు నిరసింపబడుటయు సంఘమర్యాదగా నున్నది. మన్వాది శాసనకర్తల ఆశయ మేమనగా, క్రమపరిణామముచే అన్ని కులముల వారును తుదకు బ్రాహ్మణులు కావలెననియే!

వర్ణసంకరమై హెచ్చుగుణములు గల బ్రాహ్మణాదులు క్షీణించకుండ నుండుటకును హీనగుణములుగల శూద్రాదులు గుణవంతు లగుటకును వీరు మార్గములను చూపిరి.

వర్ణ సాంకర్యము

ఈ దేశమునందు ప్రధానమైన బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ వైశ్య, శ
వర్ణములుగాక 64 కళలు నేర్చినవారలు 64 కులములుగాను, క్రొ
న్ని కళలుగాని, వ్యాపారములుగాని, దేశమునందు వృద్ధి చెందినవో
క్రొత్తకులములు ఏర్పడుచు వచ్చినవి. ఒక్కొక వ్యాపారమున ను
వారు మఱియొక వ్యాపారస్థులతో పోటీచేసి ఒండొరుల వ్యాపారము
ధ్వంసము చేసుకొనకుండునట్లు ఈకట్టుబాట్లు పుట్టినవి. ఇట్టి కట్టుబ
చెడిపోవుటయే వర్ణసాంకర్యము (Class Confusion). వర్ణసాం
మైనచో సంఘవిప్లవము (Social anarchy) పుట్టి సంఘమునందు అంత
హములు ఏర్పడి సంఘనాశన మగును.

అందుచేత పరస్పర ద్వేషములకు అవకాశము లేకుండుటకై,
సంఘనిర్మాణము ఆయా కాలముల పరిస్థితులనుబట్టి భారతదేశమున పుట్టి

సంఘపరిణామము (Evolution of Society):– జడ ప
ముల నుండి క్రమముగా స్థావరములగు వృక్షములు, అటుపైని క్రమక
ముగా ఇంద్రియవ్యాపారాభివృద్ధిని సూచించు జంతుజాలమును,
కంటె ఎక్కువగా జ్ఞానవిజ్ఞానములు గల మానవులును, ఎట్లు పరిణమిం
అట్లు జడతుల్యములగు శూద్రజాతులనుండి క్రమముగా జ్ఞాన విజ్ఞా
వృద్ధిచే వైశ్య, క్షత్రియ, బ్రాహ్మణజాతులు పరిణమింపవలయు నని హిం
సంఘనిర్మాతల ఆదర్శము. "మమ వర్త్మానువర్తంతే మనుష్యాః ప
సర్వశః." మనుష్యులందరును జ్ఞానవంతులై తుదకు బ్రహ్మమునందు ఐక్య
చెందుటయే సృష్టియందలి పరిణామసూత్రము. ఇది ఒకతరమునందు దగ
కాదు. తగినంత జ్ఞానము గలుగుటకు అనేక జన్మములు ఒక్కొ
కావలసి వచ్చును. కాని తుదిపరిణామము బ్రహ్మైక్యమే.

బ్రాహ్మణుడు అనగా బ్రహ్మవేత్త - భగవంతుని తెలుసుకొను
కావలసినంత జ్ఞానము కలవాడని అర్థము. బ్రహ్మవేత్తయగు బ్రాహ్మణ
క్రిందికి పడిపోకుండుటకును జ్ఞానశూన్యులగు ఇతరులు జ్ఞానాభివృ
బ్రాహ్మణులుగా పరిణమించుటకును ఏర్పడిన ఆదర్శపూర్వకమైన చట్టమ
హిందూధర్మమునకు ఆధారములు.

ఇందుకొరకై బీజరక్షణము ప్రధానముగా నెంచి, అనులోమ వివాహములను ప్రోత్సహించి, ప్రతిలోమవివాహములను నిషేధించిరి.

ఇప్పటికిని మలబారు ప్రాంతములందు క్షేత్రమును, బీజమును పూర్వపద్ధతులనుబట్టి రక్షించు మార్గములు గలవు.

కుమ్మరి కుండలను, సాలెవాడు వస్త్రములను నిర్మింపనియెడల రాజు జాగ్రత్తగ ప్రజలను రక్షించినను లోకసంగ్రహ మను కార్యము పూర్తి కానేరదు. రైలుబండి నడపుటయందు ఒక చిన్న అధికారి, తుదకు జెండాను చూపు సేవకుడు, తన కర్తవ్యమును చేయడేని వాయువేగముతో రాత్రింబవళ్ళు నిర్భయముగ ఎట్లు రైలుబండ్లు పరుగెత్తలేవో, అట్లే పై మెట్టులందు రాజుగాని, క్రింది మెట్లయందు ఒక సామాన్యుడగు మానవుడు గాని, సంఘసేవ చేయనియెడల యథాన్యాయముగ రాష్ట్రపరిపాలనము జరుగదు. హెచ్చుతగ్గులు ఆ యా వ్యక్తులయొక్క స్వభావసిద్ధములైన గుణభేదములనుబట్టి యుండునుగాని వారికి విహితములైన పనులనుబట్టి యుండవు.

ఒకే జాతిగల ఐరోపా మొదలగు ఖండములలోకూడ బలముచే గాని, బుద్ధిచేగాని, ధనముచేగాని అధికులగువారు ఇతరుల మీద కొంత అధికారమును గలిగి యుందురు. ఇట్టి బలవంతులపిల్లలు కొందరు సాధారణముగా తండ్రియొక్క గౌరవమును, గుణమునుకూడ కలిగియుండ వచ్చును. తరువాత కొంత కాలమునకు తండ్రి తాతల గుణములును ఐశ్వర్యమును లేక పోయినను పుట్టుకచే మాత్రము కలిగిన కులములు ఏర్పడును. ఇప్పుడు పాశ్చాత్యదేశములలో మన దేశములో నున్నట్లు నిర్బంధమగు కులములు లేకపోయినను ఐశ్వర్యమునుబట్టియు, వృత్తినిబట్టియు, వంశపారంపర్యముగా వచ్చు రాజకీయబిరుదముల బట్టియు ఏదోవిధముగ బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రులకు తుల్యము లగు జాతిభేదములు (Class distinctions) కులభేదములు ఏర్పడుచున్నవి. ఒక ప్రభువు కూతురు సామాన్య కార్మికుని వివాహము చేసుకొన్నయెడల ప్రభుసంఘములోని వారికి చాలా కష్టముగానే యుండును. ఇంగ్లండుదేశపు రాజగు 8 వ ఎడ్వర్డు అమెరికా దేశపు సామాన్యపు కన్యను పెండ్లియాడినప్పుడు చాలవిచిత్రముగా కనపడి, ఇంగ్లండు ప్రజలు దానిని సహించలేకపోవుటచేత అతడు రాజ్యభ్రష్టుడు కావలసివచ్చెను. ఇంతకంటె కులనిర్బంధము ఏమికావలెను? ఒకేజాతి ప్రజల

లోనే కార్మికుడు (శూద్రుడు) కర్షకుడు (వైశ్యుడు) రాజకీయోద్యోగి (క్షత్రియుడు) విద్వాంసుడు (బ్రాహ్మణుడు) మొదలగు భేదములు స్పష్టముగా కనబడుచున్నవి. ఇవియే బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్ర విభాగముల క్రింద హిందూదేశమున ఏర్పడియున్నవి. శ్రీకృష్ణుడు.

"చాతుర్వర్ణ్యం మయా సృష్టం, గుణకర్మవిభాగశః"

సృష్టికర్త యగు తానే జాతిభేదములను సృష్టించినట్లు చెప్పినది ప్రపంచమున కంతకును చెప్పినమాటగాని ఒక్క హిందూస్థానమునకు మాత్రము చెప్పినది కాదు. ఈ విభజన వారివారికి సహజములగు గుణములచేతనో, కర్మలచేతనో ఏర్పడిన దగుటచేత, సంఘమునందు ఒక్కొక్కరు సంపాదించుకొను ఆధిపత్యము తనకు భగవంతు డిచ్చిన శక్తి సామర్థ్యములను బట్టి ఏర్పడునని స్పష్టముగ రెండవ పంక్తిలో గలదు. సంఘమునందు అందరును ఒకటే జాతికి చేరిన పరిస్థితులలో ఇట్టి కులభేదములు ఏర్పడుచుండగా రమారమి ఐరోపాఖండమున కంతకును సమానమైన విస్తీర్ణము గలిగి, గాంధారము మొదలు కాంబోడియా వఱకును (అనగా ఇప్పటి పర్షియా మొదలు హిందూచైనావఱకును) వ్యాపించిన భరత ఖండమునందు నివసించుచుండిన అనేకజాతులవారు ఒక్క సంయుక్తమహా సంఘముగా, ఏర్పడి ఏ కులమున కా కులము స్వతంత్ర జీవితమును నిరభ్యంతరముగ నడపుటకు మార్గదర్శియైన హిందూధర్మశాస్త్రము చాల విశాల దృష్టి గలిగి మానవసంఘపరిణామమునకు ఎక్కువగా తోడ్పడిన దనిన ఆశ్చర్య మేమియును లేదు. ఇప్పటికిని వర్ణసంకరముల భయము, నలుపు తెలుపు విభాగములు అమెరికాలోను ఆఫ్రికాలోను విపరీతమైన ద్వేషములకు కారణమగుచున్నవి. ఒక్క నీగ్రోజాతి మానవుడును, తెల్లజాతి స్త్రీయును అన్యోన్యముగా ఇష్టపడి వివాహమాడినను అట్టిపురుషుని ముక్కలు ముక్కలుగ చీల్చి బ్రతికి ఉండగానే ఇప్పటికిని కాల్చి వేయుదురు. ఇంతకంటె కులకట్టడియొక్క వైపరీత్యమునకు దృష్టాంతము వేరుగా కావలయునా? లించ్‌లా (Lynch Law) అని దీని కొకచట్టముకూడ గలదు. ఇప్పుడు ప్రపంచమున ఘోరముగా మూడు సంవత్సరములనుండి జరుగుచున్న యుద్ధముగూడ కొంతవఱకు ఇట్టి కులభేదములను బట్టి వచ్చినదే. ఆర్యులమని చెప్పుకొను జర్మనులు అనార్యులైన యూదులను అనేకవిధముల చిత్రవధలు చేయుచున్నారు. హిందూదేశమునందలి కట్టుబాటులను వెక్కిరించు

క్రైస్తవమతగురువులు గురిగింజ తన కున్న నలుపును తెలుసుకొననట్లు, ఏదో చెప్పుచుందురు గాని స్వవిషయమునకు వచ్చి నప్పుడు బదులు చెప్పలేరు. జాతి సామ్యమును గూర్చి బోధించు ఒక ఫాదిరీని నీ కూతురు క్రైస్తవమతములో చేరిన ఒక ఆదిద్రావిడుని వివాహ మాడుటకు అంగీకరించెదవా? అని ఎవ రైన ప్రశ్నించినయెడల నిర్ఘాంతపోవును. హిందూదేశమునందు కులభేదము లెన్ని యున్నను ఇతరకులములవారిని ద్వేషించుటలేదు. తండాలు తండా లుగా ఈ దేశముపై దండెత్తి వచ్చిన అన్నిజాతులవారిని సమస్తనదులను తన పొట్టలో నిముడ్చుకొను మహాసముద్రమువలె హిందూసంఘము అందరిని ఆదరించినది. పారశీకులు, పఠానులు, ఇతర మహమ్మదీయులు; క్రైస్తవులు మొదలగు ఎన్నిజాతుల వారు వచ్చినను సుఖముగ తమతోగూడ జీవింప గల సౌహార్దమును జూపి అందరను భారతమాత తనయొక్క పుత్రులనుగా చేసుకొన్నది. ఇంతకంటె సంఘనిర్మాతలు చేయగల్గిన దేమి గలదు?

◆ "Sir George Campbell, a distinguished European Civil servant and a noted anthropologist writes in his book, after he travelled in the United states of America, with a view to study the nature of the relation between the whites and the blacks as follows — "In India, I have had the experience of how Communities of people, who vary in character, culture and rank and racial qualifications, have lived for centuries amicably side by side, and this has been possible in India only through the organisation of Caste."

వర్ణవ్యవస్థ—ఆయుర్వేదము

చరకుని కాలము నాటికి పూర్వమునుండియే ఆయుర్వేదశాస్త్రము అన్నివర్ణముల వారిచే నభ్యసింపబడుచుండె నటుల తెలియగలదు.

సచాఽధ్యేతవ్యో బ్రాహ్మణ రాజన్య వైశ్యైః
తత్రానుగ్రహార్థం ప్రాణినాం బ్రాహ్మణైః
ఆత్మరక్షార్థం రాజన్యైః, వృత్త్యర్థం వైశ్యైః
సామాన్యతోవా ధర్మార్థ కామ పరిగ్రహార్థం సర్వైః *

◆ Bhagavat Gita, By Prof. M. Rangacharya, Vol 1; Page 577.
* చరక. సూ. అ. 30.

అనగా సకలప్రాణుల హితార్థము బ్రాహ్మణులచేతను, ఆత్మసంరక్షణార్థము క్షత్రియులచేతను, వ్యాపారార్థము వైశ్యులచేతను, ధర్మార్థకామములనిమిత్తము సామాన్యముగా సర్వజనులచేతను అధ్యయనము గావింపవలెనని యర్థము.

ఆయుర్వేదము వేదములనుండి పుట్టిన సనాతనధర్మమును పరిపాలించు శాస్త్రమగుటచే ఈ శాస్త్రమునందు అనుసరింపబడిన వర్ణాశ్రమ ధర్మములనుగూర్చి కొంత విశదముగ వ్రాయవలసి వచ్చినది.

సర్వభూతసమత్వమును, సర్వభూతహితత్వమును, సర్వలోకహితమును ప్రోత్సహించు ఆయుర్వేదము ఈ విషయమునందు ప్రపంచమునందలి ఇతర దేశముల వారికిని మతముల వారికిని మార్గదర్శకముగ నుండగల దనుటలో సందేహము లేదు.

6-వ అధ్యాయము

ఆర్థిక స్థితి

[విషయసంగ్రహము: ఆర్థికస్థితి - దేశపరిపాలనము - యుద్ధపరికరములు - మహానదులు, తటాకములు - నౌకాయాత్రలు· సామ్రాజ్యములు - వలసరాజ్యములు.]

ప్రస్తుతపు హిందూస్థానము యొక్క దరిద్రస్థితిని బట్టి ఈ దేశము అనాదినుండియు ఇట్లే యుండియున్నదని తలపరాదు. సృష్టికర్త సహజముగ సకల వైభవములను భారతమాతకు ప్రసాదించి యున్నాడు. ప్రపంచమునందు అన్ని దేశములకంటె ఫలవంతము లగు భూములు ఇచ్చటి నదీముఖములందు గలవు. ఏ శీతోష్ణస్థితి గావలసిన ఆ శీతోష్ణస్థితి కన్యాకుమారి మొదలు హిమాలయమువఱకు ఏదో యొకచోట చూడనగును. మొదటినుండియు వరహాలచెట్టు (Pegoda tree) అను పేరు ఈ దేశమునకే చెల్లినది. ప్రసిద్ధి జెందిన ఈ దేశమునకు వ్యాపారము నిమిత్తమై రోము, ఈజిప్టు మొదలగు ప్రాంతములనుండి మనకు చరిత్ర తెలిసినప్పటినుండియు రాకపోకలు గలవు. అందును ఆంధ్రులు మిక్కిలి యుత్సాహపూరితముగ తూర్పు, పడమరలు, మహాసముద్రములమీద వ్యాపారము చేసినట్లు చాలా నిదర్శనములు గలవు. ఆంధ్రుల నాణెములమీద ఓడ యొక్క చిత్తరువు ముద్రింపబడియుండెను. దేశమునందు పాలును, తేనెయు సమృద్ధిగా ప్రవహించుచుండెనను ప్రతీతి గలదు. తక్షశిలానగరమున ఆకాశమువలె నీల వర్ణముగల గాజు ఇటికలచే నిర్మింపబడిన వీథి దేవాలయము చుట్టునుండెనని ఇప్పుడు దృష్టాంతపూర్వకముగా నిరూపింపబడినది. ఈ గాజు ఇటికెలు $10\frac{1}{2}$ అంగుళముల పొడుగును, వెడల్పును, 1 అంగుళము, 2 వీసములు దళసరియు గలిగి స్వచ్ఛముగ ఒక వైపునుండి మఱియొకవైపునకు కాంతిని ప్రసరింప జేయునవిగా నున్నవి.

నదులు, మహాతటాకములు

భారతదేశమునందు ఇప్పటికినీ నూటికి తొంబదిమంది వ్యవసాయముచే జీవింతురు. అందుకొఱకై వర్షజలము వృథా పోకుండా నదులకు అడ్డముగ సేతువులు గట్టి మహాతటాకములు సముద్రములను పేర విరివిగ నిర్మించు ఆచారము ఈదేశమున మొదటినుండియు గలదు. అందు దక్షిణ దేశమున చోళచక్రవర్తులు పశ్చిమసముద్రతీరమున కొండలనుండి తూర్పు సముద్రము చేరువఱకు ఎక్కడ నీటికి అక్కడ అడ్డములు కట్టి పరంపరగా ఒక చెఱువు నిండిన తరువాత దాని పొరులు క్రింద చెఱువునకు నడిపించుచు చివఱకు సముద్రమువఱకు వృథాగా నీరు పోకుండా వరుసగా నొకదాని క్రింద నొకటి చొప్పున తటాకములు నిర్మించి దేశ మంతయు ఫలవంతము చేసి, ఒక్కొక్క గ్రామమునకు ఎత్తుపల్లముల ననుసరించి కాలువలు త్రవ్వి "నీరు గంటీలు" అను ఉద్యోగులను ప్రతిగ్రామమునకు నిర్ణయించి నీటి పారుదల శాస్త్రీయముగా నుండునట్లు కట్టుదిట్టములు చేసిరి. ఈకళకు "జలసంసేతనసంహారణ" మని పేరు. ఇందుకొన్ని నదులు, కాలువలు నావికయాత్రకుకూడా ఉపయోగించుచు వ్యాపారాభివృద్ధికి తోడ్పడుచుండెడివి. వీటి నన్నిటిగుఱించి ఒక్కొక్క శీర్షిక క్రింద ఒక్కొక్క పుస్తకము వ్రాయనగును.

నౌకాయాత్రలు, సామ్రాజ్యములు, వలసరాజ్యములు

ద్వీపాంతరములకు ఓడలమీద ప్రయాణము చేయుచు ధైర్యముగా అటు [illegible]సు, రోమ్ వఱకును ఇటు చైనావఱకును ఓడ ప్రయాణములు భారతీయులు చేయుచుండినట్లు నిదర్శనములు గలవు. "నావిగేషన్" (అనగా నావప్రయాణము) అను ఇంగ్లీషుపదము "నౌ" అను సంస్కృతపదము నుండి వచ్చినది. నౌ అనగా నావ. ఋగ్వేదమునందును, ఇతిహాసములందును, సంస్కృత, పాళీ, దేశభాషా గ్రంథములయందును విరివి యగు ఓడ వ్యాపారములు వర్ణింపబడియున్నవి.

సంస్కృతమునందు "యుక్తికల్పతరు"వను గ్రంథమునందు 27 రకముల ఓడల నిర్మాణములు వర్ణింపబడియున్నవి. 64 కళలలో "నౌకారథాదియానానాం కృతిః" అని ఇది ఒక కళగా వర్ణిల్లియుండెను. 2300

టన్నులు బరువుగలిగి, 276 అడుగుల పొడుగును, 36 అడుగులు వెడల్పును, 27 అడుగుల ఎత్తును గలిగిన ఓడలు నదులలోను, సముద్రములలోను తిరుగుట కుపయోగపడుచుండునట్లు నిర్మింపబడియుండెను. "ఆంధ్రకుపాణ" చక్రవర్తుల కాలములో తూర్పుసముద్రమున హెచ్చుగ వ్యాపారము జరిగినట్లును క్రీ. శ. 75 వ సంవత్సరమునాటికి జావాలో భారతీయులు వలసరాజ్యములను నిర్మించినట్లును, సయాంకు చైనాలోని పసుపుసముద్రము, మణిల్లా, దక్షిణ అమెరికాదేశములలో ఆంధ్రులును, అరవవారును వలసరాజ్యములు ఏర్పరచినట్లును నిదర్శనములు గలవు. 1000 టన్నులమీది పరిమాణముగల ఓడలు వేలకొలది నడచుచుండెను. అపాయస్థితులందు జనసంరక్షణకొరకు 10 చిన్న పడవలను ఓడ చుట్టును వ్రేలాడగట్టబడి ప్రయాణికులు సుఖముగ నివసించుటకు ప్రత్యేకమైన గదులుగలిగి 700 మంది ప్రయాణికులను తీసికొని పోగలిగిన ఓడలు 13-వ శతాబ్దమున, అనగా ఐరోపాదేశీయులు బొత్తిగా ఈ వ్యాపారము ఎరుగని రోజులలో, హిందూస్థానమున నుండి యున్నట్లు "మార్కో-పోలో" అను నతడు వర్ణించెను. 17-వ శతాబ్దమున ఐరోపాదేశీయులు ఈ దేశమునకు వచ్చునప్పటికి వారి ఓడలు సాధారణముగా 270 టన్నులు ఉండెడివి. అప్పటివఱకు ప్రపంచమునందలి అన్ని ఓడలలోను హిందూస్థానపు ఓడలే పెద్దవని స్పష్టముగా చెప్పవచ్చును.

ఇంగ్లీషు ఓడలు 12 సంవత్సరములలోపల సాధారణముగా ఆరు ప్రయాణములలో చెడిపోవును. భావనగరు పట్టణమున (పట్టణము అనగా ఓడరేవు అని అర్థము) క్రీ. శ. 1550 లో నిర్మింపబడిన "దరియా దౌలత్" అను పేరుగల ఓడ, 1837 వ సంవత్సరమున అనగా 87 సంవత్సరములైన తరువాత ఇంకను పనిచేయుటకు తగినంత దృఢముగ నుండెనని రికార్డు కలదు.

ఈస్టిండియా కంపెనీవారి సామ్రాజ్యము అభివృద్ధియైనకొలదిని, ఆయుర్వేదము వలెనే, భారత నౌకాయాత్రలును అడుగంటుటకు ప్రారంభించెను.

తుదకు భరతఖండమునందు తయారు కాబడు ఓడలకు ఇంగ్లీషు పడవలు సమానము కాజాలనందున 1814 సం॥లో భారతీయ నావికులును భారతీయ ఓడలును ఇంగ్లండుకు చేరరాదని పార్లమెంటులో చట్టములు చేయబడెను. *

ఇంతకంటె ఘోరమగు అన్యాయము ఏమి గలదు?

---

* గాంధీగారిమ. సింధియా స్టీమ్ నావిగేషన్ కంపెనీ, లిమిటెడ్, 1941.

7 వ అధ్యాయము

ఆశ్రమ, గ్రామ, నగర, నిర్మాణము

[విషయసంగ్రహము:—వాస్తుశాస్త్రము - ద్వారక - మయ నిర్మిత మందిరము - అయోధ్య - హస్తినాపురము - క్రీడారంగము - ఇంద్రప్రస్థము - పాటలీపుత్రము - కాంచీపురము - శ్రీరంగము - మధుర - విజయనగరము - భారతదేశము గ్రామమయము - గ్రామాదుల యందలి వృత్తులు - పరిపాలనాధికారులు - నివాసయోగ్యాయోగ్య భూములు - భూభేదములు - ఆకారమును బట్టి గ్రామభేదములు - దుర్గములు - గృహరచన - వీథులు - గ్రామ సంభారములు - ఆశ్రమములు.]

వాస్తుశాస్త్రము

ఇతరశాస్త్రముల కళలయందు వలెనే, వాస్తు శాస్త్రమునందు గూడ హిందూస్థానము ప్రపంచమునకు మార్గదర్శిగా నొప్పియున్నది. వాస్తుశాస్త్ర మనగా గృహ, నగరాదుల నిర్మాణ శాస్త్రము. నగరనిర్మాణ మనగా కొన్ని ఇండ్లను గుంపులు గుంపులుగా కట్టి వీథులకు వీథులను చేర్చుటకాదు. నగరనిర్మాణమునందు కొన్ని ఉన్నతమైన ఆదర్శము లను మనస్సునందుంచుకొని, వాని కనుకూలముగా నుండునట్లు, ముందుగా నగరరచన (Town Planning) గావించి, యేయే ప్రదేశములందు ఏయే వీథులు, ఏయే మండపములు, ఉద్యానవనములు, తటాకములు, దేవాలయములు, క్రీడాంగములు, మొదలగునవి యెచ్చటెచ్చట నుండవల యునో నిశ్చయించుకొని, ఆ ప్రకారము నగరనిర్మాణము చేయుట, ఈ దేశమునందు మొదటినుండియు సంప్రదాయసిద్ధముగా వచ్చుచున్నది. ఇట్టి నివాసస్థానములను నిర్మించుటకు తగిన ప్రదేశములను నిర్ణయించు విధానములు వాస్తుశాస్త్రగ్రంథములందు కలవు. ఈ గ్రంథములలో ఇప్పటికిని కృష్ణవాస్తు, రత్నావళి, మయవాస్తు, శిల్పచింతామణి, శ్రీలలిత

నవరత్నము, మానసారము లనునవి కలవు. వీనియందేగాక, శుక్రనీతి, చరక, సుశ్రుతాది వైద్య గ్రంథములందును, ఈ విషయములు పెక్కు చోట్ల ఉదాహరింపబడియున్నవి. మత్స్యపురాణమునందు మిక్కిలి వివరముగా వర్ణింపబడియున్నవి. చరకులు ఆతురాలయములను, సూతికాగార, కుమారాగార నిర్మాణములను వర్ణించుచుట్టున, "వాస్తువిద్యాకుశలః ప్రశస్త ఏవ" వాస్తువిద్యాకుశలురచే ప్రశస్తమని అంగీకరింపబడిన రీతినే కట్టవలయునని స్పష్టముగ దెలిపియున్నాడు. ప్రతియొక గ్రామాధికారి లేక నగరాధికారి స్వాధీనమున ప్రవీణు లగు వాస్తుశాస్త్రజ్ఞు లుండెడివారు.

గ్రామ నగరాదుల రచన అంతయు స్థాపాణార్యులు అను ఆచార్యులును, గణితశాస్త్రవేత్తలును, శిల్ప శాస్త్రజ్ఞులును, వాస్తు విద్యా ప్రవీణులును, అను వివిధశాస్త్రములందు తగిన అనుభవము కలిగినవారి సహాయముతో, ఇండ్లయొక్కయు, వీధుల యొక్కయు తదితరములైన ఉద్యానవనాదుల నిర్మాణములు జరుగుచుండెడివి.

ద్వా ర కా పు రి

శ్రీకృష్ణుడు ద్వారకను నిర్మించుటకు పూర్వము విశ్వకర్మ యను వాస్తుశాస్త్రవేత్తను పిలిపించి, ఫలానా విధమున దేవాలయములు, మందిరములు, తోటలు, రాజవీథులు మొదలగు వానిని నిర్మించవలె నని ఆజ్ఞాపించెననియు, అటుల ఆజ్ఞాపింపగా, శ్రీకృష్ణునిపద్ధతులమీద నగరనిర్మాణము గావించినయెడల, కొలది దినముల లోపలనే అధికమైన మార్పులు చేయవలసి వచ్చునని యు, స్థలము చాలదనియునని విశ్వకర్మ విన్నవించెననియు అయినను శ్రీకృష్ణుని అభిప్రాయ ప్రకారమే నగరము నిర్మింపగా, కొద్దికాలము లోపలనే ద్వారకాపురము అత్యధికముగా పెరిగిపోవుటచేత, తిరిగి నగరనిర్మాణము అనేకమార్పులతో చేయవలసివచ్చె నని దేవీపురాణమునందు గలదు.

మ య ని ర్మి త మ ం ది ర ము

మహాభారతమున మయనిర్మితమందిరము లోకప్రసిద్ధమైనది. నీళ్ళు గలచోట్ల నీళ్ళు లేనట్లును, నీళ్ళు లేనిచోట్ల, నీళ్ళు ఉన్నట్లును, తలుపులు లేనిచోట్ల తలుపులు ఉన్నట్లును, నిజముగా ఉన్నచోట్ల లేనట్లును, భ్రమ

కలుగునటుల సభామంటపమును విశ్వకర్మ నిర్మించినటులను, దుర్యోధనుడు ఈ మందిరమును ప్రవేశించినపుడు భ్రమచే, జలములేని ప్రదేశమునందు జల మున్నదని కట్టువస్త్రములను పైకెత్తుకొనెననియు, నిజముగా నీళ్ళున్నచోట్ల తెలియక నీళ్ళలో దిగి కట్టువస్త్రములను తడుపుకొనగా అది చూచి ద్రౌపది నవ్వెననియు మొదలగు కథ కలదు. ఈ కథ సత్యమై యుండవచ్చు ననుటకు నిదర్శనముగా తక్షశిలానగరమున త్రవ్వబడిన మందిరములలోని స్వచ్ఛమగు పలువర్ణముల గాజు ఇటుక నేలను చూచిన వారికి తెలియగలదు.

ఈ మధ్య మొహేంజదారో (మృతినొందిన వారి దిబ్బలు) అనెడి దిబ్బలనుండియు, హరప్పాలోను త్రవ్వగా బయలు వెడలిన ప్రాచీనపు కట్టడములు ఇంకను ఆశ్చర్యమును గొలుపుచున్నవి. ఈ పురాతన నగరముల యొక్క కట్టడములు, వానియందుగల మురుగునీటి పారుదల పద్ధతులు మొదలుగాగల విషయములు 17-వ పేజీలో 'ఇండ్లు' అనెడి శీర్షిక క్రింద వివరించియున్నాము. ఈ మురుగునీటి పారుదల సౌకర్యము కొరకై ఈ కాలమున పురపాలకసంఘములవారు లక్షలకొద్ది సొమ్ము ఖర్చు పెట్టి చేయుచున్నారనిన ఆశ్చర్యము లేదు. కాని, యేడెనిమిదివేల సంవత్సరములకు పూర్వమే- కొందరి చరిత్రకారుల అభిప్రాయప్రకారము వేద కాలమునకు పూర్వమే ఇట్టి నగరనిర్మాణము భరతఖండమున ఉండియున్నదనిన ఆశ్చర్యమే! ఈ పట్టణముల పేర్లేమియో, వానిని పరిపాలించిన రాజు లెవ్వరో, ప్రజలు ఎవరో, ఇప్పటికిని ఇంకా తెలియలేదు. అట్టి విషయములను తెలిసికొనుటకు చరిత్రకారులు పరిశోధనలు జరుపుచున్నారు.

మన ప్రాచీనగ్రంథములనుండియు, చరిత్రలనుండియు, అనేక నగరముల నిర్మాణ వివరములు తెలియుచున్నవి. వాని నన్నిటిని గురించి విపులముగా వ్రాయుటకు స్థలము లేకపోయినను, కొన్నిటిని గురించి మాత్రము తెలుపుచున్నాము.

అయోధ్య

ఇది క్రీ. పూ. 6000 సంవత్సరముల నాటిది. దశరథుని పట్టణము. ఇది పన్నెండు యోజనముల (108 మైళ్ళు) పొడవును, మూడు యోజన

ముల వెడల్పును, కలిగి యుండెననియు, అనేకవిశాలమైన రాజవీధులును, చిన్న చిన్న మార్గములను కలిగి మందమై విస్తారమైన తలుపులతో గూడిన కోటగుమ్మములును, నగరము చుట్టును లోతైన పెద్ద అగడ్తయు, దాని చుట్టును సాలవృక్షముల వరుసలును గలిగియుండెనని వర్ణింపబడి యున్నది. కోటలోపల, ఏడు అంతస్థుల సౌధములు తీరులు తీర్చి కట్టబడెననియు, స్వచ్ఛమై తియ్యని మంచినీళ్ళు పట్టణమునకు ధారాళముగ లభించుచుండె ననియు, స్త్రీలకును పురుషులకును ప్రత్యేకమైన మందిరములు,ఆరామములు, ఉద్యానవనములు నుండి పట్టణము అలంకారముగ నుండెననియు వర్ణింప బడియున్నది.

హ స్తి నా పు ర ము

ఇది క్రీ. పూ. 3000 సంవత్సరముల నాటిది. కౌరవ రాజధాని యగు ఈ పట్టణమును గూర్చి మహాభారతమునందు ఇటుల కలదు. నగరము మహా సముద్రమువలె రాజమందిరములతో నిండి, ఎత్తైన గోపురములు, ద్వార ములు ఆకాశమునందలి మేఘములవలె కనుపించుచున్నవనియు, పట్టణము లోపల నే నదులయందును, కోనేళ్లయందును, కృత్రిమారణ్యములయందును, ఆరామములయందును ప్రజలు విహరించుచుండిరనియు, జలక్రీడా గృహములు, తోరణములు, ధ్వజములతో నలంకరింపబడి మంగళకరముగ నుండెననియు, తోటలమధ్య, కృత్రిమజలయంత్రములనుండి నీళ్లు చిత్రవిచిత్రముగ చిమ్మబడుచుండెననియు, గోడలును, సౌధోపరిభాగము లును, పలు వర్ణములుగల సాలభంజికలచే నలంకరింపబడి యుండెననియు, ఎక్కడ చూచినను పుష్పజాతులు తమ సుగంధమును వెదజల్లుచు మిక్కిలి మనోహరముగా నుండెననియు, వర్ణింపబడియున్నది.

క్రీ డా ర ం గ ము

యోధుల శక్తి సామర్థ్యములను పరీక్షించుటకై ద్రోణాచార్యుని రచనప్రకారము నిర్మింపబడిన క్రీడారంగము (Auditorium) కలదు. దీని నేల అంతయు చెట్లుపొదలు లేకుండ అద్దమువలె చదును చేయబడి అక్క డక్కడ నూతులను జలయంత్రములను కలిగియుండెననియు, ఇంకు స్త్రీ, పురుషులు ప్రదర్శన సమయములందు గూర్చొనుటకు ప్రత్యేకముగా శిబి కలు (ఆసనములు) రంగస్థలము చుట్టును కట్టబడి యుండెననియు వర్ణింప బడి యున్నది.

చూడనగును. “రాజమందిరము నగరమధ్యమునందుండి, ఆ యా వ్యాపారములకు తగినట్లుగా పౌరులసౌకర్యార్థము ఉపనగరములు రాజమందిరము చుట్టును యథానుకూలముగా నిర్మింపబడియున్నవి. ఎక్కడ చూచినను, రమ్యమగు తోటలకును, జలయంత్రములకును, మత్స్యములతో నిండియుండు కోనేరులకును లోటు లేదు.”

కాంచీపురము

పూర్వపు పట్టణములలో దక్షిణదేశమున మిగిలియుండి, ఇప్పటికిని ఆదర్శభూతముగ నున్న పురాతనపట్టణములలో కంచి, శ్రీరంగము, మధుర యెన్నదగినవి. వీనిలో కంచి పతంజలి కాలమునాటికే విఖ్యాతి జెంది నేటికిని “నగరేషు కాంచీ” అనెడి కీర్తిని కలిగియున్నది. ఇందలి విశాలమై రమ్యముగ నుండు వీథుల తీరుపులు చూచితీరవలెను.

శ్రీరంగము

ఏడు ప్రాకారములు గలిగి, ఒక్కొక్క ప్రాకారములోపల ఒక్కొక్కనగర మనినట్లు ఇముడ్చబడి కావేరీనదియొక్క రెండు శాఖల మధ్య జలదుర్గముగా నిర్మింపబడిన శ్రీరంగము ఒకవిధముగా ఆదర్శకనగరముగ నొప్పుచున్నది.

మధుర

మధురానగము మిక్కిలి విశాలమై అతివిస్తీర్ణ మగు మీనాక్షి ఆలయము చుట్టును, ఒక్కొక్క నెలకు ఒక్కొక్క ప్రదక్షిణ మార్గము చొప్పన చైత్ర, వైశాఖాదిమాసముల ననుసరించి ఆయా మాసముల నామముచే పన్నెండు వీథులు కలవు. ఆయా మాసములలో ఆయా వీథులందు దేవతోత్సవములు జరుగుచుండును. పాశ్చాత్యనగరనిర్మాణవేత్తలు ప్రాచీనభారత దేశమునందలి నగరరచన చూచి ఆశ్చర్యము నొందని వారు లేరు.

విజయనగరము

క్రీ. శ. 1420–21 సంవత్సరములో ఈ పట్టణమునందుండిన “నికోలో” అనెడి ఇటలీ దేశపు ప్రయాణికుడును, క్రీ.శ. 1520–22 లలో ఈ పట్టణమునందుండిన “డామెంగోజ్ పై” అను పోర్చుగీసు దేశస్థుడును

ఈ నగర వైభవమును గొప్పగా నిటుల వర్ణించియున్నారు. ఈ నగరము అరువది మైళ్ళచుట్టుకొలత కలిగి, కోటకు వెలుపల అగడ్తయును, దానికి లోపల చాల ప్రదేశమువఱకు వరిచేలును, తోటలును, చెఱువులు, దాని లోపల తిరిగి రాతితో కట్టబడి గోపురయుక్తమైన ద్వారములు కలిగిన మరి యొక (మూడవ) ప్రాకారమును, ఒకటి లోపల మరియొకటిగా పట్టణ మును రక్షించుచుండెను. మూడవ ప్రాకారములోపల పోర్చుగీసు రాజ ధానియగు 'లిజ్బన్' పట్టణముననున్న అన్ని మందిరములకు ఎంతస్థలము పట్టునో అంతకంటె విశాలమైన ఖాళీప్రదేశము మధ్య, ఒక్క రాజమందిర ముండెను. దానిచుట్టును ధనికులగు వర్తకులు రత్నములు, వజ్రములు, పచ్చలు, ముత్యములు, రాసులు రాసులుగా పోసి అమ్ముచుండు వర్తక మందిరములును, ప్రపంచమునందలి నానాదేశములనుండి వచ్చి దిగియున్న వస్త్రములను సమస్తాభరణములను విక్రయించుచుండెడి వర్తకుల ఇండ్లును, రాజమందిరముతో సమానముగా ప్రకాశించుచుండెననియు వర్ణించియున్నారు. పూలబజారులును, తమలపాకుల బజారులును మైళ్ళ కొలది పొడుగున నుండెనట. ఇంకొక ప్రాకారము లోపల శిల్పులును, చిత్రకారులును, తమతమ కళలను ప్రదర్శించుచుండిరి. ఒక్కొక్క వీథి యందు దేవాలయము లున్నను, ప్రధానమగు విరూపాక్ష దేవాలయము నగరము వెలుపల నదీతీరమున దట్టమగు అరణ్యమును పోలియుండు తోటలోపల నిర్మింపబడియున్నది.

ఇట్టి పట్టణముల శోభ ఎంత వర్ణించినను తనివితీరదు.

* భారతదేశము గ్రామమయము

నాగరికత అను పదము నగరమునుండియే పుట్టినను, భారతీయ నాగరికతను నిజముగా ఆలోచించిన, నగరములు కారణములు కావని స్పష్టము కాగలదు. మన నాగరికత అంతయు మన దేశమునందు వర్ధిల్లి యున్న జ్ఞానవిజ్ఞానములు, కళలు అను పునాదులపై ఆధారపడి యున్నది.

భారతదేశమున వర్ధిల్లిన ఏడులక్షలకు మించిన గ్రామములు ఈ దేశముయొక్క సమస్తసంపదలకును ఆధారములైయున్నవి. ఇవి అన్నియు

---

* ఈ విషయమును గురించి 63 వ పేజిలో భరతఖండరచన అనెడి శీర్షకక్రింద కూడ చూడనగును.

ఒక్క సూత్రముపై నియమింపబడినవి గాని చిందరవందరగా పుట్టినవి గావని మనము గ్రహించవలెను.

గ్రామాదులందలి వృత్తులు

ప్రతిగ్రామమునందును వ్యయసాయము, పశుపాలన సామాన్యమైన వృత్తులు. ప్రతిపురమునందును సామాన్యముగా శిల్పము మొదలైన కళలు వృత్తులుగా నుండును. ప్రతిపట్టణమునందును సామాన్యముగా వ్యాపారము వృత్తిగా నుండును. ప్రతినగరమునందును సామాన్యముగా రాజకీయోద్యోగములు ప్రజలవృత్తిగ నుండును. పురియందు కూడ నివియే సామాన్య వృత్తులుగ నుండును.

పరిపాలనాధికారులు

ప్రతిగ్రామమునకును నాయకుడును, నూరు గ్రామములకు సామంతుడును, వేయి గ్రామములకు రాజును, పదివేల గ్రామములకు మహారాజును, రాష్ట్రమునకు చక్రవర్తియు, అధికారులుగా నుందురు.

నివాసయోగ్యాఽయోగ్యభూములు

గ్రామాదులరచన గావించుటకు పూర్వము భూమియొక్క యోగ్యతాఽయోగ్యతలను పరీక్ష గావించి, తదుపరి యోగ్యమైన ప్రదేశములందే వానిని నిర్మించుచుండెడివారు.

ఆయుర్వేదశాస్త్రానుసారముగ భూదేశము జాంగలము, అనూపము, సాధారణము అని మూడు విధములు. ఇందు జాంగలము, సాధారణము లను నవి ఆరోగ్యవంతమైనవి. తెలుపువర్ణముగల భూమి ప్రథమతరగతిగను రక్తవర్ణము కలది రెండవ తరగతిగను, పసువుపచ్చవర్ణము కలది మూడవ తరగతిగను, నలుపురంగు గలది నాలుగవ తరగతిగను నెంచబడియున్నది. స్ఫుటితమైనట్టియు, సశల్యమైనట్టియు, వల్మీకయుతమైనట్టియు, విషమమైనట్టియు (Uneven) ఊషరక్షేత్రమైనట్టియు భూమి నివాసమున కయోగ్యముగ నెంచబడును. వాస్తురత్నావళి పదునారు రకముల భూమిని వర్ణించియున్నది.

భూభేదములు

భూమియొక్క ఎత్తుపల్లములను బట్టి గజపృష్ఠము, కూర్మపృష్ఠము, మధ్యోష్ఠము, నాగపృషము అని నాలుగువిధములుగ నుండును. వీనిలో

మొదటి రెండును వాసయోగ్యమైనవిగ నెంచబడియున్నవి. భూమియొక్క వర్ణమును బట్టి బ్రాహ్మణ (శ్వేత), క్షత్రియ (రక్త), వైశ్య (పీత), శూద్ర (కృష్ణ) అని నాలుగువిధములుగను, మరియు విప్రభూమి మధురరసమును, క్షత్రియ వైశ్యభూములు కషాయరసమును, శూద్రజాతి భూమి కటు రసమును కలిగియుండునని తెలుపబడియున్నవి. భూపరీక్ష విధానములు పెక్కులు మత్స్యపురాణమునందును, ఇతరవాస్తుగ్రంథములందును వివరింపబడియున్నవి.

ఆకారమునుబట్టి గ్రామభేదములు

ఆకారమునుబట్టి గ్రామములు, వృత్తము, సమస్థితము, భద్రాసనము, చక్రవాకము, దండాకారము, సర్పాకారము, కూర్మాకారము మొదలగు స్వరూపములను కలిగియుండును.

దుర్గములు

రక్షణనిమిత్తము దుర్గములను నిర్మించునపుడు ఆయా స్థల నైసర్గిక స్వరూపమునుబట్టి భూదుర్గము (Under-ground fort), జలదుర్గము (Water fort), అద్రిదుర్గము (Hill fort), అని మూడువిధములును; ఆకారము ననుసరించి మహేంద్ర (Quadrangular), సర్వతోభద్ర (Square) సింహావలోకన (Oval), నందదుర్గ (Triangular), నంద్యావర్త (Star shaped), అష్టదళ (Octogonal), పురుషాకార (Like a +), ములని యేడువిధములును వర్ణింపబడినవి.

గ్రామాదులు సాధారణముగా వాని విస్తీర్ణము ననుసరించి గ్రామమనియు (Village Unit), ఖర్వటమనియు (Taluk town or Capital for 200 Villages) ద్రోణముఖమనియు (Capital for 400 Villages) పట్టణమనియు నగర మనియు ఐదువిధములుగ నుండునటుల తెలుపబడియున్నది.

గృహరచన

పూర్వకాలమునుండియు, చతుశ్శాల పద్ధతి ననుసరించి గృహనిర్మాణము గావించుట మన దేశమునం దాచారమై యున్నది. ప్రతి గృహమును ప్రధానముగ బాహ్యగృహ మనియు, అంతరగృహ మనియు రెండుగ

విభజన గావింపబడి ప్రత్యేకప్రత్యేకములైన గదులను ప్రత్యేక కార్యముల నిమిత్త ముపయోగించుటకు దగినటుల నిర్మించెడివారు. ప్రతి గృహము నందును, ఆయా వర్ణభేదము ననుసరించి సూతికాగారముకూడ నిర్మింపబడు చుండినటుల చరక సుశ్రుతాది గ్రంథములనుండి తెలియుచున్నది. "ప్రాగ్ద్వారంవా దక్షిణద్వారంవా" అని సుశ్రుతులు తెలిపినటుల తూర్పు ద్వారములును, దక్షిణద్వారములును నుండుట ప్రశస్తమని తెలియగలదు.

భవననిర్మాణమును గురించి "తత్ర భవనం ఆసన్నోదకం, వృక్షవాటి కావత్, విభక్త కర్మకక్షః ద్విధా వాసగృహం కారయేత్" అనగా అందు బాటులో నీరును, వృక్షవాటికలును కలిగి ఆయా పనులకు తగినట్లు విభజింప బడిన గదులతో కనీసము రెండు విభాగములైనను కలిగియుండునట్లు కట్ట వలెనని వాత్స్యాయనమునందు కలదు.

వీధులు

ప్రతి గ్రామమునందును నూరు అడుగుల వెడల్పుగల రాజవీధియు ఆ వీధిని మధ్యభాగమందు కలియు చిన్నదైన అరువది అడుగుల వెడల్పుగల వామనవీధియు, వీధియొక్క ప్రతిచివరను ద్వారములును (Gates), రాజ వీధి, వామనవీధి కలియుచోట, గ్రామవిషయములను పరిష్కరించుటకు బోధివృక్షమును, గ్రామముచుట్టును మంగళవీధియు నుండెడివి. రాజవీధి తూర్పు పడమరలుగను, వామనవీధి ఉత్తర దక్షిణముగను నుండును.

గ్రామసంభారములు

మరియు ప్రతిగ్రామమునందును,

కం. అప్పిచ్చువాడు వైద్యుడు
 నెప్పుడు నెడతెగక పారు నేఱును ద్విజుడు
జొప్పడిన యూర నుండుము
చొప్పడకున్నట్టి యూరఁ జొరకుము సుమతీ.

అనినట్లు కనీసము ఒక ధనికుడును, ఒక వైద్యుడును, స్నానపాన ములకు నెల్లపుడును ప్రవహించుచుండెడి ఒక ఏరును, ఒక గురుకులమును ఉండవలెను.

ఆ శ్ర మ ము లు

జనసంకీర్ణమగు గ్రామ పట్టణాదులు గాక, రమ్యములగు నదీతీరము లందును, అటవీప్రదేశము లందును, తృణధాన్య, జల, కాష్ఠసమృద్ధి గలిగి, ఆరోగ్యవంతమైన స్థలములలో పట్టణములకు అనతిదూర మున, ఏకాంతప్రదేశములలో, ప్రజల ప్రోత్సాహముచే ఋష్యా శ్రమములు నిర్మింపబడుచుండెడివి. ఒక అశ్రమమునందొక గురువును, అతని కుటుంబమును శిష్యసహితముగా నివాసము చేయుచు, నిరాడంబర మైన జీవితమును గలిగి, జ్ఞానసంపాదనము, విద్యావ్యాప్తియే తమ ఆదర్శ ములుగా నెంచుకొని సర్వశాస్త్రములును, సర్వకళలును, వృద్ధిజెందుటకు, ఈ దేశమున ఈ ఋషులు తోడ్పడియుండిరి. అన్ని విద్యలకును అన్నివర్ణ ముల వారికిని "వర్ణానామ్ బ్రాహ్మణో గురుః" అను నటుల ఈ ఋషులే ఆచార్యులుగా నుండిరి.

ఇటుల నగరములకు అశ్రమములచేతను, అశ్రమములకు నగరముల చేతను గలిగిన తోడ్పాటువలన ఐశ్వర్యమును, జ్ఞానమును సమానముగా మన దేశమున అభివృద్ధి చెందుచు వచ్చెను.

ఈ ఆశ్రమ గ్రామ, నగరముల వైభవము పదునేను పదునెనిమిది శతాబ్దములవరకును అవిచ్ఛిన్నముగా వృద్ధిచెందుచు, వచ్చి, పాశ్చాత్యుల వ్యాపారము మన దేశమున అభివృద్ధి చెందుట కారంభించిన కాలమునని యథార్థమైన భారతీయనగరరచన క్రమముగా నశించి, అక్కడక్కడ వంకర టింకరలుగా, ఎవ్విధమైన వాస్తుశాస్త్రనిర్ణయములు లేక కట్ట బడిన యిండ్లును, గుడిసెలును మిగిలి, కడు విచారకరమైన దృశ్యములుగా నేటికి శేషించి యుండుట మిక్కిలి విషాదకరము.

8-వ అధ్యాయము

విద్యలు - కళలు

[విషయసంగ్రహము - విద్యలు, కళలు - విద్యలకును కళలకును భేదము - విద్యలవలనను, కళలవలనను ప్రయోజనము - ప్రాణైషణ-ధనైషణ - పరలోకైషణ - 32 విద్యలు - చతుష్షష్టి మూలకళలు - కర్మాశ్రయములు - ద్యూతాశ్రయములు - శయనోపచారములు - ఉత్తరకళలు-శుక్రనీతిసారప్రకారము చతుష్షష్టి కళలు - గాంధర్వవేదమునకు సంబంధించినవి - ఆయుర్వేదమునకు సంబంధించినవి - ధనుర్వేదమునకు సంబంధించినవి - ఇతరములు - కళావిదుల చతుష్షష్టి కళలు - చికిత్సయందు కళల ప్రయోజనము - ఆయుర్వేద సహాయకళలు - ఆయుర్వేద అంగకళలు ఔషధకల్పనకళ - అంగకళలు - శిల్పకళ, చిత్రలేఖనము - శిల్పకళయందు ప్రాచీనాంధ్రుల ప్రావీణ్యము.]

"విద్యా హ్యనంతాశ్చ కలా స్సంఖ్యాతుం నైవ శక్యతే"

విద్యలు అనంతములు. కళలు అసంఖ్యములు.

ఇందులో 32 విద్యలు, 64 కళలు ముఖ్యము లని శుక్రనీతిసారము, వాత్స్యాయన కామసూత్రములు మొదలగు గ్రంథములలో చెప్పబడియున్నది.

విద్యలకును, కళలకును భేదము

ఏది చదివి నేర్చుకొనబడునదో అది విద్య యనబడును. ఏది చదువు లేక పోయినను, మూగవాడైనను అభ్యాసముచే నేర్చుకొనుటకు సాధ్యమగునో అది కళ యనబడును. ఇది విద్యలకును, కళలకును గల ముఖ్య భేదము.

విద్యలవలనను, కళలవలనను ప్రయోజనము

విద్యలవలనను, కళలవలనను ప్రయోజనమేమి ? జీవితపరమార్థములైన ధర్మార్థ కామములను సాధించుటకు మనుష్యమాత్రుడు తగు ప్రయత్నము చేయవలెను, లేనియెడల పశువుతో సమానమని చెప్పబడెను. పశువునకు నాలుగుకాళ్ళు. మనుష్యునకు రెండేకాళ్ళు,ఇంతే తేడా. విద్యల వలన జ్ఞానము అభివృద్ధియై ప్రాణరక్షణోపాయములను తెలుసుకొనుట, ధనము సంపాదించు సామర్థ్యముగలిగి సుఖముగ జీవించుట, తత్త్వజ్ఞానముచే మోక్షప్రాప్తిని పొందుట అని మూడు ప్రయోజనములు కలవు. వీనికి - ప్రాణైషణ, ధనైషణ, పరలోకైషణ లని మూడు సాధనములు చెప్పబడియున్నవి.

1. ప్రాణైషణ:—జీవిత పరమార్థములను సాధించుటకు రోగములు లేకుండ తనప్రాణమును కాపాడుకొనుట అవసరము. రోగపీడితుడైనచో ధనమున్నను ప్రయోజనములేదు. అన్ని సంపత్తులును వ్యర్థములే.

2. ధనైషణ:—బొత్తిగా ధనము లేనివాడు ఆరోగ్యమును కాపాడుకొనుటయు కష్టమే. కటికిదరిద్రుడై జీవించుటకంటె మరణమే మేలు. అందుచేత "సతాం అవిగర్హితాని కర్మాణి" ఎల్లప్పుడును సమానులలో గౌరవముగా జీవించుటకు తగినవృత్తులచే ధనార్జనోపాయములను వెదుకవలెను. అందుకొఱకై స్వధర్మమునుబట్టి కృషి, పశుపాలనము, వాణిజ్యము, రాజసేవనము మొదలగు సుఖజీవనోపాయములు సంపాదించుకొనవలెను. ఇందునిమిత్తమై ఇన్నివిద్యలును, ఇన్నికళలును ఏర్పడియున్నవి.

3. పరలోకైషణ:—ప్రాణైషణ ధనైషణములను సంపాదించిన పిమ్మట పరలోకైషణ అనగా ప్రత్యక్షప్రమాణముచే తెలుసుకొనరాని పునర్జన్మవిషయమును గుఱించి ప్రయత్నించి తెలుసుకొనుట అవసరము. దీనికి అధ్యాత్మవిద్య యని పేరు.

32 విద్యలు

వేదములు: 4 — 1. ఋగ్వేదము, 2 యజుర్వేదము, 3 సామవేదము, 4 అథర్వవేదము.

ఉపవేదములు: 4 — 5 ఆయుర్వేదము, 6 ధనుర్వేదము, 7 గాంధర్వవేదము, 8 తంత్రములు.

వేదాంగములు: 6 — 9 శిక్ష, 10 వ్యాకరణము. 11 కల్పము 12 నిరుక్తము, 13 జ్యోతిషము, 14 ఛందస్సు

శాస్త్రములు: 5 — 15 మీమాంస, 16 తర్కము, 17 సాంఖ్యము 18 వేదాంతము, 19 యోగము.

ఇతరములు: 13 — 20 ఇతిహాసము, 21 పురాణము, 22 స్మృతి, 23 నాస్తికమతము, 24 అర్థశాస్త్రము, 25 కామశాస్త్రము, 26 శిల్పశాస్త్రము, 27 అలంకారము, 28 కావ్యము, 29 దేశభాష, 30 స్వరోక్తి, 31 యవన మతము, 32 దేశాది ధర్మశాస్త్రములు; అని ఇటుల విద్యలు 32 కలవు,

చతుష్షష్టి మూలకళలు

కర్మాశ్రయము లగు కళలు ఇరువదినాలుగు:— 1. గీతము, 2 నృత్యము, 3 వాద్యము, 4 కౌశలలిపి పరిజ్ఞానము, 5 ఉదారవచన రచన, 6 చిత్రవిధి, 7 పుస్తకర్మ, 8 పత్రచ్ఛేద్యము, 9 మాల్యవిధి, 10 గంధ యుక్తాస్వాద్యవిధానము, 11 రత్నపరీక్ష, 12 సీవనము (కుట్టుపని), 13 రంగపరిజ్ఞానము, 14 ఉపకరణక్రియ, 15 మానవిధి, 16 అజీవజ్ఞానము, 17 తిర్యగ్యోని చికిత్సితము, (పశువైద్యము), 18 మాయాకృత పాషండ జ్ఞానము, 19 క్రీడా కౌశలము, 20 లోకజ్ఞానము, 21 వైచక్షణ్యము, (ఇంగితము తెలుగుట), 22 సంవాహనము, 23 శరీర సంస్కారము, 24 విశేష కౌశలము.

ద్యూతాశ్రయము లగు కళలు ఇరువది:— ద్యూతాశ్రయములు అనగా పందెముతో కూడినవి. అందు నిర్జీవములు పదునైదు, సజీవములు ఐదు. 25 ఆయుఃప్రాప్తి, 26 అక్షవిధానము, (పాచికలను ఆడుట), 27 రూపసంఖ్య, 28 క్రియామార్గణము, 29 బీజగ్రహణము, 30 నయజ్ఞానము, 31 కరణాదానము, 32 చిత్రాచిత్ర విధి, 33 గూఢరాశి, 34 తుల్యాభిహారము, 35 క్షిప్రగ్రహణము, 36 అనుప్రాప్తి లేఖస్మృతి, 37 అగ్నిక్రమము, 38 ఛలవ్యామోహము, 39 గ్రహదానము, (ఇంతవఱకు

నిర్జీవములు) 40 ఉపస్థానవిధి, 41 యుద్ధము, 42 రుతము, 43 గతము, 44 నృత్తము; ఇవి సజీవములు. వీని వివరములు ఇంకను చక్కగా తెలియ లేదు.)

శయనోపచారము లగు కళలు పదునారు:—— 45 పురుష స్వభావ గ్రహణము (పురుషుని భావమును గ్రహించుట) 46 స్వరాగ ప్రకాశనము (తనకు గల అనురాగమును ప్రకటించుట) 47 ప్రత్యంగ దానము, 48 నఖదంతయో ర్విచారౌ (నఖ, దంతవిచారములు) 49 నీవీ స్రంసనము (బొడ్డుముడి జాఱ్చుట) 50 గుహ్యసంస్పర్శన అనులోమ్య ములు (సంభోగము) 51 పరమార్థ కౌశలము, 52 హర్షణము, 53 సమా నార్థతాకృతార్థతలు. 54 అనుప్రోత్సాహనము (తిరిగి సంభోగమునకు ప్రోత్సహించుట) 55 మృదుక్రోధ ప్రవర్తనము (ప్రణయ కోపము) 56 సంయక్క్రోధనివర్తనము, 57 క్రుద్ధప్రసాదము (కోపము తీర్చుట) 58 సుప్తపరిత్యాగము, (నిద్ర పోగొట్టుకొనుట) 59 చరమస్వాపవిధానము (తుదకు నిద్రించుట) 60 గుహ్యగూహనము (వస్త్రధారణము).

ఉత్తరకళలు నాలుగు:——61 అశ్రుపాతం రమణాయ శాప దానం (కంటతడి బెట్టుకొని రమణుని శపించుట, లేక తిట్టుట) 62 స్వశ పథక్రియ (తన్ను తాను తిట్టుకొనుట) 63 ప్రస్థితానుగమనము (వెంట నంటి పోవుట) 64 పునః పునః నిరీక్షణము (తిరిగి, తిరిగి చూచుట.)

శుక్రనీతిసారప్రకారము చతుష్షష్టి కళలు

గాంధర్వవేదమునకు సంబంధించినవి 7:—— (1) నృత్యము (2) వాద్యము (3) వస్త్రాలంకారసంధానము (4) అనేకరూపావిర్భావకర ణము (5) శయ్యాస్తరణాది సంయోగములు గల పుష్పాదిరచన (6) ద్యూత క్రీడ (7) అనేకములగు ఆసనసంధానముతో కూడిన రతి జ్ఞానము.

(2) ఆయుర్వేదమునకు సంబంధించినవి 10: (174 పేజీ చూ.)

(3) ధనుర్వేదమునకు సంబంధించినవి: 5—— (1) శస్త్ర సంధానము (2) మల్లయుద్ధము (3) లక్ష్యయంత్రమునందు శస్త్రనిపాతము (4) వాద్యసంకేతమునందు శస్త్రనిపాతము (5) గజ, అశ్వ, రథగతులతో యుద్ధము.

(4) ఇతరములు 42—(1) ఆసనముద్రాదికళ (2) గజాశ్వాది సారథ్యము (3) మృత్తికా భాండక్రియ (4) కాష్ఠభాండక్రియ (5) పాషాణ భాండక్రియ (6) సువర్ణాదిధాతు భాండక్రియ (7 చిత్రాద్యాలేఖనము (8) తటాకవాపీప్రాసాద సమభూమిక్రియ (9) ఘటాది యంత్రాణాం వాదనము (10) వస్త్రరంజనము (11) జల,వా,య్వగ్ని నిరోధము(12)నౌకా రథాదియానానాంకృతి (13) సూత్రాది రజ్జుకరణము (14) పటబంధము (గుడ్డలను నేయుట) (15) రత్నవేధ (రత్నములకు రంధ్రములు చేయుట) (16) స్వర్ణాది వస్తువిజ్ఞానము (17) కృత్రిమస్వర్ణరత్నాదిక్రియ (18) స్వర్ణాది అలంకారకృతి (19) చర్మమార్దవక్రియ (20) చర్మనిర్హారక్రియ (తోళ్ళు తీయుట) (21) దుగ్ధదోహనాది విజ్ఞానము (పాలు పితుకుట మొదలు నెయ్యిచేయుట వఱకు) (22) కంచుక సీవనము (చొక్కాలు కుట్టుట) (23) జలతరణము (ఈదుట) (24) గృహభాండాది మార్జనము (పాత్రలకు మెరుగుబెట్టుట) (25) వస్త్రసమ్మార్జనము (26) క్షురకర్మ (27) తిలపీడం డాది స్నేహకర్మ (28) కర్షకజ్ఞానము (దున్నుట) (29) వృక్షరోహణము (చెట్లను ఎక్కుట) (30) మనోనుకూల సేవాజ్ఞానము (31) తృణవేణు పాత్రకర్మ (మేదరిపని) (32) కాచవస్తురచన (గాజువస్తువులు చేయుట) (33) జలసంసేచన సంహరణ (నీరుగంటి) (34) లోహాది శస్త్రకృతి జ్ఞానము (35) ఝాల్ చార్జ్యామా (జీనులు) కుట్టుట (36) శిశుసంరక్షణ (37) శిశుక్రీడనము (పిల్లలను ఆడించుట) (38) అపరాధిశిక్షణము (తలారి) (39) నానాదేశీయధర్మాణాం సమ్యగ్లేఖనం (చరిత్ర రచన) (40) తాంబూలరక్షాదికృతి (కిల్లీలు కట్టుట) (41) ఆదానాశుకారిత్వం (పుచ్చుకొనుటలో శీఘ్రత్వము) (42) ప్రతిదానం చిరక్రియ (ఇచ్చుటలో ఆలస్యము). మొత్తము. 64

కళావిదుల చతుష్షష్టి కళలు

1 ఇతిహాసము. 2 ఆగమము, 3 కావ్యరచన, 4 అలంకారరచన, 5 నాటకరచన, 6 గాయకత్వము, 7 కామశాస్త్రము, 8 ద్యూతము, 9 దేశ భాషాది విజ్ఞానము, 10 వివిధ లిపికర్మ, 11 వాచికము, 12 అవధానము, 13 స్వరశాస్త్రజ్ఞానము, 14 శకునశాస్త్రము, 15 సాముద్రికము, 16 రత్న శాస్త్రము. 17 రథాశ్వ, గజ, ఆరోహణాది కౌశలము, 18 మల్లయుద్ధము,

19 పాకశాస్త్రము, 20 వృక్షదోహదము, 21 గంధవాదము, 22 ధాతువాదము, 23 ఖనివాదము (గనులు తెలియు శాస్త్రము) 24 రసజ్ఞానము (పాదరస విజ్ఞానము) 25 జలతరంగిణి, 26 అగ్ని స్తంభనము, 27 ఖడ్గస్తంభనము, 28 జల స్తంభనము, 29 వాక్స్తంభనము, 30 వయఃస్తంభనము. 31 వశ్యకర్మ, 32 ఆకర్షణము (జూదము) 33 మోహనము (స్మృతిలేకుండ చేయుట) 34 మారణము (చంపుట) 35 విద్వేషము (క్రోధములు పుట్టించుట) 36 ఉచ్చాటనము (దయ్యములను తోలుట) 37 కాలవంచనము, 38 ప్లవనము (నీళ్ళలో తేలియుండుట) 39 పాదుకా శుద్ధి, 40 వాక్సిద్ధి, 41 ఘుటికాశుద్ధి, 42 ఐంద్రజాలము, 43 అంజనము, 44 పరదృష్టి వంచనము, 45 స్వరవంచనము, 46 మణిమంత్రసిద్ధి, 47 ఔషధసిద్ధి, 48 చోరకర్మ 49 చిత్రక్రియ 50 లోహక్రియ. 51 శిలాక్రియ, 52 మృత్క్రియ, 53 దారుక్రియ, 54 వేణుక్రియ 55 చర్మకర్మ, 56 వస్త్రరచన, 57 అదృశ్యకరణి 58 దూతీకరణి, 59 వేట 60 వాణిజ్యము, 61 పశుపాలనము, 62 కృషి, 63 ఆసవకర్మ, 64 లావక, కుక్కుట మేషాది యుద్ధకరణ కౌశలము.

చికిత్సయందు కళల ప్రయోజనము

ఈ విద్యలు కళలలో ఆయుర్వేదమునకు యెక్కువగా సంబంధము గలవి కొన్ని కలవు. దర్శనములు మొదలగు విద్యలు జ్ఞానరూపముగు మానసిక వికాసమును గలుగజేయునవిగనుండును. కళలలో పెక్కులు చికిత్సాసాధనములుగా నుపయోగపడునవి గలవు. కళలు జ్ఞానాశ్రయములు, కర్మాశ్రయములు మాత్రమే గాక, క్రీడా విహారములందు ఉపయోగపడునవి మరికొన్ని కలవు. ఇట్టి కళలు ద్యూతాశ్రయము లనబడును. వీనిని మానసిక రోగచికిత్సలందును, రాజయక్ష్మ మొదలగు శారీరక వ్యాధుల చికిత్సలందునుగూడ ఆయుర్వేద వైద్యమునందు ఎక్కువగా నుపయోగించియున్నారు.

ఈ కళలన్నియు ఆయుర్వేదసహాయకకళ లనియు, ఆయుర్వేద అంగకళలనియు, ఔషధాదికల్పన లేక చికిత్స అను ప్రధానకళ అని మూడు విధములుగా విభజించి వర్ణించియున్నాము.

పార్థక్యకరణము (సువర్ణాది ధాతువులను కలుపుట, మణుల విడదీయుట), (9) ధాత్వాది సంయోగాగాత్ పూర్వవిజ్ఞానము, (10) క్షారనిర్వాసనము (క్షారములను చేయునేర్పు) ఇవి అన్నియు ఆయుర్వేదమునందు అంగములుగా నుండిన కళలు.

3. ఔషధ కల్పనకళ

చికిత్సగూడ "జ్వరాదిరోగ శాంత్యర్థం ఔషధాదిక్రుతిః కళా" అని జ్వరాది రోగశాంతికొఱకు చతురతతో ఔషధాది కల్పనము గూడ ఒక కళగా వర్ణింపబడినది. ఇట్లు ఆయుర్వేదము వేదముల కుపవేదము. శాస్త్రములలో అనేకశాస్త్రసార మగు గొప్ప శాస్త్రము. కళలలో అనేక కళలను అంగములుగా కలిగిన ప్రధానకళ. దేశమునందు సంపత్తును వృద్ధి చేయు వ్యాపారములలోగూడ ముఖ్యమైనది. ఈప్రకారము ఏ రీతిని చూచినను దేశముయొక్క జ్ఞానమునకు సంపత్తునకు మూలాధారమైన ఈశాస్త్రము, ఈ కళ, ఈ వృత్తి, ఈవ్యాపారము, ఈమోక్షజ్ఞానమార్గము, రాజులచేతను ప్రజలచేతను ఆదరింపబడిన దని చెప్పుటయందు ఆశ్చర్య మేమియు లేదు.

చంద్రుడు కళావిహీనుడైనచో ఎట్లు ప్రకాశించడో అట్లే విద్యావంతుడుగూడ కళావిహీనుడైనచో ఆ కళ రాణించదు.

ఈ ఆయుర్వేదకళ మనదేశమున పాతుకొనిపోయినది. భార్యాధికరణమునందు ఇంటి ఇల్లాలు చేయవలసిన విధులలో ఇతర పనులతో బాటు గృహవైద్యముగూడ ఆమె తలమీద పెట్టబడినది. "తథా లవణస్నేహయోశ్చ గంధద్రవ్య కటుకభాండౌషధానాం చ దుర్లభానాం భవనేషు ప్రచ్ఛన్నం నిధానమ్. *

సైంధవాది పంచలవణములు, నెయ్యి, నూనె, వస, మజ్జ మున్నగు స్నేహద్రవ్యములు; అగరు, చందనము మొదలగు గంధద్రవ్యములు, శుంఠీ, పిప్పలి, మిరియాలు మొదలగు కటుకద్రవ్యములను; యంత్రములను, దశమూలాది ఓషధులను; అప్పటికప్పుడు దొరకనట్టి దుర్లభములగు ఇతర ఓషధులను గృహమునందు గోప్యముగ నుండుచోటులయందు గృహిణి దాచి యుంచవలెను.

---

* వాత్స్యాయనకామసూత్రములు 4–1–28.

ఈ సులభచికిత్సలు ఇండ్లలో దాగియుండి అవసరము వచ్చినప్పుడెల్ల బయటకు వచ్చుచుండును. ఆయుర్వేదబీజములు భూమిలో లేకపోలేదు.

ఈ ప్రకారము రాజుయొక్కయు ప్రజలయొక్కయు పోషణచే కళలన్నియు అభివృద్ధియైన దినములలో ఐదువందల పదునెనిమిది కళలు (అష్టాదశాధికాని పంచశతాన్యఙ్గాని) ఈఅరవైనాలుగు ముఖ్య కళలలో నిమిడి, అవాంతరకళలుగా ఏర్పడియుండి, ఒక కళకు ఒక కులము చొప్పున నేర్పడి ఒకరితో నొకరికి పోటీలేకుండ అభివృద్ధినొందియుండెను.

కామశాస్త్రాంగ కళలు

1. గీతము. 2. వాద్యము. 3. నృత్యము. 4. ఆలేఖ్యము. 5. విశేషకచ్ఛేద్యము (ముఖముమీద అనేక ప్రకారములగు బొట్లు,చుక్కలు పెట్టుట) 6. తండుల కుసుమబలి వికారములు (పుష్పాలతోను రంగులబియ్యముతోను భక్తిపూర్వకముగా చిత్రములను రచియించుట). 7. పుష్పాస్తరణము (పుష్పాలతో పడకలను నిర్మించుట). 8. దశనవసనాంగరాగము (దంతములకు, వస్త్రములకు, శరీరావయవములకు రంగులు వేయుట). 9. మణిభూమికా కర్మ (రత్నములను కట్టెడినేర్పు). 10. శయనరచన (పడకలు వేయుట). 11. ఉదకవాద్యము (జలతరంగిణి). 12. ఉదకాఘాతము (పిచ్చికారీలతో నీళ్లను జల్లుట). 13. చిత్రయోగములు. 14. మాల్యగ్రథన వికల్పములు (పూలదండలను చేయుట మొ॥). 15. శేఖరకాపీడనయోజనము (తలకు పూలదండలు చుట్టుట మొ.) 16. నేపథ్యప్రయోగములు (శరీరమును అలంకరించుట మొ.) 17. కర్ణపత్రభంగములు (చెవులకు అలంకారములుచేయుట మొ.). 18. గంధయుక్తి (పరిమళద్రవ్యములు చేయుట) 19. భూషణ యోజనము (నగలను అలంకరించుకొనుట). 20. ఐంద్రజాలము (ఇంద్రియములను మోసపుచ్చుట). 21. కౌచమారములు (వృద్ధునకు యౌవనము నిచ్చుకళ). 22. హస్తలాఘవము. 23. విచిత్రశాక, యూష, భక్ష్య, వికారక్రియ, పానక, రస, రాగ, ఆసవయోజనము. 24. శుచివానకర్మ (కుట్టుపని). 25, సూత్రక్రీడ (నూలుతో చేయు చిత్రములు). 26. వీణాడమరుకవాద్యము. 27. ప్రహేళికలు (కావ్యకళలలో చిత్రగతులు). 28. ప్రతిమాల (కడపట అక్షరము అందుకొని పద్యము చెప్పుట మొ॥). 29. దుర్వాచకయోగములు (కష్టమైన అక్షర

యందుండు సూర్యునికిరణములు ఒక్కొక్క రాశియందు సూర్యుడు ప్రవేశించునప్పుడు దేవాలయమునందలి ఆయా నామములు గల 12 ద్వారముల గుండ లోపలకు ప్రవేశించును. ఈవిచిత్రనిర్మాణమును చూచుటకు ఖండాంతరములనుండి శిల్పశాస్త్రజ్ఞులు వచ్చి చూచుచుందురు. హిందూస్థానమున ఎల్లోరా, అజంతా, అమరావతి, నాగార్జునకొండ, సాంచి, ఆబూ, బీజాపూర్, తాజమహల్ మొదలగు ప్రదేశములందలి కట్టడములు జగద్విఖ్యాతములై యున్నవి. ఇవియే తరువాతపుట్టిన మహమ్మదీయ సంప్రదాయక శిల్పములకు పునాదులైనవి. చిత్రకళానైపుణ్యమును విగ్రహవిలాసమును పరిదర్శించుటకు ఆంధ్రదేశమున అమరావతియు, మధ్యరాష్ట్రమున అజంతా మొదలగు విహారములు చూడనగును. విజయనగరమునందు ఒక్కటే రాతియందు చెక్కిన పెద్దరథము గలదు. ఇరుసులు, చక్రములు అన్నియు ఒక్కరాతినుండియే చెక్కబడినవి. ఇట్టి రథములు మహాబలిపురమునందును కలవు.

ప్రాచీన శిల్పకళయందు ఆంధ్రుల ప్రావీణ్యము

పై నుదాహరింపబడిన గుహాలును, స్తూపముల నేకములు ఆంధ్రశిల్పులు నిర్మించినవే. సంగీతాది ఇతర లలితకళలయందు గూడ ఆంధ్రులు పూర్వము నుండియు అగ్రస్థానము వహించి ఇతరదేశములవారికి మార్గదర్శకులుగ నొప్పియుండిరనుటకు పెక్కు నిదర్శనములు కలవు.

కళాశాలలు

ఇప్పుడు విజ్ఞానవేత్తలు ఇట్టి కళలను మానవాతీతములని పొగడుచుందురు గాని – ఇట్టి కళలకు ఆధారమగు కళాశాలలు హిందూదేశమునందు లేవని ఆక్షేపించెదరు. కళాశాలలు లేనిదే ఇట్టి కళలు పుట్టుట అసంభవము. విద్యాశాలలు కళాశాలలు గూడ, ఈ కాలములో చేసినట్లు హెచ్చు ధనవ్యయము చేయక పోయినను, ఆ యా వృత్తుల నాశ్రయించి చక్కని విద్యలను, కళలను గూడ ఒకేసారి బోధించు మందిరములును, దేవాలయములును, చైత్యవిహారములును ఒక్కొకవిద్యార్థికి వాని వాని శక్తిని బట్టి విద్య గరపుసంస్థలుగా దేశము పొడుగునను వ్యాపించి యుండెను. ఈ మందిరములే వారికి కళాశాలలు. కళ యంతయు వారు చేయు పనిని అనుసరించి నేర్పబడును. కంఠపాఠము చేసి నేర్చుకొనునట్టిది కాదు. ఇదియే భారతీయ కళాభ్యాస విధానము.

9 వ అధ్యాయము

నీతి మార్గములు

[విషయసంగ్రహము:— సత్యప్రవర్తనము - అహింస - నూతిక్రజీవులు - స్వార్థత్యాగము - కేవలస్వార్థము - దూరదృష్టి స్వార్థము - ఉభయస్వార్థము - పుష్కలత్యాగము - నిష్కామత్యాగము శ్రేష్ఠము - ధర్మము - బ్రహ్మచర్యము - బ్రహ్మజ్ఞానము - బ్రహ్మమునకు, ఆయుర్వేదమునకు సాదృశ్యము - జీవిత పరమార్థములు - ఆయుర్వేదముయొక్క ఉద్దేశము.]

ఈ యధ్యాయమున హిందూస్థానముయొక్క శాశ్వతకీర్తికి ఆధారభూతము లగు నీతిమార్గములను గూర్చి కొంచెముగా వివరించెదము. ఆ కాలమునాటి నీతి, మతాచారములను చరకసుశ్రుతాది ఆయుర్వేదగ్రంథకర్తలు తమ సంహితలలో అద్దమునందు ప్రతిబింబించినట్లు వర్ణించియున్నారు. ఆ వర్ణనలను చక్కగా తెలిసికొను నిమిత్తము ఈ విషయముల వివరము ఆయుర్వేద విద్యార్థులకు అవసరమై యున్నది.

సత్య ప్రవర్తనము

ఈ దేశమునందు సమస్త సంపదలకంటె, తుదకు ప్రాణముకంటె, సత్యమే ప్రధానమని అనాదినుండి సంప్రదాయముగా వచ్చుచున్నది. "సత్యంవద, ధర్మంచర, సత్యాన్నప్రమదితవ్యమ్, ధర్మాన్నప్రమదితవ్యమ్ *" "సత్యమును పలుకుము, ధర్మమును ఆచరించుము. సత్యమునుండి ఎన్నడును ప్రమాదమును పొందవలదు. ధర్మమునుండి ఎన్నడును ప్రమాదమును పొందవలదు" అనెడి విధులు ఆదినుండియు బోధింపబడుచు వచ్చుచున్నవి. "నాస్తి సత్యాత్ పరో ధర్మః" ♦ అను వచనమును భారతములో అనేక స్థలములయందు చూడనగును. వేయి అశ్వమేధములను, సత్యమును త్రాసునందుంచి తూచగా సత్యమే ఎక్కువ బరువగునని తెలుపబడియున్నది. †

---

* తైత్తిరీయోపనిషత్, శిక్షావల్లి. ♦ భారతము. శాంతి 162—64.

† భారతము. ఆది 74-102.

బౌద్ధ ధర్మములలోను క్రైస్తవధర్మములలోను సత్యపరిపాలనమే అనుసరింపబడినది. ఇట్లుండియు దుష్టులచే నిండియున్న ఈ ప్రపంచమున సత్యప్రవర్తనము కూడ ఒక్కొక్కప్పుడు కష్టకారణ మగుచున్నది. ఉదాహరణము:—ఒక ఘాతుకుని చేతులలోనుండి తప్పించుకొని దాగికొనుటకు పారిపోవుచు మన కంటబడిన వాని వెనువెంటనే వానిని చంపుటకు చేత కరవాలముతో వెంబడించి వచ్చు నా ఘాతకుడు "ఇప్పు డిట్లు పరుగెత్తుకొని వచ్చిన మనిషి ఏవైపునకు పోయెను?" అని మనలను ప్రశ్నించిన ఏమి సమాధానము చెప్పవలెను? సత్యమును చెప్పెదమా, నిరపరాధి యగు వాతని ప్రాణములు పోవును. ప్రాణిహింసకు సహాయముచేసినవారమగుదుము. సత్యము చెప్పక పోయిన అబద్ధమాడినట్లగును. ఇట్టి విషమపరిస్థితియందు అనుసరింపదగిన విధినిగూర్చి మనువు ఇట్లుచెప్పుచున్నాడు. "జానన్నపిహి మేధావీ జడవ ల్లోక ఆచరేత్" అనగా బుద్ధిమంతుడగువాడు తా నెరిగియుండియు లోకమున మూగవానివలె ఉండవలెను. ఈ విషయమునుగూర్చి మహాభారతమునందు మాట్లాడకుండగనే వదలించుకొనుట శక్యమైన పక్షమున అప్పుడు పరుల ప్రాణరక్షణార్థమై ఆ సందర్భమున సత్యము పలుకుట కంటె అసత్యమును పలుకుటయే మేలైనదని విచారణచేసి నిశ్చయించిరి. * సత్యముకంటె సర్వభూతహితముగ మాటలాడుట ప్రశస్తమైనది.

ఇతరుల ప్రాణరక్షణార్థము అసత్యము పలుకవచ్చునను సిద్ధాంతము నంగీకరించి చరకుడు క్షయరోగ చికిత్సయందు గుడ్లగూబలయొక్కయు, భాసపక్షులయొక్కయు మాంసమును సంస్కరించి నెమిలి మాంసమనియు, కాకిమాంసమును తిత్తిరిపిట్టమాంసమనియు, ఇట్లే సర్పమాంసమును చేపమాంసమనియు, వానపాముల మాంసమును చేపల ప్రేగులనియు చెప్పి రోగికి ప్రియమును గలిగించి చికిత్సచేయవలెనని చెప్పియున్నాడు. ♦

దేనివలన సర్వభూతములకు అత్యంతమైన హితముగలుగునో అదియే సత్యమని నారదులు శ్రీశుకులకు చెప్పెను.† దీనినిబట్టి చూడగా సత్యమును, అహింసను రెంటిని త్రాసులోపెట్టి తూచవలసివచ్చినపుడు అహింస బరువుగనుండుటచే దానికే మనవారు ప్రాధాన్యము నిచ్చిరి.

---

* మహాభారతము—శాంతి – 109–15,16. ♦ చరకసంహిత రాజయక్ష్మ చికిత్స. † మహాభారతము, శాంతి 329 – 13.

అ హిం స

"అహింసా సత్య మస్తేయం, శౌచ మింద్రియనిగ్రహః
ఏతం సామానికం ధర్మం, చాతుర్వర్ణ్యేఽబ్రవీ న్మనుః *

అహింస, సత్యము పలుకుట, పరులసొమ్మును ఆశింపకుండుట, మనోవాక్కాయశుద్ధి, ఇంద్రియ నిగ్రహము అనునవి నాలుగు వర్ణముల వారికిని ఉండవలసిన గుణము లని మనువు చెప్పెను.

అందు ముఖ్యముగా "అహింసా పరమో ధర్మః" అని మానవధర్మముల అన్నిటిలోను అహింసయే ముఖ్యముగ హిందూమతమున పరిగణింపబడుచున్నది. జైన,బౌద్ధ,క్రైస్తవ, ధర్మగ్రంథములలోగూడ మనుస్మృతియందువలెనే అహింస అగ్రగణ్యమై యున్నది. సచేతన మగు ప్రాణికి ఏవిధమగు పీడగలిగింపకపోవుటయే అహింస. కాని గాలిలో, పండ్లలో, కూరగాయలలోను, జలము మొదలగు వస్తువులలోను అత్యల్పములగు అనేక జీవరాసులను చంపకుండ మనుష్యుడు ప్రవర్తించుట అసాధ్యము†

సూ క్ష్మ జీ వు లు

శ్లో. సూక్ష్మయోనీని భూతాని, తర్కగమ్యాని కానిచిత్
పక్ష్మణోపి నిపాతేన, యేషాం స్యాత్ స్కంధపర్యయః. ◆

కన్నులకు కనుపించకపోయినను మనము కంటిరెప్పను కదిల్చినంత మాత్రముననే తమ హస్తపాదాదులు విరిగి నశించిపోవునంతటి సూక్ష్మజీవులు ఈ జగత్తున కోట్లకొలది కలవు. ఇల్లు ఊడ్చునప్పుడు, పొయ్యి మంటచేయునప్పుడు లెక్కలేని అల్పప్రాణులు నశించుచున్నవి. ఇది ఇట్లుండగా హింసచేయకుము! హింసచేయకుము!! అని నోట అన్నంత మాత్రమున ఏమి ప్రయోజనము? ఇవిగాక "జీవో జీవస్య జీవనం"‡ అని ఒక ప్రాణిని తిని మఱియొక ప్రాణి జీవించుట జగత్తునందు అనవరతము జరుగుచుండు విషయము. సారాంశమేమన, నీతియొక్క సామాన్యనియమముల వలన కొన్ని సమయములలో కార్యనిర్వహణము కాకపోవుచున్నది. ఐనను ప్రాణరక్షణమే ఆదర్శముగా గల ఆయుర్వేద మతమున

* మను అ. 10-63. † భారతము. శాంతి. 15—26.

◆ మహాభారతము. శాంతి.15—16, ‡ భాగవతము 1—13—46,

సర్వధర్మములలో అహింసయే ప్రథమగణ్యమైనదని ఈరీతిగా వర్ణింపబడి యున్నది.

"తత్ర అహింసా ప్రాణినాం ప్రాణవర్ధనానా ముత్కృష్టతమం."

ప్రాణవర్ధనమైన అన్ని మార్గములలోను అహింసయే శ్రేష్ఠతమమైనది.♦

స్వార్థ త్యాగము

ఏ కాలమునందైనను దుఃఖము అందరకు కష్టమై తోచును. సుఖమును అందరు కోరుదురు. కాని పరస్పరవిరుద్ధములగు రెండు ధర్మములు ఒకే కాలమునందు ప్రాప్తములైనప్పుడు తాత్కాలికముగా దుఃఖకరమైనను ధర్మము నాచరింపవలెనా? లేక తాత్కాలికసుఖమును గోరి అధర్మమును ఆచరింపవచ్చునా? అను ప్రశ్నలు సాధారణముగా లోకమునందు ప్రతి వారికి గలుగుచుండును. ఇందునుగురించి ఐదువిధములైన సిద్ధాంతములు గలవు.

1. కేవలస్వార్థము
2. దూరదృష్టి స్వార్థము
3. ఉభయస్వార్థము
4. పుష్కల స్వార్థత్యాగము
5. నిష్కామ స్వార్థత్యాగము

1. కేవల స్వార్థము

మన హిందూస్థానమునకూడ చార్వాకులమార్గము దీని ననుసరించునది. వీరు "ఋణం కృత్వా ఘృతం పిబేత్" ఋణము చేసియైనను నేతిని త్రాగవలెను. చచ్చినపిదప ఏమియునులేదు. పంచభూతముల కలయికవలన చైతన్య మనెడి గుణము బయలుదేరుచున్నది. ఇదియే యాత్మ యనబడినను కావచ్చును. దేహమును తగులబెట్టినదానితో చైతన్య మనెడి ఆత్మసైతము కాలిపోవును. వ్యర్థమగు ఆత్మవిచారణమును చేయక బుద్ధిమంతుడగు పురుషుడు ఈ దేహము జీవవంతమై యున్నంత పర్యంతము సుఖ మనుభవించవలెను.

♦ చరకము—సూత్ర అ. 30-15.

"నాత్మార్థం నాపి కామార్థం, అథ భూతదయాం ప్రతి."

భూతదయయే పరమార్థముగా గల త్యాగము ఆదర్శముగాని తక్కినవి నింద్యములు. సుఖదుఃఖములు అనిత్యము, ధర్మమే నిత్యము. ప్రాణములను పోగొట్టుకోవలసినట్టి సమయమునందైనను స్వధర్మము నెప్పుడును త్యజింపరాదు.

"నజాతు కామాన్న భయాన్న లోభాత్ ధర్మం త్యజే జ్జీవితస్యాపిహేతోః
ధర్మో నిత్య సుఖదుఃఖే త్వనిత్యే జీవో నిత్యో హేతు రస్య త్వనిత్యః."*

కాబట్టి స్వధర్మ పరిపాలన నిమిత్తము సర్వమును త్యజించుటయే నిష్కామత్యాగము.

ధర్మము

హిందూసంప్రదాయమునందు ధర్మము అను మూడు అక్షరముల పదము ఎంతో అర్థమును కలిగి ఉన్నది. ఈ ధర్మశబ్దము ఇహపరలోక సంబంధమైన మంచి నడవడికను అంతను సూచించును. సాధారణమైన వాడుకలో రాజధర్మములు, ప్రజాధర్మములు, దేశధర్మములు, కులధర్మములు, తాత్కాలికధర్మములు, ఆపద్ధర్మములు, యుద్ధధర్మములు మొదలగు ఇహలోకసంబంధములగు నీతిమార్గము లన్నియు ధర్మశబ్దముచే చెప్పబడును. ఇంటికి వచ్చిన బిచ్చగానికి పిడికెడు బియ్యము పెట్టుటకూడ ధర్మమన బడును. ఇచ్చట తనతోబాటు బీదవారలు కూడ పోషింపబడుట ఆవశ్యకము అను ఆదర్శమును ఈ ధర్మము (బిచ్చము) అనుపదము సూచించు చున్నది. ఇహలోకసంబంధమైన ధర్మమునకు వ్యావహారికధర్మములనిగాని, నీతి అనిగాని, చట్టములు అనిగాని చెప్పుచుందుము. దేనిచే సర్వసమాజము ఉద్ధరింపబడి పోషింపబడునో దానిని ధర్మమందురని ఈ క్రిందిశ్లోకమునందు కలదు.

"ధారణా ద్ధర్మ మిత్యాహు ర్ధర్మో ధారయతే ప్రజాః
యత్స్యా ద్ధారణసంయుక్తం స ధర్మ ఇతినిశ్చయః"♦

ధర్మశబ్దము "ధృ-ధారణే" అను ధాతువునుండి నిష్పన్నమగుటచే ధర్మముచేతనే ప్రజ లందరు బద్ధులు. దేనిచే సమస్తసంఘమును యథాస్థితిని

* మహాభారతము. విదురనీతి ♦ మహాభారతము కర్ణ. ౬౯ – ౫౯.

ప్రపంచోత్పత్తికి బీజభూత మని తెలుసుకొను చున్నాడో వానిని సత్పురుషునిగా తెలుసుకొనుచున్నారు. అనగా ఎవ్వడు బ్రహ్మమే లేదని తలచునో వాడును లేనివాడే యగును. ఎవడు బ్రహ్మము యొక్క అస్తిత్వము తెలుసుకొనునో అట్టివానిని విద్వాంసులు బ్రహ్మవేత్తనుగా తలంచుచున్నారు అని దీని అర్థము.

నిర్వికార మగు ఒకే పదార్థముగా నుండిన బ్రహ్మమునకు చరాచరములగు సృష్టి అంతయు కావలయు నని సంకల్పము కలిగెను.

సోఽకామయత । బహు స్యాం ప్రజాయేయేతి ...

ఇదగ్ం సర్వ మసృజత ।. *

అని ఆ బ్రహ్మము అనేకముగా కావలయును అని సంకల్పించి ఈ కనబడుచున్న సమస్తజగత్తును సృజించెను.

తత్సృష్ట్వా । తదేవానుప్రావిశత్ । తదనుప్రవిశ్య ।

సచ్చ త్యచ్చాభవత్. ♦

ప్రపంచమును సృజించి దానియందు తాను ప్రవేశించి, అట్టి ప్రపంచము నందలి పదార్థములకు సత్ (కలదు), త్యత్ (లేదు) అను వ్యవహారమును కలుగునట్లు చేసెను.

అట్లు సృజింపబడిన ప్రపంచమున ప్రవేశించి, మూర్తిమంతమగు పృథివి,జలము, అగ్ని అను భూతత్రయమును, అమూర్తిమంతములగు వాయువు ఆకాశము అను భూతద్వయమును ఆయెను. చైతన్యరహితములగు పాషాణాదికములును, చేతనావంతములగు జంగమసృష్టియు ఈ బ్రహ్మమే ఆయెను. బ్రహ్మమునుండి వృద్ధిజెంది తిరిగి ఈసృష్టి అంతయు బ్రహ్మమునందే లీనమయి పునఃపునఃసృష్టి యగుచుండును. ఇదియే సత్యమని బ్రహ్మవేత్తలు పలుకుదురు. ఇట్లు బ్రహ్మమును తెలిసికొనుటయే బ్రహ్మచర్యము. పైన చెప్పిన వైదికసంప్రదాయమును ఆయుర్వేదము అనుసరించి

*♦ తైత్తిరీయోపనిషత్తు, ఆనందవల్లి, షష్ఠానువాకము, మంత్రము 1–6.

బ్రహ్మమునకెట్లో ఆయువున కట్లే ఆద్యంతములు లేకపోవుటచేత ఆయుర్వేదము కూడ ఆద్యంతములు లేని విజ్ఞాన మగుచున్నది.

అనంతపారమగు ఆయుర్వేదము (హేతు, లింగ, ఔషధము లనెడి) త్రిస్కంధము అని చెప్పబడుటచే మూడు గొప్పకొమ్మలు గలదియై తన విస్తరముల వెదజల్లి తరతరములకు వృద్ధిచెందుచుండు గొప్పవృక్షముతో బోల్చబడియున్నది. బ్రహ్మముగూడ తలక్రిందుగా నుండు అశ్వత్థమునకు బోల్చబడి భగవద్గీత 15 వ అధ్యాయమున ఈ ప్రకారము వర్ణింపబడినది. ఈ బ్రహ్మవృక్షముయొక్క వర్ణన ఇంకను అనేకచోట్ల నిట్లే కానవగును.

"ఊర్ధ్వమూల మధశ్శాఖ మశ్వత్థం ప్రాహు రవ్యయమ్,
ఛన్దాంసి యస్య పర్ణాని య స్తం వేద స వేదవిత్."

అర్థము:—మొదలు పైనను కొమ్మలు క్రిందుగ ఉండి ఎప్పటికిని నశింపనిదియు వేదములు (జ్ఞానము) తన ఆకులుగా గలదియు, అగు ఈ అశ్వత్థ వృక్షమును తెలుసుకొనినవాడే వేదము నెఱిగినవాడు. మన కన్నుల యెదుట గాన్పించు జగ త్తంతయు ఒక సూక్ష్మబీజమునుండి పుట్టిన గొప్ప వృక్షముగా వర్ణింపబడినది. తక్కిన వృక్షములవలె ఈ వృక్షము భూమి యందు పుట్టి పైకి వ్యాపించక, అవ్యక్తుడగు పరమేశ్వరునియందుండి పైనుండి క్రిందికి దృశ్యసృష్టిరూపముగ వ్యాపించినట్లు వర్ణింపబడినది.

"పాదోస్య విశ్వాభూతాని త్రిపాదస్య అమృతం దివి."

—పురుషసూక్తము.

మిక్కిలి దూరముగ నుండు నక్షత్రములు కూడ చేరియుండి మనకు కనబడు సృష్టిఅంతయు మొత్తముసృష్టిలో ఒక నాల్గవవంతే అనియు, దానికి పైన ఇంకను మూడువంతులు అదృశ్యమైన ఈ వృక్షభాగము గలదనియు దీని అభిప్రాయము. మానవశరీరమునందు కూడ సృష్టియందు ఎన్ని భావవిశేషములుగలవో అన్ని భావవిశేషములుగలవు. పురుషునియందుండు విశేషములు అన్నియు లోకమునందును గలవు అని చరకములో వర్ణింపబడియున్నది.

"యావన్తో హి లోకే భావవిశేషాః తావన్తః పురుషే,
యావన్తః పురుషే తావన్తో లోకే." *

---

* చరక. శా. అ. 5. 3.

మూలము(వేరులు)గల శిరస్సు ఊర్ధ్వభాగమునుండి, కాళ్ళు చేతులు అనెడి శాఖలు బ్రహ్మవృక్షమునందువలెనే మానవశరీరమునందుకూడ పైనుండి క్రిందికి వ్యాపించినట్లు మానవశరీరము వర్ణింపబడియున్నది. లోకమునకును, పురుషునకును సామ్యనిరూపణముజేసి ఎవడు సర్వ ప్రపంచమునందును తాను వ్యాపించి యుండునట్లును, ప్రపంచమంతయు తనయందున్నట్లును భావించి ఈబ్రహ్మతత్త్వము తెలిసికొనునో వాడు మనశ్శాంతినిపొంది శాశ్వతమగు దుఃఖరహితమగు మోక్షమును పొందినవాడగును. ఇట్టి వానిని జీవన్ముక్తు డందురు. జీవన్ముక్తుడు అనగా బ్రతికియుండగనే మోక్షమును పొందినవాడు.

"లోకే వితత మాత్మానం, లోకం చాత్మని పశ్యతః,
పరావరదృశ శ్శాన్తిః జ్ఞానమూలా న నశ్యతి"*అని చరకమునందు గలదు.

అర్థము:—సర్వ ప్రపంచమునందు తాను వ్యాపించియుండునట్లును, ప్రపంచమంతయు తనయందుండునట్లును భావించి పరము (ఆత్మ) ను, అవరములను (ఆత్మ వ్యతిరిక్తముగా నుండు ఇతర పదార్థములను) చక్కగా తెలిసికొనువానికి జ్ఞానమూలమగు శాంతి కుదురును. అది యొకప్పుడును నశింపదు. మోహమూలమగు శాంతి తాత్కాలికమై నశించునదని భావము.

ఇదే విషయము భగవద్గీతయందు "సర్వభూతస్థ మాత్మానం సర్వ భూతాని చాత్మని, ఈక్షతే యోగయుక్తాత్మా సర్వత్ర సమదర్శనః" ♦

అనగా భూతము లన్నింటియందును సమత్వబుద్ధి కలవానికి దృష్టి అంతయు సమమై యుండునుగాన, సర్వభూతములయందు తానును, తనయందు సర్వభూతములును ఉన్నట్లు చూచును. మరియు,

"పశ్యతి స్సర్వభావాన్ హి సర్వావస్థాసు సర్వదా,
బ్రహ్మభూతస్య సంయోగో న శుద్ధ స్యోపపద్యతే." ‡

అనగా బ్రహ్మస్వరూపుడైనవాడు (జీవన్ముక్తుడు) సర్వకాలసర్వావస్థలయందును లోకసంబంధమైన భావముల నన్నిటిని చూచుచున్నను, అట్టి శుద్ధసత్త్వునకు ఆ యా భావములకు సంబంధించిన సుఖదుఃఖములు కలుగవు. అనగా ముక్తునకు విషయసంబంధము కలుగనేరదని భావము.

ఈః కాలమునందు భౌతికసౌఖ్యములనే ఆదర్శప్రాయములుగా చూచుకొనెడి పాశ్చాత్యశాస్త్రజ్ఞులకు ఆయుర్వేదముయొక్క ఆధ్యాత్మిక దృష్టి కలుగుట కష్టమే. ఆయుర్వేదము అనంతపారము. అనంత

*చరక శా. అ. 5. 32. ♦భగవద్గీత అ.6. 29. ‡చరక శారీర. అ. 5. 33.

మనగా మోక్షము. పార మనగా ఉత్కృష్టమైనది. కనుక, ఆయుర్వేదము మోక్షరూపమైన ఉత్కృష్టఫలమును సంపాదించుటకు సాధనముగ నొప్పి యున్నది.

జీ వి త ప ర మా ర్థ ము లు

హిందూసంప్రదాయము ననుసరించి ధర్మార్థకామమోక్షము లనెడి నాలుగును జీవితపరమార్థము లని చెప్పుదురు. కాని ఒక్కొక్క శాస్త్ర కారులు తమశాస్త్రముయొక్క ప్రాముఖ్యమును ప్రదర్శించుటకై, ఒక్కొక్క పరమార్థమును హెచ్చుగా పొగడుచుందురు. ధర్మశాస్త్ర కారులు ధర్మమే ప్రధాన మందురు. అర్థశాస్త్రకారులు దేహ బల, ధన, ధాన్యాదిసంపత్తులను, రాష్ట్రములను, సైన్యములను సంపాదించుటయే పర మార్థమని చెప్పుదురు. కామశాస్త్రజ్ఞులు ధర్మార్థ కామములలో, కామ మునకే ప్రాధాన్య మిచ్చెదరు. సుఖ(కామ)ప్రాప్తికై ఒకానొకప్పుడు కొన్నికష్టములు సంభవించినను, పరమార్థమైన సుఖసంపాదనకై వాటిని ఎట్లయినను తొలగించి సుఖము ననుభవించుట అవసరమని వీరు తలతురు.

షడ్దర్శనములలో, సాంఖ్యులు జ్ఞానమే పరమార్థ మనెదరు. యోగులు ఈశ్వరసన్నిధానరూపమగు యోగమే పరమార్థమందురు. న్యాయ వైశేషికులు, సకలదుఃఖధ్వంసరూప మగు మోక్షమే పరమార్థమని యెంచుదురు. పూర్వమీమాంసకులకు స్వర్గరూపమగు సుఖము పరమార్థము. వేదాంతులలో, అద్వైతులకు సచ్చిదానంద స్వరూపమగు బ్రహ్మమే పర మార్థము. విశిష్టాద్వైతులకు భగవత్కృప రూపమగు మోక్షమే పరమావధి. నాస్తికులలో చార్వాకులకు ఇహలోకసుఖమే పరమార్థము. బౌద్ధులకు ధర్మమే పరమార్గము. జైనులకు అహింసయే పరమార్థము. ఆయుర్వేద విదు లకు మనోనైర్మల్యముచే పొందదగిన నిర్వాణపదవాచ్యమైన శాంతి రూపమగు జీవన్ముక్తియే పరమార్థము.

ఆయుర్వేదముయొక్క ఉద్దేశము

ఇట్లుండియు, అర్థసుఖములకు విరోధము లేకుండా ధర్మమును, ధర్మ సుఖము (కామము) లకు విరోధము లేకుండ అర్థమును, ధర్మార్థములకు విరోధము లేకుండ సుఖమును, ధర్మార్థసుఖములకు విరోధము లేకుండ

మోక్షమును, ఈప్రకారము ధర్మార్థకామమోక్షముల నాలుగింటిని సాధించుట ఆయుర్వేదముయొక్క ఉద్దేశము. కొందరు మోక్షమును గూడా సుఖములో చేర్చి ధర్మార్థ సుఖములు అనుత్రివర్గమే పరమార్థములందురు. పురుషార్థసాధనములకు జ్వరాది వ్యాధులు ఆటంకములుగ నుండుటవలన, అట్టివానిని నివారించుటకై ఈ ఆయుర్వేద శాస్త్రము పుట్టియున్నది.

10-వ అధ్యాయము

ప్రాచీన భారతదేశమున వైద్యులు - ఆతురాలయములు

[విషయసంగ్రహము:—ఆత్రేయసంప్రదాయము - ధన్వంతరి సంప్రదాయము - ద్విజులలో ద్విజులు - వైద్య విద్యార్థి లక్షణములు - కర్మపథాభ్యాసము - జీవకుడు - జీవకుని చికిత్సలు - జీవకచరిత్రనుండి తెలియుచున్న విషయములు - ఆతురాలయములు - చరకుని ఆతురాలయ వర్ణన - విశ్రాంతి గృహములు - అశోకుని రెండవశాసనము - సుశ్రుతుని సూతికాగారవర్ణన - ఆతురాలయములను గురించిన కొన్ని ప్రాచీన శాసనములు].

హిందూమహాయుగమున వైద్యుల చరిత్రయందలి కొన్నిపేర్లు మనకు తెలిసియున్నను, ఆ వైద్యులను గూర్చి చారిత్రక విషయములు ఇప్పుడంతగా కానరావు. కాని రెండుసంప్రదాయములు పరంపరగ వచ్చుచున్నవి.

1. ఆత్రేయసంప్రదాయము :—ఇందలి ముఖ్యులు అశ్వినీదేవతలు, భారద్వాజులు, అగ్నివేశులు, చరకుడు, భేడుడు, వృద్ధజీవకుడు, హారీతుడు మొదలగువారలు.

2. ధన్వంతరి సంప్రదాయము :—ఇందలి ముఖ్యులు, కాశీరాజగు దివోదాసు అను ధన్వంతరి, సుశ్రుతుడు, అగస్త్యులు, నవనాథసిద్ధులు మొదలగువారు.

ద్విజులలో ద్విజులు

వైదికయుగములో ఆయుర్వేదమును ప్రతివిద్యార్థియు ఏడవసంవత్సరమునుండి విధాయకముగా ఇతరవిషయములతో బాటు నేర్చుకొనవలసియుండెను. వయసు వచ్చిన తరువాత ప్రత్యేకము వైద్యుడుగా తయారగుటకు నిర్ణయింపబడిన వారలకు అదివరకు జరిగిన ఉపనయనముగాక రెండవసారి ఉపనయనము చేయబడుచుండెను. అనగా ద్విజులలో తిరిగి ద్విజత్వము పొందినగాని వైద్యార్హత లేకయుండెను.

వైద్యవిద్యార్థి లక్షణములు

వైద్యవృత్తియందు ప్రవేశించుటకు అర్హులగువారు చక్కని ముక్కు, పెదవులు, కండ్లు, పండ్లుగలిగి, సుందరమైన ముఖవర్చస్సు గలిగియుండవలెను. మంచివాగ్ధోరణి గలిగియుండవలెను. గోళ్ళు చక్కగా కత్తిరించుకొని, నిర్మల వస్త్రముల ధరించి,వినయవంతుడై,నీతిమంతుడై,బుద్ధిమంతుడై,చక్కని జ్ఞాపకశక్తి గలిగి, ఓర్పును ధైర్యమును గలిగి, మనోవాక్కాయ శౌచములు గలిగి, ఎల్లప్పుడును శ్రమల కోర్చుకొనువాడుగా నుండవలెను. "నాత్మార్థం నాపి కామార్థ మథ భూతదయాం ప్రతి" అని భూత చింతయే ఆదర్శముగా గలిగి చికిత్స చేయవలెను గాని స్వార్థమునకై చికిత్స చేయకూడదు. బీద వారలకు స్నేహితులకు బంధువులకు ఎల్లప్పుడును ఉచితముగా చికిత్స చేయవలెను.

కర్మపథాభ్యాసము

కర్మపథమునందును శాస్త్రజ్ఞానమునందును సమానప్రజ్ఞ గలిగియుండవలెను. లేనియెడల ఒకటే రెక్కగల పక్షివలె పడిపోవును. అప్పటి వైద్యులజ్ఞానము ఆ కాలమునాటి చరక సుశ్రుతాది గ్రంథముల ఉత్కృష్టతను బట్టి తెలియగలదు. కాని బౌద్ధయుగమునాటి వైద్యుల చరిత్ర జాతక కథలనుండియు, భారతదేశమందంతటను ప్రయాణముచేసి గ్రంథములు వ్రాసిన చైనాదేశవిద్యార్థులగు యూనుత్సాంగ్, ఇత్సాంగు మొదలగువారి క్రీ. పూ. అయిదవ శతాబ్దమునాటి చరిత్రలనుండి మనకు కండ్లకు కట్టినట్లు తెలియగలదు.

జీవకుడు

ఆ కాలమునాటి బౌద్ధవిహారములలో ఉపయోగింపబడిన మందులు ఆహారములు వీని పట్టీలు కొన్ని ఇంకను గలవు. బుద్ధుని కాలమునాటి అనగా క్రీ. పూ. ఆరవశతాబ్దమునాటి జీవకుడు అను వైద్యుని చరిత్ర మనకు ఆశ్చర్యము కొలుపక మానదు. ఇతడు గౌతమబుద్ధుని సమకాలికుడు. ఆయనకు చికిత్స చేసెను. కౌమారభృత్యము అనగా బిడ్డలచికిత్సయందు మిక్కిలి చతురతగలవాడని బిరుదమును గలిగియుండెను. కాని జీవకుడు కాయచికిత్స యందును శస్త్రచికిత్సయందును గొప్ప ప్రజ్ఞగలవాడని చారిత్రిక నిదర్శనములు గలవు. అతడు మగధరాజ్యమునకు ముఖ్యపట్టణమగు రాజగృహ నగరమునుండి బింబిసార చక్రవర్తియొక్క కుమారుడగు అభయునిచే అప్పటికే ప్రసిద్ధిజెందియుండిన తక్షశిలానగరము నందలి వైద్యవిశ్వవిద్యాలయమునకు పంపబడెను. ఆ కాలమున రమారమి వేయిమైళ్ళదూరము వైద్యవిద్యను సంపాదించు నిమిత్తమై ఇతడు పోయియుండెననిన ఆశ్చర్యపడ నవసరములేదు. ఇచ్చట నతడు ఏడుసంవత్సరములు విద్యాభ్యాసముచేసి గురువు వద్ద సెలవు తీసికొనునప్పుడు, గురువు అతనిని ఈ విధముగా పరీక్షించెను. "ఈ గడ్డపార తీసికొని తక్షశిలానగరమునకు చుట్టును యోజనము దూరములో వైద్యమునకు పనికిరాని మూలికలను తెమ్ము" అని పంపించెను. అతడు తిరిగి తిరిగి యేదో ఒకవిధమున చికిత్సకుగాని ఆహారముగాని పనికిరాని వస్తువు లేదని "న హి కించిత్ జగత్యనౌషధం" అని చెప్పెననియు, అందుపైని గురువుతృప్తిపొంది అతనికి ప్రయాణపు ఖర్చులకు కొంతధనమిచ్చి వీడ్కొల్పె ననియు వ్రాసియున్నారు. జీవకుడు సాకేతనగరమునకు వచ్చునటికి ప్రయాణపు ఖర్చులకు ధనము లేక పోవుటచే అచ్చట కొన్ని దినము లుండవలసి వచ్చెను.

జీవకుని చికిత్సలు

ఆ నగరమున ఒకధనికుడగు ఒకసెట్టి భార్య ఏడు సంవత్సరముల నుండి ఏదో తలలో బాధపడుచు ఎందరు వైద్యము చేసినను కుదురక కష్టపడుచుండెను. జీవకుని సమాచారము విని, వారు ఇతనిని ఆహ్వానింపగా ఇతడు కొన్ని మూలికలను సంపాదించి వానితో ఒకఘృతము తయారుచేసి నశ్యముచేయించెను. ఈ చికిత్సచే ఆమె రోగము నివృత్తి అయ్యెను. వైద్యదక్షిణగా 16000 రూపాయలను, ఒక గుఱ్ఱపుబండిని, నౌకరులను

ఆయనకు సమర్పించిరి. దీనితో రాజగృహము చేరి తన పోషకుడగు అభయునకు తనకు సహాయము చేసిన ధనమును తిరిగి ఇచ్చివేసెను. పిమ్మట బింబిసార చక్రవర్తికి భగందరచికిత్స కొన్ని లేపముల సహాయముతో చేసి కుదిర్చెను. అంతట జీవకుడు రాజవైద్యుడుగా నియమింపబడెను. తరువాత గౌతమ బుద్ధునకును, వారి సంఘమునకును వైద్యుడాయెను. జీవకుడు చికిత్సచేసిన అత్యద్భుత చికిత్సలలో కొన్ని బౌద్ధగ్రంథములలో వర్ణింపబడినవి. రాజగృహ నగరమునందు ఒక వైశ్యశిఖామణి కుమారునకు మితిమీరిన తలనొప్పి అనేక సంవత్సరములనుండి బాధించుచుండెను. జీవకుడు శస్త్రచికిత్సచే తలలో నొకభాగమును దొలిచి రెండుపురుగులను తీసివేసి వ్రణమును ఎప్పటివలె కుట్టి ఏదో ఒక లేపమును పూసి కట్టుకట్టెను. ఇందువలన తలనొప్పి నిర్మూలమాయెను. పిమ్మట కాశీపట్టణమున ఒక ధనవంతుడైన వైశ్యుని కుమారుడు వ్యాయామము చేయుచుండగా ప్రేగులలో మెలికపడి ఆహారము జీర్ణించుకొనలేక మలబద్ధముగలిగి రక్తహీనుడై శల్యావశిష్టుడై యుండెను. అంతట వారు జీవకునకు చెప్పిపంపగా, ఇతడు శస్త్రచికిత్సచే ఉదర పాటనము చేసి, మెలిబడిన ప్రేగులను రోగిభార్యకు చూపించి, ప్రేగుల మెలి విడగొట్టి తిరిగి ఎప్పటివలె ఉదరకుహరమున స్వస్థలమున నిలిపి, చర్మము కుట్టి ఏదో ఒక లేపము పూసి మాన్పెను. అతనికి ఆ కాలమున వైద్యదక్షిణగా నేర్పడిన రు 16000 లు సమర్పించిరి. తరువాత జీవకుడు కుదిర్చిన గొప్పవ్యాధి యేమన, ఉజ్జయనీమహారాజగు "ప్రద్యోత" చక్రవర్తి కామిలా (కామెర్లు) వ్యాధిచే బాధించుచున్నందున అఖరువైద్యముగా, బింబిసారచక్రవర్తివద్దకు వారి సంస్థాన వైద్యులగు జీవకుని పంపగోరి ఆహ్వానము పంపిరి. రోగముకంటె రోగి మొండివాడని జీవకుడు తెలుసుకొనెను. ఆ వ్యాధికి ఘృతపానము చేయవలసియుండెను. ఘృతముపేరు చెప్పగానే, రోగికి వాంతి వచ్చుచుండు నట్లుండెను. అందుచేత ఘృతము పనికిరాదని రాజు శాసించెను. జీవకుడు ఎట్లెట్లో కష్టపడి రంగు, వాసన, రుచి అన్నియు మారునట్లు ఒక ఘృతమును తయారుచేసి, ఒకవేళ మహారాజునకు వమనమైనయెడల ఘృతమును కనిపెట్టి, ఏమి దండన విధించునో అను శంకచేత ఒకయుక్తిని పన్నెను. అదేమనగా, ఈ మందు లోపలికి ఇవ్వగానే, తాను ఒక పచ్చి మూలిక సంపాదించి వెంటనే విరుగుడుగా నివ్వవలెననియు, అందు నిమిత్తమై వేగముగ పరుగెత్తగల వాహనమును తయారుచేసి వీధిలో సిద్ధముగా

నుంచవలెననియు ఏర్పాటుచేయించెను. పిమ్మట ఔషధప్రయోగ ఉపచారవిధానముల నొనర్చుటకు తగువారల నియమించి, వీథిలో యగా నున్న ఏనుగునెక్కి అతివేగముగా నగరము విడిచిపో చక్రవర్తికి రోగనివృత్తి అయ్యెను. కాని వైద్యుడు కనుపించలేదు. రహస్యము నంతయు తెలిసికొని జీవకునకు జేరవలసిన బహుమానము సారుని రాజధానికి పంపివేసెను. ఇట్లు కఠినమైన రోగములనేగాక సంఘమునందు అనేక చికిత్సలు జీవకుడు చేయుచుండెనని 'మ 5-14-1 అను గ్రంథమునందు గలదు. ఒకసారి బుద్ధునికే అరోగ్యమ పోయెను. అప్పుడు విరేచనౌషధము ఇవ్వవలసివచ్చెను. అతి గౌర కాపాడబడుచుండు పవిత్రమూర్తియైన మునీశ్వరునకు లోపలికి తీసికొ అహితములైన మందులను ఇచ్చుటకు జీవకునకు ఇష్టములేకపోయెను. అ విరేచనౌషధములను పద్మములలో నిమిడ్చి వాసనచూచుటకు కిచ్చెను. సుఖముగ విరేచనములైనపిమ్మట వేడినీళ్ళలో స్నానముచే సంపూర్ణముగ ఆరోగ్యము కలుగువరకు ద్రవపదార్థములను ముగా నిచ్చుచుండెనని వ్రాయబడియున్నది. మరొకసారి ఎవరో భక్తులు విందు చేసినప్పుడు సంఘమునందు అందరికిని అజీర్ణము పుట్టి ప్రకోపముచే బాధలు పడుచుండ జీవకుడు వారి కందరకును చికిత్స కలదు.

జీవకుని చరిత్రనుండి తెలియుచున్న విషయములు

(1) తక్షశిలానగరమునందు క్రీ. పూ. ఆరవశతాబ్దము వైద్యవిశ్వవిద్యాలయము గలదనియు (2) వైద్యశాస్త్ర ను త్తీర్ణుడగుటకు 7 సం॥ కాలము పట్టెడిదనియు (3) వైద్యుడు ప్రారంభించక పూర్వము తగు పరీక్షలు ఉండెడివనియు (4) ఓష నము అప్పటికే చక్కగ నభివృద్ధిలో నుండి మూలికలయొక్క ప్ర బాగుగ తెలిసియుండెననియు (5) సాకేత, కాశీ, రాజగృహ, ఉ మొదలగు రాజధానులయందు ప్రసిద్ధవైద్యులకు ఈ కాలమునందు అప్పుడు హెచ్చు బహుమానములు జరుగుచుండెననియు (6) అ నాటికే ఉదరమును చీల్చుట, పుర్రెయెముకను దొలచుట మె శస్త్రచికిత్సలు చేయు నేర్పు ఉండెననియు (7) వ్రణములు మాన్పు

ధములకు ఏ విధమైన లోటు లేక యుండెననియు (8) అప్పటికే జీవకునివలె ప్రసిద్ధి నొందిన వైద్యులకు ఒక రాష్ట్రమునుండి మరియొక రాష్ట్రమునకు చికిత్సార్థమై పోవలసి వచ్చుచుండెననియు దృఢపడుచున్నది.

ఆ తు రా ల య ము లు

బౌద్ధయుగమునకు పూర్వమే ఆతురాలయములు, ప్రసూతిశాలలు, కుమారాగారములు అను పేర చికిత్సశాలలు ఉండెననియు అందు వైద్యుడు, పరిచారకుడు, ఔషధము, రోగి అను పాదచతుష్టయము యొక్క సంపత్తిని గూర్చి చక్కని వివరములు చరక సుశ్రుతముల ద్వారా మనకు తెలియు చున్నవి.

చరక సూత్రస్థానము 15-వ అధ్యాయమునందు 'దృఢం నివాతం ప్రవాతైకదేశం' అను వాక్యములతో ఆతురాలయములయొక్క గృహాది వర్ణనలును కనుపించుచున్నవి. దృఢముగ నున్నట్టియు, పెనుగాడ్పులు వీవ నట్టియు, సుఖముగా నుండుటకై ఎంత కావలయునో అంతటి ప్రశస్తమైన గాలివీచునట్టియు, ఇటునటు సంచరించుటకు అడ్డములు లేనట్టియు, వెలుతురును అడ్డగించు ఎత్తైన కట్టడములు లేనట్టియు, అనారోగ్యకరములగు పొగ, ఎండ, తడి, దుమ్ము ప్రవేశించనట్టియు, అనిష్టమగు శబ్దస్పర్శరూప రసగంధములు లేనట్టియు, అవశ్యములగు ఉపకరణములు అన్నియు గలిగిన వంటశాల, స్నానభూమి, వర్చస్థానము (మరుగుదొడ్డి), వీటి అన్నిటితో రోగి చికిత్సకు ప్రారంభింపకముందే సిద్ధముగా నుండవలసిన ఆతురాలయమును వర్ణించియున్నాడు. వైద్యశాలయందు సమృద్ధిగ పాలిచ్చునట్టియు శ్రేష్ఠమైనదియు, రోగము లేనిదియు, దానికి కలిగిన దూడ లన్నియు బ్రతికి యుండునదియు, నిరుష్టమైన నీళ్ళతోను, మేతతోను, మేపబడి చక్కగ పోషింపబడిన శీలవతియగు గోవును పరిశుభ్రమైన కట్టడమునందు కట్టి యుంచవలెను అని చెప్పబడి యున్నది. ఇంకను చిత్ర మేమనగా – ఈ కాలమున గూడ సర్వసంపూర్ణ చికిత్సలు గల ఆతురాలయములలోగూడ ఆచరణములో లేని మానసిక వైద్యము గాత్రయంత్రములతో సంగీతము పాడు వారి సహాయముతో, మనస్సున కుల్లాసముగ సంభాషించగలిగి పురాణ ఇతిహాసములు వినిపించుచు, దేశకాలానుగుణముగ రోగుల ఇంగితము నెఱింగి నడచుకొను పరిచారకులు ఆతురాలయముల సంస్థాపనములలో నుండిరని

తెలియుచున్నది. ఐతే గోవు అని ఏకవచనము ఉపయోగించుటచేతను, ఓ త్సాలయమున నుండు సంభారములను చూచి ఆలోచింపగా ధనవంతుడ ఒక్కొక్క రోగికే ఆతురాలయమునందు చికిత్స చేయుచుండి రని తో చున్నది. కాని క్రీ. శ. ఐదవ శతాబ్దమునందు తన కండ్లతో చూచినది చూ నట్లుగా పాహియాన్ అను చైనాయాత్రికుడు రెండవచంద్రగుప్తు డ గుప్తచక్రవర్తి కాలమున గల ధర్మ వైద్యశాలలను వర్ణించియున్నాడ ఇందు అనేకరోగములకు ఒక్కటే స్థలమున చికిత్స చేయుచుండిన గలదు. ఇందును గురించి 39 వ పేజిలో చూడనగును.

విశ్రాంతి గృహములు

తక్షశిల మొదలు రామేశ్వరమువఱకు నలుదిక్కులకు వ్యాపిం యుండిన రాజమార్గములనంటి అరక్రోసునకు అనగా ఒక మైలు రెం ఫర్లాంగులకుఒకటిచొప్పున రోడ్డుప్రక్కలను సత్రములు, ఆతురాలయము ఆసనములు, మంచములు, అన్న పానీయములు మొదలగువాటిని బాటసా లకు సమకూర్చి ధనికులు ఒకరినిమించి ఒకరు ధర్మార్థము కైంకర్యములుచేయు చుండిరని ఈ బౌద్ధచరిత్రములందు గలదు. దక్షిణాపథమున చెన్నపట్టణ నకు సమీపమున ఈ రస్తాలలో చాకలివానిసత్రమనియు, తెలికలవ సత్రమనియు, రాయల సత్రమనియు, బోగముదాని సత్రమనియు అనే పేర్లతో గ్రామములు నేటికిని గలవు. ఈ గ్రామములు అన్నియు ఇనా గ్రామములుగా నుండి ఏవిధమగు సర్కారు పన్నులు ఇయ్యనక్కర లేకు బాటసారుల ఉపయోగార్థము వినియోగపడుచుండెను. ఇట్టి మకాముస్థల లలో అనేక విధములగు గొప్ప వృక్షములు గల తోపులను, కోనేళ్ల దేవాలయములను ఇప్పటికిని చూడనగును.

అశోకుని రెండవ శాసనము.

అశోక చక్రవర్తి తన రెండవ శిలాశాసనమునందు ఈ ప్రకార ప్రకటించియున్నాడు. "నేను మానవులకేగాక పశువులకుగూడ ఆతుర యములను రాష్ట్రము పొడుగునను స్థాపించియున్నాను." ఇందుల సర్కారు తరపున ఔషధములు తయారుచేయుటకుగాను మూలికలు, ఫ ములు మొదలగు సర్వసంభారమును ఇచ్చు మూలికోద్యానవనముల స్థాపించియుండిరి.

శ్రీరంగమునందు దొరకినవి. ఇందు ధన్వంతరి విగ్రహ ప్రతిష్ఠనుగూర్చియు రంగనాథ దేవాలయమునందు స్థాపించిన ధర్మ వైద్యశాలనుగూర్చియు గలదు. ఇవి 13-వ శతాబ్దము నాటివి. హిందూ చీనా దేశమునందలి జయ వర్మ మహారాజు కాలపునాటి వైద్యశాలలను గూర్చి 60 వ పేజీలో చూడనగును. ఇట్టి ఆరోగ్యశాలలనుగూర్చి నంది, స్కాంద, సౌరాది పురాణములలో వర్ణింపబడియున్నది.

పైన వివరించిన ప్రకారము ఆయుర్వేదము, భారతీయ విజ్ఞానము నకును, భారతీయ విజ్ఞానము ఆయుర్వేదమునకును తోడ్పడు చుండెనని నిరూపించుటకు చరిత్రాత్మకములగు అనేక నిదర్శనము లుండగా, ఆయుర్వేదము శాస్త్రమే కాదనియు, ఈదేశమున సర్కారు సొమ్ము ఆయుర్వేద ప్రోత్సాహమునకై వ్యర్థపరచగూడదనియు చెప్పు వారి దృక్పథము ఇప్పుడైనను మారగలదని అభిలషించుచున్నాము.

ఆయుర్వేదశిక్ష - సూత్రస్థానమందు

ప్రథమ ఖండమగు

భారతీయ విజ్ఞానము

సంపూర్ణము.

అకారాది విషయసూచిక

ఖ

9

ధ

న

స

అనుబంధము